

LÖW & spol., s.r.o.
Studie, plány a projekty pro krajinu a vesnici
Vranovská 102, 614 00 Brno
Tel.: 545575250, 545576740 Fax.: 545576250
E-mail: lowapol@lowapol.cz
IČ: 46990798 DIČ: CZ46990798

Preventivní hodnocení krajinného rázu na území CHKO České středohoří

Brno 2010

Preventivní hodnocení krajinného rázu na území CHKO České středohoří

<u>Zadavatel:</u>	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR Nuselská 39 Praha 4, 140 00
<u>Zhotovitel:</u>	LÖW & spol., s r.o. Vranovská 102 Brno, 614 00
<u>Řešitelský tým:</u>	Doc. ing. arch. Jiří Löw – vedoucí projektant Mgr. Tomáš Dohnal Mgr. Jaroslav Novák Mgr. Leoš Pelikán Ing. Eliška Zimová

OBSAH

Textová část:

1. ÚVOD A CÍL STUDIE	2
2. VYMEZENÍ ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	3
3. METODIKA HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU	3
3.A. Metodická východiska	3
3.B. Diferenciace krajiny	4
4. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	5
5. KULTURNĚ HISTORICKÝ VÝVOJ KRAJINY	5
6. DIFERENCIACE ÚZEMÍ Z HLEDISKA KRAJINNÉHO RÁZU	7
6.A. Typologická diference české krajiny	7
6.B. Individuální diference krajiny	36
6.B.1. Oblasti krajinného rázu řešeného území	38
6.B.2. Místa krajinného rázu řešeného území	134
7. TYPY SÍDEL A PLUŽIN NA ÚZEMÍ CHKO ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ	148
8. POUČENÍ O KRAJINNÉM RÁZU ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	162
9. PODMÍNKY OCHRANY KRAJINNÉHO RÁZU	170
10. ZÁVĚR	179
11. SEZNAM POUŽITÝCH PODKLADŮ	181

Na titulní stránce: krajina severně od Libčevsi

1. ÚVOD A CÍL STUDIE

Cílem studie je vytvořit podklad pro stanovení hodnot krajinného rázu a jeho odstupňované ochrany na území CHKO České středohoří, využitelný pro činnost Správy CHKO a jiných orgánů státní správy zejména při vydávání souhlasů a stanovisek podle § 12 a § 44 zákona č. 114/1992 Sb., vydávání stanovisek z titulu dotčeného orgánu (spolupráce s orgány územního plánování v procesu tvorby územně plánovací dokumentace), tvorbě plánů péče, stanovení rámcových podmínek pro zamýšlené zásahy do krajinného rázu ještě před zpracováním projektové či jiné dokumentace záměru.

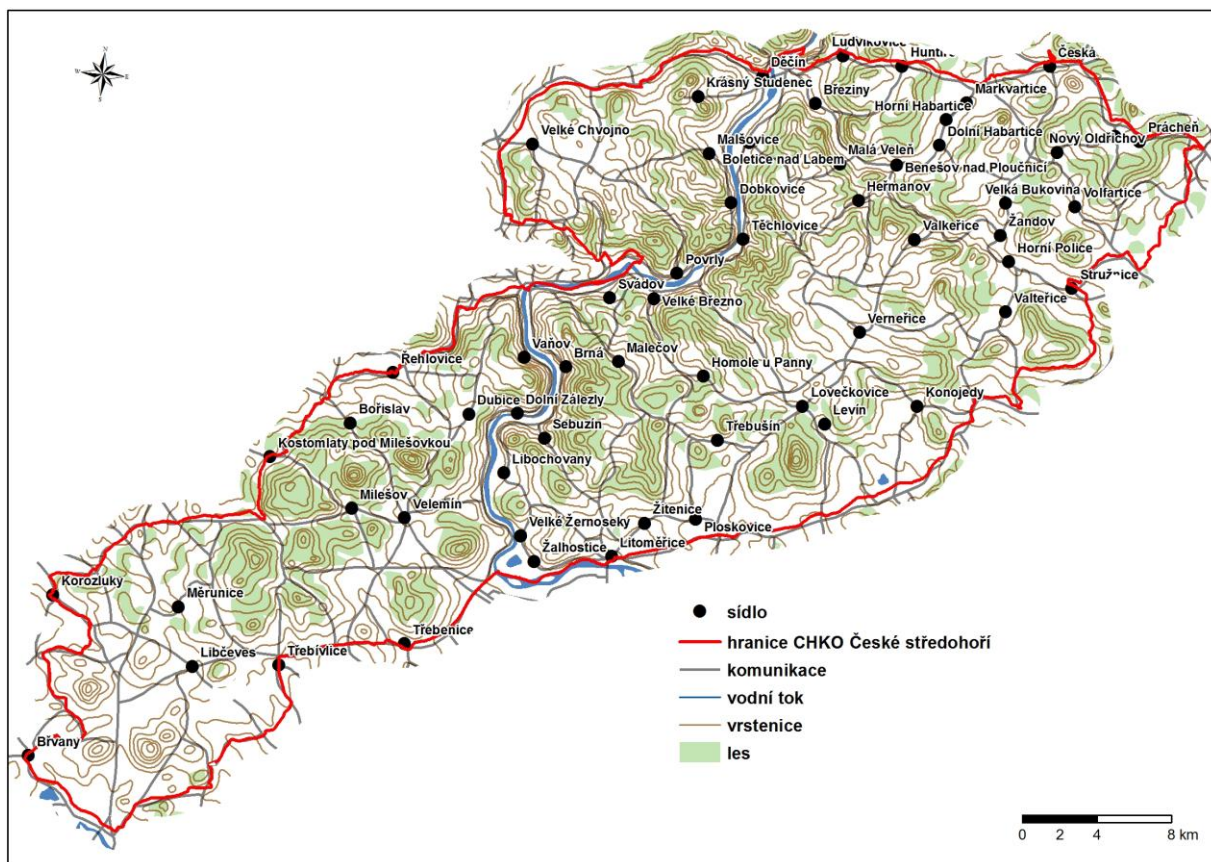
Zhruba před deseti lety vznikly dvě práce zabývající krajinným rázem na území CHKO. První vyšla v roce 1999 studie autorského kolektivu I. Vorla: *České středohoří - Hodnocení území CHKO z hlediska krajinného rázu*. Tato práce pojímá krajinu plošně a celou první kompilační část věnuje popisu především přírodních a kulturně-historických charakteristik řešeného území, včetně stručného popisu několika vybraných sídel. Druhá část podle metodiky autora diferencuje řešené území na hierarchizované „základní krajinné celky, charakteristické krajinné celky a krajinné prostory“. Jejich charakteristiky dále popisuje a z následných tabulkových shrnutí lze vyčíst i jejich hodnotu a důležitost ochrany. Za schematizovaný, souhrnný výstup lze považovat rozčlenění řešeného území na odstupňovaná pásma ochrany krajinného rázu.

Druhou prací je úctyhodně rozsáhlé dílo J. Kinského - *CHKO České středohoří – Hodnocení krajinného rázu* vydaného sice o rok později, v roce 2000, ale zpracovávaného v průběhu více jak tří let. Úvodní společná část se věnuje přírodním i kulturně - historickým charakteristikám území CHKO, které následně diferencuje na „krajinné celky a krajinné prostory“ dle metodiky R. Bukáčka a P. Matějky (1998). Nejrozsáhlejší a stěžejní částí je však především podrobný popis přírodních, historických i kulturních charakteristik samotných celků, obsahující velké množství údajů, které autor nashromáždil. Významné jsou popisné texty podrobně se zabývající jednotlivými sídly. Detailně je popsán jejich historický vývoj a význam i stav a hodnoty stávající zástavby, z nichž vychází i návrh regulativů výstavby pro jednotlivá sídla.

Při zpracování preventivního hodnocení jsme se chtěli vyhnout opakování popisných údajů a poznatků, které byly již kvalitně pojednány ve výše jmenovaných pracích. Proto místo popisu přírodních a kulturně - historických charakteristik odkazujeme na příslušné části těchto studií a pouze schematicky shrnujeme fáze zásadní pro vývoj krajiny. Jiná je však situace v případě diferenciací území z hlediska krajinného rázu, kdy díky odlišným metodikám jsme dospěli k odlišnému členění. Popis námi použité metodiky typologické a individuální diferenciací krajiny je popsán v kap. 3. Z rámcového srovnání souhrnných doporučení lze však poměrně dobře vyvodit, že k podobným závěrům lze dospět i odlišnými metodikami a na základních principech ochrany krajinného rázu panuje shoda. V případě detailních doporučení pro zastavěná území jednotlivých sídel pak přímo odkazujeme na práci J. Kinského, s jejímiž závěry se v naprosté většině, tzn. pokud není uvedeno jinak, ztotožňujeme. Její podrobnosti, co se týče zastavěného území, nebylo ani zdaleka možné v rámci preventivního hodnocení dosáhnout.

2. VYMEZENÍ ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

Řešené území vymezují hranice CHKO České středohoří, vyhlášené v roce 1976.

3. METODIKA HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU

3.A. Metodická východiska

Krajinný ráz určitého území je výsledkem působení přírodních, kulturních a historických činitelů. Procesy a jevy v krajině probíhající jsou velmi složité a mnohonásobně provázané jak prostorově tak časově (včetně informačních toků). Tento vysoce heterogenní a složitý systém je proto účelné členit na dílčí subsystémy, které se řídí obdobnými typy zákonitostí a mají i obdobné chování v prostoru. Složitý systém vztahů a vazeb v krajině lze zjednodušeně rozčlenit do tří základních systémových vrstev (primární, sekundární a terciární), podle jejich procesní závislosti na základních charakteristikách prostředí a na lidské populaci v nich žijící, hlavně však dle charakteru zákonitostí, kterými se tyto vztahy řídí.

- Primární krajinný systém je tvořen prostorově funkčními danostmi, které se řídí ryze přírodními zákonitostmi a vztahy (např. hydrologická síť jako odraz reliéfu, přírodní ekosystémy) - tedy bez vlivů člověka jako myslící a tvořící bytosti. Systém vytváří v krajině všudypřítomnou vrstvu primární krajinné struktury.
- Sekundární krajinný systém je prostorově funkčním vyjádřením člověkem vytvářených (a využívaných) struktur krajiny. Projev tohoto systému tvoří v krajině nejvýraznější vrstvu - sekundární krajinnou strukturu. Sekundární krajinný systém, tj. systém aktivit člověka pro uspokojení jeho fyzických potřeb se řídí především ekonomickými zákonitostmi (v rámci určitých přírodních podmínek).

- Terciární krajinný systém je prostorově funkční vyjádření lidských představ (individuálních i skupinových) o vnímané realitě. Řídí se ryze psychologickými zákonitostmi (vše co se odvíjí od lidského vnímání prostředí jako jeviště individuálního života). Jeho součástí je i umění. Tento systém v krajině vytváří často skrytou, ale vždy reálně existující terciární krajinnou strukturu, promlouvající k nám pomocí znaků a symbolů.

Krajinný ráz vnímáme jako sjednocený **obraz** primární, sekundární a terciární struktury. **Obraz krajinné struktury**, který je hlavním předmětem zkoumání krajinného rázu, nazýváme, (obdobně jako v petrografii), krajinnou texturou. **Krajinná textura** je tedy uspořádání viditelných povrchů struktury krajiny.

Obraz krajiny, potažmo krajinné struktury projevující navenek se její texturou, k nám mluví pomocí typických znaků. **Typické znaky krajiny** jsou jednotlivé, člověkem v krajině smyslově přímo i zprostředkovaně vnímané charakteristiky krajiny, které spoluvytvářejí její obraz a určitý prostor pro člověka identifikují, a tím vytváří její ráz.

3.B. Diferenciace krajiny

Pro samotné hodnocení krajinného rázu a případná doporučení pro jeho ochranu je nutné řešené území rozčlenit na menší segmenty, které jsme schopni dostatečně popsat a vymežit. Základním úkolem je tedy diferenciací krajiny a stanovení jejich hodnot. Toto členění může být buď **typologické** (podle podobnosti) anebo **individuální** (podle prostorových, v našem případě logicky především vizuálních souvislostí), přičemž každé vnímá a hodnotí krajinu z jiného úhlu pohledu. Pro kvalitní, komplexní hodnocení krajinného rázu území je nutné provést jak individuální, tak typologické členění krajiny.

- **Individuální diferenciací krajiny**

Individuální členění vyzdvihuje jedinečnost a neopakovatelnost každé krajiny, kterou pojímá jako soubor konviziálních prostorů, které vymezují přirozené krajinné předěly (většinou utváření reliéfu). Tímto postupem byly v řešeném území vymezeny tzv. *supervizuální celky (oblasti krajinného rázu)*, které byly jako základní krajinné obrazy individuálně popsány svými typickými znaky a u nichž byla stanovena odpovídající ochrana (viz kap. 6.B.1). Elementární kompoziční prostory krajiny, tzv. *konviziální celky (místa krajinného rázu)* jsou pojaty v rámci určení krajinné matrice (viz kap. 6.B.2).

- **Typologická diferenciací krajiny**

Typologické členění naopak pracuje s opakujícími se charakteristikami krajiny a jednotlivé typy vymezuje na základě vnitřní podobnosti a odlišnosti vůči okolí. Krajinné typy vyskytující se na území CHKO jsou popsány v kapitole 6.A.

Krajinný ráz je třeba chránit tak, aby zůstaly zachovány nejzachovalejší segmenty všech typů krajiny (dle typologické diferenciací) a zároveň, aby si maximální část území zachovala alespoň své základní charakteristiky (dle individuální diferenciací).

Právě toto propojení zmíněných přístupů by mělo potenciálně zajistit náležitou územní ochranu krajiny.

4. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Jak již bylo zmíněno je znalost přírodních podmínek, tedy primární krajinné struktury, nezbytnou součástí hodnocení krajinného rázu jakéhokoliv území. Tyto přírodní charakteristiky jsou pro řešené území již nadstandardně zpracovány jak v materiálech AOPK a Správy CHKO (např. Chráněná území ČR, svazek I. Ústecko – CHKO České středohoří, Plán péče CHKO České středohoří), tak ve zmiňovaných hodnoceních krajinného rázu (Vorel 1999; Kinský 2000) a není tedy účelné je zde obsáhle uvádět.

Přesto se přírodními podmínkami jednotlivých krajinných typů na obecné, republikové úrovni částečně zabývá i kapitola věnovaná typologickému členění (viz kap. 6.A). Přírodní charakteristiky, které považujeme za zásadní z hlediska krajinného rázu řešeného území, jsou pak zvláště vyzdvihnuty v kap. 7.

Zde pouze krátce zdůrazníme, že základem primární struktury řešeného území je u nás ojedinělé, mladé sopečné pohoří, jehož rozhodující vývojová etapa proběhla teprve ve třetihorách, čímž se liší od většiny našich vrchovin a hornatin. Druhým rozhodujícím fenoménem je hluboce zařezané, široké údolí Labe, které pohoří roztíná na dvě poloviny. Díky svým rozměrům a měřítku krajiny nabývá v nehlubších částech až charakteru horských kaňonů.

5. KULTURNĚ HISTORICKÝ VÝVOJ KRAJINY

Pro pochopení současného stavu krajiny je vedle přírodních podmínek nutné znát i její kulturně historický vývoj. Zvláště je nutné věnovat pozornost takovým událostem, které významně ovlivnily hospodaření a využívání krajiny, a s tím související i její vzhled. Přestože existuje rozsáhlá literatura, věnující se historii řešeného území a i Správa CHKO má tuto problematiku pro své potřeby dostatečně zpracovanou, zmíníme zde stručně nejvýznamnější období, která byla pro současný ráz krajiny řešeného území stěžejní.

Územím, díky jeho poloze, procházely od nepaměti obchodní stezky. Nejvýznamnější z nich využívaly široké údolí Labe, zejména jeho vlastní tok. Nejjižnější část území a okraje na jihovýchodě a jihozápadě jsou osídlené již od neolitu a řadí se tak ke starosídelním krajinám. Zároveň náležely i k jádrové oblasti ranně středověkého českého státu. Řešené území svými okraji náleželo mezi jeho nejvyspělejší části, patřilo tedy mezi místa, kde byly nejdříve přijímány a zaváděny nové trendy v hospodaření a využívání území. I středověké kolonizace dosud neosídlených území zde započaly o desítky let dříve, než na většině území českých zemí. Území Českého středohoří kolonizovala zejména šlechta, panovník a církve se tohoto procesu téměř neúčastnili. Při vrcholně středověké kolonizaci byla osídlena většina jižní části území a zejména z jihovýchodu osídlení proniklo i do severní části. Během pozdně středověké kolonizace byly osídleny i nejvyšší polohy v jižní části a prakticky celá severní část Českého středohoří. Neosídleny a trvale zalesněny zůstaly jen nejextrémnější polohy, zejména strmé svahy zaříznutých údolí a sopečných kuželů a hřbetů. V novověku bylo osídlení území již jen lokálně doplněno.

Osídlení území mělo zemědělský charakter. Zemědělství tedy tvořilo základ obživy obyvatel. V nižších polohách dominovalo pěstování polních plodin, ve vyšších vzrůstal význam chovu dobytka. V údolí Labe na severu a v celé jižní polovině hrálo významnou roli pěstování ovoce. Ovocné stromy byly pěstovány ve smíšených kulturách, tedy jako pole a louky s ovocnými stromy. Tento typ využití území často tvořil většinu plůžiny a byl tedy mnohde rozhodujícím znakem využití území.

Po staletí však byly lidmi využívány i dostupné nerostné suroviny – kámen, písky, štěrk, hlíny, jíly, uhlí. Intenzivně vyhledávány byly i české granáty. S rozvojem dálkové

dopravy se zásadně zvýšily možnosti odbytu a zejména kámen se začal těžit v masovém měřítku. Významným rozvojovým impulzem bylo zejména budování železnic v 19. století. V návaznosti na něj pak začaly vznikat první průmyslové provozy papírenské, textilní a později i chemické. V sousedství továren často vznikaly malé domky pro dělníky. U stávajících sídel tak vznikaly nové ulice a stála-li továrna v odlehlejší poloze dokonce i nové vesnice. Toto období je tedy posledním, kdy v řešeném území vznikaly nové sídelní útvary.

Po druhé světové válce bylo z území zcela vysídleno většinové německé obyvatelstvo. Následovalo často živelné a značně nerovnoměrné dosídlení českými obyvateli, a proto byl další vývoj území poměrně nejednotný. Jeho naprostá většina stagnovala, počet obyvatel již nedosáhl předválečných hodnot a dnes převažuje rekreační charakter sídel. Pouze menší část území se dále rozvíjela. Intenzivní rozvoj prodělaly především největší střediska, zejména u Ústí nad Labem vedl k masivní, plošné urbanizaci labského údolí. Rekreační využívání sídel způsobilo, že se dochovala značná část historických objektů. Krajinu Českého středohoří zásadním způsobem ovlivnila kolektivizace zemědělství. Velká většina historického členění plužiny byla setřena při scelování pozemků. Dříve vůdčí typ využití území, tj. pole a louky s ovocnými stromy, byly prakticky zlikvidovány a smíšené pěstování ovocných stromů a polních plodin zcela zaniklo. Místo nich vznikly rozsáhlé plochy polí bez dřevin či velkoplošné plantáže nízkokmenných ovocných stromů, které mají oproti původním vysokokmenným výsadbám zcela odlišný charakter. Dalším důsledkem kolektivizace zemědělství bylo opouštění obtížně obdělávatelných ploch.

V posledních letech vzrůstá tlak na výstavbu i v dosud opomíjených vesnických lokalitách (zejména v zázemí velkých měst dochází k plošnému rozvoji zástavby). Postupně roste význam tranzitní dopravy, což si vynucuje stavby adekvátních dopravních koridorů, které však jsou-li nevhodně trasovány zásadním způsobem narušují charakter krajiny (v současnosti realizovaná stavba dálnice je v přímém rozporu s posláním CHKO). V méně úrodných oblastech dochází k útlumu zemědělství což sebou nese masivní zatravňování orné půdy.

6. DIFERENCIACE ÚZEMÍ Z HLEDISKA KRAJINNÉHO RÁZU

Percepční (vizuální) souvislosti krajinného rázu

Rázovitost krajiny je obrazem krajiny v naší mysli, kdy jsou nám její charakteristiky zprostředkovávány pomocí typických znaků. Tyto znaky tedy pro nás vytvářejí krajinný obraz a určitý prostor pro člověka identifikují.

Charakteristiky, ani rázovitost krajiny není výslednicí estetických hodnot krajinářských návrhů, ale tvořivého života stovek generací našich předků v daných přírodních, kulturně historických a sociálních podmínkách. Rázovitost velmi přesně syntetizuje tyto charakteristiky krajin a umožňuje jejich **typologické** (podle typů znaků) i **individuální** (podle místní kombinace znaků) definice a členění.

6.A. Typologická diferenciac české krajiny

U tohoto členění je třeba zdůraznit, že popis typických znaků a jejich členění či aglomerování není popisem vlastních přírodních a socioekonomických vlastností území, ale jejich obrazu – nepopisujeme tedy prakticky věcnou strukturu, ale vzhledovou texturu krajiny.

Nejvyšší, na celoevropské úrovni vytvořené členění krajin Evropy, vymezuje krajinné megatypy.

Krajinné megatypy: tým nizozemských vědců v tzv. „Dobříšské zprávě“ rozdělil Evropu na 8 kategorií krajin a ty dále účelově rozčlenil do 30 krajinných megatypů. U nás jsou však identifikovány pouze tři:

- **v kategorii krajin alpinského bezlesí** (v severských vrchovinách s vřesovišti a rašeliništi Skotska, západního Irsku a Norska a části vysokohoří nad alpínskou hranicí lesa s keříčkovou vegetací jako analogii tundry, směrem dolů s přílehlým sledem regionálně rozmanitých vegetačních stupňů s charakterem „extrazonální tajgy“ - Pyreneje (Španělsko, Francie); Alpy (Francie, Itálie, Švýcarsko, Rakousko); Vysoké Karpaty (Slovensko, Polsko, Ukrajina, Rumunsko); Vysoký Balkán (ve státech bývalé Jugoslávie):

9. Pohoří (pouze nejvyšší části Krkonoš a Hrubého Jeseníku)

- **v kategorii uzavřených až polootevřených krajin – bocage** (atlantské pobřeží mírného pásma a polootevřené zemědělské krajiny Evropy, vedle Španělska je soustředěn výhradně do oblastí střední Francie, jižního Německa a i na naše pohraniční hory):

11. Semibocage (velká část naší krajiny mimo zemědělských nížin a pahorkatin)

- **v kategorii krajin otevřených polí** – openfields (nejrozšířenější evropská kategorie zemědělských krajin, včetně České republiky):

17. Středoevropská scelená pole (otevřené zem. krajiny většiny našich nížin a pahorkatin)

Rámcové krajinné typy

V roce 2005 byla v rámci grantu MŽP ČR č. VaV 640/01/03 – Typologie české krajiny zpracována v měřítku 1:200 000 mapa rámcových krajinných typů České republiky. Rámcové krajinné typy, jak naznačuje jejich název, vytvořily pevné hodnotící rámce našich krajin, usnadňujících srovnání individuálních, případkových hodnocení na nižší úrovni.

Rámcové krajinné typy jsou průnikem tří souborů charakteristik krajin – rámcových sídelních typů (celkem 7), rámcových typů využití území (celkem 6) a rámcových typů georeliéfu (celkem 19). Rámcové typy osídlení v sobě zároveň integrují vývoj osídlení, historické typy sídel a jejich plužin, archetypy lidových domů, klimatické charakteristiky a biogeografické jednotky. Rámcové typy využití území popisují strukturu aktuálního stavu využívání území. Rámcové typy georeliéfu popisují jeho relativní členitost a výjimečnost v rámci ČR.

Navržené typy krajin tvoří rámce pro členění krajiny na regionální úrovni. Jednotlivé typy jsou vymezeny a popsány z hlediska přírodního, socioekonomického i kulturně-historického. Vznikly tak tři vůdčí rámcové krajinné typologické řady postihující přímo či zprostředkovaně hlavní typologické rámce vlastností české krajiny, zjednodušeně shrnuty na:

I. Rámcové sídelní krajinné typy

Vznikly na základě sjednocení vůdčích charakteristik:

- historické typy venkovských sídel a jejich plužin (získané především na základě studia historických map)
- vývoj osídlení krajiny (převzato z řady příslušných prací – starosídelní oblasti z historického atlasu, korigováno podle prvních historických zmínek o obci),
- typy lidového domu,
- vegetační stupňovitost (převzatá z vymezených biochor biogeografického členění ČR),
- biogeografické podprovincie.

Syntézou těchto pěti vůdčích charakteristik bylo vymezeno 7 rámcových typů krajin, které postihují jejich základní vlastnosti a jejich změny na stanovených osách. Jako nejlépe vystihující provázanost těchto charakteristik se ukázalo členění podle doby vzniku dané sídelní krajiny. Projev stejných osídlovacích principů se však výrazně lišil podle celkového charakteru reliéfu krajiny a makroklimatických vlastností, vystižených odlišnostmi biogeografických podprovincií. Doba osídlení krajiny dané biogeografické podprovincie pozoruhodně koreluje s příslušnou vegetační stupňovitostí, odpovídá jí i typ sídla a plužiny a lidového domu. Období, kdy se krajina stala sídelní a tedy člověkem osvojené, se tak ukázalo jako vhodné souhrnné označení jednotlivých sídelních typů krajin.

Jsou tak u nás vymezeny tyto rámcové sídelní typy krajin:

1. starosídelní krajina hercynského a polonského okruhu
2. starosídelní krajina panonského okruhu
3. krajina vrcholně středověké kolonizace hercynského okruhu
4. krajina vrcholně středověké kolonizace karpatského okruhu
5. krajina pozdně středověké kolonizace hercynského okruhu
6. krajina novověké kolonizace hercynského okruhu
7. krajina novověké kolonizace karpatského okruhu

Velká část území CHKO České středohoří náleží do sídelního typu – krajina pozdně středověké kolonizace hercynského okruhu. Významně jsou zastoupeny i starosídelní krajina hercynského a polonského okruhu a krajina vrcholně středověké kolonizace hercynského okruhu.

II. Rámcové krajinné typy způsobů využití území

Druhou vůdčí charakteristikou typologické řady je struktura využití ploch v osách krajiny přírodní – krajiny přírodě blízké – krajiny člověkem podmíněné, až přeměněné. Jde o vůdčí charakteristiku sekundární krajinné struktury.

Tato charakteristika krajinu ČR člení podle převažujícího způsobu využití krajiny. Tomu odpovídá dlouhodobě i typ aktuálního pokryvu zemského povrchu – les, - bezlesí (zemědělské kultury), - mozaika lesa a bezlesí, - mozaika vodních ploch, - zastavěná území, - mozaika porostů nad horní hranici lesa. Tato charakteristika též přeneseně vyjadřuje i intenzitu antropické přeměny přirozených stanovišť. Nejméně přeměněné jsou krajiny horských holin (nad horní hranici lesa) a lesní krajiny, nejvíce přeměněné jsou zemědělské a zejména urbanizované krajiny.

Na tomto účelově zjednodušeném základě lze v ČR vymežit 6 rámcových typů využití území:

Z – zemědělské krajiny

M – lesozemědělské krajiny

L – lesní krajiny

R – rybníční krajiny

U – urbanizované krajiny

H – krajiny horských holí

V řešeném území jsou zastoupeny čtyři rámcové typy využití krajiny (podtrženě).

Většinu území CHKO tvoří lesozemědělské krajiny, na které v centrálních částech navazují krajiny lesní a v převážně okrajových částech krajiny zemědělské. Na třech místech do řešeného území zasahují rozsáhlé městské urbanizované krajiny.

III. Rámcové typy reliéfu krajin

Třetí vůdčí charakteristikou typologické řady jsou typy reliéfu krajin. Ty jsou vymezovány na základě jejich výraznosti a vzájemné odlišnosti. Tak bylo vymezeno 19 typů reliéfu krajin:

běžné typy reliéfu

1 – krajiny plošin a plochých pahorkatin

2 – krajiny členitých pahorkatin a vrchovin Hercynika

3 – krajiny členitých pahorkatin a vrchovin Karpatika

výjimečné typy reliéfu

4 – krajiny rovin

5 – krajiny rozřezaných tabulí

6 – krajiny hornatin

7 – krajiny sopečných pohoří

8 – krajiny vysoko položených plošin

9 – krajiny vátých písků

10 – těžební krajiny

11 – krajiny širokých říčních niv

12 – krasové krajiny

13 – krajiny výrazných svahů a skalnatých horských hřbetů

14 – krajiny ledovcových karů

15 – krajiny zaříznutých údolí

16 – krajiny izolovaných kuželů

17 – krajiny kuželů a kup

18 – krajiny vápencových bradel

19 – krajiny skalních měst

V řešeném území je zastoupeno 8 typů krajin dle utváření reliéfu (podtrženě).

Oproti většině území České republiky je území CHKO České středohoří specifické převahou výjimečných typů reliéfu nad běžnými typy, které zastupuje krajina plošin a plochých pahorkatin a krajina členitých pahorkatin a vrchovin Hercynika. Plošně nejvíce zastoupené vzácné typy reliéfu jsou krajiny sopečných pohoří, krajiny kuželů a kup – pro České středohoří charakteristické a krajiny zaříznutých údolí. Naopak krajiny širokých říčních niv a rovin zasahují do řešeného území jen velmi okrajově (viz mapa č. **1. Rámcové typy krajin**).

Popis jednotlivých rámcových typů krajín v rámci ČR dle úrovně dle projektu VaV 640/01/03 Typologie České krajiny, LÖW & spol., 2005.

Ad I. Charakteristiky rámcových typů sídelních krajín

1. Starosídlní krajina Hercynského a Polonského okruhu

Vymezení:

- 2. vegetační stupeň Hercynica a 3. vegetační stupeň. Polonica v České republice,
- sídelní typy vesnic jsou ve velké většině tvořeny návěsnými ulicovkami a vesnicemi návěsnými s nepravými traťovými plužinami,
- pro oblast je charakteristický lidový typ českého a moravského roubeného domu, jde o oblast nepřetržitě osídlenou již od neolitu.

Přírodní charakteristiky:

Běžně se vyskytuje reliéf plošin a pahorkatin, charakteristické jsou měkké tvary tvořené plošinami, pánvemi a plochými i členitými pahorkatinami. Převažuje mírná modelace terénu bez výraznějších převýšení. Jde o plochý až zvlněný reliéf o relativní členitosti do 150m.

Pouze velmi ojediněle se objevuje členitější reliéf vrchovin. Hluboká zaříznutá údolí se zde nevyskytují (kromě údolí Labe severně od Lovosic).

Plošiny nemají typické pahorky a výraznější vyvýšeniny, reliéf je zvlněn mělkými údolními vodními toků a menšími depresiemi. Pahorkatiny jsou tvořeny charakteristickými pahorky oddělenými širšími a plochými sedly, jejich svahy mají plynulou podélnou křivku s typickým konvexně - konkávním profilem. Hřbety jsou oblé až ploché.

Z výjimečných typů reliéfu se typicky vyskytují roviny a široké říční nivy. Okrajově se zde objevují i rozřezané tabule rozčleněné zaříznutými údolními. Ojediněle se vyskytují další výjimečné typy reliéfu: podél řeky Labe nacházíme váte písčité, jihozápadně od Prahy se objevuje krasový reliéf a v severních a severozápadních Čechách se objevují kupy a kužele a sopečná pohoří. V mírně zvlněné krajině starého sídelního území jsou pohledově velmi významné izolované kužele.

Podkrušnohorské pánve byly v důsledku těžby hnědého uhlí přemodelovány člověkem a jsou zde značně plochy těžebního reliéfu.

Hranice starosídlní krajiny Hercynského okruhu prakticky kopíruje klimatickou hranici T2. Ta se vyznačuje dlouhým, teplým a suchým létem, velmi krátkým přechodným obdobím a teplým až mírně teplým jarem a podzimem, krátkou, mírně teplou a suchou až velmi suchou zimou s velmi krátkým trváním sněhové pokrývky (40 - 50 dní).

Pouze severními výběžky starosídlní krajina u Turnova, Jičína a Jaroměře překračuje do klimatické oblasti MT11. Ta se oproti T2 oblasti vyznačuje delším přechodným obdobím. S mírně teplým jarem a podzimem a trváním sněhové pokrývky 50 – 60 dní.

Starosídlní krajina Polonského okruhu na Opavsku leží v klimatických oblastech MT10 a částečně v MT9. Tyto jsou charakterizované dlouhým, teplým a mírně suchým létem, krátkým přechodným obdobím s mírně teplým jarem a podzimem, krátkou, mírně teplou a velmi suchou zimou s krátkým trváním sněhové pokrývky (50 – 60 dní, v MT9 až 80 dní).

Průměrné roční teploty v těchto krajinách se pohybují kolem 8 °C. Průměrný roční úhrn srážek je v této sídelní oblasti diferencovaný. V oblastech deštného stínu je nízký (450 mm), v oblastech srážkově normálních činí 550-650mm. Délka hlavního vegetačního období je 120 – 160 dní. Suma teplot za období s průměrnou denní teplotou vzduchu $\geq 10^{\circ}\text{C}$ se pohybuje nad 2 400°C. Území v severních Čechách leží ve srážkovém stínu Krušných hor. Oproti starosídlní krajině Pannonského okruhu se zde mnohem výrazněji projevují oceanické vlivy.

V půdním pokryvu plošně převládají černozemě na spraších s přechody do šedozemí a hnědozemích šedozemí na spraších a sprašových hlínách. Ve vyšších a vlhčích polohách je doplňují hnědozemě na spraších a luvizemě na sprašových hlínách a hlinitých sedimentech. V širokých nivách velkých řek převládají typické fluvizemě, méně se vyskytují černice, částečně oglejené. V depresích starých koryt se vyskytují organozemě (slatinné půdy) a glejové fluvizemě. Na terasových šterkopiscích se vyskytují chudé arenické kambizemě, na ostrůvkách vátých písků jsou kyselé rankery. Na jílovitých břidlicích paleozoika se vyvinuly těžké oglejené hnědozemě, lokálně až pelické černozemě. Ostrůvkovitě na vápnatých horninách křídly jsou zastoupeny pararendziny a rendziny, na pískovcích a šterkopiscích chudé kambizemě. Na výchozech tvrdých hornin předkřídového podloží převažují kambizemě, ojediněle se objevují i kamenité rankery.

Starosídelní krajina Hercynského a Polonského okruhu typicky zahrnuje všechny polohy druhého vegetačního stupně a pouze nejpříhodnější polohy třetího vegetačního stupně. Souvislý výskyt 2. vegetačního stupně je vázán na teplou klimatickou oblast T 2.

V přirozených lesích 2. v. s. dominuje dub zimní. Doplňují jej buk lesní, habr obecný, lípa srdčitá aj. (v sušších oblastech pravděpodobně přirozeně bez účasti buku). Zpravidla se jedná o vícepatrové lesní porosty. Staletým pařezinovým hospodařením byly zpravidla přeměněny na dubohabřiny. Ty jsou dnes často považovány za vegetaci potenciální. Na dubech zde často roste ochmet evropský. V nivách řek rostla neustále se měnící mozaika lužních lesů s převahou dubu letního, jilmu vazy a jasanu ztepilého (tzv. tvrdý luh). Nejvlhčí, často zaplavované partie - tzv. měkký luh tvořili vrby (v. bílá) a topoly (t. černý). V souvislosti s antropicky podmíněnou změnou vodního režimu ve středověku, začaly v lužních lesích vrbo-topolová společenstva převažovat. Na vátých písčích a jiných hydricky omezených stanovištích se vedle dubu zimního uplatňovala i borovice lesní.

Hydrologicky patří toto území do povodí Labe. Konkrétně se jedná o území kolem jeho středního a dolního toku s výběžky podél vodních toků. Opavská část je v povodí Opavice.

Kulturní charakteristiky:

Rámcový typ je tvořen převážně zemědělskými krajinami, místně i leso - zemědělskými, což znamená, že zastoupení lesních porostů je menší než 30%.

Prakticky celá oblast se kryje s řepařskou zemědělskou výrobní oblastí, ze které v starosídelních krajinách neleží pouze Hořicko ve východních Čechách a jde tedy v rámci ČR o velmi úrodné oblasti. Zemědělské půdy jsou ve velké většině zorněny, relativně významné je zastoupení intenzivních sadů a chmelnic, raritně i vinic. Větší lesní celky jsou vázány na členitější výjimečné typy reliéfu a okraje širokých niv.

Struktura osídlení je na venkově statická, středisková, leží v ní však zároveň většina krajin urbanizovaných, spojených s aglomeracemi v Podkrušnohoří (Ústí, Teplice, Chomutov, Litvínov, Most), Pražskou a Hradecko-pardubickou aglomerací a urbanizačním koridorem Polabí a dolního Povltaví. Typická jsou i vysoce průmyslová menší městská centra. Venkovské osídlení je zásadně soustředěné, vsi jsou převážně větší, v kategorii 200 - 1000 obyvatel. Převažují vsi návesní a návesní ulicovky s plužinou nepravou traťovou. Mimo ně se zde ve významných enklávách vyskytují i vsi ulicové s délkovými plužinami (Mělnicko, Mladoboleslavsko, Čáslavsko a Hradecko-pardubicko), které tak mohou signalizovat nejstarší jádra této starosídelní oblasti. Všechny vsi jsou dnes doplněny o další výstavbu, v klasických postupných krocích zaplňující náves, obestavující výjezdové silnice a nakonec za socialismu zaplňující soustředěnou zástavbou bývalé „zbytečně velké“ zahrady. Prakticky každá ves je dnes doplněna obrovským industriálním areálem bývalých zemědělských středisek, dnes využívaných zcela libovolně. Jde o oblast s nejvíce setřenými původními plužinami, což umožňoval především plochý reliéf, nebránící scelování pozemků. Původní plužiny jsou proto vzácností, hodnou ochrany.

Celá oblast je typická tvaroslovím původního českomoravského roubeného domu, pouze v západní části s tvaroslovím západoevropského domu hrázděného.

Historické charakteristiky:

Jde o nejstarší sídelní oblast Čech, kultivovanou již od mladší doby kamenné, tj. od 5 300 př. Kr. Celková délka kultivace tak přesahuje 7 300 let a její působení je tak již srovnatelné s obdobími klimatickými.

Nejstarší osídlení v neolitu se díky kočovnému způsobu života s žárovou zemědělskou soustavou projevilo zásadně rozvolněním lesních masivů a zavlečením prvních cizích kulturních plodin s plevely.

První trvalý zásah je spjat až s orbou, kdy v eneolitu došlo k pevnější fixaci obdělávaných (a trvale kultivovaných) pozemků, kdy se také v krajině objevuje první přímka a pravý úhel (orba do kříže)

Až do ranného středověku tato krajina procházela postupnými změnami spojenými s technickými inovacemi (bronz a železo) a spolu s nimi s přechodem (pozdolným a často se vracejícím) na přílohové zemědělské soustavy v době bronzové (2200 - 750 př. Kr.). Osídlení bylo roztroušené v malých osadách, nebezpečné doby podnítily budování útočištných hradišť, která přerostla díky stále posádce a usazeným řemeslníkům, v obchodní a výrobní centra. Je přitom typické, že největší hradiště vznikala právě na okrajích v té době osídlených krajin. S nástupem středověku postupně došlo k opuštění sídel v nivách (díky změnám v dynamice odtoků a povodním) a jejich přesunutí na okraj teras nad nivou. Osídlení mělo stále spíše charakter větších či menších enkláv s většími či menšími přetržkami, trvalá přítomnost bezlesí však již byla významná. Trvalé usazení v rodových vsích (hromadného typu s úsekovými plužinami) vedlo nejen k trvalé fixaci ploch polí, ale i k zvýrazňování jejich hran sedimentačními a orebnými procesy. Běžné bydlení bylo v polozemnicích a běžný stavební materiál kúlové konstrukce z houžvových výpletů s mazanicovou omítkou. Mimo tyto hlavní koncentrace ležely další dvě enklávy osídlení (a tedy historicky vzato starosídelní krajiny) v plzeňské kotlině, českobudějovické pánvi a na chebsku, příslušícímu však mimo naše osídlení. Velikost enkláv (i když z hlediska historického významných) měla malý vliv na další vývoj krajiny a blížila se enklávám na mezinárodních obchodních stezkách. Nejsou proto v rámci účelového zjednodušení do tohoto typu krajin zařazeny.

Velká středověká kolonizace, spojená s emfyteutickým právem a novým trojpolním systémem, vstoupila do starosídelního typu rovněž revolučně. Stávající struktura osídlení byla překryta novou strukturou, která jednak výrazně zahušťuje stávající osídlení, jednak je reorganizuje podle potřeb trojpolního systému. V jádrových, pro zemědělství nejvhodnějších plochých oblastech, kde to umožňoval reliéf (včetně antropogenních tvarů) došlo k úplné změně struktury osídlení i organizace plužiny a vznikly zde vsi ulicové s délkovými plužinami, v ostatních oblastech došlo k reorganizaci na vsi návesní a návesní ulicovky s nepravou traťovou plužinou na osnovách původní úsekové. Specificky v řešeném území a nejbližším okolí nedošlo v místech se členitějším reliéfem k transformaci úsekových plužin na traťové. Část návesních vsí je tak netypicky vázána na úsekové plužiny. V celém starosídelním území bylo vytvořeno kontinuální osídlení v docházkovém schématu na sebe navazujících plužin. Sídelní schéma se rozvíjelo od hran niv, které ač neobytné, poskytovaly vysoké výnosy píce a pastvu, relativně prudší terasy nad nivami byly využívány především pro sady a vinice. Od tohoto pásu vesnic u niv se sídla klasicky situovala v mělkých údolích a jejich zakončeních. Krajina byla maximálně odlesněna a lesní porosty (vypásané, výmladkové) signalizují v krajině neoratelné „kazy“. Od druhé poloviny 15. století, po populační katastrofě husitských válek, dochází k útlumu využívání krajiny a k přechodu na nové formy jejího využívání. Nedostatek pracovních sil vedl ke vzniku režijních velkostatků, rozšíření chovu ovcí a ke značnému rozvoji rybníkářství. Rybníkářství obsazovalo především zamokřená a obtížně obdělávatelná místa, vyžadovala však velká koncentrovaná panství a

větší areály jsou proto výjimkou. Neúnosná hygienická situace ve městech a ztráta vojenského významu hradů vede k výstavbě či přestavbě panských sídla na první zámky se zahradami okolo. S tím (ale i s výstavbou dalších účelových staveb) došlo k velkému otevření intravilánů sídel a do krajiny vstoupily celá řada typů samot.

V 17. a 18. století, po třicetileté válce - největší populační katastrofě v naší historii - dochází k dalšímu útlumu využívání krajiny. Ta se začíná typicky členit na zónu vždy zoranou, zónu vždy pastevní a zónu používanou střídavě pro oba účely, podle aktuální potřeby. Vlivem dlouhodobě stabilizovaných polí a jejich hran se plně vyvinuly agrární meze a úvozy všeho druhu na hranách pozemkových bloků, využívané pro doplňkovou pastvu. Ta v polní krajině zcela omezila keřové patro a stromy ve volné krajině byly, mimo ovocných, pouze z rovných, rychle rostoucích druhů s praporcovitými korunami. Staré solitérní stromy signalizovaly drobné sakrální stavby, které se v té době objevují hromadně a ukazují na velkou přirozenou religiozitu té doby. Nejpestřejší částí katastru jsou pastviny obsazující abnormální stanoviště. Lesní porosty jsou již pevně vymezeny a panské lesy (zejména bažantnice) jsou postupně převáděny na vysokokmenný les. Ostatní lesy jsou prosvětleny pastvou dobytka a neřízenou těžbou palivového dřeva. V širokých nivách se zvyšuje rozkolísanost průtoků (i díky zavedení pěstování brambor ve vyšších polohách), provázená častějšími povodněmi. Na tuto skutečnost je reagováno vytvářením místních regulačních systémů povodňování, které znamenalo zvýšení produkce sena. Sídla si udržují své původní půdorysy, právě v této oblasti však dochází velmi brzy k přechodu z domu roubeného na dům zděný. Zámky, jako centra velkostatků a správy panství, vytvářejí hierarchii vesnických sídel – základ střediskové soustavy osídlení, prakticky existující dodnes.

Ke konci období přichází do krajiny nová – střídavá zemědělská soustava, typická pěstováním pícnin místo úhorů (čtyřpolí) a zaváděním osevních postupů. V této době se krajina dostává do relativně vyvážených vztahů mezi silami člověka a přírody, založených na přirozené, trvale obnovitelné energetické úrovni, s maximálním ziskem pro člověka. Je to náš archetyp krajiny, dodnes podvědomě hledaný.

V 19. století se s průmyslovou revolucí regulační síla přírodních podmínek ztrácí a vývoj nově založený na dodatkové energii fosilních paliv se vymyká ustáleným a ověřeným principům. Rozvoj železniční dopravy umožnil první urbanizační vztahy a vznik urbanizační sídelní struktury, především koridorů kolem tratí a průmyslových a těžebně-hutnických aglomerací. Do venkovské krajiny zasáhla doprava počínající regionální specializací zemědělské výroby. Postupné zavádění brambor zásadním způsobem zvýšilo úživnost většiny méně úrodných oblastí a umožnilo masové snížení pěstování potravinářského obilí ve prospěch krmného, především však zavedení cukrovky, jako hlavní tržní plodiny oblastí. Pro pěstování cukrovky byly využívány těžké, vlhké půdy nově rušených rybníků a jejich soustav a vedly k první monofunkčnosti celých rozsáhlých areálů. Objevily se první snahy zvýšit využívání aktivních niv regulacemi toků, které v dalším období dosáhlo právě v této oblasti maximálního rozsahu. Do krajiny také vstoupila hluboká orba a zdokonalené masivní hnojení (umožněné i trvalým ustájením dobytka). Specializace umožněná regionální dělbu práce vedla i ke specializaci na chmelařství a ovocnářství. Do vesnických sídel vstoupily první průmyslové provozy – cukrovary a lihovary. Další historie je již současností, postupující v neustálených, ale všeobecně platných krocích, většinou devastujících.

Širší návaznosti:

Tento sídelní typ tvoří jádro historických Čech a je zcela specifický. Jen relativně se mu mimo Českou republiku v okolí blíží na jihu kotliny Bavor a Frank, s řekami Dunajem a Mohanem. K tomuto rámcovému typu je u nás přiřazeno i Opavsko, které ve skutečnosti tvoří okraj širší oblasti pravěké ekumeny Opolského Slezska. Podobnost obou oblastí je však veliká. Pro malou velikost nebylo samostatně vymezeno.

3. Krajina vrcholně středověké kolonizace Hercynského okruhu

Vymezení:

- 3. a většina 4. vegetačního stupně,
- sídelní typy vesnic v naprosté většině tvořeny návesním (a návesními ulicovými) vesmi s pravou traťovou plužinou. Ve východní, Jesenické části k nim okrajově přibývají i řadové vsi s délkovou plužinou,
- pro oblast je typický český a moravský roubený dům, v severozápadní části sem přesahuje i dům západoevropský hrázděný, v Jesenické oblasti i roubený dům slezského pomezí,
- jde o oblast nepřetržitě osídlenou od vrcholného středověku, tj. od 12. do 14. století, rozhodně již v r. 1200 a před rokem 1350

Přírodní vlastnosti:

Georeliéf je v naprosté většině tvořen členitými pahorkatinami a plochými vrchovinami, v jižních Čechách i chladnějšími rovinami pánví. Lokálně se objevují i ploché pahorkatiny a členité vrchoviny. Kromě plošin se jedná o zvlněný reliéf. Převažující relativní členitost reliéfu je 75 až 200 (300) m. Vrchoviny se vyznačují delšími, zpravidla táhlými svahy, převážně s konkávním profilem. Jejich svahy bývají kryty balvanovými proudy a na úpatích mívají podmáčené sníženiny. Vrcholy vrchovin jsou zpravidla výrazné, často se skalkami, pod nimiž se nacházejí menší akumulace kamenných bloků. Skalky a blokové akumulace se místy nacházejí i na bočních hřbítcích a svazích. Svahová údolí nebývají hluboce zaříznuta. Běžně se vyskytující krajiny vrchovin Hercynika zahrnují i údolní, převážně úzké, nivy menších vodních toků.

Z výjimečných typů reliéfu jsou zde význačně zastoupena výrazná, zaříznutá údolí, v některých částech reliéf izolovaných kuželů, rozčleněných tabulí, rovin, širokých říčních niv, výrazných svahů, místy i sopečných pohoří, kupy a kužele, skalních měst a krasů. Lokálně byl původní georeliéf natolik přeměněn lidskou činností, že jej označujeme jako reliéf těžební (Sokolovsko).

Klimaticky je jedná o oblasti o MT – mírně teplé oblasti (MT2, MT3, MT4, MT5, MT7, MT9, MT10, MT11). Plošně nejvýznamnější jsou oblasti MT3 a MT5. Pro ně je charakteristické normální až krátké léto, mírné až mírně chladné, suché až mírně suché, přechodné období normální až dlouhé, s mírným jarem a mírným podzimem, zima je normálně dlouhá, mírná až mírně chladná, suchá až mírně suchá s normálním až krátkým trváním sněhové pokrývky (60 – 100 dní). V jihočeských pánvích a podél vodních toků (Vltava, Sázava, Berounka aj.) převažují teplejší klimatické oblasti MT10 a MT11. Pro ně je charakteristické dlouhé léto, teplé, mírně suché až suché, krátké přechodné období s mírně teplým jarem a mírně teplým podzimem, krátká zima mírně teplá a velmi suchá, s krátkým trváním sněhové pokrývky (50 – 60 dní). Průměrné roční teploty vzduchu kolísá od 8°C v nejteplejších údolích řek až k téměř 6°C ve vrcholových partiích. Průměrný roční úhrn srážek kolísá od hodnot kolem 500 mm k hodnotám přesahujícím 700mm. Délka hlavního vegetačního období se pohybuje v rozmezí 120 – 160 dní. Suma teplot za období s průměrnou denní teplotou vzduchu $\geq 10^{\circ}\text{C}$ se pohybuje v rozmezí od 2 000 do 2 600°C (s převažující hodnotou kolem 2 300°C. Jen velmi okrajově zasahuje do typu CH – chladné oblasti (CH7).

V půdním pokryvu se střídají typické kambizemě a kyselé typické kambizemě, ve vlhčích polohách pseudoglejové. Doplnějí je ostrůvky luvizemí typických až pseudoglejových i primárních pseudoglejů na sprašových hlínách, hlinitých sedimentech a polygenetických hlínách. Okrajově se vyskytují i hnědozemě. Ve sníženinách a pánvích dominují gleje a organozemě typu slatin. Na ostrůvcích vápenců se nacházejí eutrofní kambizemě, hnědé rendziny a rendziny. Na výchozech podložních kompaktních hornin a na svazích zařezaných údolí jsou kamenité kambizemě, rankery a litozemě. Na pískovcích skalních měst jsou

vyvinuty kyselé arenické kambizemě s přechody do arenických podzolů. V nivách podél vodních toků převažují typické fluvizemě, doplněné fluvizeměmi glejovými a gleji.

Potenciální vegetaci tvoří společenstva třetího, čtvrtého a velmi okrajově i pátého vegetačního stupně (a druhého v údolích). Souvislý výskyt 3. v.s. je vázán na mírně teplou klimatickou oblast, zejména MT 9, MT 10 a MT 11. Ve 3.v.s. je dominantní dřevinou buk lesní, významné zastoupení má dub zimní, zpravidla je přimíšen habr. Z dalších dřevin se diferencovaně podle stanovišť uplatňují lípy, javory, jilmy a jasan ztepilý. Ve 3. stupni končí směrem od nižších vegetačních stupňů přirozený výskyt lípy srdčité, babyky a břeku. Začínají se naopak častěji uplatňovat javor klen, jilm horský, vrba křehká. Zpravidla se jedná o dvou až třípatrové lesní porosty. Na výrazně suchých stanovištích se v hlavní úrovni uplatňuje borovice lesní, od 3. stupně býval v suťových lesích přimíšen tis. Keřové patro zapojených lesních společenstev je druhově chudé. V důsledku po staletí uplatňovaného pařezinového hospodaření došlo k ústupu buku a k výraznému zvýšení podílu habru a dubů. V potočních nivách dominují olše lepkavá a jasan ztepilý. V potenciální vegetaci 4. v.s. ve většině případů dominuje buk lesní. Jiné dominantní dřeviny se uplatňují na minerálně chudších půdách a na sušších, stanovištích, především dub zimní a jedle bělokorá. Na bohatších půdách je dřevinné patro druhově bohatší, nad bukem zde zpravidla převládají javor klen, javor mléč, lípa velkolistá, jasan ztepilý, jilm horský. Na skalních ostrožnách jsou časté výskyty borovice lesní, považované za reliktní. Na kyselých a zamokřených půdách se uplatňuje tzv. dubojehličnatá varianta bukového vegetačního stupně. V níž se uplatňují zejména dub letní a jehličnany. Tato varianta je charakteristická zejména pro jihočeské pánve. Ve vyšších nadmořských výškách, především na vlhkých hlinitých půdách, se spolu s bukem stále častěji uplatňuje jedle bělokorá. V potočních nivách jsou dominantními dřevinami olše lepkavá a vrba křehká, přimíšeny jsou jasan ztepilý, javor klen a jilm horský.

Kulturní charakteristiky:

Typ je tvořen v naprosté většině lesozemědělskou krajinou, lesní a zemědělská krajina tvoří pouze enklávy. To znamená, že zastoupení lesních porostů se pohybuje především mezi 10 – 70%.

Vzhledem k vlastnostem reliéfu geologicky starých hercynských pahorkatin a plochých vrchovin se zarovnanými povrchy se na velké části typu ustálil typický sled využívání území tak, že vrcholové plošiny jsou orány a pouze místně, na skeletovitých výchozech jsou lesy, vesnice jsou typicky lokalizována v horních ukončeních bočních údolích. Svahy zaříznutých údolí jsou zalesněny, boční údolí jsou i pastvinami a na dně údolí jsou louky, dnes často opuštěné.

Typ leží v bramborářské zemědělské výrobní oblasti, s pomístními přesahy oblastí řepářských a horských. Přirozená úrodnost typu je tak průměrná, v mezinárodním porovnání však je úrodná méně, což signalizuje i její využívání až ve středověku. Lesní porosty mají v naprosté většině změněnou druhovou skladbu ve prospěch kulturních smrčín, často až monokulturních. Přirozenější skladbu tak mají často paradoxně menší remízky na svazích údolí.

Sídelní struktura je statická, středisková. Osídlení je zásadně soustředěné, vsi jsou převážně menší, v kategorii do 500 obyvatel. Souvisleji urbanizovaná území do této oblasti zasahují jen zcela okrajově (Sokolovsko, Plzeňsko a Českobudějovicko). Větší je zastoupení vysoce průmyslových menších městských center. Převažující vsi návesní a návesní ulicovky s plužinou traťovou jsou často dobře dochovány. Uvnitř typu jsou navíc typicky roztroušeny malé enklávy dalších sídelních typů – hromadných vsí s úsekovou plužinou a vsi lesní návesní s plužinou záhumenicovou. V řešeném území v tomto typu zcela převažují návesní vsi obklopené úsekovými plužinami. Tato specifická vazba je dána historickým vývojem: kolonizace zde proběhla velmi časně, v době kdy se hospodařilo rádlím na osnovách úsekové plužiny. Teprve později se začal používat těžký pluh a úsekové plužiny se začali

přeparcelovávat na plužiny traťové a délkové. V členitém reliéfu však tato změna nebyla příliš výhodná a proto na velké části území zůstali úsekové plužiny zachovány.

Všechny vsi jsou dnes doplněny o další výstavbu, v klasických postupných krocích zaplňující náves, obestavující výjezdové silnice a nakonec za socialismu zaplňující soustředěnou zástavbou bývalé „zbytečně velké“ zahrady. I zde je prakticky každá ves doplněna obrovským industriálním areálem bývalých zemědělských středisek, dne s využívaných zcela libovolně. Jde o oblast s až překvapivě dochovanými osnovami pozemkových bloků původních plužin, především díky členitému reliéfu s velkými agrárními valy. Úplně zachované plužiny jsou však vzácností.

Celá oblast je typická tvaroslovím původního českomoravského roubeného domu, v severozápadní části sem přesahuje i dům západoevropský hrázděný, v Jesenické oblasti pak roubený dům slezského pomezí.

Mimo menší okrajové oblasti a enklávy, kde se až donedávna dochovalo německé prostředí, šlo o převážně české osídlení.

Historické charakteristiky:

Jde o území, které stálo dlouho mimo sídelní krajiny a až prakticky do středověku bylo tvořeno neprostupnými pralesy, protkanými pouze obchodními stezkami s odlesněnými enklávami strážních bodů a na okrajích s hradišti. Až v 12. století nastal silící proces osvojení těchto krajín, které se dělo jednak klášterními založeními, jednak výstavbou obranných zeměpanských hradů a obchodních vsí na zemských stezkách.

Osídlení typu nastalo až v rámci velké středověké kolonizace, spojené s emfyteutickým právem a novým trojpolním systémem, které během 150 let osadilo celé území tohoto typu. Vznikající sídelní struktura, neomezovaná staršími osnovami, se plně rozvinula podle potřeb trojpolního systému. Kde to umožňoval reliéf, došlo k úplnému propojení jednotlivých plužin, vznikly zde kolonizační vsi s pravými traťovými plužinami. Ustálil se tak dodnes typický sled využívání území, kdy úzká niva byla loukou, svahy zaříznutého údolí byly lesní a vyšší plošiny polní. Boční údolí byla mozaikou lesů a pastvin, sídla byla typicky situována v jejich mělkém zakončení, v centru plužin, členěných lesními celky, většinou signalizujícími extrémně mělké, skeletovité či zamokřené půdy. Lesy byly již od počátku prosvětlovány a degradovány intenzivní pastvou a těžbou, takže i v této oblasti došlo v historii vůbec k největšímu odlesnění. Vodní toky, převážně lipanového a parmového pásma, jsou od středověku přetvořeny soustavami splavů a náhonů u mlýnů, takže je jejich charakter změněn až k pásmu cejnovému.

Od druhé poloviny 15 století, po populační katastrofě husitských válek, dochází k útlumu využívání krajiny, k částečnému návratu zalesnění a následně k přechodu na nové formy využívání krajiny. Nedostatek pracovních sil vedl ke vzniku režijních velkostatků, především však velkému rozšíření chovu ovcí a ke značnému rozvoji rybníkářství. Rybníkářství obsazovalo především zamokřená místa a rybníční oblasti zde proto dosahovaly svého největšího rozšíření a dodnes se dochovaly. Neúnosná hygienická situace ve městech a ztráta vojenského významu hradů, vedla k výstavbě či přestavbě panských sídla na první zámky se zahradami okolo. V souvislosti s těmito změnami (ale i s výstavbou dalších účelových staveb) došlo k prvnímu velkému otevření intravilánů sídel.

V 17. a 18. století, po třicetileté válce - největší populační katastrofě v naší historii - dochází k dalšímu útlumu využívání krajiny. Právě v tomto, ale i v následujících typech, dochází k přímému opouštění sídel a jejich plužiny zčásti zarůstají lesem. Plužina se i zde začíná typicky členit na zónu vždy zoranou, zónu vždy pastevní a zónu používanou střídavě pro oba účely, podle aktuálních potřeb. Vlivem dlouhodobě stabilizovaných polí a jejich hran v dramatickém reliéfu se plně vyvinuly vysoké agrární valy všeho druhu, využívané pro doplňkovou pastvu. Krajina tak byla výrazně otevřená. Staré solitérní stromy signalizovaly drobné sakrální stavby, které se v té době objevují hromadně a ukazují na velkou přirozenou

religiozitu té doby. Nejpestřejší částí katastru jsou pastviny obsazující jinak nevyužitelná stanoviště. Lesní porosty jsou již pevně vymezeny a panské lesy (zejména bažantnice) jsou postupně převáděny na vysokokmenný les. Ostatní lesy jsou prosvětleny pastvou dobytka a neřízenou těžbou palivového dřeva. Sídla si udržují své původní půdorysy i starý typ roubeného domu. Zámky, jako centra velkostatků a správy panství, vytvářejí hierarchii vesnických sídel, která právě v tomto rámcovém typu krajiny plně funguje dodnes.

Ke konci období přichází do krajiny nová – střídavá zemědělská soustava, typická pěstováním pícnin místo úhorů (čtyřpolí) a zaváděním osevních postupů.

V 19. století se s průmyslovou revolucí ztrácí regulační síla přírodních podmínek a vývoj využívání území se vymyká ustáleným a ověřeným principům. Rozvoj železniční dopravy umožnil první urbanizační vztahy, i když jejich rozvoj v tomto rámcovém typu byl mnohem menší. Postupné zavádění brambor zásadním způsobem zvýšilo úživnost celého typu a umožnil výrazný nárůst populace, jejíž přebytky se stěhovaly do měst. Objevily se první snahy po využívání zamokřených pozemků pomocí meliorací. Vysoké zornění i širokořádkové plodiny, radikálně zvýšily erozi půd a její splavování. Specializace umožněná regionální dělbou práce vedla i ke specializaci právě na bramborářství. V střediskových vesnických sídlech se objevily první menší průmyslové provozy – lihovary a škrobárny. Další historie jej již současností, postupující v ustálených a všeobecně platných krocích, většinou devastujících.

Širší návaznosti:

Jde o sídelní oblasti typické pro všechny střeoevropské krajiny kolonizované ve středověku. Naše hranice tak typ překračuje jak v prostoru Žitavska a Zhořelecka, tak i nisského Slezska, především však na jižní Moravě do Horního Rakouska. Typ zahrnuje plošně nejrozsáhlejší část území České republiky.

5. Krajina pozdně středověké kolonizace Hercynského okruhu

Vymezení:

- typ je tvořen krajinou hercynika z části ve 4. a zcela v 5. vegetačním stupni,
- sídelní typy vesnic jsou v jižní části území tvořeny okrouhlicemi s paprskovitou záhumenicovou plužinou, v severní části (od osy Hlinsko- Bystré na Žďársku a údolím Ohře na Karlovarsku) vesmi řadovými se záhumenicovou plužinou,
- pro typ ve vnitrozemí je typický českomoravský roubený dům, v severních příhraničních oblastech se v něm projevuje vliv roubeného domu slezského pomezí a západoevropského domu hrázděného,
- jde o oblast nepřetržitě osídlenou až od pozdního středověku, tj. od 2/2 14. století, rozhodně po r. 1350 a před rokem 1500.

Přírodní vlastnosti:

Reliéf je v převážné většině tvořen členitými i plochými vrchovinami a hornatinami. Objevují se i členité pahorkatiny, ty jsou svou členitostí srovnatelné s reliéfem, mnohem déle osídlených, výše popsaných sídelních typů, leží však ve výrazně vyšších, klimaticky daleko méně příznivých polohách. Proto byly tyto oblasti osídleny až v pozdním středověku. V Třeboňské pánvi, jež sem zčásti také náleží (díky půdním vlastnostem), se vyskytují ploché pahorkatiny i roviny (ty jsou vylišeny jako výjimečný typ reliéfu). Relativní členitost terénu se tedy pohybuje od 30 m do 600m, převažuje relativní členitost 150 – 300. Lokálně, např. v případě skalních měst, bylo pozdní osídlení dáno extremitou reliéfu, jež nebyl vhodný k přeměně na ornou půdu. Většina tohoto sídelního typu ale leží ve vyšších polohách a v členitém vrchovinném reliéfu. Vrchoviny se vyznačují delšími, zpravidla táhlými svahy, převážně s konkávním profilem. Jejich svahy bývají kryty balvanovými proudy a na úpatích mívají podmačené sníženiny. Vrcholy vrchovin jsou zpravidla výrazné, často se skalkami,

pod nimiž se nacházejí menší akumulace kamenných bloků. Skalky a blokové akumulace se místy nacházejí i na bočních hřbítcích a svazích. Hornatiny se vyznačují dlouhými, strmými, kamenitými svahy, výraznými skalnatými vrcholy a hlubokými, úzkými údolními vodními toků.

Z výjimečných typů reliéfu se poměrně běžně vyskytují rozčleněné tabule a izolované kužele. Objevují se i sopečná pohoří, hornatiny, výrazné svahy, zařízlá údolí, kupy a kužele. V Třeboňské pánvi se objevují i široké říční nivy a roviny, severních Čechách skalní města. Ojedinele, převážně na severní Moravě, se vyskytují raritní enklávy krasového reliéfu.

Naprostá většina ploch tohoto sídelního typu leží v MT – mírně teplých klimatických oblastech (MT2, MT3, MT4, MT5, MT7, MT9, MT10, MT11) a okrajově zasahuje do chladné klimatické oblasti CH7. Většina ploch leží v klimatické oblasti MT3, pro niž je charakteristické krátké léto, mírné až mírně chladné, suché až mírně suché, přechodné období normální až dlouhé, s mírným jarem a mírným podzimem, zima je normálně dlouhá, mírná až mírně chladná, suchá až mírně suchá s normálním až krátkým trváním sněhové pokrývky (60 – 100 dní). Nejvyšší partie leží v klimatické oblasti CH7, ta se vyznačuje velmi krátkým až krátkým, mírně chladným a vlhkým létem, dlouhým přechodným obdobím, mírně chladným jarem a mírným podzimem a dlouhou, mírnou, mírně vlhkou zimou s dlouhou sněhovou pokrývkou (100 – 120 dní). Průměrné roční teploty se pohybují kolem 5°C v nejvyšších polohách a jen o málo překračují 7°C v Třeboňské pánvi. Průměrný roční úhrn srážek je v této sídelní oblasti diferencovaný. V oblastech deštného stínu Krušných hor je nízký (od 550 mm), v oblastech srážkově normálních činí 650-800mm. Délka hlavního vegetačního období je 120 – 160 dní. Suma teplot za období s průměrnou denní teplotou vzduchu $\geq 10^{\circ}\text{C}$ se pohybuje v rozmezí 1 600 až 2 400°C.

V půdním pokryvu na kyselejších substrátech se střídají typické kambizemě, kyselé a dystrické kambizemě, často oglejené až pseudoglejové, na plošinách ostrůvky primárních pseudoglejů na těžších hlínách. Na hlubších písčitéch substrátech plošin skalních měst převládají arenické podzoly a arenické dystrické kambizemě. Na skalnatých stanovištích přecházejí arenické podzoly do oligotrofních rankerů a typických litozemí. Ve vyšších a vlhčích polohách jsou kambizemní podzoly až podzoly. Na výchozech podložních hornin a sutích jsou vyvinuty rankery a litozemě. V plochých sníženinách a pánvích se vyskytují větší plochy primárních pseudoglejů, glejů a ostrůvky organozemí (slatiny, rašeliny). Na sprašových hlínách jsou vyvinuty pseudoglejové luvizemě a luvizemní hnědozemě. Na živných substrátech jsou vyvinuty eutrofní kambizemě nebo mezobazické chudší kambizemě, na skalních výchozech jsou ostrůvky trofických rankerů a litozemí. Na křídových opukách a jílovcích jsou pararendziny typické a kambizemní, na vápencích kambizemní rendziny. Podél vodních toků se vyskytují typické a glejové fluvizemě, místy gleje.

V potenciální vegetaci 4. v.s. silně dominoval buk lesní. Další dřeviny se uplatňují na minerálně chudších půdách, především dub zimní a jedle bělokorá. Na bohatších půdách je dřevinné patro druhově bohatší, nad bukem zde zpravidla převládají javor klen, javor mlč, lípa velkolistá, jasan ztepilý, jilm horský. Na skalních ostrožnách jsou časté výskyty borovice lesní, považované za reliktní. Přirozené porosty jsou zpravidla vícepatrové. Ve vyšších nadmořských výškách, na hranicích 5. vegetačního stupně se spolu s bukem stále častěji uplatňuje jedle bělokorá. V potočních nivách jsou dominantními dřevinami olše lepkavá a vrba křehká, přimíšeny jsou jasan ztepilý, javor klen a jilm horský. Na kyselých a zamokřených půdách se uplatňuje tzv. dubojehličnatá varianta bukového vegetačního stupně, v níž se uplatňují zejména dub letní a jehličnany. Tato varianta je charakteristická pro Třeboňskou pánev. Jedlobukový 5. vegetační stupeň je prvním stupněm, který má těžiště rozšíření v chladné klimatické oblasti, především v oblasti CH 7, zasahuje též do chladnějších a srážkově vydatnějších částí mírně teplé oblasti MT 3. Hlavními prostotvornými dřevinami jsou buk lesní a jedle bělokorá, alespoň jako příměs se pravidelně vyskytuje smrk, jehož podíl

stoupá na lokalitách s přídatnou vodou, kde může být i hlavní dřevinou. Ve slezském předhoří Hrubého Jeseníku má v tomto stupni těžiště rozšíření modřín. V sušových lesích bývá hlavní dřevinou javor klen. V potočních nivách a na prameništích se významně uplatňuje olše šedá.

Hydrologicky leží toto území na horních tocích řek nebo přímo v jejich pramenných oblastech.

Kulturní charakteristiky:

Typ je tvořen v drtivé většině lesozemědělskou, často však i lesní krajinou, zemědělská krajina tvoří pouze enklávy. To znamená, že zastoupení lesních porostů se pohybuje nad 10%, převážně však okolo 50%.

Vzhledem k vlastnostem reliéfu a klimatickým podmínkám na okraji úživnosti, jsou plužiny různě velké a zemědělské využití vždy oscilovalo na okrajích plužin s lesem. Vyšší zastoupení lesa je tak dáno i jeho masivní přítomnosti mezi plužinami. Ty tak mnohdy na sebe přímo nenavazují a tvoří více či méně uzavřené enklávy s lesními okraji. Typ leží na přechodu bramborářské a horské zemědělské výrobní oblasti. Přirozená úrodnost typu je tak podprůměrná, v mezinárodním porovnání je nízká, což signalizuje i její využívání až v pozdním ve středověku. Lesní porosty mají většinou změněnou druhovou skladbu ve prospěch kulturních smrčín, často až monokulturních. Přirozenější skladbu tak mají často paradoxně menší remízky na svazích a náletové plochy.

Sídlní struktura je statická, středisková. Osídlení je zásadně soustředěné, vsi jsou převážně menší, v kategorii do 200 obyvatel, typické jsou dlouhé, lineárně protažené lesní lánové vsi. Mnohem větší vsi vznikli (zejména v pohraničí) překrytím pozdější industrializací. Související urbanizovaná území do této oblasti zasahují jen na severu – Libereckou aglomerací. Zde je i větší zastoupení vysoce průmyslových menších městských center.

Všechny vsi jsou dnes doplněny o další výstavbu, v klasických postupných krocích zaplňující náves, obestavující výjezdové silnice a nakonec za socialismu zaplňující soustředěnou zástavbou bývalé „zbytečně velké“ zahrady. Prakticky každá ves je dnes doplněna industriálním areálem bývalých zemědělských středisek. Jde o oblast s logicky velmi dobře dochovanými plužinami, včetně jednotlivých lánů, především díky členitému reliéfu s velkými agrárními tvary (meze, úvozy, kamenice..).

Ve vnitrozemí je typický českomoravský roubený dům, v severních příhraničních oblastech se v něm projevuje vliv roubeného domu slezského pomezí a západoevropského domu hrázdného.

Smíšená česko- německá kolonizace byla postupem doby změněna na převážně německou.

Historické charakteristiky:

Jde o území, které stálo dlouho mimo sídelní krajiny, a až prakticky do pozdního středověku bylo tvořeno neprostupnými pralesy, protkanými pouze obchodními stezkami s odlesněnými enklávami strážních bodů a na okrajích s hradišti. Až v 14. století, v poslední fázi velké středověké kolonizace, došlo i k osazení těchto pro zemědělství nejméně příhodných oblastí. I zde emfyteutické právo a trojpolní systém jednoznačně definovaly způsob využití území. Vznikající sídelní struktura v nově osazované lesní krajině byla vzhledem k přírodním podmínkám mnohem rozvolněnější a ani ve vrcholné etapě osídlení neobsáhla celou krajinu. Plužiny se tak do okolních lesních masivů rozšiřovaly postupně, v individuálních záhumenních pruzích. Hloubka záboru záhumence se měnila stejně jako její skladba. Uspořádání těchto záhumenicových plužin se lišilo podle převažujících tvarů reliéfu. V mírnějším a plošším reliéfu jižní části České republiky se rozvíjel typický půdorys paprskovité plužiny se sídlem typu okrouhlice, v jednoznačnějším reliéfu hlubších protáhlých údolí převážil typ řadový. V členitém reliéfu pak krátké řadové vsi s délkovými plužinami.

V Českém Středohoří se objevují všechny tři sídelní typy typické pro pozdní středověkou kolonizaci: v plochem severozápadním cípu CHKO se objevují okrouhlice s paprscitou plužinou. Sídelní struktura severní části je tvořena lesními lánovými vesmi se záhumenicovou plužinou. Tyto, mnohdy několik kilometrů se táhnoucí vsi doprovází převážnou část délky vodních toků v daném území. V členitém reliéfu centrálních partií střední a jižní části CHKO zase převažují krátké řadové vsi s délkovou plužinou.

Lesy byly prosvětlovány méně, i když i zde došlo ve středověku k největšímu odlesnění v historii.

V druhé polovině 15. století, po populační katastrofě husitských válek, dochází právě zde k nejvýraznějšímu útlumu využívání krajiny, k částečnému návratu zalesnění a dokonce opuštění celých vsí. To si vyžádalo nové formy využívání krajiny. Nedostatek pracovních sil vedl ke vzniku režijních velkostatků, především však velkému rozšíření chovu ovcí, méně již k rozvoji rybníkářství. Rybníkářství obsazovalo především zamokřená a obtížně obdělávatelná místa. Neúnosná hygienická situace ve městech a ztráta vojenského významu hradů vedly k výstavbě či přestavbě panských sídla na první zámky se zahradami okolo. S tím (ale i s výstavbou dalších účelových staveb) došlo i zde úplnému otevření intravilánů sídel.

V 17. a 18. století, po třicetileté válce, dochází k dalšímu útlumu využívání krajiny. Právě v tomto rámcovém typu opět dochází k přímému opuštění sídel a jejich plužiny zčásti zarůstají lesem. Plužina se i zde začíná typicky členit na zónu vždy zoranou, zónu vždy pastevní. Vlivem dlouhodobě stabilizovaných polí a jejich hran v dramatickém reliéfu se plně vyvinuly vysoké agrární tvary všeho druhu, výrazně však převažují kamenice a naorané meze, využívané pro doplňkovou pastvu. Keřové patro liniových porostů je běžnější, díky většímu zastoupení nepasených kamenic, stromy ve volné krajině již nejsou pouze ovocné. Drobné sakrální stavby, které se v té době hromadně objevují, signalizují velkou přirozenou religiozitu té doby. Lesní porosty jsou v té době na vrcholu degradace více než pastvou dobytka, těžbou důlního a stavebního dřeva a výrobou dřevěného uhlí. Sídla si udržují své původní půdorysy i starý typ roubeného domu. Zámky, jako centra velkostatků a správy panství, vytvářejí hierarchii vesnických sídel – dodnes fungující střediskovou soustavu osídlení.

Ke konci období přichází do krajiny nová – střídavá zemědělská soustava, typická pěstováním pícnin místo úhorů (čtyřpolí) a zaváděním osevních postupů.

V 19. století se s průmyslovou revolucí, založenou na využívání fosilních paliv, se vývoj využívání krajiny vymyká ustáleným a ověřeným principům. Do venkovské krajiny zasáhla doprava počínající regionální specializací zemědělské výroby. Objevily se první snahy po využívání zamokřených pozemků pomocí meliorací. Vysoké zornění i širokořádkové plodiny radikálně zvětšily erozi půd a její splavování. Specializace umožněná regionální dělbu práce vedla i ke specializaci právě na bramborářství. Do vesnických sídel vstoupily první průmyslové provozy – lihovary a škrobárny. Další historie jej již současností, postupující v ustálených a všeobecně platných krocích, většinou devastujících.

Širší návaznosti:

Pozdní středověká kolonizace znamenala prakticky osazování neúrodných, ještě však stále, zemědělsky využitelných krajin. Na západě území navazuje na kolonizaci Horní Falce, na severu pak tvoří oblast Českosaského Švýcarska, navazuje na Valbříšské hory a Kladsko v Polsku. Na jihu přes Novohradsko navazuje na Mühlviertel v Rakousku, v ČR jejím osazením došlo k propojení, do té doby prostorově oddělených, oblastí Čech a Moravy. Tento typ proto sleduje i starou zemskou hranici mezi Moravou a Čechami.

Ad II. Charakteristiky rámcových krajinných typů způsobů využití území

Z. ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINY

Lidskou kultivací silně pozměněný typ krajiny, jehož využití je však stále odvislé od přírodních procesů. Původní vegetační pokryv (zpravidla les) byl na naprosté většině ploch zemědělských krajin nahrazen kulturními biotopy (pole, louky, pastviny, ovocné sady, vinice, chmelnice, vesnická sídla). Krajinnou maticí zemědělských krajin tedy tvoří především bezlesé formace. Biotopy zemědělské krajiny, podmíněné činností člověka, by po jejím ukončení zanikly. Jejich vznikem a dlouhodobým udržováním se však výrazně zvýšila i druhová biodiverzita české krajiny.

Zemědělské krajiny jsou minimálně z 90% tvořeny výše zmíněnými zemědělskými biotopy. Nedílnou součástí zemědělské krajiny je i vesnické sídlo, které tvoří základní obytně-hospodářskou jednotku využití každé plůžiny. Součástí zemědělské krajiny jsou nutně i plochy porostlé dřevinnou vegetací, tj. háje, skupinky dřevin a solitéry, především však liniové porosty, které jsou pro všechny typy zemědělských krajin typické (větrolamy, břehové porosty, porostlé meze a kamenice, aleje u cest apod.). Často se vyskytují drobné vodní plochy, hliníky, lomy apod. Všechny tyto „nezemědělské“ plochy se musí vyskytovat ojedinele, bez výrazného narušení bezlesého, otevřeného charakteru krajiny. Vegetační pokryv zemědělskou krajinou pohledově otvírá.

Mezi zemědělské krajiny řadíme pouze plošně rozsáhlejší území odpovídající výše zmíněným kritériím. Jejich minimální velikost je cca 10 km² a přitom mají kompaktní tvar (otevřené zemědělské krajiny lze pohledově obsáhnout ve větších prostorech, než pohledově uzavřené krajiny lesní, a proto je jejich minimální velikost větší).

Ze zemědělských kultur výrazně převládá orná půda. V chladnějších oblastech se významněji uplatňují i trvalé travní porosty (louky a pastviny). Intenzita zemědělského využití kolísá od intenzivního využití velkých polí, sadů, vinic a chmelnic po extenzivně využívané či přírodě blízké využívání luk a pastvin a extenzivních sadů.

Krajinářsky jsou zemědělské krajiny často narušovány nevhodně situovanými stavbami (především rozsáhlými areály zemědělských závodů na okrajích vesnic, ale i inženýrskými sítěmi a dalšími), které jsou navíc v této otevřené krajině zvláště rušivé.

Zemědělské krajiny jsou typické pro naše nejúrodnější oblasti, vyznačující se buď vhodnými klimatickými nebo alespoň geomorfologickými podmínkami. Rozhodující část těchto krajin proto leží v nížinách a úvalech, kde lze vznik tohoto typu krajin klást již do eneolitu, zemědělské krajiny ve vyšších polohách vznikly mnohem později, až ve středověku. K největším změnám v těchto krajinách došlo za socialismu, kdy právě tyto krajiny nejvíce prodělaly několik katastrofálních změn, především scelením polí, melioracemi půd a rušením rozptýlené zeleně. Ve vzácných, méně úrodných oblastech, zde nyní hospodaření často upadá a vznikají zde lada.

Zemědělské krajiny tvoří nejjižnější část Českého Středohoří, okrajově do něj zasahují na jihovýchodním okraji, zejména mezi Úštěkem a Litoměřicemi. Izolovanou enklávu zemědělské krajiny pak tvoří Vlastislavská kotlina.

M. LESOZEMĚDĚLSKÉ KRAJINY

Z pohledu vnitřní struktury se jedná o heterogenní, přechodový krajinný typ, charakteristický střídáním lesních a nelesních stanovišť. Zastoupení ploch porostlých dřevinnou vegetací kolísá mezi 10% až 70%. Zjednodušeně se dá říci, že mezi lesozemědělské krajiny řadíme krajiny, které nesplňují kritéria ostatních, jednostranně vyhraněnějších krajin. Toto typické míšení signalizuje polohy zemědělsky méně úrodné, či stanovištně abnormálně pestré.

Z hlediska druhové rozmanitosti patří lesozemědělské krajiny mezi bohaté. Nacházejí se zde druhy vázané na lesní prostředí i na nelesní stanoviště a celá škála ekotonů.

Krajinnou maticí tvoří mozaika lesních a zemědělských ploch, jejichž vzájemný poměr je lokálně velmi proměnný (místa převažují lesní, místa nelesní formace, různá je také

velikost lesních a zemědělských ploch). Lesozemědělské krajiny zahrnují i menší vodní plochy, území vesnic a ostatní plochy.

Ze zemědělských kultur převažují pole, v chladnějších oblastech se významně uplatňují louky a pastviny s různou intenzitou hospodářského využití. Ve vzácnějších, teplejších oblastech, se místy uplatňují i vinice, chmelnice a intenzivní ovocné sady. Právě v lesoplních krajinách se nejčastěji vyskytují i extenzivní, vysokokmenné ovocné sady. Automatickou součástí bezlesých částí jsou vesnice (historicky sídlo obyvatel převážně se v pluzině živících).

Naprostá většina lesů je intenzivně hospodářsky využívána a převažují v nich stanovištně nepůvodní druhy jehličnanů. Významným refugiem stanovištně původních druhů je, krom zbytků přirozených lesů, rozptýlená vegetace v krajině. Krajiny mají charakter převážně polootevřený.

Krajinářsky jsou lesozemědělské krajiny znehodnocovány, obdobně jako lesní a zemědělské krajiny, zásahy jsou však díky částečné pohledové uzavřenosti často méně viditelné, než v otevřených zemědělských krajinách. Tento typ krajiny je typický pro středně až méně úrodné krajiny, v krajinách úrodných signalizuje výjimečné typy dramatických reliéfů. Vznik těchto krajin je možno datovat především do středověku, často však až novověku.

I v těchto krajinách došlo k největším změnám v období socialismu, scelování polí však zde, oproti zemědělským krajinám, mělo daleko větší terénní překážky a základní struktury bloků se tak v pluzinách dochovaly dodnes. Mnohem více jsou lesozemědělské krajiny postiženy melioracemi půd se důsledkem změn odtokových poměrů. V posledních letech dochází zejména v podhorských oblastech k útlumu zemědělství a často jsou zatravňovány celé katastry (plužiny).

Lesozemědělské krajiny tvoří většinu řešeného území. V severní části, mimo zaříznutá údolí Labe a jejich nejbližší okolí zcela dominují.

L. LESNÍ KRAJINY

Lidskými zásahy méně pozmeněny, vzácně až přírodní, typ krajin. Lesní krajiny jsou charakteristické velkou převahou lesních porostů, lesy ve vymezených segmentech vždy zabírají nejméně 70% plochy a tvoří tedy krajinnou matici. Nezáleží přitom na jejich druhovém složení. Rozpětí antropického ovlivnění kolísá od jednodruhových lignikultur přizpůsobených mechanizaci lesních prací, až po přirozené lesní porosty, nacházející se převážně na extrémních stanovištích a horských svazích.

Minimální velikost lesní krajiny je 800 ha (8 km²), jedná-li se o jednolitý, kompaktní celek. To se však týká jen případů, kdy je příslušný krajinný segment vymezen pouze na základě pokryvu. Na základě výjimečnosti reliéfu jsou vymezeny některé, prostorově malé segmenty (např. izolovaný kužel, zaříznuté údolí, výrazný svah), jejichž pokryv je tvořen výhradně lesem. A jsou řazeny do lesních krajin i když nesplňují minimální prostorové parametry kladené na lesní krajiny vymezené pouze na základě pokryvu.

Lesy se zachovaly převážně na půdách nevhodných pro zemědělství. V níže položených částech republiky se proto omezují na extrémní stanoviště (podmáčené či zaplavované polohy, výchozy skalních a kyselých hornin, strmé svahy atp.). Ve vyšším a členitějším, pro zemědělství méně vhodném území, již lesy převažují.

Jádrem každé lesní krajiny je větší lesní celek. Lesní krajiny někdy zahrnují i menší nelesní enklávy v podobě sídel, zemědělských ploch, vodních ploch, komunikací atd. Jedná se však o menší, izolované a lesem zpravidla zcela obklopené plochy. Lesní krajiny jsou charakteristické pohledovou uzavřeností.

V důsledku různorodých fyzikogeografických charakteristik (půd, klimatu, georeliéfu) jsou přirozené lesy tvořeny mozaikou různých lesních typů, jež se v terénu

zákonitě střídají. Tato mozaika však byla většinou setřena lesním hospodařením zaměřeným na pěstování jehličnatých lignikultur. Ty dnes tvoří tři čtvrtiny českých lesů a jsou tak všeobecně vnímanou běžnou charakteristikou lesních krajín, zejména v Hercyniku. Pouze místy, zejména na extrémních stanovištích, se vyskytují přírodě blízké porosty, z části ponechané samovolnému vývoji.

Lesní krajiny jsou odedávna využívány především jako zdroj dřevní hmoty. I většina jejich sídel v podhorských částech byla v minulosti založena jako dřevařské, sklářské či hutnické osady, a jen nejpříhodnější části katastrů byly využívaly pro zemědělství.

Krajinářsky jsou lesní krajiny často narušovány zejména necitlivě umístěnými stožárovými a liniovými stavbami, velkoplošnými holosečemi a plantážemi jehličnatých monokultur.

Patrně nejmenší rozloha lesních krajín byla v 14. století. Druhým minimem pak bylo 18. století, které v hornatém pohraničí pak bylo minimem největším. Jejich rozvoj byl v historii většinou spjat s drastickými úbytky populace za husitství a třicetileté války. Již minimálně jedno století však dochází v České republice k nárůstu lesnatosti, zalesňují se především půdy nevhodné pro zemědělství, tedy zejména ty ve vyšších polohách.

Lesní krajiny pokrývají centrální území jižní části CHKO České středohoří a velkou část zaříznutých údolí Labe a navazujících ploch.

U. URBANIZOVANÉ KRAJINY

Člověkem nejintenzivněji ovlivněný typ krajín, který je často zcela přeměňuje. Je charakteristický převahou budov, zpevněných ploch a otevřených technologií. Jedná se zejména o funkční typ ploch pro městský typ bydlení, průmyslovou výrobu, rekreaci a technickou infrastrukturu. Může tedy jít o krajiny městské, těžební, průmyslové i suburbanizované.

Urbanizované krajiny zahrnují plošně rozsáhlejší sídelní jednotky, výjimečně může být urbanizovaná krajina tvořena jen jedním funkčním typem, např. areály velkých průmyslových podniků (např. Temelín, Chemopetrol).

Osídlení je typické dopravní s funkční provázaností a ztrátou prvovýrobních funkcí. Rozhodující pro tyto krajiny jsou intenzivní urbanizační procesy, které zrušily tradiční funkční jednotku naší krajiny - pluzinu s vesnicí (sídlem obyvatel v pluzině se živících) a nezemědělské funkce sídla přerostly v autonomní, s prvovýrobou nesouvisející aglomeraci bydlení, průmyslové výroby a služeb. Urbanizované krajiny tak poprvé v historii přerušují vazbu mezi přírodním prostředím a jeho cíleným využíváním člověkem. Přírodní prostředí se stává pouhým hmotným substrátem pro uměle vytvořené prostředí dnes již převažující části lidské populace.

Urbanizované krajiny jsou na druhé straně charakteristické vysokou horizontální i vertikální členitostí svého pokryvu a velkou pestrostí umělých ekotopů. Ty umožnily vznik velkého množství synantropních společenstev, která tento prostor osídlila. Z pohledu některých rostlin a živočichů se urbanizovaná krajina paradoxně mění na „skalní města plná dutin“ a na potravně pestrý a lákavý životní prostor.

Za specifickou formu urbanizované krajiny považujeme i v podstatě holý či částečně pionýrskou vegetací porostlý povrch aktivních velkolomů, výsypek a hald. Reliéf i aktivní povrch jsou zde neustále přetvářeny, což neumožňuje vznik trvalého vegetačního pokryvu. Tato území jsou proto časově i prostorově velmi nestabilní. Po ukončení těžby často jsou a budou využívány v převážné většině rovněž pro funkce urbanistické, především rekreační.

Velikost i tvar urbanizovaných krajín se odvíjí od jejich vnitřní organizace a jejich rozvoj má různou podobu. Základní prostorově funkční charakteristikou jsou dopravní systémy, které se však z obsluhy území často mění v samotný cíl urbanizace. Doprava pak zpětně některé sídelní funkce vtahuje sebou do krajín ostatních (suburbanizace).

Urbanizované krajiny mohou obsahovat i nezastavěné plochy (parky, zahrady, chatové kolonie, zbytkové enklávy krajin předchozích - menší plochy lesa, rybníků, zemědělských kultur).

Urbanizované krajiny jsou fenoménem spjatým s rozvojem hromadné dopravy a průmyslovou revolucí Verneovských dob 19. a 20. století, klasické podoby však nabývá až v současnosti, kdy se i nadále rozvíjí v různých formách. Její dynamická sídelní struktura překryla starší sídelní strukturu statickou.

Urbanizované krajiny – jejich ochrana a tvorba jsou výsostným předmětem urbanismu a v krajinné typologii mají specifické postavení, kdy jsou sice vymezeny, pro jejich vnitřní uspořádání a vývoj však mají krajinné hodnoty, mimo jasných přírodních limitů, spíše inspirativní charakter.

V CHKO České středohoří najdeme hned několik urbanizovaných krajin: Litoměřice, okrajově sem zasahuje u Lovosic a zejména aglomerace Ústí nad Labem a Děčína, které v podobě urbanizovaných pásů pronikají hluboko do nitra zaříznutých labských údolí.

Ad III. Charakteristiky rámcových krajinných typů dle reliéfu

Běžné typy reliéfu:

1. Krajiny plošin a plochých pahorkatin

Pro krajiny plošin a pahorkatin jsou charakteristické mírně zvlněné a měkké tvary tvořené rozčleněnými plošinami, pánevemi a plochými i členitými pahorkatinami. Jde o plochy až zvlněný reliéf o relativní členitosti do 150m.

Geologický podklad tvoří především sedimenty, od druhohor po kvartérní sedimentární pokryv. Povrch plošin je rozčleněn mělkými údolními vodními toků a menšími depresemi. Od okolních reliéfu bývají plošiny odděleny svahem se zářezy vodních toků. Pahorkatiny jsou tvořeny charakteristickými pahorky oddělenými širšími a plochými sedly. Údolí jsou široce otevřená, ve sprašových oblastech jsou úpady. Hřbety jsou široké, temena jsou oblá nebo plochá. Na svazích se místy vyskytují strže.

V potenciální vegetaci původně dominovala společenstva prvního a druhého vegetačního stupně, doubravy a bukové doubravy. Dnes je krajina, až na menší lesní enklávy, odlesněna. Ve využití převažuje intenzivně využívaná orná půda.

Krajiny plošin a plochých pahorkatin zasahují do řešeného území pouze na okrajích jeho jižní poloviny.

2. Krajiny členitých pahorkatin a vrchovin Hercynika

Pro krajiny vrchovin Hercynika je typický zvlněný reliéf členitých pahorkatin a plochých a členitých vrchovin s relativní členitostí od 75 do 300 m.

Geologické podloží tvoří převážně krystalické horniny, méně vyvřeliny a sedimentární horniny. Svahy jsou delší a mírné, hřbety mají oblá nebo plochá temena, místy s výchozy skalního podloží. Ze hřbetů se zdvihají vyvýšeniny budované odolnějšími horninami. Drobné skalky se místy vyskytují i na svazích. Pod výchozy podložních hornin se vyskytují sutě. Svahová údolí jsou mělká, s prameništi a podmáčenými depresemi. Údolí vodních toků jsou široce otevřená a mělká, směrem po toku se zahlubují. Nivy jsou převážně úzké a nevýrazné.

V potenciální vegetaci převažovala společenstva třetího a čtvrtého vegetačního stupně, okrajově i druhého a pátého vegetačního stupně. Ve využití plošně převažuje mozaika zemědělských a lesních ploch. V polohách s příznivějšími reliéfovými a půdními podmínkami převažují zemědělsky využívané plochy. Lesní porosty dominují v členitém reliéfu a na půdách nevhodných pro zemědělské využití.

V CHKO České středohoří zaujímají Stebenskou plošinu, Chvojensko a Jílovsko na severozápadě, Haberticko – Bukovinsko na severu, Skalicko na severovýchodě a zejména rozsáhlý prostor táhnoucí se od Kravař a Úštěku, přes Verneřice až po Velkou Veleň a Lesnou nad Děčínem.

Výjimečné typy reliéfu:

4. Krajina rovin

Krajiny rovin byly vymezeny na segmentech plochých povrchů o rozloze minimálně 15 km². Pokud se však jedná o rovinu přiléhající k nivě (ta má vždy charakter roviny), s níž tvoří logický i optický celek, řadíme do rovin i plochy podstatně menší (již od 4 km²), protože ty jsou jen částí větší roviny, jejíž část je klasifikována jako niva. Z morfometrického hlediska jsou to roviny (s výškovou členitostí 0-30 m) a patří sem výjimečně i ploché pahorkatiny s výškovou členitostí 30-50 m v případě, že se jedná o ukloněnou plošinu.

Geologický podklad tvoří především horizontálně uložené sedimenty (druhohorní vápnitě jíly, slíny a slínovce, třetihorní vápnitě jíly, kvartérní fluviální štěrky a písky) překryté vrstvou spraší, méně pokryvem vátých písků. Monotónní reliéf má většinou charakter velmi slabě zvlněné roviny se širokými a plochými malými depresiemi a plochými pahorky s výškou do 30 m. Nivy malých toků jsou nevýrazné a těžko odlišitelné od okolního reliéfu. V tomto typu krajiny se nevyskytují výrazné svahy, proto roviny náležejí k jednomu vegetačnímu stupni. Půdy i biota rovin jsou monotónní. Kontrastními prvky jsou zde spíše ojedinělé podmáčené deprese, drobné nivy a krátké stupně. Utváření reliéfu pro celkový ráz krajiny je potlačeno a dominantní roli v jejím členění hrají stromové porosty a lidské stavby.

Ve využití dominuje intenzivní zemědělská výroba na rozlehlých polích, méně se vyskytují vinice, chmelnice a sady.

Krajiny rovin se vyskytují především v nížinách podél větších řek, v Polabí a moravských úvalech. Výjimečně se vyskytují i ve výše položených pánvích, především na Třeboňsku.

Krajiny rovin jsou typické svou monotónností, přehledností. Ve využití dominuje zemědělské využití s převahou orné půdy. V rámci ČR se jedná o relativně vzácný typ reliéfu, navozuje představu exotických zemí s nekonečnými rovinami. Vliv reliéfu na vzhled krajiny je potlačen a dominantní roli hrají stromové porosty a lidské stavby.

V řešeném území je typ zastoupen na dvou místech: v nejnižnější části CHKO a okrajově v prostoru Lovosic.

7. Krajiny sopečných pohoří

Krajiny sopečných pohoří jsou vrchovinami a hornatinami budovanými výlevnými vulkanickými horninami. Zpravidla neobsahují výrazné kužely, ale jsou tvořeny lávovými příkrovy o mírných svazích.

Nejvýznamnější je relativně zachovalý mohutý vulkán Doupovských hor. Jejich reliéf má charakter ploché hornatiny s výškovou členitostí 300 - 450 m, v údolí Ohře až členité hornatiny s členitostí do 520 m. Jižní svahy pohoří jsou plošší, mají charakter členité vrchoviny s členitostí 200 - 300 m. Reliéf odráží geologickou stavbu – je to denudační troska mohutného stratovulkánu budovaná čedičovými horninami a jejich pyroklastiky. Střed pohoří tvoří kotlinovitá kaldera otevřená údolím potoka Liboce k východu a obklopená hřbety podkovovitého tvaru, které se periklinálně sklánějí k okraji bývalého vulkánu. Jejich svahy jsou rozčleněny erozí potoků stékajících radiálně na všechny strany. Západní a severní stranu lemují hluboký údolní zářez Ohře, jsou zde i nejstrmější svahy, často se skalními výchozy a sutěmi. Vzhledem k střídání lávových pokryvů a pyroklastik mají svahy často stupňovitý průběh. V Českém středohoří jsou spíše zbytky lávových příkrovů. Verneřická část Českého středohoří má převážně charakter ploché hornatiny s výškovou členitostí 300 - 450 m, svahy

spadající do údolí Labe a v okolí nejvyšších vrcholů mají charakter členité hornatiny s výškovou členitostí až 550 m. Ploché úseky lávových příkrovů mají charakter pouze členité (až ploché) vrchoviny s členitostí 150 - 200 - 300 m. Značnou členitostí reliéfu se vyznačují okrajové části, jádro oblasti však tvoří ploché hřbety a plošiny na vulkanických příkrovech. Plošiny jsou rozčleněny ze stran mladými, strmými erozními údolními i s vodopády. Skalní útvary jsou vázány především na tato údolí.

Charakteristické jsou živné ultrabazické půdy s biotou v širokém rozsahu od 1. vegetačního stupně až po 6. v.s. Tedy na jednom konci škály na extrémních teplých a suchých stanovištích bývá teplomilná stepní biota s kavylem, na opačném horský bukový les. Typický je ostrý přechod teplomilných společenstev do bučin. Typické jsou i bohaté suťové lesy na strmých svazích.

Ve využití převažuje lesnictví, lesní porosty jsou zejména na výrazných příkrých svazích. Plošiny lávových příkrovů mají pestřejší využití – mozaika lesních porostů, luk a pastvin, orné půdy a sadů. Pro rozšíření polí a sadů do značných nadmořských výšek byly příznivé velmi úrodné půdy. V Doupovských horách jsou velké plochy bylinných lad s porosty keřů – součást vojenského výcvikového prostoru.

Kromě rozsáhlých vulkanických pohoří Doupovských hor a Českého středohoří jsou do typu zařazeny i menší plochy členitých pahorkatin a vrchovin na vulkanických horninách v západních a severních Čechách a na severní Moravě.

Krajiny sopečných pohoří jsou tvořeny zbytky souvrství láv a strusek sopek mladších třetihor. Svým dramatickým vznikem, zvláštními tvary povrchu a živnými stanovišti s bohatou biotou jsou velmi atraktivní.

Jeden z nejrozšířenějších krajinných typů řešeného území tvoří jeho centrální část, širší okolí Ústí nad Labem, severní svahy údolí Ploučnice, širší okolí Javorského vrchu na severozápadě, území Benešov nad Ploučnicí – Huntířov a Volfartice – Kamenický Šenov.

11. Krajiny širokých říčních niv

Krajiny širokých říčních niv se nacházejí v nížinách a úvalech podél větších vodních toků a dosahují šířky od 1 do 6 km. Nivy v Čechách jsou v průměru užší a jsou sevřeny nízkými terasami. Nivy tvoří rovinné povrchy, které jsou v detailu členěny až 3 m hlubokými starými koryty a až 2 m vysokými břehovými valy a dalšími vyvýšeninami.

Vlastní nivu vytvářejí akumulace povodňových jílovitých až jemně písčitých hlín o proměnlivé mocnosti. V zákrutech a meandrech vystupují lavice podložních štěrků a písků. Do povrchu povodňových hlín jsou místy vloženy akumulace vátých písků a zbytků starších teras.

Široké říční nivy jsou akumulací roviny, které jsou formovány fluviálními procesy v pleistocénu a holocénu. Významná je erozní, transportní a akumulací činnost vodního toku, která se znásobuje za vysokých vodních stavů při povodních. Nivy jsou členěny meandrujícím vodním tokem, starými koryty, břehovými valy, písčnými přesypy, říčními terasami, náplavovými kužely. Překládáním koryt řek vznikají mrtvá ramena, která jsou postupně zazemňována. Přírozený dynamický vývoj niv byl na většině jejich plochy přerušen realizovanými vodohospodářskými úpravami.

Zejména v 19. a 20. století byly všechny významnější toky ČR, až na nepatrné výjimky, regulovány a přírozený vývoj niv se zastavil. Lidskou činností v nivách naopak přibývají nové antropogenní tvary – násypy, hráze, příkopy, jezy. Přírodní úseky niv větších řek jsou velmi vzácné, patří sem některé úseky řeky Ohře, Moravy a Odry. Půdy jsou charakteristické dostatkem až nadbytkem vláhy (s výjimkou vátých písků a terasových zbytků). Biota je pestrá, s typickým sledem od zarůstajících hladin tůní, přes vrbiny štěrkových lavic a mokřadní olšiny, topolový luh po tvrdý luh s dubem letním a jasanem a na

vyšších nivních stupních s habrem. Rozhodující pro život plnohodnotné nivy jsou záplavy za vysokých vodních stavů.

Po provedených vodohospodářských úpravách je většina niv zorněna, původní nivní louky byly rozorány. Omezení nebo úplné vyloučení záplav umožnilo změnit i druhovou skladbu lužních lesů. Dnes dochází opět k částečnému zatravňování orné půdy, na opuštěných nebo podmáčených plochách se rozvíjejí ruderalní bylinné porosty a rákosiny. Přes četné škody na majetku se do niv stále rozrůstají sídla – dříve především chudinské kolonie, později průmysl a dnes prakticky cokoliv.

Krajiny širokých říčních niv se nacházejí v nížinách, pánvích a kotlinách. Nejrozlehlejší segmenty se nacházejí podél Moravy, významné nivy jsou podél Ohře, Labe, Orlice, Úhlavy, střední Lužnice, Dyje, Svratky a Jihlavy, na severu Odry, Ostravice, Olše a Opavy.

Krajiny širokých říčních niv vznikly, na rozdíl od jiných typů, usazováním písků a hlín při povodních řek. Řeky jsou jejich neoddelitelnou součástí. V přirozeném stavu se jedná o velmi dynamický typ krajiny, s častými změnami koryta toku, povodněmi, maximální produkcí biomasy a zvláštními typy lesů. Na rozdíl od jiných našich krajín měly množství tůní. Ohrázování vodních toků brání pravidelným záplavám. Vyloučení záplav umožnilo rozsáhlé a intenzivní zemědělské využití niv a ovlivnilo i druhovou skladbu dřevin v lužních lesích.

Do CHKO České středohoří zasahují pouze okrajově nivou Labe u Lovosic a nivou Ohře u Lenešic v její jižní části.

13. Krajiny výrazných svahů a skalnatých a horských hřbetů

Krajiny výrazných svahů jsou součástí některých vrchovin a především hornatin. Jejich výšková členitost dosahuje převýšení od 150 m výše. Skalnaté a horské hřbety se vyznačují členitým reliéfem, vzácně až charakteru skalnatých hřebenů. Jsou charakteristické pro vrcholové části hornatin a vzácněji vyšších vrchovin. Do tohoto typu krajiny jsou zařazeny výrazné svahy a skalnaté a horské hřbety pohledově exponované, které zejména v dálkových pohledech vytvářejí výrazné dominanty a předěly v krajině.

V Hercyniku se nacházejí na metamorfitech a plutonitech, v Karpatech na flyši.

V Hercynských pohořích jsou příkré až strmé svahy proměnlivě rozčleněny hřbety a hřbítky, rozsochami a svahovými údolím, v horních částech často zařezanými. Ve strmých svahových údolích se mohou vyskytovat i menší vodopády, obří hrnce a skalní prahy. Na odolných horninách jsou skalnaté hřbety a hřebeny, skalní stěny, skalnaté rozsochy a vrcholy. Pod skalami na svazích jsou rozšířeny sutě. Ojedinele můžeme nalézt skalní výchozy o výšce 25 – 30 m vystupující nad lesní porosty. Ve vyšších polohách se objevují i tvary mrazového zvětrávání – zejména mrazové sruby s kamennými moři a balvanovými proudy. Na svorech jsou charakteristické tvary zvětrávání – žlábky, skalní hříby, pokličky, skalní okna. Na vložkách vápencových hornin se roztroušeně vyskytující krasové jevy (jeskyně, závrt, ponory a vyvěračky). V nejvyšších částech jsou balvanové pokryvy a skalní plotny, ojedinele i lavinové dráhy.

Reliéf svahů v pohořích Karpat je členitý se značnými výškovými rozdíly. Příkré svahy jsou členěny řadou hlubokých zářezů pramenných úseků vodních toků. Malá údolí oddělují svahové hřbety spadající příkrě do údolí. Svahová údolí mají velkým sklon, malé vodní toky v nich tvoří peřeje, výjimečně i vodopády. V horních úsecích svahů je řada pramenišť. Na svazích se omezeně vyskytují izolované skalní výchozy vypreparovaných vrstev odolných pískovců a slepenců s řadou pseudokrasových jevů. Častěji se vyskytují drobné skalky a kamenité povrchy i sutě a akumulace balvanů, lokálně se na svazích vyskytují sesuvy.

Reliéf hřbetů v Hercynských pohořích má charakter výrazných protáhlých a plošších hřbetů; v nižších polohách sem byly zařazeny jen výraznější skalnaté hřbety. Na odolnějších horninách jsou hřbety kratší, vystupují z nich různě výrazné vrcholy, které mají občas charakter ostrých suků. Tyto vyvýšeniny většinou vzhledem k odolným horninám převyšují okolní reliéf. Mnohé vrcholky jsou skalnaté, od menších skalek s výškou do 12 m až po mohutnější až 30 m vysoké mrazové sruby pod nimiž akumulace balvanů, balvanové proudy i kamenná moře. Vypreparované skály vystupují i ze strmých svahů. Ve skalních výchozech se vyskytují skalní mísy. Na hřbetech ve vyšších polohách 8. vegetačního stupně jsou často izolované skály (tors), kryoplanační terasy, polygonální půdy, periglaciální sutě. Jemnozrnější materiál se nashromáždil pouze v sedlech, kde pak vznikla drobná vrchoviště.

Reliéf hřbetů v Karpatech je typický protáhlými, dlouhými, převážně úzkými hřbety s rozsochami. Výškově jsou hřbety vyrovnané až nevyrovnané s výskytem sedel a vrcholů. Svahy hřbetů jsou příkré. Nejvyšší hřbety jsou poměrně úzké s velkými výškovými rozdíly a strmými svahy. Skalní tvary a izolované skalní výchozy jsou velmi řídké a nedosahují významné velikosti, na méně odolném flyši 2 m výšky, na výchozech vypreparovaných vrstev odolných pískovců a slepenců s výškou i přes 10 m. Zpravidla se na nich vyskytují pseudokrasové jevy (voštiny, jeskyně, skalní okna, skalní mísy, pseudoškrapy). Mimo morfologicky významné skalní tvary je zde roztroušena celá řada menších skalních výchozů často doprovázená kamenitými svahy, suťovisky, v nejvyšších polohách i kamennými moři. Dobře patrné je odsedání svahů, vznikající gravitačním roztržením horských hřbetů (podél vrstevních ploch pískovců), někdy vytvářející až dvojité hřbet. Okraje hřbetů nad příkrými svahy jsou často postiženy sesuvy, vzácněji i rozsedáním hřbetů za vzniku hlubokých trhlin, rozsedlinových (pseudokrasových) jeskyní a propastí.

Vyšší hřbety a hřebeny jsou již pod vlivem vrcholového fenoménu. Vrcholový fenomén se projevuje zvýšením biodiversity pod vlivem zvláštních geomorfologických a klimatických podmínek na hřbetech. Vlivem neustálé pomalé eroze materiálu na hřbetech jsou obnažovány podložní horniny, a tak se mohou projevit všechny zvláštnosti jejich chemismu a mechanických vlastností. Zpravidla se na hřbetech vyskytují skalky a drobné sutě. Velmi významným klimatickým faktorem je expozice vůči větrům. Větry se na výraznějších hřbetech podílejí na snížení vzrůstu stromů a jejich prořezávání. Podílejí se tak i na snížení horní hranice lesa v 7. vegetačním stupni.

Svahy a hřbety jsou zpravidla zalesněny, převažují jehličnaté kultury, časté jsou ale fragmenty přirozenějších lesů a v Bílých Karpatech jsou zachovány komplexy květnatých bučin. V nejvyšších polohách horských hřbetů nad hranicí lesa jsou horské trávníky. Jehličnaté lesy, zvl. na kyselém podloží, byly v posledních 40 letech značně poničeny imisemi, větrnými kalamitami a hmyzími škůdci. Dnes se zde zpravidla nacházejí rozvrácené zbytky smrčín a převažují imisní holiny, místy zalesněné nepůvodními dřevinami. V polohách chráněných před imisemi se v některých pohořích udržely zbytky lesa s přirozenou dřevinnou skladbou. Mírně lepší situace je v Jeseníkách a ještě více na Šumavě. Významné části hřbetů v Karpatech byly původně kryty nízkým lesem a byly změněny v průběhu valašské kolonizace v pastviny. Přesto i zde se nacházejí zbytky přirozených lesů. Hřbety, jako turisticky nejatraktivnější části pohoří, jsou v posledním století pod silným turistickým tlakem, který vedl k výstavbě nových cest, hotelů, lanovek a věží (především telekomunikačních), což vše se odrazilo v k dalšímu narušení jejich bioty.

Krajiny výrazných svahů, skalnatých a horských hřbetů se vyskytují převážně v hornatinách, méně ve vrchovinách a po celém území České republiky. Charakteristicky jsou zastoupeny především na Šumavě, v Krušných horách, Krkonoších, Orlických horách, Hrubém Jeseníku, Beskydech, Javorníkách a Bílých Karpatech. Okrajově se vyskytují ve vyšších členitých vrchovinách Hercynika a na příkrých svazích kuest ve východních Čechách.

Krajiny výrazných svahů a skalnatých a horských hřbetů se tyčí nad okolní krajiny. Jsou pohledově exponované, vytvářejí horské orámování české kotliny a moravských úvalů. Další výrazné svahy a hřbety vytvářejí výrazné dominanty a předěly v krajině vrchovin a pahorkatin. Většinou jsou zalesněné. Jsou to „naše hory“.

V řešeném území se jedná o výrazné svahy ohraničující na jihu a východě Děčínskou kotlinu. Nejedná se o typický příklad tohoto krajinného typu, protože se neuplatňují v dálkových pohledech. Charakterem i výškou se de facto jedná o pokračování svahů zaříznutých údolí Labe ležících severním a jižním směrem. Údolí Labe se však v okolí Děčína značně rozšiřuje a o zaříznutém údolí zde tedy nelze hovořit. Tyto zalesněné svahy se zásadním způsobem uplatňují v krajinném obraze Děčínské kotliny a proto byly zahrnuty do krajinného typu výrazných svahů a skalnatých horských hřbetů.

15. Krajiny zaříznutých údolí

Tyto krajiny jsou tvořeny výraznými údolními zářezy, které zpravidla dosahují hloubky od 60 m do 300 m. Údolí často vytvářejí četné zákruty a zakleslé meandry, četné úseky jsou skalnaté a se sutěmi. Profil údolí bývá asymetrický se strmějšími svahy nad nárazovými břehy.

Geologické podloží tvoří celá řada kompaktních hornin Hercynika, od usazených vápenců až po kyselé hlubinné vyvřeliny (žuly); čistě vápencová údolí jsou však řazena do krasových krajin. Ke geologickým faktorům patří větší pestrost hornin, daná tím, že eroze vodního toku obnažila i menší žíly a vrstvy, které jsou jinde skryty pod zvětralínami a na povrchu se neprojevují. Krajinu zaříznutých údolí tvoří výrazná hluboká údolí, značných délek a proměnlivé šířky, nápadně odlišná od okolního, zpravidla ploššího reliéfu. Typickými znaky jsou vysychavé terénní hrany, zarostlé skalky i holé velké skály, sutě, výslunné i stinné svahy, chladná vlhká úpatí, relativně rovná úzká údolní niva. Přítoky jsou hluboce zařezané, časté jsou peřeje a náplavové kužele u jejich ústí. Údolí vznikla za spolupůsobení vodního toku, který často vytváří zákruty, zaklesnuté meandry i okrouhlíky, v detailu pak tůně, peřeje, mělčiny, mrtvá ramena. Mnoho údolí je přeměněno výstavbou údolních přehrad, jejichž nádrže zničily značnou část významných údolí. Většina nezatopených údolí je pak znehodnocena vedením dopravních koridorů. Nejvýznamnějším segmentem je údolí Vltavy, od Hluboké nad Vltavou až po Prahu, v délce přes 120 km. Dnes je však z velké části zatopeno údolními nádržemi Vltavské kaskády.

Významný je údolní fenomén což je jev podstatného zvýšení biodiversity vlivem nahloučení velkého množství malých segmentů ekotopů, často kontrastních. V údolích je tak často "koncentrována" biota celé okolní krajiny a zpravidla ještě něco navíc. V údolích se výrazně projevují teplotní inverze, kdy při dně je chladněji a žijí tam druhy vyšších poloh a při horní hraně jsou teplé zóny s relativně teplomilnou biotou. Významným transportním médiem je řeka na dně.

Údolní svahy byly vždy hůře přístupné a obdělávatelné, takže zde se dlouho a ve velké míře zachovaly relativně přirozené ekosystémy lesa, ale i bezlesí na skalách. Fragmenty údolních luk byly v posledních 50 letech zpravidla buď zorány nebo opuštěny a zarostly náletem. Velkou devastací byla výstavba údolních přehrad, jejichž nádrže zničily většinu specifík údolí.

V rámci České republiky se krajiny zaříznutých údolí nacházejí především v kompaktních horninách Hercynika, nejčastěji ve středních polohách.

Krajiny zaříznutých údolí jsou charakteristické svým výrazným ostře řezaným reliéfem, příkrých až strmých svahů ostře oddělených výraznou terénní hranou od okolního reliéfu. Svou divokostí, pestrostí a odlišností od okolí jsou velmi atraktivní, k tomu přispívá i vodní tok na dně, místy s peřejemi.

Po krajinách kuželů a kup se jedná o druhý charakteristický znak CHKO České středohoří, zejména mohutná údolí Labe mezi Lovosicemi a Ústím a mezi Ústím a Děčínem. Dále pak o údolí Ploučnice a malé segmenty údolí Bíliny u Rtně a Stadic a Bobří soutěska na Bobřím potoce.

17. Krajiny kup a kuželů

Tento typ krajiny je tvořen kumulací výrazných, ostře modelovaných vulkanických kuželů, jejichž mírně ukloněné úpatí se svahovinami a sutěmi vystupuje ze zvlněné pahorkatiny budované sedimentárními horninami. Reliéf má velkou výškovou členitost, má charakter členité vrchoviny až hornatiny s převýšením 200 - 450 m, v oblasti Milešovky má charakter členité hornatiny s výškovou členitostí do 560 m.

Substrátem jsou terciární bazalty (čediče) a bazanity, nefelinity, sodality, tefrity, augitivity a znělce (fonolity). Tyto pevné horniny doplňují lávová popelová a smíšená bazická efuziva s navazujícími deluviálními kamenito-hlinitými sedimenty, na úpatí přecházející zvolna do spraší, křídových slínovců, vápnitých jílovců a jílovitých vápenců, často se sklony k sesouvání.

Pro reliéf je charakteristická kumulace výrazných vulkanických suků, většinou vypreparovaných sopouchů čedičových nebo znělcových sopek, méně jsou zastoupeny rozčleněné lávové příkrovy a pokryvy pyroklastik. Vzácně do tohoto typu byly zařazeny i vzhledově podobné krajiny s výraznými kuželi a homolemi na hlubinných vyvěřelinách. Časté jsou drobnější skalní výchozy a především suťová pole.

Projevuje se rozdílná klimatická expozice jednotlivých svahů. Významná je exponovanost vrcholů i svahů vůči vzdušnému proudění a značně vyvýšená poloha nad okolním pahorkatinným reliéfem, takže vliv teplotních inverzí je silně omezený.

Lesní porosty se nacházejí především na strmých severních svazích vulkanických suků a většinou tvoří fragmenty. Na výslunných expozicích les přechází v porosty křovin a v travnatobylinné xerothermní porosty na mělkých a kamenitých vysýchavých půdách. Ve vyšších vegetačních stupních jsou však zalesněny celé suky. Hlavní dřevinou je v nižších stupních dub, k němuž se především na severních vláhově lépe zásobených expozicích přidává jasan, lípa, babyka, habr. Ze stanovištně nepůvodních dřevin se uplatňuje více akát, borovice černá a na severních svazích smrk. Typické křovité porosty tvoří především líska, hloh, dřín a babyka. Ve vyšších vegetačních stupních dominují bučiny. Travní porosty sloužily dříve jako pastviny, dnes jsou nevyužívané. Významné jsou také ladem ležící staré sady. Pole zaujímají mírnější úpatí kuželů a jsou charakteristická nadprůměrným výskytem křovinatých mezí a místy přechodem do postagrárních lad. Ve využití jsou významné i intenzivní sady a vinice. Výraznými dominantami jsou zříceniny hradů a církevní stavby na vrcholech kopců.

Krajina kup a kuželů je typická především pro neovulkanické výchozy nacházející se v severozápadních Čechách – krajinu Českého středohoří (Lounské středohoří). Na hlubinných vyvěřelinách se v malých plochách vyskytuje i v jižní polovině Čech a velmi ojediněle i na severní Moravě.

Krajina kup a kuželů je nápadná kontrastem mírného reliéfu na měkkých sedimentech ze kterého nápadně vystupují kónické kužele a kupy na odolných vulkanických horninách. Krajina tak působí jako krajina sopek, velmi exoticky.

Nejvýznamnější typ krajin Českého středohoří tvoří převážnou část jižní a jihovýchodní části řešeného území. Menší segmenty se objevují i západně od Děčína, v okolí Žandova a České Kamenice – Kerhartic. Krajiny kup a kuželů se vzájemně liší výrazností a zejména hustotou charakteristických vrchů. V rámci těchto krajin často nalezneme i poměrně velké plochy běžného reliéfu (údolí Hrádeckého potoka mezi Libčevsí a Ranou, Vlastislavská, Velemínská a Libochovanská kotlina). Vzhledem ke spojitému vnímání prostoru jsou však vymezeny jako součást krajin kuželů a kup, které je bezprostředně obklopují. Hustotu kuželů

a kup do určité míry (neplatí pro Oblík a nejbližší okolí) indikuje i způsob využití území kdy vyšší zastoupení lesů znamená vyšší hustotu charakteristických vrchů

Krajinné typy na území CHKO České středohoří

Na území CHKO můžeme vymezit 30 krajinných typů (průnik 3 rámcových typů krajiny) viz mapa č. **1. Rámcové typy krajiny.**

1Z1 – starosídelní zemědělská krajina plošin a plochých pahorkatin

Jedná se o okrajové části typu zasahující do území na jeho jižním až jihovýchodním okraji. Nejrozsáhlejší segment se nachází mezi Úštěkem a Litoměřicemi. Pro krajinný typ je charakteristický plochý reliéf, soustředěné, převážně návesní vsi a intenzivní zemědělská výroba na scelených lánech. Ze zemědělských kultur dominuje orná půda, lokálně jsou významně zastoupeny intenzivní ovocné sady.

1M1 – starosídelní lesozemědělská krajina plošin a plochých pahorkatin.

V řešeném území se jedná o dva segmenty ležící severně od Litoměřic a v prostoru Řehlovice - Žalany. Krajinný typ je charakteristický mírně zvlněným reliéfem a převahou zemědělských ploch. Lesy a porosty dřevin se omezují na svažitéjší polohy. Sídelní struktura je tvořena návesními a hromadnými silničními vesmi, dnes převážně se scelenou pluzinou.

3M2 – vrcholně středověká lesozemědělská krajina členitých pahorkatin a vrchovin Hercynika

Krajinný typ se objevuje ve dvou segmentech – na stebenské plošině a na Úštěcku a Kravařsku. Od předchozího typu se liší členitějším reliéfem, významným zastoupením lesů, v okolí Stebna i množstvím luk a nižší intenzitou hospodaření.

5M2 – pozdně středověká lesozemědělská krajina členitých pahorkatin a vrchovin Hercynika

Krajinný typ se v řešeném území vyskytuje v pěti celcích. Nejrozsáhlejší leží v širším okolí Verneřic, protažený v severojižním směru k Srdovu a k Velké Veleni. Další celky se nacházejí v širším okolí Lučního Chvojna a v údolí Jílovského potoka, v okolí Horní Libchavy a Skalice, v okolí Malé Bukoviny, Habartic a Markvartic a v malém segmentu východně od Děčína. Pro krajinný typ je typický mírně členitý reliéf s lesozemědělskou mozaikou s převahou travních porostů. Naprostá většina typu je osazena dlouhými lesními lánovými vesmi s poměrně zachovanými záhumenicovými pluzinami. V okolí Lučního Chvojna se jedná o okrouhlce s paprscitou pluzinou, zřetelnost struktury však byla narušena scelením části pluzin. V území jižně od Verneřic leží krátké řadové vsi s délkovou pluzinou, i jejich struktura byla částečně narušena scelováním pozemků.

1Z11 - starosídelní zemědělská krajina širokých říčních niv

Do řešeného území zasahuje jen velmi okrajově v nejjižnější části mezi sídly Břvany a Lenešice, navíc netypickým, intenzivně zemědělsky využívaným segmentem.

1M11 - starosídelní lesozemědělská krajina širokých říčních niv

V řešeném území se jedná o jediný segment od severu navazující na Lovosice. Pro něj je typický plochý reliéf protékaný vodním tokem s ostrovy a břehovými porosty. Díky minulé těžbě šterkopísků vznikla v převážně travnaté nivě větší vodní plocha s několika ostrůvky.

1Z17 - starosídelní zemědělská krajina kup a kuželů

Jeden z nejvýraznějších a charakteristických typů krajiny řešeného území leží v nejjižnější části CHKO a v okolí Třebívlic. Je pro něj typický plochý, intenzivně zemědělsky využívaný reliéf,

ze kterého výrazně ční vypreparované sopečné kužele, často s trávními porosty stepního charakteru na jižních svazích a křovinami až lesními porosty na severní straně. Intenzita obhospodařování sopečných kuželů je nízká nebo žádná. Na úpatí vrchů se velmi dobře dochovala historická struktura plužin, jinde byla zničena při scelování pozemků. Na úpatí jsou také situovány malé, převážně návesní, méně silniční vždy však zásadně soustředěné vsi. Využití území dominuje orná půda, lokálně, zejména v okolí Třebívlic se významně uplatňují intenzivní ovocné sady.

3Z17 - vrcholně středověká zemědělská krajina kup a kuželů

Jedná se o jediný segment ve Vlastislavské kotlině. Segment vyplňuje plochou, intenzivně zemědělsky využívanou kotlinu obklopenou výraznými zalesněnými kužely – náležejících již do jiných krajinných typů. Vzhledem k bezprostřední vazbě tohoto prostoru na okolní vrchy je proto vnímán jako součást krajiny kup a kuželů a kup, na rozdíl od okolí však s čistě zemědělským způsobem využívání.

1M17 - starosídelní lesozemědělská krajina kup a kuželů

V řešeném území se objevuje v pěti segmentech. Jeden leží v nejj jižnějším cípu území, dva na jihozápadním okraji CHKO, další navazuje ze západní strany na Litoměřice a pátý se nachází v Libochovanské kotlině. Pro typ je charakteristická lesozemědělská mozaika, kde lesy pokrývají členité, pro zemědělství nevhodné plochy, především tedy čnicí kužele a kupy. Celkově převažuje orná půda, lokálně se významně uplatňují intenzivní ovocné sady. Osídlení je zásadně soustředěné v převážně návesních vsích. Traťové a úsekové plužiny byly z velké části narušeny scelováním pozemků. Libochovanská kotlina je, obdobně jako Vlastislavská, pouze obklopena sopečnými kužely, a je proto řazena k danému typu reliéfu jen díky jejich bezprostřední prostorové vazbě.

3M17 - vrcholně středověká lesozemědělská krajina kup a kuželů

Typ se vyskytuje ve čtyřech segmentech. Dva rozsáhlejší leží v jižní části, v širším okolí Měřunic, Velemína a v pásu Třebívlice – Třebenice – Lovosice. Menší segmenty se rozkládají západně od Litoměřic a jihovýchodně od Třebušína. Ve všech segmentech se jedná o lesozemědělskou mozaiku, kde lesy pokrývají členité, pro zemědělství nevhodné polohy, tedy zejména sopečné kužele a kupy. Celkově převažují zemědělské plochy, zejména orná půda. Lokálně se však významně uplatňují intenzivní ovocné sady. Sídelní struktura je tvořena převážně návesními vesmi. Původní traťové a úsekové plužiny byly z velké části sceleny do velkých lánů.

3L17 - vrcholně středověká lesní krajina kup a kuželů

Objevuje se v jednom segmentu severozápadně od Litoměřic v horní část údolí Tlučenského potoka. Poměrně časně osídlení tohoto členitého údolí souvisí zřejmě s obchodním propojením Ústí a Litoměřic. Hlavní charakteristikou jsou mohutné zalesněné sopečné vrchy, mezi nimiž je skryta z části zarůstající úseková plužina s hromadnou soustředěnou vsí.

5M17 - pozdně středověká lesozemědělská krajina kup a kuželů

V řešeném území najdeme typ ve čtyřech celcích, a to západně od Děčína, severozápadně od Třebušína, v širším okolí Žandova a v prostoru Kerhartice – Česká Kamenice. Pro krajinný typ je typická lesozemědělská mozaika s plochými – zemědělskými a členitými – lesními plochami, z které výrazně ční zalesněné sopečné vrchy. Sídelní struktura je v okolí České Kamenice a Děčína tvořena lesními lánovými vesmi s navazující záhumenicovou plužinou. V okolí Žandova také převažují lesní lánové vsi se záhumenicovou plužinou, objevují se však i menší soustředěné vsi, převážně okrouhlé s paprscitou plužinou. V okolí Třebušína se jedná o menší soustředěné, převážně krátké řadové vsi s délkovou plužinou.

5L17 - pozdně středověká lesní krajina kup a kuželů

Typ se v řešeném území objevuje ve třech segmentech. Nejrozsáhlejší se nachází v centrálním prostoru Milešovského středohoří v širokém okolí Milešovky. Plošně menší segmenty zaujímají masiv Sedla a severní svahy Vysokého Ostrého. Pro typ jsou charakteristické výrazné zalesněné sopečné vrchy a celková dominance lesních porostů s menšími, vzájemně oddělenými zemědělskými enklávami. Převážně úseková plužina obklopuje menší soustředěná sídla různých typů, pouze v segmentu u Střekova délková plužina navazuje na krátké řadové vsi.

3M7 – vrcholně středověká lesozemědělská krajina sopečných pohoří

Typ najdeme ve dvou segmentech na jihozápadě a severovýchodě od Ústí. Je pro něj typický členitý reliéf s plochými temeny a svahovými plošinami nad něž vystupují ojedinělé vrchy. Území je extenzivně využíváno jako mozaika lesních a zemědělských ploch a je osazeno malými návesními vesmi s úsekovou plužinou. Struktura sídel i plužin však byla poměrně značně narušena scelováním pozemků.

5M7 – pozdně středověká lesozemědělská krajina sopečných pohoří

Krajinný typ lze nalézt v pěti poměrně velkých celcích. Jedná se o nejvyšší partie střední části CHKO, širší okolí Javorského vrchu, pás hřbetů lemující z jihu údolí Ploučnice s výběžkem na jih ke Konojedům, prostor mezi Benešovem nad Ploučnicí a Dobrou a území jihozápadně od Kamenického Šenova. V prvních dvou segmentech je sídelní struktura tvořena malými krátkými řadovými vesmi a okrouhlicemi s délkovou a paprscitou plužinou. V ostatních případech se jedná o dlouhé lesní lánové vsi se záhumenicovou plužinou. Struktura sídel i plužiny je poměrně dobře dochována. K dalším charakteristickým znakům patří lesozemědělská mozaika využívání území a zejména členitý reliéf se strmými svahy, plochými temeny a s vystupujícími vrchy či ostrohy.

5L7 – pozdně středověká lesní krajina sopečných pohoří

V řešeném území se krajinný typ objevuje pouze v jednom segmentu mezi Ústím a Litoměřicemi, navazujícím z východní strany na labské údolí a pokračujícím na Dlouhý vrch. Základními charakteristikami jsou členitý reliéf s plochými temeny a strmými svahy, dominance lesa a pouze ojedinělé malé výsky s úsekovou a délkovou plužinou

1M15 – starosídelní lesozemědělská krajina zaříznutých údolí

Typ se v řešeném území objevuje ve třech segmentech, a to ve střední části údolí Labe mezi Ústím a Lovosicemi, v zaříznutém údolí Bíliny u Stadice a okrajově i u Rtyně nad Bílinou. Charakteristickým znakem je hluboké, zaříznuté údolí, se strmými, zalesněnými svahy a úzkou údolní nivou. Pouze v místech, kde se údolí mírně rozšiřuje a svahy v dolní části částečně zmírňují, vznikly návesní či hromadné vsi s úsekovou plužinou. Plužiny ve svazích nebyly díky členitému reliéfu narušeny scelováním pozemků, o to více jsou však neudržovány a zarůstají lesem.

3M15 – vrcholně středověká lesozemědělská krajina zaříznutých údolí

V řešeném území jsou dva segmenty tohoto krajinného typu: v údolí Labe v prostoru Porty Bohemiky s přiléhající dolní částí údolí Milešovického potoka a v údolí Labe a dolní části údolí Neštětického potoka východně od Ústí n. L. Charakteristickým znaky jsou zaříznuté údolí, se strmými, zalesněnými svahy a úzkou údolní nivou. Pouze v místech, kde se údolí mírně rozšiřuje a svahy v dolní části částečně zmírňují, vznikly hromadné silniční vsi s úsekovou plužinou. Plužiny ve svazích nebyly díky členitému reliéfu narušeny scelováním pozemků, o to více jsou však neudržovány a zarůstají lesem

3L15 – vrcholně středověká lesní krajina zaříznutých údolí

Jedná se o jeden segment v Oparenském údolí východně od Velemína. Pro něj je typické nezastavěné, zalesněné zaříznuté údolí se strmými svahy a úzkou údolní nivou. Sídlní struktura je tvořena jednou malou soustředěnou vsí, jež vznikla jako podhradí ke gotickému hradu (její plužina leží mimo krajinný typ).

5M15 – pozdně středověká lesozemědělská krajina zaříznutých údolí

Typ se v řešeném území objevuje ve třech segmentech: v údolí Labe jihozápadně od Ústí n. L. a jižně od Děčínské kotliny a na dolním toku Ploučnice. Charakteristickými znaky typu jsou zaříznuté údolí se strmými svahy a úzkou údolní nivou. Dno a mírnější části svahů bývají zemědělsky využívány, strmější, převažující polohy, jsou zalesněny. Na dílčích příhodných místech vznikly menší vesnice, převážně krátké řadové a menší lánové vsi. Zástavba byla později významně zahuštěna v souvislosti s rozvojem průmyslu

5L15 – pozdně středověká lesní krajina zaříznutých údolí

V CHKO leží tři segmenty tohoto krajinného typu: malý segment Bobří soutěsky a dva mnohem větší v údolí Labe jižně a východně od Ústí n. L. Pro části v údolí Labe je charakteristické mohutné, hluboké zaříznuté údolí Labe včetně řady jeho menších přítoků. Vyjma úzké údolní nivy zcela dominují lesní porosty. Typ byl pouze ojediněle osazen drobnými vesnickými sídly, prakticky bez plužiny. Pro Bobří soutěsku je charakteristické zalesněné zaříznuté údolí bez sídel, staveb a nelesních ploch.

5M13 - pozdně středověká lesozemědělská krajina výrazných svahů a skalnatých horských hřbetů

Typ v CHKO najdeme ve dvou segmentech, které na jihu a jihovýchodě ohraničují Děčínskou kotlinu. Jsou pro něj charakteristické výrazné, pohledově exponované svahy s převažujícím lesním pokryvem. Dílčí, příhodnější polohy byly ojediněle osazeny malými vískami, často na hraně rozptýleného charakteru osídlení.

5L13 - pozdně středověká lesní krajina výrazných svahů a skalnatých horských hřbetů

V řešeném území se objevuje pouze v jednom segmentu, který ohraničuje na východě Děčínskou kotlinu. Typické jsou výrazné, pohledově exponované, zalesněné svahy bez sídel a větších zemědělských ploch.

1Z4 – starosídlní zemědělská krajina rovin

V řešeném území se nachází v jednom segmentu v nejjižnější části CHKO. Krajinný typ je charakteristický intenzivně zemědělsky využívaným plochým, rovinným reliéfem s dominancí orné půdy. Sídlní struktura je zásadně soustředěná a je tvořena návesními vesmi a návesními silnicovkami. Původní nepravé traťové plužiny byly sceleny do velkých lánů.

1U1 – starosídlní urbanizovaná krajina plošin a plochých pahorkatin

Do CHKO zasahuje třemi segmenty a to zástavbou Litoměřic, jihozápadním okrajem zástavby Ústí n. L. a téměř souvislou zástavbou Děčínské kotliny. Pro krajinný typ je charakteristický plochý reliéf, různé typy zastavěných ploch a zbytkové plochy původních způsobů využití území. Původní sídlní struktura je překryta novodobou plošnou zástavbou.

1U7 – starosídlní urbanizovaná krajina sopečných pohoří

Do řešeného území zasahuje jeden segment na jihovýchodním okraji Ústí n. L. Pro krajinný typ je charakteristický členitější reliéf (zde spíše jeho okrajová plošší část), různé typy zastavěných ploch a zbytkové plochy původních způsobů využití území.

1U15 – starosídelní urbanizovaná krajina zaříznutých údolí

V řešeném území se jedná o dva segmenty vybíhající z Ústecké aglomerace do údolí Labe. Jedná se o méně členité údolní polohy zaříznutých údolí, kde historické návesní vsi a jejich pluzžiny byly zcela pohlceny novodobou kobercovou zástavbou.

1U4 – starosídelní urbanizovaná krajina rovin

Do řešeného území zasahuje pouze okrajově jedním segmentem a to zástavbou Lovosic. Pro krajinný typ je charakteristický velmi plochý, rovinatý reliéf, různé typy zastavěných ploch a zbytkové plochy původních způsobů využití území. Původní silniční a návesní sídelní struktura byla později pohlcena novodobou plošnou zástavbou. Do CHKO zasahuje typ pouze okrajovým, netypickým segmentem, protože z důvodu nezbytné generalizace při vymezování krajinných typů do něj bylo zařazeno i mírně se zvedající úpatí Lovoše západně od Lhotky nad Labem.

3U17 a 5U17 – vrcholně a pozdně středověká urbanizovaná krajina kup a kuželů

Vrcholně středověký krajinný typ se nachází na jihovýchodním okraji Ústí nad L. na zastavěném úpatí vrchu Sedlo, pozdně středověký typ pak na západním okraji Děčína. Pro oba typy jsou charakteristické různé formy zástavby zastavěného úpatí výrazných sopečných vrchů. Typy jsou uvedeny společně, protože novodobá zástavba zcela překryla původní charakter sídelní struktury, a tím i jejich odlišnost.

Shrnutí

- Celkem bylo vymezeno 30 typů krajín (1Z1, 1M1, 3M2, 5M2, 1Z11, 1M11, 1Z17, 3Z17, 1M17, 3M17, 3L17, 5M17, 5L17, 3M7, 5M7, 5L7, 1M15, 3M15, 3L15, 5M15, 5L15, 5M13, 5L13, 1Z4, 1U1, 1U4, 1U7, 1U15, 3U17, 5U17).
- Naprostou většinu území CHKO České středohoří tvoří vzácné typy krajín (1Z11, 1M11, 1Z17, 3Z17, 1M17, 3M17, 3L17, 5M17, 5L17, 3M7, 5M7, 5L7, 1M15, 3M15, 3L15, 5M15, 5L15, 5M13, 5L13, 1Z4).
- Všechny vzácné krajinné typy (vyjma 1Z11) by měli být zvýšeně chráněny. Vyšší přísnost posuzování je třeba i v urbanizovaných typech krajín s výjimečným reliéfem (1U4, 1U7, 1U15, 3U17, 5U17).
- Význam a legitimnost plošné ochrany na základě výskytu vzácných krajinných typů v rámci ČR.
- Opodstatnění existence CHKO z hlediska typologického členění krajiny ČR (vymezení vůči okolním CHKO).

6.B. Individuální diferenciacie krajiny

Individuální členění krajiny z hlediska jejich rázovitosti je rozhodující postup jak definovat a vymezit v zákoně o ochraně přírody a krajiny stanovené kategorie místa a oblasti krajinného rázu.

Individuální diferenciacie krajiny vychází z principu jedinečnosti a neopakovatelnosti jednotlivých částí krajiny.

Naše vnímání krajiny je především vizuální. Individuální členění proto musí nutně vycházet ze základních způsobů tohoto vnímání krajiny jako vnitřně souvisejících celků. Místem tak nemůže být individuální bod v krajině, ale celé místo, které je ve společném a bezprostředním pohledovém propojení. Stejně i oblast musí mít společné rámce, v nichž je vnímána. Oblasti i místa krajinného rázu jsou tedy vymezovány na základě utváření reliéfu, který vytváří rámec pro vizuální vnímání krajiny. Proto za základní individuální jednotky členění krajiny považujeme tzv. konvizuální a supervizuální krajinný celek.

Konvizuální krajinný celek (zkráceně **KvC**) je „individuální krajinný prostor, vymezený pohledovými bariérami, který je uvnitř sebe pohledově spojený z většiny pozorovacích stanovišť“. Konvizuální krajinné celky mohou být pohledově uzavřené, polootevřené i zcela otevřené. Ani otevřené části by však neměly kvůli rozlišovacím schopnostem lidského oka přesahovat délku 3 km.

Vedle tohoto horizontálního vymezení se v krajinách s dramatickým georeliéfem hlubokých údolí skladba konvizuálních celků rozvíjí i vertikálně, kdy výšková úroveň dna údolí tvoří jeden celek, úroveň středních, svahových poloh druhý a vrcholky třetí. Konvizuální celek je elementárním kompozičním prostorem krajiny. Tento celek pojetím odpovídá zákonné kategorii **místo krajinného rázu**.

Za okraji konvizuálního krajinného celku, které tvoří jeho ohraničení, se často pohledově uplatňují další, vzdálenější krajiny či převýšené horizonty a části jejich pohledově exponovaných svahů, projevujících se jako krajinné veduty. Vzdálené horizonty a veduty vytvářejí v nadhledech nadřazené – supervizuální krajinné celky.

Supervizuální krajinný celek (zkráceně **SvC**) je tedy „individuální část krajinného prostoru, vymezená krajinnými ohraničeními (horizonty a vedutami), který je uvnitř sebe v nadhledech pohledově spojený.“ Jeho největší vnitřní vzdálenost se řídí viditelností za průměrných atmosférických podmínek a pohybuje se u nás až okolo 40 km. I on může být pohledově uzavřený, polootevřený i zcela otevřený. Supervizuální krajinný celek je tedy největším, vnitřně členěným a ze země vnímaným, kompozičním krajinným celkem. Tyto celky pojetím odpovídají zákonné kategorii **oblast krajinného rázu** (OKR).

Při vnitřním uspořádání supervizuálních i konvizuálních krajinných celků, se kompoziční prvky projevují zjednodušeně jako krajinné ohraničení a matrice (pozadí), akcentované krajinnými singularitami (kompozičními osami a póly).

Krajinné ohraničení vymezující jednotlivé krajinné celky může být uzavřené, polootevřené i zcela otevřené. Způsob ohraničení i velikost krajinných celků, se významně liší podle krajinných typů. Může být jak nuanční, tak akcentované singularitami. Ohraničení jsou nejcitlivějšími místy kompozice a tvoří je především čelní svahy, hřbety a hřebeny - tedy reliéf, projevující se jako krajinné veduty a horizonty.

Krajinné horizonty – převážně liniový typ ohraničení, jehož charakter závisí na reliéfu. Jednoznačnou linii tvoří na výrazných terénních zlomech (ostré hřbety, skalní stěny atd.). Naopak v případě plochého reliéfu linii horizontu mění či může měnit i malá výšková změna kdekoliv na temeni svahu. Krajinné horizonty supervizuálních celků, tzn. oblastí

krajinného rázu jsou místa viditelná ze širokého okolí a jedná se tedy o *místa prioritní ochrany krajinného rázu*. V mapě jsou vymezeny liniově jako uzavřené hranice OKR (viz mapa č. 2. *Oblasti krajinného rázu*).

Krajinné veduty – jsou tvořeny převýšenými okraji krajinného celku - buď čelními, a proto pohledově exponovanými svahy, nebo horskými hřebeny či vysokopodlažní bariérou zástavby. Veduty supervizuálních celků, tzn. oblastí krajinného rázu jsou pohledově velmi exponované, a proto jsou *místa prioritní ochrany krajinného rázu*. Zvláštní pozornost je třeba především věnovat krajinným vedutám pohledově uplatňujícím se v širokém okolí, které tím pádem mají nadregionální význam. Naopak svahy hlubokých zaříznutých údolí se v nadhledech projevují pouze omezeně. Výjimkou jsou asymetrická údolí, kde je jeden svah mnohem vyšší než druhý. Vyšší svah se pak uplatňuje v dálkových pohledech.

Krajinná matrice je tvořena běžnými a převažujícími typy uspořádání – strukturami krajiny či jejich opakujícími se kombinacemi. Matrici tvoří i typická krajinná mozaika z opakujících se individuálních prvků. To, co je v dané krajině běžné, je logicky i základní platformou pro hodnocení nových zásahů do ní. Matrici formují jak výsledky různého způsobu využívání, tak i běžné stavby a zařízení. Na úrovni supervizuálních celků, tj. oblastí krajinného rázu se vždy jedná o určité kombinace několika typů ploch, a proto se jejich krajinné matrice dají dobře vystihnout popsánymi typy krajin (viz kap. 6.A). V krajinném detailu (na úrovni konvizuálních celků, tj. míst krajinného rázu) již většinou můžeme mluvit o homogenních typech ploch, a proto matrice míst krajinného rázu charakterizujeme níže popsánymi typy prostorových struktur (viz kap. 6.B.2.). V krajinách rurálních převažují matrice lesní, zemědělské či smíšené s venkovskými sídly, v krajinách urbánních matrice různých typů zástavby. U matrice je důležitý soulad jejího vzhledu s funkcí jako výslednice průniku jejich přírodních podmínek a způsobů využívání.

Krajinné singularity – *krajinné osy a póly* jsou místa v krajině s výjimečným, neopakovaným účinkem. Tvoří tedy výjimky oproti dané krajinné matrici a není tedy rozhodující, zda jsou jednotlivé prvky matrice výrazné či nikoliv. Je logické, že singularity musí být v daném celku málo, jinak se stávají součástí matrice. Vzhled jednotlivých singularit a jejich vzájemné uspořádání určité krajinné celky identifikují, a proto se jedná o *místa prioritní ochrany krajinného rázu*. V některých případech však může singularita působit v určitém celku rušivě až nepatřičně – nemusí být proto nijak chráněna.

Krajinné osy jsou liniové singularity, které protkávají krajinu a vytvářejí osy krajinné kompozice daného celku. Mohou být charakteru přírodního (vodní toky a údolí, svahové zlomy, ale i biokoridory apod.), kulturního (urbanistické osy) i historického (prostorové stopy minulých linií), popř. i jejich kombinací.

Krajinné póly jsou bodové singularity s výjimečným účinkem, tvořící akcenty v dané krajinné matrici. Odvíjejí se od místně koncentrovaných, přitom však výrazně odlišných, částí prostorů. Opět mohou být jak přírodní (izolované tvary georeliéfu, skály či výrazně odlišný vegetační kryt), kulturní (stavební dominanty, náměstí nebo jiné funkčně zvláštní plochy apod.) či historické (stopy historických pólů), popř. i jejich kombinací. Póly mohou tvořit jak pohledové dominanty, tak výrazná kompoziční ohniska významová.

Konvizuální a supervizuální celky jsou základní krajinné obrazy, které lze dále jako oblasti a místa krajinného rázu individuálně popsat jejich typickými znaky matric, ohraničením a singularitami.

6.B.1. Oblasti krajinného rázu řešeného území

Geomorfologické danosti řešeného území jako základ vymezení OKR:

Třetihorní vulkanická činnost a následná denudace a odnos daly vzniknout u nás specifické krajině Českého středohoří. Pro ni je typický velmi členitý a dramatický reliéf jádrových území, což způsobuje, že nadhledové, vizuálně spojitě, tj. supervizuální celky (SvC) jsou relativně malé. To však neplatí pro okrajové části, kde na CHKO navazují rozsáhlé ploché sníženiny a SvC jsou zde naopak rozsáhlé.

Obhospodařovaná krajina jako základ krajinných matric OKR:

Klimaxová lesní společenstva s ostrůvky primárního bezlesí, která se v řešeném území postupně vyvinula během postglaciálu, byla pomístně od neolitu až pozdního středověku soustavně přeměňována. Postupným vývojem vznikala obhospodařovaná krajina lesů, polí, luk, pastvin, ovocných sadů a lokálně i chmelnic a vinic, protkaná poměrně hustou sítí sídel. Zformovala se za staletí stabilizovaná, harmonická kulturní krajina s maloplošnou mozaikou kultur a výskyt přírodních společenstev se postupně omezil na výjimečné, prakticky nevyužitelné lokality (skály, kamenná moře atd.). Charakteristickým znakem většiny území se stala mozaika polí a luk s ovocnými stromy v úrodnějších a lesů a luk ve svažitéjších a méně úrodných polohách. Druhá polovina 20. st. však významně změnila vzhled obhospodařované, do té doby postupně se vyvíjející lesozemědělské krajiny. V rámci kolektivizace byly zemědělské pozemky scelovány, vysokokmenné ovocné stromy byly masivně káceny a místo nich vysazovány intenzivní plantáže nízkokmenů. Velkoplošné kolektivní hospodaření často zcela setřelo původní členění pozemků, čímž se ztrácela i původní krajinná struktura. Navíc během druhé poloviny 20. st. se původně zemědělské osídlení postupně měnilo na rekreační, jež nemá přímý vztah k okolní půdě. Toto využívání území sebou přineslo zcela jiné, novodobé městské nároky na krajinu i architekturu, které jsou často v rozporu s původním venkovským charakterem území.

Při velkém zjednodušení můžeme z pohledu lidské společnosti mluvit o jednotlivých fázích vývoje krajiny a jejího obrazu. Využívání území vždy zcela zásadně formuje jeho ráz. Jednotlivé fáze často nebyly od sebe jasně odděleny a krajina tak plnila i několik funkcí zároveň. Jednotlivé fáze také v jednotlivých částech území nastupovali v různou dobu. Přesto můžeme zjednodušeně konstatovat že území prošlo v minulosti těmito fázemi vývoje krajiny: pralesní, komunikační, zemědělská, rekreační, environmentální.

Obecné charakteristiky krajinného rázu řešeného území

Symboly Českého středohoří - výjimečné krajinné singularity

Některé výjimečné singularity, které svým významem překračují hranice jednotlivých oblastí, se stávají singularitou i několika oblastí krajinného rázu (OKR), v nichž nemusejí přímo ležet a ani s nimi bezprostředně sousedit. Takovéto singularity jsou ojedinělé a mají nadoblastní – nadregionální význam. Pro České středohoří jsou významné především sopečné kužele, příp. masivy, vytvářející dominantní krajinné póly. Pro jejich výjimečnost je vždy rozhodující složka přírodní, často ale v různé míře dotvořená činností člověka (od pastvy, přes těžbu až po funkčně výjimečné stavby). Patří mezi ně Raná, Milá, Oblík, Lipská hora, Milešovka, Kletečná, Lovoš, Radobýl, Sedlo, Kalich, Trojhora, (Košťálov), Střekov a Vrabinec, v sousedství řešeného území pak Ronov, Vlhošť, Bořeň, Růžovský vrch a Hazmburk. Sídelními, tedy zřetelně kulturními póly jsou na této úrovni pouze největší města, tzn. Děčín, Ústí nad Labem a Litoměřice. Rozhodující singularitu liniového charakteru, tj. osu vytváří tok Labe a jeho mohutné údolí. méně jednoznačnou osou na této úrovni je tok a údolí Ploučnice. Za novodobé, člověkem vytvořené „supersingularity“ lze považovat televizní

vysílač na Bukové hoře a bezprecedentní vedení dálnice D8. V obou případech, zejména však u liniové stavby dálnice, je zřejmé, jak problematické je vytváření novodobých singularit, jež významně a většinou nevratně změni obraz širokého okolí a naruší jeho charakter.

Celkový obraz řešeného území nelze vnímat bez širších vizuálních spojitostí, tzn. bez ohledu na nadhledové, supervizuální celky. Proto právě zmíněné sopečné kužele spolu s mohutným údolím Labe významně utvářejí specifický charakter krajiny a výrazně se podílejí na turistické atraktivitě celého území. Proto tyto singularity patří zjednodušeně řečeno mezi symboly Českého středohoří, a proto jim je nutné věnovat v rámci ochrany krajinného rázu přednostní pozornost (pouze velmi omezeně se týká i městských pólů). Jejich přeměnou či narušením můžeme částečně změnit vnímání krajiny i její identifikaci nejen na úrovni oblastí krajinného rázu, ale i na úrovni celého regionu.

Kulturní lesy

V řešeném území se až na výjimky nacházejí pouze kulturní obhospodařované lesní porosty. Jedná se o lesy dlouhodobě využívané člověkem jako zdroj dřeva. Tyto lesy jsou protkány cestní sítí a oproti přírodním lesům mají mnohem jednodušší strukturu. V minulosti převažující holosečná těžba a umělá obnova způsobily, že velká část lesů má charakter homogenních stejnověkových, jednodruhových porostů (zejména smrku), vzájemně se lišících pouze věkem jednotlivých částí. Takovéto kulturní lesy však vyžadují i odpovídající obhospodařování (výchovné probírky, ochrana před podkorním hmyzem atd.). Velká část lesů je však tvořena stanovišti odpovídajícími dřevinami a jsou tak oproti nepůvodním monokulturám mnohem stabilnější. Významná část lesů byla až do poloviny 20. století obhospodařována jako pařeziny a často mají pestřejší druhové, věkové i prostorové složení. V kulturních lesích zpravidla nenajdeme velmi staré stromy (typický znak přírodních lesů), protože je jejich věk omezen obmýtní dobou. Právě mýtní těžby, spojené často se vznikem pasek, jsou jedním z vizuálně nejzřetelnějším znakem kulturních lesů.

Přírodní bezlesí

Malé izolované ostrůvky přírodního bezlesí (vodní toky se šterkovými lavicemi, příp. s mokřady, skály, skalní stepi, lesostepi a kamenná moře (sut'ové pole) a vzácně i rašeliniště patří, vyjma vodních toků mezi člověkem nejméně ovlivněná stanoviště. Jedná se o vzácné, maloplošné, vzájemně izolované segmenty, které jsou singularitou v okolní lesní, resp. druhotně v lesozemědělské matici.

Kulturní bezlesí

Kulturní bezlesí, které je dokladem vývoje osídlení a způsobů hospodaření člověka v krajině, zaujímá více jak dvě třetiny řešeného území. Orná půda, v minulosti tvořící základ využívání území, se dnes omezuje na nejnižší položené, nejúrodnější polohy. V současném využití zemědělské půdy proto celkově převažují louky a pastviny. Pro krajinu v minulosti charakteristická smíšená zemědělská kultura polí a luk s ovocnými stromy byl v druhé polovině 20. století téměř zcela zlikvidován. Významný podíl využití území dnes tvoří intenzivní ovocné sady. Plužiny, zejména jejich dochované historické struktury, patří mezi významné kulturně-historické charakteristiky krajiny, které se zásadním způsobem podílejí na utváření charakteru území. Meze, kamenice a úvozy vytvářející strukturu dochovaných plužin, jsou cennými pozůstatky někdejšího zemědělského využívání krajiny a lze je tedy chápat jako specifické kulturní památky. V řešeném území se však historické členění dochovalo převážně pouze na částech plužin. Kulturní bezlesí je dnes narušováno především neobhospodařováním a následnou sukcesní přeměnou v les, méně i novodobou zástavbou. Významným zásahem do obrazu krajiny mohou být i záměry větších sportovišť (např. golfová

hřiště) či zařízení obnovitelných zdrojů energie (fotovoltaické či větrné), které v dochované krajinné struktuře budou vždy působit nepatříčně a rušivě.

Upomínky

Boží muka, křížky a náhrobky, ale také solitéry či skupiny dřevin jsou významnou kulturní charakteristikou krajiny. Upomínají na život dřívějších obyvatel kraje a jsou pro většinu dnešních lidí stále významově jasně čitelné. Proto je pietní zachování těchto entit, včetně ošetřování, oprav a někdy i rekonstrukcí, pro zachování paměti krajiny významné.

Vodní plochy

Po staletí člověk budoval řadu vodních nádrží, které jsou tradičním znakem obhospodařování území a je tedy vhodné je nadále udržovat. Převážně se jedná o malé vodní plochy rybníků. Zcela odlišné měřítko má pouze mnohem větší rybník Chmelař a těžbou šterkopísků vzniklé Píšťanské/Žernosecké jezero.

Komunikace

Počátky vedení cest v řešeném území můžeme považovat za prehistorické (mezolitické osídlení). Údolím Labe procházely významné obchodní stezky spojující Čechy se Saskem. Základní cestní síť se zformovala až během středověkých kolonizací území v 11. -14. st. K jejímu ustálení došlo během dalších staletích po definitivní stabilizaci osídlení. Po poválečné kolektivizaci zemědělství byly mnohé z polních cest zrušeny, protože překážely velkovýrobnímu hospodaření. Během posledních dvou desetiletí dochází k rozvoji cykloturistiky, což si vynucuje značení či budování cyklostezek. Staré cesty jsou významným kulturně-historickým znakem krajiny, který je dnes často narušován změnou a napřimováním jejich trasy či změnou povrchu. Zejména v zemědělské krajině se cesty, často doprovázené alejemi dřevin, významně uplatňují v utváření charakteru krajiny. V současné době je budována dálnice Lovosice – Ústí, která do krajiny vstoupila mohutnými zářezy, náspy a estakádami, které zásadně narušují venkovský charakter území. Zvolená forma a trasa dálnice je v rozporu s posláním chráněné krajinné oblasti.

V minulosti byla nejvýznamnější dopravní tepna řeka Labe. Její význam však v posledních letech značně poklesl. Další technicistní zvyšování splavnosti Labe povede ke zničení jejího přirozeného, proudícího charakteru, a tím k narušení krajinného rázu.

Řešeným územím také prochází několik železničních tratí. Nejvýznamnější je jedna z našich páteřních železnic vedoucí údolím Labe. Charakter jednotlivých tratí se liší podle jejich významu. Od prostých jednokolejných až po elektrifikované dvoukolejné rychlostní koridory. Zlatým věkem železnice bylo 19. a první polovina 20. století. Význam lokálních tratí poté začal postupně upadat. Součástí železničních tratí jsou i náspy, zářezy, mosty, tunely a nádraží. Přestože v době svého vzniku byly novodobými prvky, jež mnohdy narušily původní krajinnou strukturu, díky svému přiměřenému měřítku (daného často technickými možnostmi) se postupně začlenily do krajiny a dnes je většinou vnímáme jako její přirozenou součást.

Za specifický typ komunikační sítě můžeme považovat i elektrická vedení. Zejména dálková vedení vysokého napětí, vzhledem k výšce stožárů a nutnosti širokých lesních průseků, významně ovlivňují obraz krajiny a narušují její původní vzhled.

Sídla

Sídla jsou základním znakem osídlených území a jsou přirozenou součástí kulturních krajin. Podle charakteru zástavby můžeme vymezit několik zcela odlišných typů sídel. Dochovaná sídla vznikala jako sídliště trvale bydlících zemědělců, i když se její obyvatelé nemuseli živit jenom zemědělstvím. Po poválečném odsunu Němců výrazně klesl počet obyvatel – následné dosídlení bylo jen částečně úspěšné. Dodnes předválečné hodnoty počtu trvale bydlících překročily pouze největší střediska. V ostatních sídlech je počet obyvatel hluboko pod předválečným stavem, řada sídel dnes slouží převážně rekreaci. Podmínky zachování krajinného rázu s ohledem na případnou novou výstavbu či rekonstrukce by měly vždy vycházet z urbanistických a architektonických hodnot daného sídla. Obecně však můžeme říci, že nové záměry by měly co nejvíce respektovat stávající charakter sídla, tzn. v různé míře se přizpůsobit danému prostředí tak, aby se v něm nestaly jednotlivostí významně měnící obraz určitého sídla. Právě architektonické ztvárnění nové zástavby je dnes, spolu s plošnou expanzí sídel, jedním z nejvýznamnějších činitelů narušujícím krajinný ráz v řešeném území. Každé sídlo má pro svůj růst určitý limit, jehož překročením se jeho obraz i navazující krajinná struktura výrazně změní.

Stavby zvláštního určení, tzn. funkčně výjimečné objekty (např. kostel, škola, obecní úřad, hasičská zbrojnice atd.), mohou mít i výjimečný vzhled oproti matici běžné obytné zástavby. Takovéto záměry musí být hodnoceny individuálně podle jejich architektonické kvality.

Solitérní stavby ve volné krajině

Vyjma malých a v řešeném území velmi vzácných areálů rozptýleného osídlení jsou pro České středohoří typická soustředěná sídla. Ve volné, nezastavěné krajině se pouze vzácně objevovaly solitérní stavby. Vždy se však jednalo o funkčně výjimečné objekty, zejména mlýny, panské dvory, hájovny, kaple atd. V době průmyslové revoluce pak ojediněle i výrobní objekty. Mezi pohledově nejexponovanější objekty vždy patřily panská sídla (hrady, zámky, dnes nejčastěji jejich zříceniny). Později k nim přibýly rozhledové, meteorologické a telekomunikační objekty (rozhledny, observatoře, stožáry).

Chatové kolonie

S rozvojem rekreačního využívání území v druhé polovině 20. století vznikly na řadě míst i chatové kolonie jakožto způsob individuální formy rekreace. Ojediněle měly liniový průběh – po okraji lesa anebo podél pobřeží. Častější však je soustředěná forma, zabírající i poměrně rozsáhlé plochy. Půdorysně se pak jedná o novodobou, většinou kobercovou formu zástavby, charakterizovanou malými, často nepravidelně uspořádanými pozemky. Některé osady vznikly zřejmě jednorázově, objekty pak mají většinou obdobný vzhled. Častá je však i změť vzhledově rozličných objektů, často způsobená pozdějšími přestavbami. Rušivý dojem z této mnohdy nesourodé zástavby významně snižuje doprovodná zeleň stromů, keřů a živých plotů.

Průmyslová výroba

V řešeném území vzniklo v minulosti poměrně velké množství průmyslových výrobníh. Jejich rozvoj souvisel s budováním železniční sítě, později s bouřlivým rozvojem průmyslové výroby v druhé polovině 20. století. Vzhledem k jejich vzniku před vyhlášením chráněné krajinné oblasti je jejich existence oprávněná, jejich provoz by však neměl být v rozporu s ochranou přírody a krajiny. Průmyslové areály se poměrně významně uplatňují v obraze sídel a vizuálně obdobný dopad mají i zemědělské areály z druhé poloviny 20. století. Problémem průmyslových a velkovýrobních zemědělských objektů je především jejich vzhled, který je zcela logicky podřízen technologickým požadavkům daného využití. Takovéto stavby ovšem budou ve venkovské krajině vždy působit nepatřičně a rušivě.

Těžební plochy

Těžbou nerostných surovin vzniká řada specifických tvarů reliéfu - lomy, doly, šachty, štoly a výsypky. V místě výskytu žádaných surovin tyto těžební tvary vznikaly již po staletí. V druhé polovině 20. století došlo k zásadnímu zvětšení rozlohy těžebních ploch (lomů). Zatímco malý lom může být zpestřením a obohacením krajiny, velkoplošná těžba je výrazným narušením jejího charakteru. V některých případech je-li těžba zavčas ukončena, může dojít k obnažení přírodních zajímavostí, a tedy ke vzniku atraktivních přírodních dominant (Panská skála, Radobýl, atd.).

Popis oblastí krajinného rázu

Díky značné členitosti reliéfu zasahuje do řešeného území 85 supervizuálních celků (SvC) – oblastí krajinného rázu (OKR). Největší leží na okrajích, kde se otvírají do širokých plošin mimo CHKO, naopak v členitém jádrovém území je jejich velikost menší (viz mapa č. 2. *Oblasti krajinného rázu*).

Následující popis oblastí krajinného rázu (OKR), zasahujících do řešeného území, obsahuje vždy jejich základní charakteristiku, popis krajinného ohraničení, krajinných matric a singularit (póly a osy) a rámcové doporučení pro zachování krajinného rázu v dané oblasti. Obecné podmínky pro zachování krajinného rázu jsou uvedeny v kap. 9.

Zde zdůrazněme pouze, že zvýšenou ochranu na úrovni OKR zasluhují jejich krajinné póly a osy (nejsou-li označeny za negativní), krajinné veduty, krajinné horizonty i ostatní uzavřená a polootevřená krajinná ohraničení, výjimečně dochované matrice. Krajinné póly i veduty je třeba chránit v širších vizuální souvislostech.

1. Třebívlické Poohří

Charakteristika:

Je tvořeno jihovýchodním úbočím Milešovského středohoří, přes Oharskou tabuli s nivou řeky Ohře, po východní čelní svahy Džbánu a vrch Klapý (Hazmburk). Jde o převážně pravěkou, starosídelní krajinu s teplejším klimatem. Naprostá většina oblastí leží mimo CHKO. V řešeném území je tvořeno povodími Dobročky a zejména Suchého potoka s přítokem Kuzovského potoka (Granátky), jejichž horní partie náležejí již ke středověkým sídelním krajinám. Sídelní struktura je tvořena návesními (Mnichovský Týnec, Třtěno, Hnojnice, Děčany, Semeč, Šepetely, Dřemčice, Leská, Staré), silničními (Židovice, Třebívlice), hromadnými silničními vesmi (Želkovice) a s návesními silnicovkami (tomuto typu se nejvíce blíží i netypické Blešno). V plochem reliéfu dominují traťové, v členitějším úsekové pluziny.

Ohraničení:

Výrazné jsou pouze veduty kopců. V řešeném území jsou to hraniční ostrovní kuželovité vrchy Chožovská hora, Týnecký chlum, Srdov-Brník, Křížové vršky, Mlýnský vrch, Křížový vrch, Libeš, Srbsko, Ostrý, Houžetín, Solanská hora, Blešenský vrch a Kvítel. Nad těmito vrchy na severu, v druhém plánu, přechází hlavní masiv Středohoří s kužely Hradišťan, Kleče, Milešovského Kloce a Milešovky. Mezi izolovanými vrchy je celek pohledově otevřen do sousedství.

Matrice:

Úrodná, otevřená polní krajina typicky tvořená menšími venkovskými sídly, jejichž historická struktura je velmi dobře dochována. Polní tratě jsou dnes většinou zceleny a mají velkovýrobní měřítko. V severní polovině jsou významně zastoupeny velkoplošné sady, v severním výběžku i lesy. V úpatích dominantních kopců je členění drobnější, malovýrobního měřítko, s výrazně horizontální strukturou, místa přecházející od sadů až ke křovinatým ladům.

Textury zemědělských matric (především Zo, Zk, Zt, Xr) a stepních lad (Xs) jsou světlé. V sídelních centrech plužin (Nv, Nr, Nh), v ovocnářských oblastech Třebívlicka (Zs, Zk) a v zarůstajících úpatích kuželů (Xk) jsou textury smíšené až tmavě zrnité. Tmavé matrice lesů jsou zastoupeny vzácně (Ls), zejména v severním cípu na úpatí Ostrého a Solanské hory.

Póly:

Všechny vypreparované kužely sopečného pohoří tvoří v řešeném území významné kompoziční póly. Na některých vrcholech se odlišuje pokryv severních (dřeviny) a jižních (travníky) svahů, případně jejich přechodná stádia.

Vzácnou, světlou texturu bezlesí (Xs, Zt, Zo,) mají kužely Křížové vršky, Mlýnský vrch, Syslík u Třtěna a Kvítel. Více či méně zalesněné, původně travnaté kopce mají smíšenou texturu (Xs+Ls, Xk): Srdov-Brník, Libeš, Šepetelská hora a částečně i Baba nad Děčany, kde je však významná část tvořena sady (Zs).

Tmavou texturu lesní matrice (Ls) mají Chožovská hora, Křížový vrch, Srbsko, Ostrý, Solanská hora, Houžetín, Kuzov u Dřemčic a částečně i Blešenský vrch se zbytkem zříceniny hradu, kde se však významně uplatňuje i skalní matrice (Sk) suťových polí. Rozsáhlý lom se světlou až zrnitou texturu (Tp) zaujímá místo téměř zcela odtěženého kuželu Týneckého chlumu.

Kulturním pólem v řešeném území je sídlo (Nv) Třebívlice s dominantní barokní věží kostela sv. Václava a zámečkem.

Osy:

Suchý potok a Dobročka sjednocují hlavní osy uspořádání území se směru severozápad – jihovýchod a kolmo na ni, stvrzené břehovými porosty a alejemi (světlá textura Zo a zrnitá textura Sn). Rozhodující osou oblasti mimo CHKO je však tok Ohře a hrany její nivy.

Doporučení:

- Preferovat bezlesý charakter jak v matici, tak v singularitách (stepní lada), ten mají i nejcennější přírodní póly kuželů, v rámci možností jej obnovovat i u hájových náletů v pólech.
- Nepovolovat větší růst zastavitelného území sídel na území CHKO více než o 10%.
- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou sevřenou a rozvolněnou (Nv, Nr) a důsledně respektovat daný urbanistický typ.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- V přírodních pólech zakázat výstavbu zcela.
- Vizuálně výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách respektovat v maximální míře členění původních plužin.
- Vhodné je podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména v okolí Třebívlic, nejlépe formou vysokokmenných ovosných sadů.
- Lesy udržovat jen v současném zastoupení a nedopustit zarůstání zemědělských pozemků, zejména na úpatích.
- V úpatí pólů udržovat výrazně členěná pole, včetně horizontálních mezi s doprovodnými porosty.
- Členění pólů po spádnici.

2. Žatecké Poohří:

Charakteristika:

Je tvořeno předpolím Milešovského středohoří, přes Oharskou tabuli s nivou řeky Ohře a Mosteckou pánví, po východní severní čelní svahy Džbánů a jihovýchodní svahy Krušných hor. Jedná se o pravěkou, starosídlní krajinu s nejteplejším klimatem v Čechách, s hlavními sídelními centry v Lounech, Žatci a Chomutově. Většina oblasti leží mimo řešené území. Sídelní struktura na území CHKO je tvořena převážně silničními (Břvany, Milá, Hrádek),

méně pak návesními vesmi (Bečov) a návesními silnicovkami (Dobroměřice) s traťovými, nepravými traťovými a dominikálními pluzinami.

Ohraničení:

V řešeném území tvoří výrazné veduty svahy vypreparovaných sopečných kuželů, zejména Velkého vrchu, Červeného vrchu, Lenešického chlumu, Rané, Milé a hřebenu Bělouše - Dlouhého vrchu. Velká část ohraničení je výrazně pohledově otevřená a vymezena je pouze cítěnými spojnicemi izolovaných hraničních kuželů. Mimo řešené území tvoří ohraničení severní čelní svahy Džbánu a jihovýchodních čelních svahů Krušných hor.

Matrice:

Úrodná, otevřená polní krajina typicky tvořená dnes většími, ale stále venkovskými sídly se silně setřelou pluzinou. Polní tratě jsou většinou zceleny a mají velkovýrobní měřítko. V širokých úpatích dominantních kopců, tzn. na velké části řešeného území, je dobře dochované drobnější členění, malovýrobního měřítka, s výrazně horizontální strukturou, přecházející od křovinatým a stepních lad (Xs, Xk) přes nálety (Xr) po staré sady (Zs). Tato struktura matic je pro část oblasti v řešeném území zásadní. Původní členění pluziny se nejlépe dochovalo severozápadně od Milé a zejména na jejím jižním a východním úpatí. Urbanistická struktura menších vsí na území CHKO se dochovala velmi dobře (Milá, Břvany) až výjimečně (Hrádek), pouze hraniční zástavba Dobroměřic – Želkovic okrajově zasahující do řešeného území má městský charakter. Otevřený, bezlesý charakter je pro tuto část rozsáhlé oblasti typický a hoden ochrany.

Textury zemědělských matic (Zo, Zk, Zt, Xr), zejména polní, a stepních lad (Xs) jsou světlé. V sídelních centrech pluzin (Nv, Nr, Nh, Zz, okrajově i Mk, Mh a Zm) a v zmíněných úbočích (Xk) jsou textury smíšené - tmavě zrnité. Tmavé matrice lesů jsou zastoupeny vzácně (Ls, Zs). Hodnota matrice oblasti je celkově snižena díky rušivým činnostem na hranicích a v bezprostředním sousedství CHKO.

Póly:

Velká část vypreparovaných kuželů a hřbetů sopečného pohoří tvoří v řešeném území významné kompoziční póly. Zejména na nejvyšších vrcholech se často odlišuje pokryv severních (dřeviny) a jižních (trávníky) svahů.

Vzácnou, světlou texturu bezlesí má kužel Rané (Xs). Původně bezlesé kopce, dnes více či méně s porosty dřevin, místy prosvětlené stepními lady mají smíšenou texturu (Xs+Ls, Xk) – Velký vrch, Bečovský vrch, Milá a Skála.

Tmavou texturu lesní matrice (Ls) má Světecký vrch, Lenešický vrch, Podivák a Červený vrch s Ejemovou chatou a rozhlednou.

Kulturním pólem v řešeném území je sídlo Břvany s kostelem sv. Martina a se soubory lidové architektury (Nv) a Hrádek s dochovaným souborem zděné lidové architektury.

Osy:

V řešeném území jsou koncentrické k sídlům (Břvany a Bečov), v jejich osnově se uplatňuje i Hrádecký potok. Rozhodující osou oblasti mimo CHKO je však tok Ohře a hrany její nivy.

Doporučení:

- Preferovat bezlesý charakter jak v matici, tak v singularitách (stepní lada), ten mají i nejcennější přírodní póly kuželů, v rámci možností jej obnovovat i u hájových náletů v pólech.
- Nepovolovat růst zastavitelného území sídel Břvany a Milá více než o 10%. Na další rozvoj Hrádku by se vzhledem urbanistickým hodnotám bylo vhodné rezignovat zcela.
- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tj. vesnickou sevřenou a rozvolněnou (Nv, Nr) a respektovat daný urbanistický typ.
- Nepřipustit postup aglomerace Dobroměřice-Želenice dále na sever, tzn. za železniční trať.
- V zastavitelném území sídel na území CHKO se řídit doporučeními studie (2).

- Vizuálně výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků
- V přírodních pólech zakázat výstavbu zcela
- Při pozemkových úpravách respektovat v maximální míře členění původních plužin
- Lesy udržovat jen v současném zastoupení a nedopustit zarůstání zemědělských pozemků, zejména na úpatích, kde je členění plužin nejlépe dochováno (Milá, Bečovský vrch, částečně i Raná).
- V úpatí pólů udržovat výrazně členěná pole, včetně horizontálních mezí s doprovodnými porosty
- Členění vlastních kuželů zásadně po spádnici

3. Zaječické údolí:

Charakteristika:

Je tvořeno úpatním údolím Milešovského středohoří. Větší polovina leží mimo řešené území. V řešeném území je oblast tvořena horním povodím Zaječického a Korozluckého potoka. Jedná se převážně o pravěkou, starosídelní krajinu s nejteplejším klimatem v Čechách. Sídelní struktura je tvořena návesními (Bedřichův Světec, Bělušice, Skršín, Kozly), silničními (Korozluky) a hromadnými silničními vesmi (Chrámce) s traťovou, dělenou úsekovou a netypicky s dominikální plužinou.

Ohraničení:

V řešeném území oblast vymezují veduty Světeckého vrchu, Bělouše, Skály, Dlouhé, Číčova, Svinek, Záhorní hory, Dobu a Jánského vrchu. Na západě je výrazně pohledově otevřená a je vymezena pouze cítěnými spojnicemi izolovaných kuželů.

Matrice:

Úrodná, otevřená polní krajina typicky tvořená dnes většími, ale stále venkovskými sídly se silně setřelou strukturou plužin. Urbanistická struktura vsí (návesní, silniční, příp. hromadně silniční) je kromě zachovalých Kozlů a Bedřichova Světce v různé míře narušena novodobou zástavbou, nejvíce pak u Bělušic a Chrámců. Polní tratě (textury Zo) jsou většinou zceleny a mají velkovýrobní měřítko. Raritně významné je plošně rozsáhlé zastoupení vinic a sadů. Vinice a sady mají měřítko střední až velké, s výrazně horizontální strukturou, místy přecházející do křovinatých a ruderalních lad (Xk, Xr). V sídelních centrech plužin převažují zrnité textury matic venkovské zástavby (Nv, Nr, Nh), místy (především Bělušice) s nesourodými prvky městského charakteru (Mh, Mk). V úpatích jsou textury smíšeně zrnité (Zk, Zt, Zs, Xk), tmavší jsou zejména vzrostlejších ovocné sady (Zs). Tmavé matrice lesů (Ls) jsou zastoupeny vzácně, a to především na severních vedutách. Polootevřený, bezlesý charakter je pro tuto oblast typický.

Póly:

Většina vypreparovaných kuželů a hřbetů sopečného pohoří tvoří v řešeném území významné kompoziční póly. Zejména na nejvyšších vrcholech se často odlišuje pokryv severních (dřeviny) a jižních (trávníky) svahů.

Vzácnou, světlou texturu bezlesí (Xs, Xr, Zt) mají výrazný kužel Číčova a menší kupy Chrámce a Tobiášův vrch.

Více či méně zalesněné, původně travnaté kopce Světecký vrch, Bělouš, Skály, Dlouhá, Jánský vrch a kupy Skršínského a Jílového vrchu mají smíšené textury (Xs+Ls, Xr, Xk).

Tmavou texturu lesní porostů (Ls) mají kužely Svinek, Záhorní hory a Dobu.

Kulturními póly jsou centrum ovocnářství a vinařství Chrámce se zámečkem, kostelní komplex sv. Jakuba v Bedřichově Světcí, dochovaná ves Kozly (Nv) s kostelem sv. Martina a zámeček v Korozlucích.

Osy:

Zaječický potok s paralelní železnicí a silnicemi, tvořící východozápadní osnovu, doplněnou kolmými osami silnic a cest.

Doporučení:

- Preferovat bezlesý charakter, především v singularitách (stepní lada kuželů) a v rámci možnosti jej obnovovat i u hájových náletů.
- Nepovolovat větší plošný růst zastavitelného území sídel než o 10%.
- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tj. vesnickou sevřenou a rozvolněnou (Nv, Nr) a dbát na zachování dané urbanistické struktury sídla, zvláště pečlivě pak u vsí Kozly a Bedřichův Světec.
- Rozhodně nepřipouštět vznik ani další rozvoj novodobých urbanistických struktur (např. Chrámce).
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2)
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků, nebo souvisí s vinohradnictvím a ovocnářstvím, jehož rozvoj je v této oblasti žádoucí.
- Při pozemkových úpravách respektovat v maximální míře členění původních plužin.
- Lesy udržovat jen v současném zastoupení a nedopustit zarůstání zemědělských pozemků, zejména na úpatích.
- V úpatí pólů udržovat výrazně členěná pole, včetně horizontálních mezí s doprovodnými porosty.
- Členění vlastních kuželů zásadně po spádnici.

4. Libčeveská kotlina:

Charakteristika:

Oblast je tvořena horní částí povodí Hrádeckého potoka, které rámuje výrazné vypreparované kužely sopečného pohoří. Jedná se o pravěkou, starosídlní krajinu s nejteplejším klimatem v Čechách. Spolu s oblastí 5 jde o nejdochovalejší části bezlesé krajiny Středohoří. Sídelní struktura je tvořena návesními (Raná, Charvatce, Odolice, Libčeves, Všechlapy a Lahovice) a silničními vesmi (Mnichov, Sinutec, Jablonec) a návesní silnicovkou (Hořenec) s traťovou, nepravou traťovou, dominikální i úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Oblast je ohraničena vedutami izolovaných kuželů vrchů Raná, Oblík, Srdov-Brník, Křížové vršky, Mlýnský a Křížový vrch, Libeš, Líska, Hradištko, Vraník, Záhorní hora, Svinky, Čičov, dále hřbetu Dlouhá a kuželů Skála a Milá. Mezi jednotlivými kužely má ohraničení otevřený charakter, zejména pak na jihozápadě a východě, kde je prakticky vymezena pouze cítěnými spojnicemi izolovaných kuželů.

Matrice:

Úrodná, otevřená polní krajina typicky tvořená menšími soustředěnými venkovskými sídly. Urbanistická struktura vsí (návesní, silniční, příp. návesní silnicovky) je vesměs velmi dobře dochovaná (zejména Mnichov, Charvatce, Jablonec, Hořenec), novodobá zástavba významněji vstoupila pouze do struktury Libčevsi, Odolice a Rané. Na většině území jsou dnes polní tratě většinou zceleny a mají velkovýrobní měřítko. Pouze v úpatích dominantních kopců je dobře dochované jejich drobnější členění, malovýrobního měřítka, s výrazně horizontální strukturou. V současnosti jsou většinou zatravněna, místy přecházejí od sadů až ke křovinatým ladům. Rozsáhlejší sady se vyskytují především na úpatí Křížového vrchu a Libeše.

Textury zemědělských matic (Zo, Zk, Zt, Xr), zejména polní, a stepních lad (Xs) jsou světlé. V sídelních centrech plužin (Nv, Nr, Nh) a v zmíněných úbočích (Zs, Xk) jsou textury tmavě zrnité. Tmavé matrice lesů jsou ojedinělé (Ls).

Póly:

Všechny vypreparované kužely a hřbety sopečného pohoří tvoří významné kompoziční póly. Zejména na nejvyšších vrcholech se často odlišuje pokryv severních (dřeviny) a jižních (travníky) svahů.

Světlou texturou stepních lad (Xs) mají kužely Raná, Oblík, Křížové vršky, Čičov, Dlouhá, Vraník, Odolický vrch, Kamýk nad Vsechlapy a Mlýnský vrch, kde je zvýrazněna světlou maticí polní (Zo).

Kužely s tmavší texturou lesní matrice, prosvětlenou maticí lesostepního charakteru (Ls, Xk+Xs) jsou Srdov-Brník, Líska, Skála a Milá.

Tmavou texturu lesní matrice (Ls) mají kužely Křížový vrch, Libeš, Hradištko, Záhorní hora a Svinky.

Kulturními póly se zrnitou texturou (Nv, Nr, Pr, Pa) jsou dominantně položená sídla Libčeves s kostelem Stětí sv. Jana Křtitele a zříceninou zámku a sídlo Raná s dominantním kostelem Všech svatých.

Osy:

Hrádecký potok s nivou, většinou však zorněnou a břehovými porosty (světlá textura Zo a zrnitá textura Sn), osa však není sjednocující a hlavní osy uspořádání se odvíjí od cestní sítě, zejména od historických tras císařských silnic, částečně kopírující středověké obchodní stezky.

Doporučení:

- Preferovat bezlesý charakter jak v matici, tak v singularitách (stepní lada), ten mají i nejcennější přírodní póly kuželů – zvolit vhodný management obhospodařování.
- Nepovolovat větší růst zastavitelného území sídel než o 10% a přísně dbát na zachování dané urbanistické struktury sídla. Zásadně nepřipouštět plošnou zástavbu kobercového charakteru, a to ani u Rané, Libčevsi a Odolic, kam tato novodobá struktura městského typu již částečně vstoupila.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách respektovat v maximální míře členění původních plužin.
- V přírodních pólech zakázat výstavbu zcela.
- Lesy udržovat jen v současném zastoupení a nedopustit zarůstání zemědělských pozemků, zejména na úpatích, kde je členění plužin nejlépe dochováno (Oblík-Srdov-Brník, Milá).
- V úpatí udržovat výrazně členěná pole, včetně horizontálních mezí s doprovodnými porosty.
- Členění pólů po spádnicí, jejich úpatí však naopak vrstevnicově.
- Udržovat vysokokmenné ovocné sady, zejména na západním svahu Oblíku.
- Obnovovat a pečovat o aleje podél kompoziční osy trasy císařské silnice.

5. Ransko - Oblíkovská skupina kuželů:

Charakteristika:

Oblast je tvořena rozvodím a horními částmi povodí Dobroměřického a Chožovského potoka, která se rozkládají pod svahy dominantních, převýšených sopečných masivů Rané a Oblíku - Srdcova. Jedná se o pravěkou, starosídlní krajinu s nejteplejším klimatem v Čechách. Spolu s vedlejší oblastí 4 jde o nejdochovalejší části bezlesé krajiny Středohoří. Sídelní struktura je tvořena návesními (Nečichy, Raná) a silničními (Chraberce) vesmi s traťovou plužinou v širokých plochých údolích a plužinou úsekovou na úpatí a svazích sopečných vrchů.

Ohraničení:

Oblast je ohraničena výraznými vedutami izolovaných kuželů vrchů Raná, Oblík, Srdov-Brník, Týnecký chlum, Chožovská hora, Velký vrch, Podivák (oba mimo řešené území), Červený vrch a Lenešický chlum. Je výrazně pohledově otevřená na jih a jihovýchod, kde je

prakticky vymezena pouze cítěnými spojnicemi izolovaných kuželů, méně pak na sever sedlem mezi Ranou a Oblíkem.

Matrice:

Úrodná, otevřená polní krajina typicky tvořená menšími venkovskými sídly, jejichž urbanistická struktura (návesní, příp. silniční) je velmi dobře dochovaná (zejména Nečichy a Chraberce, méně Raná narušená novodobou zástavbou). Navazující plužina je dnes částečně setřená. Polní pozemky jsou dnes většinou zceleny do tratí a mají velkovýrobní měřítko. Na dně údolí jsou původní mokřiny zatopené rybníkem. V úbočích dominantních kopců Raná – Lenešický vrch, Oblík – Srdo -Brník a Chožovská hora je dochované drobnější členění, až malovýrobního měřítka, s výrazně horizontální strukturou mezi, políček a sadů. Místy zemědělské pozemky zarůstají a přecházející ke křovinatým ladům.

Textury zemědělských matic (Zo, Zt, Xr), zejména polní, a vodní nádrže (Vr) jsou světlé. V sídelních centrech plužin a v zmíněných úbočích jsou textury tmavě zrnité (textury Nv, Nr, Nh, Zs, Xs, Xr a Xk). Tmavé matrice lesů jsou ojedinělé (Ls).

Póly:

Všechny vypreparované kužely a hřbety sopečného pohoří tvoří významné kompoziční póly. Zejména na nejvyšších vrcholech se typicky odlišuje pokryv severních (dřeviny) a jižních (trávníky) svahů.

Kopce se světlou texturou stepních lad a pastvin (Xs, Zt): Raná, Oblík, Srdov.

Kopce se zrnitou texturou (Xk, Sz, Zk, Zs): Brník, Chožovská hora a za hranicí CHKO Podivák.

Kopce s tmavou lesní texturou (Ls): Červený vrch s Ejemovou chatou a rozhlednou, Lenešický chlumu, Trhlávek a mimo řešené území Velký vrch.

Rozsáhlý lom se světlou až zrnitou texturou (Tp) zaujímá odtěžený kužel Týneckého chlumu.

Kulturní póly se zrnitou texturou (Nr, Nv) vytváří pohledově exponované sídlo Raná s kostelem Všech svatých, jejíž silueta se významně uplatňuje díky úpatní poloze sídla u výrazného sedla.

Raritní pól se světlou texturou (Vr) je Dobroměřický rybník.

Osy:

Bez jednoznačné kompoziční osy. Pouze silnice koncentrické k sídlům se částečně uplatňují v osnově, zejména hlavní komunikace kopírující trasu nějdejší císařské silnice.

Doporučení:

- Preferovat bezlesý charakter jak v matici, tak v singularitách (stepní lada), ten mají i nejcennější přírodní póly kuželů – zvolit vhodný management obhospodařování.
- Nepovolovat větší růst zastavitelného území sídel než o 10% a přísně dbát na zachování dané urbanistické struktury sídla. Zásadně nepřipouštět plošnou zástavbu kobercového charakteru, a to ani u Rané, kam tato novodobá struktura městského typu již částečně vstoupila.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2)
- Při pozemkových úpravách respektovat v maximální míře členění původních plužin, a to zejména na jižních svazích Oblíku, kde se jejich struktura výjimečně dochovala.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- V přírodních pólech zakázat výstavbu zcela.
- Lesy udržovat jen v současném zastoupení a nepřipouštět zarůstání zemědělských pozemků.
- V úpatí udržovat výrazně členěná pole, včetně horizontálních mezi s doprovodnými porosty.
- Udržovat vysokokmenné ovocné sady, zejména na západním svahu Oblíku.
- Pečovat a obnovovat aleje podél komunikace v trase císařské silnice.

6. Měřunické úpatí Ostrého:

Charakteristika:

Je tvořena údolími toků Syčivka, Liběšický potok a Lužický potok na úpatí Ostrého. Na východě je ohraničena věncem úbočních kuželů a hřbetů s vlastním vrcholem Ostrého, na severu věncem ostrovních kuželů na hraně nivy Bíliny. Jde o okrajovou starosídlní oblast s teplým klimatem, ve východní části s přechodem v krajinu vrcholně a v okraji i pozdně středověkou. Sídlní struktura je tvořena návesními vesmi s traťovou, dominikální i úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy izolovaných kuželů Jánský vrch, Dob, Záhorní hora, Vraník, Hradištko, Ostrý, Mrzlický vrch, Zaječí kopec. Mimo řešené území jsou zásadní veduty Syslíku, Trupelníku, Bořeně, Želenického vrchu a Zlatníka. Oblast je polootevřená a celkově ukloněná k západu. Otevřený charakter má ohraničení v údolích vodních toků

Matrice:

V centru oblasti – mezi Měřunicemi a Mirošovicemi a dále na Obrnice vládne úrodná, otevřená polní krajina typicky tvořená menšími venkovskými sídly původně návesními, s dnes částečně setřenou historickou strukturou plužiny. V horních, svažitéch plužinách leží věnc sítel s pozdně středověkým založením. (Mrzlice, Tvrdín, Červený Újezd a Dobřčice a Žichov na jihu). V jejich plužinách také převažuje liniemi mezí místy hustě členěná polní matrice středního, obytného měřítka. Až na výjimky (Tvrdín, Žichov) do původní urbanistické struktury sítel na území CHKO v různé míře vstoupila novodobá zástavba, a to místy značně devastace (např. Měřunice, Lužice, Hrobčice). Lesní, tmavé textury doprovází hřbety a kužely, zbytek krajiny tvoří zemědělská půda, s dnes většinou zcelenými tratěmi a má velkovýrobní měřítka.

Zemědělské matrice, včetně členěných polí, vytváří světlé textury (Zo, Zp), místy i zrnité (textury Zo+Xk, Vu). Matrice sítel a jejich okolí jsou různě zrnité - převažují běžné matrice vesnické zástavby s doprovodnou zelení (Nv, Nr, Nh a Xk), ojediněle se však vyskytují i matrice městského charakteru (Mk a Ms) či rekreačního využití (Ch, Zz). Lesní matrice jsou tmavé (Ls).

Póly:

V řešeném území na hřbetech a kuželech přírodních pólů jasně převažuje tmavá textura lesní matrice (Ls): Jánský vrch, Dob, Záhorní vrch, Vraník, Hradištko, Ostrý, Mrzlický vrch, Zaječí kopec, Králičí vrch a Horka. Zrnitou texturu (Ls+Zt) má pouze Holý vrch (Plešivec). Je nutné zmínit i rozhodující póly mimo CHKO – Zlatník, Želenický vrch a Bořeně a méně dominantní Syslík.

Kulturní póly tvoří v negativním smyslu lom Stříbrník s převážně světlou maticí (To+Tp), v pozitivním smyslu pak historické centrum těžby granátu Měřunice s kostelem sv. Stanislava na horizontu a Mirošovice se zámkem, mající různě zrnité textury (Nv, Nr, Pr). Pólem je i chátrající kostel sv. Jakuba v Mrzlicích.

Osy:

Potoky stékající z úbočí vytváří orientované osy severozápad – jihovýchod, zejména Liběšický a Lužický potok a Syčivka.

Doporučení:

- Preferovat bezlesý charakter v maticích.
- U zachovanějších sítel, zejména Chouč, Žichov a Tvrdín, nepovolovat další nárůst zastavitelného území sítel nad 10%. U ostatních alespoň rámcově dodržovat danou urbanistickou strukturu. Ani u nejvíce narušených sítel však nepřipustit plošnou zástavbu kobercového charakteru a dodržet jasné oddělení sídla od volné krajiny.
- Významněji nerozšiřovat chatové kolonie.
- V zastavitelném území sítel na území CHKO se řídit doporučeními studie (2)

- Při pozemkových úpravách respektovat v maximální míře zbylé členění původních plužin.
- V horních úbočích (pozdně středověká krajina) udržovat výrazné členění polí, včetně horizontálních mezí s doprovodnými porosty
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Pěstební činností přibližovat druhové složení lesních porostů přirozené skladbě.
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí.
- Vhodné je obnovování ovocných sadů, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Po ukončení těžební činnosti v lomu Stříbrník, není nutné provést běžnou rekultivaci technického charakteru (zahrazení či modelace terénu, sponová výsadba), ale je možné dát prostor samovolné, případně částečně řízené sukcesi. Nežádoucí je využít lom ke skládkové činnosti.
- Rekonstruovat pohledově dominantní kostel v Mrzlicích.

7. Mukovské úbočí Kozího hřbetu:

Charakteristika:

Oblast tvoří úboční povodí Mukovského potoka a jeho paralelních přítoků na svazích Ostrého a Hradišťan. Oblast je výrazně ukloněna k severozápadu. Jde o vrcholně až pozdně středověkou sídelní krajinu, netypicky s návesní vsí a traťovou plužinou.

Ohraničení:

Zásadní vedutu tvoří svahy vrcholového masivu středohoří Skalky – Hradišťany – Ostrý a v úbočí i veduty izolovaných kuželů Mrzlický vrch a Zaječí vrch, mimo řešené území je v úpatí i vrch Syslík. Oblast je pohledově otevřena k severozápadu, na vedlejší rozsáhlé oblasti Mostecké pánve.

Matrice:

Jádro oblasti tvoří lesozemědělská krajina s plužinou Mukova v úbočí, doplněná v úpatí zbytky plužiny zrušeného sídla Hetov. Plužiny jsou dnes zatravněné, jejich struktura je částečně setřena nahoře rozoráním mezí, dole nálety dřevin. Návesní struktura Mukova je velmi dobře dochována. Celkovou hodnotu krajinné matrice snižují chatové kolonie východně od obce.

Textury matric zemědělských pozemků jsou světlé (Zt), místy však zrnité, kvůli zarůstání (Sz, Zp+Xk, Xr). Zástavba sídla (Nv, Nr) a chatových kolonií (Ch) vytváří různě zrnité textury. Sídelní areály jsou obklopeny lesními masivy (Ls). Měřítko matrice je střední, obytné.

Póly:

Přírodními póly jsou kužely s tmavou lesní maticí (Ls) Skalka, Hradišťany, Ostrý a v úbočí Mrzlický vrch, Zaječí kopec a Syslík (již mimo CHKO). Pólem s částečně světlou texturou stepních lad a s tmavou v úbočí je Holibka. Především dominantní kužely Hradišťany a Ostrý, projevující se v druhých plánech pohledů z širokého okolí, se významně spolupodílí na dálkovém působení středohoří.

Kulturní pól se zrnitou texturou (Nv) tvoří sídlo Mukov s dominantní kostelem sv. Prokopa.

Osy:

Mukovský potok s paralelními přítoky, stékající z úbočí vytváří orientovanou osu jihovýchod - severozápad.

Doporučení:

- Preferovat bezlesý charakter v matici, udržovat v ní přitom výrazné členění polí, včetně mezí s doprovodnými porosty.
- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídla nad 10%.
- Pečlivě dbát na zachování siluety Mukova s dominancí kostela.
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2)

- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků
- Při pozemkových úpravách respektovat v maximální míře členění původních plužin.
- Vhodná je obnova ovocných sadů, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Pěstební činností přibližovat druhové složení lesních porostů přirozené skladbě.
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí.
- Na přírodních pólech nepovolovat žádnou novou výstavbu.

8. Kostomlaty

Charakteristika:

Nevelký vnitřní prostor severozápadního úpatí Milešovského středohoří, rámovaný kužely sopečného pohoří, který výrazně převyšuje čelní svah hlavního masivu. Plošší úpatí náleží již ke starosídelním krajinám, čelní svahy pak ke krajinám pozdně středověké kolonizace. Jediným sídlem v území, jehož vznik souvisel se založením stejnojmenného hradu, je původně návesní silnicovka ves Kostomlaty, jež se později díky zámeckému areálu dále rozvíjela, a dnes historické jádro obklopuje novější zástavba podél hlavní i vedlejších komunikací. Navazující plužina byla převážně dělená úseková, velkou část však tvořila i dominikální plužina panského statku.

Ohraničení:

Nejvýraznější vedutu tvoří čelní svahy kužele Pařezu a masivu Kleče, které značně převyšují ostatní ohraničení, i s navazujícím výběžkem Mrtvého a Kostomlatského vrchu. Méně výrazné jsou veduty svahů nižších sopečných kuželů v podhůří – Roudný, Hůrka Vinská hora, Štrbický vrch, Mrtvý vrch. Vnitřní prostor Kostomlat se omezeně pohledově otevírá v ose vodních toků, zejména Štrbického potoka, a částečně i ve směru bývalé Radovesické výsypky. Severozápadní ohraničení celku nemá velké převýšení a nezakrývá tak dálkové pohledy z údolí Bíliny na hlavní masiv Milešovského pohoří.

Matrice:

Ploší, nižší polohy tvoří lesozemědělská krajina, nad kterou se tyčí výrazná lesnatá veduta čelního svahu pohoří. Převážně listnaté lesy pokrývají i vystupujících kužely níže položených vrcholů. Ve středu se nachází zastavěné území městečka Kostomlat, jejíž matrice má překvapivě z větší části vesnický charakter (především sevřený, novodobě i částečně rozvolněný), a jejíž historická zástavba podél hlavní komunikace se poměrně dobře dochovala. Sídlo obklopuje zemědělská půda, na západě tvořená poli, na východě je z větší části zatravněna, místy se zbytky sadů. Členění původních, převážně dělených úsekových a dominikálních, plužin je zejména na úrovni půdních bloků stále patrné. Zrnité matrice převážně vesnické zástavby Kostomlat a navazující zeleně (Nv, Nr, okrajově Nh, Mb) tedy obklopují světlejší matrice zemědělské (Zo, Zt), které rámuje tmavá lesní matrice (Ls).

Póly:

Všechny vrcholy mají tmavou lesní matici (Ls), tzn. jak dominantní kužel Pařezu a hřbet Kleče, tak nižší Kostomlatský vrch, Hůrka, Štrbický vrch, Vinská hora (již mimo CHKO) i ostroh se zříceninou hradu Kostomlaty, která je však pro obraz tohoto pólu rozhodující.

Jednoznačným kulturní pólem je město Kostomlaty s dominantním zámeckým areálem a s kostelem sv. Vavřince.

Osy:

Hlavní komunikace, která je i rozhodující osou zástavby Kostomlat.

Doporučení:

- Do řešeného území zasahuje pouze jihovýchodní polovina celku, a hranice CHKO tak přetíná podél komunikace zástavbu Kostomlat. Vzhledem k malé velikosti krajinného celku a jeho bezprostřední vizuální spojitosti jsou formulována doporučení pro celé jeho území.

- Při rozvoji Kostomlat posilovat kompaktnost zástavby oddělené od volné krajiny a navazovat na silniční vesnickou strukturu zástavby (i podél vedlejších komunikací), především sevřeného charakteru. Rozhodně nepřipustit plošný rozvoj obytné kobercové zástavby. Na území CHKO je pak možné se řídit doporučeními studie (2)
- Nerozvíjet dále průmyslové areály a pohledově dominantní halové objekty zemědělského či výrobního charakteru vhodně odclonit zelení.
- Nepřipustit vznik nových rozsáhlejších ploch pro rekreaci (např. chatová osada či golfové hřiště atd.).
- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Nepřipouštět plošně významnější zarůstání plužiny a při obhospodařování či případných pozemkových úpravách alespoň rámcově respektovat členění původních plužin.
- Vhodné je obnovovat ovocné sady, zejména pak vysokokmenné.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, tzn. listnaté porosty.

9. Duchcovská část Mostecké pánve:

Charakteristika:

Rozsáhlá sníženina Mostecké pánve v prostoru Duchcova a Bíliny zasahuje do řešeného území širším okolím rekultivované Radovesické výsypky na úpatí masivů Hradišťan a Pařezu. Jde o okrajovou vrcholně až pozdně středověkou sídelní krajinu s teplým a suchým klimatem. Z větší části se rozkládá mimo řešené území, ve starosídelní krajině Mostecké pánve, kde je však významně poškozena aglomeracemi Bíliny a Teplíc a těžbou uhlí. V řešeném území se nenachází žádné sídlo, pouze sem z východu zasahuje úseková plužina Štěpánova.

Ohraničení:

V řešeném území tvoří zásadní ohraničení především veduta svahů masivu Štěpánovská hora – Pařez, převýšená v pozadí Milešovkou, dále na jihu hřebenem Skalka – Hradišťany. Čelní svahy – veduty těchto kopců mají monumentální měřítko, které v dálkových pohledech dokáže potlačit i průmyslově – těžební chaos v Mostecké pánvi. Mají tak zásadní význam pro celé území. Mimo řešené území jsou nejvýznamnější veduty Doubravky u Teplíc, Kaňkova a Bořeně u Bíliny a na severozápadě čelní svahy Krušných hor v úseku Krupka – Osek.

Matrice:

V řešeném území se jedná převážně o lesní krajinu táhlých úbočí hlavních masivů se smíšenými až listnatými porosty (Ls), doplněná v úpatí výběžky plužin (Zt), jejichž struktura je dnes částečně setřena. Část na území CHKO je naprosto odlišná od silně urbanizované a těžební krajiny převažující ve většině zbývajících oblastí.

Póly:

V řešeném území všechny přírodní póly pokrývá tmavá, lesní textura (Ls) - Skalka, Štěpánovská hora a Pařez. Kulturním pólem je hrad Kostomlaty (Pr).

Z pólů mimo řešené území je nezbytné alespoň zmínit Bořeně, Doubravku a jádra Bíliny, Teplíc a Duchcova a komplex elektrárny v Ledvicích.

Osy:

Mimo řešené území řeka Bílina a úpatí Krušných hor.

Doporučení:

- Do řešeného území zasahuje pouze okrajová část s čelními lesnatými masivy. Tuto zcela zásadní vedutu je třeba přísně chránit.
- Lesní matrice proto udržovat v zapojených lesních texturách, nepřipustit další horizontální členění jejich čelních svahů. Pěstební činností přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.
- Při pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin.

- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků
- Výsledek rekultivace Radovesické výsypky bude mít významný vliv na působení veduty čelních svahů pohoří. Nejvhodnější se proto jeví lesní či zemědělská rekultivace.

10. Lukovská kotlina:

Charakteristika:

Oblast tvoří uzavřená kotlina s prameny Lukovského potoka mezi svahy masivů Hradišťan, Táhlina a Štěpánovské hory. Oblast je výrazně ukloněna k západu. Jde o pozdně středověkou sídelní krajinu, netypicky s návesními vesmi s úsekovou plužinou (Štěpánov, Lukov).

Ohraničení:

Oblast je uzavřena od jihu vedutou Hradišťany se Skalkou, od západu vedutou Pákova hora, Setenka a Táhlina a na severu vedutou masivu Hlaváč, Mravenčí vrch, Kleč a Štěpánovská hora. Mezi těmito masivy je kotlina průsmyky polootevřena do okolí, zcela se pak pohledově otevírá na západ v ose údolí.

Matrice:

Převažuje lesní krajina se smíšenými porosty, jádro kotliny však tvoří zemědělská enkláva centrálních plužin. Pozemkové členění je zejména u Štěpánova velmi dobře zachováno, Textury matric zemědělských pozemků jsou světlé (Zo, Zt), místy však zrnité, kvůli zarůstání (Sz, Zo+Xk). Zástavba sídel vytváří zrnité textury. Sídelní areály jsou obklopeny tmavými lesními masivy (Ls, okrajově až Lp). Měřítko matrice je střední, obytné.

Póly:

Přírodními póly jsou kužely s tmavou texturou lesní matrice (Ls) - Skalka, Pákova hora, Táhlina, Mravenčí vrch, Kleč, Štěpánovská hora a i Hradišťany, kde je temeno částečně odlesněno (Zt). Kulturními póly jsou sídla Štěpánov a Lukov se zrnitou texturou (Nv, Nr), situovaná na pohledově exponovaném svahu.

Osy:

Lukovský potok s navazující cestní sítí.

Doporučení:

- Udržovat bezlesý charakter polních matric, udržovat v nich výrazné liniové členění pozemků.
- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídla nad 10 %.
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2)
- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině světlých a zrnitých textur nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky
- Podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Lesní matrice udržovat v zapojených lesních texturách, nepřipustit výraznější horizontální členění jejich svahů. Pěstební činností přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí.

11. Prameny Modly:

Charakteristika:

Oblast tvoří na východ otevřený horní konec údolí s prameny potoka Modla, mezi svahy masivů Lipské hory, Hradišťan a Solanské hory. Oblast je výrazně ukloněna k východu. Jde o pozdně středověkou sídelní krajinu, netypicky s návesní vsí s dělenou úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Výrazné ohraničení tvoří veduty kopců Hradišťany a Solanská, Lipská a Pákova hora. Mezi nimi je ohraničení otevírá průsmyky a zejména údolím Modly.

Matrice:

Převažuje lesní krajina se smíšenými až listnatými porosty, pouze na dně údolí je zemědělská enkláva s poměrně dobře dochovanou krátkou řadovou vsí Lhota. Její plužina byla dělená úseková, dnes je však členění silně setřeno. Původně orná půda je v současnosti zatravněna a fragmentována rozsáhlými ruderálními lody. Textury matric zemědělských kultur a lad jsou světlé (Zt, Xr, Xs) u sídla přecházející v zrnité (Nr, Nv, Zo+Xk). Měřítko matrice je střední, obytné.

Póly:

Přírodní póly jsou Líšeň, Solanská, Lipská a Pákova hora s tmavou lesní texturou (Ls) a Hradišťany, jehož temeno je částečně odlesněno (Zt). Kulturní pól je jediné sídlo Lhota se zrnitou texturou (Nv, Nr).

Osy:

Tok Modly, podle nějž jsou orientovány i hrany plužiny.

Doporučení:

- Udržovat bezlesý charakter zemědělských matric, likvidace náletů v nich.
- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídla nad 10%.
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině světlých a zrnitých textur nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky.
- Lesní matrice udržovat v zapojených lesních texturách, nepřipustit výraznější horizontální členění jejich svahů. Pěstební činností přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí.

12. Prameny Granátky:

Charakteristika:

Oblast tvoří na jih otevřený horní konec údolí pramene potoka Granátka, mezi svahy masivů Hradišťan, Ostrého, Houžetína, a Solanské hory. Oblast je celkově ukloněna k východu. Jde o pozdně středověkou sídelní krajinu s krátkými řadovými vesmi s malými úsekovými plužinami (Skalice, Dřevce). V minulosti významná naleziště pyropů (odtud název).

Ohraničení:

Ohraničení tvoří veduty svahů kuželu Ostrý, Solanské hory, Hradišťan a veduty svahů hřbetů Houžetína a Kotolského vrchu. Oblast je údolím otevřena na jih a sedlem na sever.

Matrice:

Oblasti je převážně lesního charakteru (Ls), na jižním svahu údolí je zemědělská enkláva skalické plužiny. Členění dělené úsekové plužiny je silně setřeno, struktura krátké řadové vsi Skalice je však dochována velmi dobře. Naopak do urbanismu Dřevce významně vstoupila novodobá plošná zástavba rekreačních chat, která obsadila i celou její původní plužinu a která tuto oblast spolu s druhou enklávou chat jižně od Skalice výrazně degraduje. Textury matric zemědělských kultur a lad jsou světlé (Zp, Xr, Xs), u sídel (Nr, Nh) a v rekreační a chatové zástavbě (Rs, Ch, Zz) přecházející v různě zrnité matrice. Měřítko matrice je střední, obytné.

Póly:

Přírodní póly s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Ostrý, Solanská hora, Houžetín a Hradišťany, jehož temeno je odlesněno jen z části (Zt). Kulturním pólem je ves Skalice se zrnitou texturou vesnické rozvolněné zástavby (Nr).

Osy:

Tok Granátky (Kuzovský potok), kopírovaný vrstevnicovou silnicí mezi sídly, podle níž jsou orientovány i hrany plužin.

Doporučení:

- Udržovat bezlesý charakter zemědělských matric.
- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídla nad 10%, vůbec nerozšiřovat plochy pro rekreaci a chatové kolonie.
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině světlých a zrnitých textur nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky.
- Podporovat pěstování ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Lesní matrice udržovat v zapojených lesních texturách, nepřipustit výraznější horizontální členění jejich svahů. Pěstební činností přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí.

13. Údolí Suchého potoka:

Charakteristika:

Oblast tvoří pootevřené, mělké údolí Suchého potoka na jižním úbočí Ostrého. Jde o vrcholně až pozdně středověkou, převážně lesozemědělskou sídelní krajinu, netypicky s návesní a silniční vsí Řisuty s taktéž kombinovanou plužinou traťovou a dominikální.

Ohraničení:

Ohraničení tvoří veduty svahů kuželů Ostrý, Srbsko, Libeš, Líska, Hradištko a Plešivec. Mezi nimi jsou uzavřené horizonty táhlých svahů a průhledy do okolí. Více se údolí pohledově otevírá jihozápad.

Matrice:

Oblast je převážně zemědělského charakteru, na východě se však nacházejí souvislé převážně smíšené lesní porosty, na jihu pak velkoplošné sady. Členění plužiny je zejména na svazích Ostrého velmi dobře dochováno a i urbanistická struktura Řisut je hodnotná.

Textury matric zemědělských kultur a lad jsou světlé (Zo, Zp, Xr, Xs) u sídla a v sadech přecházející v zrnité až tmavé (Nr, Nh, Zs, Zk). V lesní matrice je tmavá (Ls). Měřítko matrice je střední, obytné.

Póly:

Přírodní póly tvoří sopečné kužely - Ostrý, Srbsko a Hradištko mají tmavou texturu lesní matrice (Ls), světlejší zrnitá textura (Ls+Xs) pokrývá vrcholy Libeše, Lísky a zejména Plešivce (Holý vrch).

Kulturní pól tvoří na styku tří hlavních matric sídlo Řisuty – jeho matrice je zrnitá (Nv, Nr).

Osy:

Hlavní osu tvoří tok Suchého potoka, stvrzený i silniční sítí. Na ně navazuje organizace plužin.

Doporučení:

- Udržovat bezlesý charakter zemědělských pozemků a výrazných porostů na jejich hranách. Rozvíjet ovocnářskou tradici území.
- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídla nad 10%, vůbec nerozšiřovat plochy pro rekreaci.
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2)

- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině světlých a zrnitých textur nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků
- Při pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky.
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí. Lesní porosty udržovat v současném zastoupení a nepřipouštět plošně významnější zarůstání plužiny. Pěstební činnosti přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.
- Stepní lada v přírodních pólech trvale udržovat vhodným managementem.

14. Podsedické úbočí:

Charakteristika:

Oblast je tvořena dlouhým jižním úbočím Solanské hory, na bocích ohraničeného řetězem izolovaných, sopečných kuželů. Sever, tvořený právě řešeným územím, je středověkou sídelní krajinou, jih, převážně mimo řešené území, je starosídelní oblastí. Tento rozdíl je poznat podle georeliéfu (svahy Středohoří oproti plošinám Hazmburské tabule) i matric (lesopolní s velkoplošnými sady oproti otevřené polní). Tento kontrast je jeden z hlavních krajinnotvorných fenoménů Českého středohoří v širších kontextech. Sídelní struktura je tvořena návesně ulicovými a návesními vesmi s převážně úsekovými a dominikálními plužinami.

Ohraničení:

Oblast je ohraničena na severu vedutou svahů Solanské hory s Dlouhým vrchem, po stranách vedutami horizontálně konvexních svahů s dominantami kuželů Blešenský vrch a Kvítel na západě a Hrádek, Plešivec, Vršetín a Kozí Horky na východě. Na jihu je oblast otevřena do rovin Poohří, kde jediným uzavírajícím akcentem je hora Hazmburk. Na horizontech se zde uplatňují i sídla Dřemčice a Pnětluky.

Matrice:

Oblast je převážně polního charakteru, na severu však pokrývají svahy lesní porosty a v jejich úpatí jsou rozsáhlé velkoplošné sady. Struktura plužin je však částečně setřena a zůstává pouze jejich základní členění na bloky. Významná část sídel v řešeném území leží na pohledově exponovaných konvexních svazích a jejich vesnický urbanismus je poměrně dobře zachován.

Textury zemědělských matric a lad jsou světlé (Zo, Xr, Xs), u sídel a v sadech přecházející v různě zrnité (Nr, Nh, Zs, Zk). V textura matrice převážně listnatých lesních porostů (Ls) je tmavá. Měřítko matrice je velké (velkovýrobní), na severu obytné.

Póly:

Přírodní póly tvoří výrazné vrcholy sopečných kuželů s různými matricemi. Solanská hora a Hrádek (Oltářík) se zříceninou mají tmavou, lesní texturu (Ls), Blešenský vrch se suťovými poli a zbytky hradní zříceniny má kombinovanou matici (Ls+Sk). Plešivec s Třešňovkou a Kvítel mají zrnitou texturu prosvětlených lesů se stepními, často skalnatými lady na vrcholcích (Ls+Xk+Xs). Podobnou matici má i Vršetín s lomem, kde se však výrazně uplatňují obnažené skalní stěny.

Kulturní pól Podsedice s těžbou pyropů má typickou zrnitou strukturu (Nv, Nr).

Osy:

Osu tvoří hlavní úpatní silnice (I./15), na níž jsou orientovány i ostatní cesty. V plužinách jsou paprskovitě doplněny polními cestami.

Doporučení:

- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídla nad 10% a zástavbu nepovolovat na krajinnotvorných horizontech (Dřemčice, Chrást'any, Pnětluky a Děkovka)
- Vůbec nerozšiřovat plochy pro rekreaci.
- Jinak se v CHKO v zastavitelných území sídel řídit doporučeními studie (2)

- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině světlých a zrnitých textur nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí
- Stepní lada v přírodních pólech trvale udržovat a podporovat vhodným managementem.

15. Roudnické Polabí:

Charakteristika:

Oblast je v jádru tvořena otevřenými plošinami říčních niv a okolními tabulemi, nad soutokem Ohře s Labem. Je celkově otevřena jih, východ i západ, omezena pouze siluetami akcentů, např. Řípem. Na severu stoupá do předhůří Středohoří, jehož nejvyšší masivy tvoří pro oblast dálkové siluety. Oblast je rozsáhlá a je jednou s jádrových oblastí ranně středověkého českého státu. Je tedy tvořena starosídelní, převážně polní, otevřenou krajinou hercynského okruhu, s velmi teplým klimatem a úrodnými půdami. Přírodní páteř území tvoří částečně zregulované nivy Ohře a Labe, s typickou mozaikou rozoraných luk a lužních lesů. Dnes je výrazně industrializovaná, s páteřními dopravními systémy a průmyslovými areály. V řešeném území je sídelní struktura tvořena převážně návesními vesmi s traťovou plužinou (Radostice, Vchynice, Mířejovice, Liběšice), častěji se však netypicky pojí návesní vsi na úsekové a dělené úsekové plužiny (Jenčice, Košťálov, Malé Žernoseky, Trnovany, Žitenice). Poměrně časté jsou i silniční vsi s traťovou a nepravou traťovou plužinou (Kololeč, Lhotka nad Labem, Žalhostice, Trnoblany), částečně i s dělenou úsekovou plužinou (Pokratice) a také nepravidelné hromadné silniční až hromadné vsi (Skalice, Pohořany, Podviní, Dolní Chobolice). Horní Chobolice pak mají charakter lánové vsi s délkovou plužinou.

Do řešeného území zasahuje pouze severní lem krajinného celku, ovšem i tak se jedná o poměrně rozsáhlé území.

Ohraničení:

Severní ohraničení, které je v řešeném území, tvoří hřbety Košťál – Jezerka – Ovčín, dále Třešňovka – Bídnice a Dlouhý vrch – Křížová hora. Tyto hřbety jsou prostrídány izolovanými kužely Vršetín, Lovoš, Radobýl, Plešivec a Hradiště. Mimo řešené území je oblast ohraničena čelními svahy Ralské pahorkatiny a Džbánů. Tyto nevýrazné siluety jsou akcentovány výraznými izolovanými kopci, např. Chloumeček u Mělníka, Říp, Hazmburk (Klapý) atd.

Matrice:

Oblast je převážně polního charakteru, v řešeném území však i s velkoplošnými sady, které na prudších svazích přecházejí do lesních matic. Významné je v řešeném území zastoupení industriálních a městských areálů, raritně jsou zastoupeny i vinice. Členění plužin (návesní, úsekové) je v některých částech dobře dochováno, převážně ale narušeno scelováním. Jádra vsí jsou poměrně dobře dochovaná, ovšem především v blízkosti měst do jejich urbanismu výrazně vstupuje novodobá zástavba. V oblasti se nacházejí i středně velká města (Litoměřice, Lovosice, Roudnice atd.), z nichž některá zasahují i do řešeného území.

Textury zemědělských matic a lad jsou světlé (Zo, Xr, Xs), do různě zrnitých matic přechází u městských sídel s industriálními areály (Mk, Mb, Mv, Mh, Ms, Mp, Pr, To, Dp, Ds), u vesnic (Nr, Nh) a u sadů (Zs, Zk). Tmavá je matrice lesních porostů (Ls). Měřítka matrice je na okrajích střední, obytné, v polní krajině však velkovýrobní až monumentální (zvláště ve spojení s čelními vedutami Středohoří).

Póly:

Přírodní póly tvoří většina výrazných vrcholů, jejich matrice jsou však poměrně různorodé. Kopce se světlou texturou stepních lad a pastvin, příp. lomů (Xs, Xk, Tp, Sk) – Vršetín a Radobýl. Kopce se zrnitými texturami (Xs+Xk, Sk, Zs) - Košťál s hradní zříceninou, Kamýk

pod Hradištěm, Kočka (Sovice), Třešňovka s velkovýrobními terasami. Vrcholy s tmavou, lesní texturou (Ls) – Jezerka, temeno Ovčina, Lovoš s turistickou chatou a vysílačem (místy i Lp), Bídnice, Plešivec (oba z východní strany), Hradiště (z jihovýchodní strany), Mostka s rozhlednou, Dlouhý vrch s Křížovou horou a Panenským kamenem, Sedlo s Mlýnským vrchem.

Kulturní póly mají matrice různě zrnitých textur (Mb, Nv, Pr) - město Třebenice s muzeem granátů, industriální aglomerace města Lovosice, městská památková rezervace Litoměřice, obec Žitenice s významným sakrálním souborem s kostelem sv. Petra a Pavla.

Z pólů mimo řešené území je nezbytné alespoň zmínit Hazmburk se zříceninou, Říp a Roudnici nad Labem.

Osy:

Hlavní osu celé široké oblasti tvoří řeka Labe předjímající hlavní severojižní dopravní trasy Čech, od dálkových obchodních stezek středověku, přes plavbu na řece po mezinárodní železnice a dálnice v novověku. Další extenzivní růst těchto propojení je pak největším nebezpečím pro celé chráněné labské údolí, včetně paralelních profilů. Jejich kapacita je již naplněna a další rozvoj vede k degradaci celého širokého území. K nim se na regionální úrovni řadí i tok Ohře s železnicí a silnicemi. Vedle labského úseku Litoměřice – Lovosice se v řešeném území projevuje řada os lokálního významu, zejména úpatní silnice I./15 mezi Třebenicemi a Lovosicemi.

Doporučení:

- V řešeném území, kam zasahuje pouze severní lem krajinného celku, nepřipustit rozvoj kobercové zástavby ani u vsí v blízkosti větších měst.
- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby a na zemí CHKO se v zastavitelném území sídel řídit doporučeními studie (2).
- S novou zástavbou zásadně nevystupovat do úbočních poloh vedut a pólů (nad 1/5 celkové výšky v úpatí).
- Nepovolit zejména vznik žádných motoristických služeb, ani jiných stavebních aktivit vázaných na dálnici D8.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách zemědělské půdy respektovat členění původních plužin.
- V úbočních a úpatních polohách udržovat výrazně spádníkové členění pozemků i jejich bloků.
- Vizuálně výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Lesy udržovat v současném zastoupení.
- Zvolit vhodný management pro zachování stepních trávníků.

16. Vlastislavská kotlina:

Charakteristika:

Oblast tvoří pootevřená kotlina horního povodí Modly, mezi masivy Solanské hory s Hrádkem, Lipské hory, Ostrého a Sutomského vrchu s Košťálem. Jde o mozaiku v různé době osídlených krajin, přičemž základ tvoří vrcholně středověká sídelní krajina, ve svém jádru pravděpodobně starší a naopak v ohraničujících masivech s osídlením pozdně středověkým až novověkým. Sídelní struktura je tvořena návesními vesmi s úsekovou, dělenou úsekovou a dominikální plužinou. V pozdním středověku založené vsi (Teplá a Sutom) mají charakter krátkých řadových vsí s délkovou plužinou. Jde o jeden z hlavních vnitřních prostorů v Milešovském středohoří.

Ohraničení:

Ohraničení tvoří zalesněné svahy masivů Solanské hory, Jezerky – Sutomského vrchu, Lhoty a Táhlíny. Mezi těmito vedutami jsou izolované kužely Hrádek, Plešivec, Vršetín, Košťál,

Ostrý, Líšeň a dominantní Lipská hora. Pohledově se údolí otevírá v ose toku Modly směrem na jihovýchod do dolního Poohří, daleko méně mezi Lipskou a Solanskou horou na západ.

Matrice:

Zvlněné dno kotliny je tvořeno otevřenou polní krajinou. Úbočí (zhruba po 1/3 svahu) je tvořeno smíšenou maticí po spádnicí orientovaných starých sadů a políček s masivními nálety dřevin na mezích, část (Medvědice a Mrklesy) je tvořena maticí velkovýrobních sadů. V okrajových údolích matrice přechází v lesopолní (Medvědice, Teplá). Lesní matrice mimo veduty pólů není. Urbanistická struktura sídel je poměrně dobře dochovaná. Struktura plužin je silně setřena, lépe je dochována pouze na úpatí vrchů. Celé dno kotliny má tedy matici světlou s velkovýrobním měřítkem, podporujícím i velké měřítko okolních vedut, jen místy akcentovanou zrnitou texturou vesnic (Zo, Zt, Zk, Nv, Nr, Nh). Úpatní svahy okolo mají texturu zrnitou s malovýrobním až intimním měřítkem (Sz, Xk, Xr, Zs), úbočí a temena kopců mají matici tmavou (Ls).

Póly:

Přírodními póly s tmavou lesní maticí (Ls) jsou vrcholy Solanská hora s Dlouhým vrchem, Hrádek (Oltářík) s hradní zříceninou, Jezerka, Sutomský vrch, Ostrý s hradní zříceninou, Lhota (Medvědicový vrch), Táhlina a Lipská hora. Světlejší matrice charakteru stepních travních porostů (Xs), místy s křovinami (Xk), mají vrcholy Plešivec s Třešňovkou (s tmavými úpatími) a Holý vrch s ojedinělým horizontálním členěním a navazujícími zemědělskými travními porosty a částečně i Košťál s hradní zříceninou. Z části odtěžený vrchol Vršetína je tvořen skalní maticí a navazujícími sukcesními porosty.

Kulturními dominantami různě zrnitých matic (Pr, Nv, Nr) jsou sídla Sutom s dominantním kostelem sv. Petra a Pavla a zejména Vlastislav - Skalka s původně slovanským hradištěm, později se zámek a výraznou hradní věží.

Osy:

Rozhodující osou je tok Modly s vějířem přítoků. S ním korespondují i hlavní hrany plužin na dně kotliny.

Doporučení:

- Udržovat bezlesý charakter polních pozemků, výrazné keřové porosty na hranách však ponechat.
- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídla nad 10%, vůbec nerozšiřovat plochy pro rekreaci.
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině světlých a zrnitých textur nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků
- Při obhospodařování a pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky.
- Členění lesních pólů zásadně po spádnicí. Lesní porosty udržovat v současném zastoupení a nepřipouštět plošně významnější zarůstání plužiny. Pěstební činnosti přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.
- Respektovat raritní členění Holého vrchu.

17. Milešovská kotlina:

Charakteristika:

Oblast tvoří pootevřená kotlina na soutoku Pálečského a Milešovského potoka, mezi sopečnými masivy Milešovky, Milešovského Kloce, Ostrého a Táhliny. Jeden z hlavních vnitřních prostorů v Milešovském středohoří. Jde o pozdně středověkou sídelní krajinu. Sídelní strukturu tvoří původně silniční ves Milešov s dominikální plužinou, hromadná silniční víska Páleč s dělenou úsekovou a krátká řadová ves Mlýnce s délkovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Lhoty a Táhlíny, dále kuželů Ostrý, Milešovský Kloc a zejména Milešovky s Kamencem a Šibeníkem. Pohledově otevřený charakter má ohraničení v ose Milešovského potoka mezi Šibeníkem a Ostrým.

Matrice:

Protáhlé dno kotliny je tvořeno otevřenou polní krajinou s typickým uspořádáním, kdy kolem potoků s břehovými porosty je v úzké nivě a na mírných svazích úpatí orná půda, dnes z větší části zatravněná, přecházející v prudších úbočích do lesních masivů. Na úpatí Milešovského Kloce se nacházejí vysokokmenné sady. Jde o přechod plužin délkových a dělených úsekových v plužinu dominikální, západně od Milešovského zámku. Sídla si částečně zachovala svoji původní urbanistickou strukturu. Struktura plužin byla částečně setřena. deformovanou pozdější zástavbou a zámeckým areálem. Celé dno kotliny, mimo sady, má světlou texturu (Zo, Zk) se středním měřítkem, jen místy akcentovanou zrnitou texturou zástavby (Nr, Nh, Pr). Úpatní svahy okolo mají texturu tmavou, lesní (Ls, místy až Lp). Tmavší je i matrice vysokokmenných sadů (Zs).

Póly:

Přírodními póly jsou kužely Milešovky s rozhlednou a meteorologickou stanicí, Kamencem, Šibeník, Ostrý s hradní zříceninou, Táhlina, Lhota (Medvědícký vrch) a Milešovský Kloc. Kulturní dominantou je městečko Milešov se zámkem a kostelem sv. Ant. Paduánského. Přírodní póly mají tmavou, lesní texturou (Ls), kulturní pól má texturu zrnitou (Pr, Nv).

Osy:

Rozhodujícími osami jsou Milešovský a Pálečský potok, které orientují i cestní síť.

Doporučení:

- Nepovolovat další nárůst zastavitelného území sídel nad 10%, vůbec nerozšiřovat plochy pro rekreaci
- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou řádkovou, v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území v nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách zemědělské půdy dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Vizualně výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Podporovat péči a obnovu tradičních vysokokmenných ovocných sadů.
- Nepřipouštět plošně významnější zarůstání zbývající plužiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a pěstební činností přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.

18. Prameny Milešovského potoka:

Charakteristika:

Oblast tvoří mělký uzávěr údolí Milešovského potoka a tvoří jeho pramennou oblast. Je obklopeno výrazně převýšenými masivy Milešovky, Zvonu a Milešovského Kloce. Jde o jeden z výrazných vnitřních prostorů v Milešovském středohoří. Kolonizace však do tohoto prostoru zasáhla pouze okrajově a nevzniklo zde ani žádné sídlo. Jde o převážně lesní oblast s okrajovými zemědělskými enklávami, bez pevného osídlení, náležející k pozdně středověké sídelní krajině.

Ohraničení:

Ohraničení tvoří zalesněné svahy masivu Kleč – Bukový vrch a veduty izolovaných kuželů dominantní Milešovky, Milešovského Kloce a Zvonu. Údolí se pohledově otevírá na jihovýchod do Milešovské kotliny.

Matrice:

Jedná se o lesní krajinu s pouze malými enklávami zemědělského bezlesí. Zvlněné, mělké údolí je tvořeno lesní krajinou, která obsazuje i svahy a temena okolních kuželů. Celé údolí

má tedy tmavou texturu (Ls, místy až Lp), mimo okrajové zemědělské enklávy při vyústění údolí na jihu (textura Zt). Pro lesní interiéry je typické malé, intimní měřítko, z nadsledů však vytváří hlavní kužely středohoří jinak vzácné měřítko monumentální.

Póly:

Všechny přírodními póly mají tmavou, lesní texturou (Ls). Tvoří je vrcholy Milešovky s rozhlednou a meteorologickou stanicí, Milešovského Kloce, Bukového vrchu a Zvonu.

Kulturní dominanta v oblasti není.

Osy:

Rozhodující osou Milešovský potok s vějířem drobných přítoků. S ním korespondují i hlavní hrany lesních oddělení.

Doporučení:

- Nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a pěstební činností přibližovat přirozené skladbě.

19. Černčické úbočí Milešovky:

Charakteristika:

Jeden z vnitřních prostorů Milešovského středohoří, obklopený vypreparovanými sopečnými kužely a hřbety, především masivu Milešovky. Území náleží k pozdně středověké sídelní krajině a jediným sídlem je návesní ves Černčice s úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří především svahy mohutného kužele Milešovky s Bílským vrchem, a dále Milíře a Zvonu. Údolí se pouze velmi omezeně pohledově otevírá směrem na sever.

Matrice:

V převažující lesní krajině je zemědělské bezlesí pouze v okolí zachované návesní vsi Černčice. Její plužina, která si částečně zachovala původní členění, je dnes zcela zatravněna a místy zarůstá. Dříve hojně sady se dochovaly pouze jihovýchodně nad obcí. Svahy sopečných kuželů a hřbetů pokrývají převážně smíšené lesní porosty.

Textury zemědělských travních porostů (Zt) jsou světlé, v centru plužiny tvoří vesnická zástavba Černčic a navazující zeleň tmavě zrnitou texturu (Nv), tmavé jsou pak textury lesní matrice (Ls), částečně i sadů (Zs).

Póly:

Dominantním pólem je mohutný sopečný kužel Milešovky s meteorologickou stanicí a vyhlídkovou věží, dále Bílský vrch, Milíř a Zvon (Francká hora). Všechny vrcholy mají tmavou lesní matici (Ls). Kulturním pólem je zachovaná ves Černčice.

Osy:

Osu tvoří silnice, procházející údolím.

Doporučení:

- Zástavbu Černčic nerozšiřovat. Realizovat maximálně jednotlivé záměry, které budou plně respektovat vesnickou architekturu i urbanismus, tzn. jen původní parcely. Dbát na kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny a celkový obraz sídla. V zastavitelném území se pak řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území zásadně nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních plužin.
- Podporovat snahy o obnovu tradičního pěstování ovocných vysokokmenných dřevin.
- Lesní porosty udržovat v současném zastoupení a nepřipouštět plošně významnější zarůstání plužiny. Pěstební činností přibližovat jejich druhové složení přirozené skladbě.

20. Rtvňské údolí Bíliny:

Charakteristika:

Poměrně široké údolí Bíliny navazující na severní úpatí Milešovského středohoří, které je výrazně od jihu až jihovýchodu rámuje. Na severovýchodě a mezi Rtyní a Ohníčem se Bílina více zahlubuje, a proto většina území leží nad krajinným suterénem jejího vlastního zaříznutého údolí. Širší okolí údolí Bíliny a přilehlé střední polohy, příhodné pro zemědělství, patří ke starosídelní krajině, s doklady již o pravěkém osídlení. Na ni od východu navazuje krajina vrcholně středověké kolonizace a pouze nejvyšší polohy na jihu, v prostoru hlavního masivu Milešovského středohoří, byly kolonizovány až ve středověku pozdním. Sídelní struktura je tvořena návesními vesmi s úsekovou plužinou a to netypicky ve všech typech sídelních krajin, pouze u Řehlovic je plužina traťová a v okolí Žalan dělená úseková. Okrajově se objevují i krátké řadové vsi (Vrahožily a Suchá), u Suché pak i s délkovou plužinou, a hromadná silniční víska Hlince s dělenou úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Výrazné veduty tvoří svahy většiny sopečných kuželů podhůří Milešovky (Kostomlatský, Teplický, Střední, Dlouhý, Bílský, Kostelní a Kamenný vrch, Stráž) a masivu Kletečné s Újezdskou horou a Kubačkou. Uplatňují se i veduty masivu Kleče a Pařezu, které značně převyšují severozápadní ohraničení vnitřního prostoru v okolí Kostomlat. Méně výrazné jsou veduty plochých temen Černého lesu a Jizerského vrchu se Širokým kamenem, mimo řešené území Rovného, Jedoviny a Hradiště u Habří, dále výrazného kuželu Doubravky u Teplic plochých, širokých temen Ve Chvojkách, Světecké výšiny a Hůrky. Pohledově otevřené ohraničení je především v ose údolí Bíliny a Bystřice. Polootevřený charakter má ohraničení na jihu v okolí Bořislavi, kde na celek navazují vnitřní prostory Milešovského pohoří (19 a 21).

Matrice:

Nižší polohy tvoří zvlněná lesozemědělskou krajina, místy nabývající až charakteru otevřené krajiny polní. Naopak převážně listnaté lesní porosty pokrývají všechny výraznější hřbety i kužely, případně prudké svahy zaříznutých údolí. Orná půda je ve vyšších polohách zatravněna, přesto však polní kultury tvoří její významný podíl. Především v podhůří Milešovky v okolí Žimu a Žalan se vyskytují velkoplošné sady ovocných dřevin. Členění původních plužin (na území CHKO převážně úsekových či dělených úsekových) se dochovalo jen částečně. Dobře si zachovaly svou vesnickou strukturu zástavby zejména menší, výše položené sídla na území CHKO. Jen charakter Lažan a Bořislavi je významněji ovlivněn novodobou zástavbou.

Na území CHKO mají plošší střední polohy, vystupující nad zaříznutá údolí, a rozšířená část údolí Bíliny světlejší zemědělské matrice (Zo, Zt), místy velkovýrobního charakteru, akcentovanou zrnitou texturou vesnic (Nv, Nr, Nh). Úbočí, temena kopců a prudké svahy mají většinou matrici tmavou (Ls), ojediněle se však vyskytují i matrice stepních až křovinných lad (Xs+Xk). Některé neobhospodařované lokality přecházení přes různá sukcesní stadia v lesmají. Mimo řešené území, především v údolních polohách, se navíc vyskytují různě zrnité matrice obytné a průmyslové zástavby městského charakteru (Mk, Mh, Ms, Zz), případně dopravních staveb (Dp, Ds).

Póly:

Tmavou texturu lesní matrice (Ls) mají vrcholy Kostomlatský, Teplický, Dlouhý, Bílský, Kostelní a Kamenný vrch, dále Zvon, Stráž, Kletečná, Újezdská hora, Kubačka, Dubický kopec s vysílačem, Černý les, Široký kámen, Volská hora, Stoličky (Chotyně) se zříceninou tvrze, mimo řešené území Rovný, Doubravka se zámečkem, Pohradická hora, Hůrka.

Světlejší jsou matrice zemědělských trávníků (Zt) na plochem temenu Ve Chvojkách s dominantním vodojemem a stepních lad (Xs) až křovin (Xk) na Hradišti u Habří, oba již mimo CHKO.

Kulturními póly jsou obec Rtně n. Bílinou s kostelem sv. Martina, v jejímž okolí je doloženo pravěké i staroslovanské osídlení, dále ves Žalany s lidovými stavbami, Řehlovice s kostelem Nejsvětější Trojice a pohledově exponovaná sídla Bořislav s dominantním kostelem sv. Kateřiny a Žim s lidovými stavbami.

Významovým pólem je národní kulturní památka Stadice, dnes bohužel z velké části rámována dopravní infrastrukturou.

Osy:

Přirozené osy území tvoří tok Bíliny a jejího přítoku Bystřice. Novodobými osami, které výrazně vstoupily do území a změnily jeho obraz, je těleso dálnice D8 a její teplický přivaděč.

Doporučení:

- Do řešeného území zasahuje pouze jihovýchodní polovina celku.
- Udržovat bezlesý, zemědělský charakter pozemků, výrazné keřové porosty na hranách však ponechat.
- Při rozvoji větších sídel (Bořislav, Lažany a Řehlovice) posilovat kompaktní charakter zástavby. Ani zde rozhodně nepřipustit plošný rozvoj obytné zástavby kobercového charakteru či nových průmyslových zón.
- Ostatní menší sídla již významněji nerozšiřovat, možné jsou jednotlivé záměry, které budou respektovat danou vesnickou strukturu zástavby a přednostně využívat původních parcel, zásadně nepřipouštět kobercovou zástavbu.
- Nepřipustit vznik nových rozsáhlejších ploch pro rekreaci (např. chatová osada či golfové hřiště atd.).
- Chatové kolonie nerozvíjet vůbec a nepřipouštět přeměnu chat na trvalá obydlí. V případě Nových Stadice se de facto jedná již o novodobou kobercovou zástavbu.
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2)
- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách alespoň rámcově respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky.
- Podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména pak ve formě vysokokmenných sadů.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět další, plošně významnější zarůstání plužiny.
- Pohledově dominantní halové objekty zemědělského či výrobního charakteru by bylo vhodné odclonit zelení.
- Výsadbou dřevin se pokusit pohledově eliminovat rušivé působení dálničního koridoru a jeho teplického přivaděče, který roztíná zemědělskou matici a stává se novou neadekvátní singularitou. Zásadně nepřipouštět vznik doprovodných halových objektů podél dálnice.
- Stav v území ochranného pásma národní kulturní památky Stadice je výsměchem jeho vymezení. Nejenže ho protíná vyvýšené těleso dálnice D8, ale také zde bude vybudováno napojení na teplický přivaděč. Samotný prostor památníku je pak ze všech stran obklopen dopravními stavbami. Místo je velmi vhodné k instalaci informační tabule o novodobých proměnách naší krajiny. Ochranného pásma národní kulturní památky Stadice by mělo být zrušeno, jinak se stane nebezpečným precedentem jak lze krajinu pozměnit i když požívá zvýšené ochrany.

21. Bílské úbočí Milešovky:

Charakteristika:

Jeden z vnitřních prostorů Milešovského středohoří, uzavřený mezi vypreparovanými sopečnými kužely, zejména Milešovky a Kletečné. Území náleží k pozdně středověké sídelní krajině s návesní vsí Bílka s navazující dělenou úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří především svahy výrazných izolovaných kuželů Milešovky s Liščí vrchem a Kletečné, dále Kamenný vrch, Stráž, Kostelní vrch a Bílský vrch. Pouze omezeně se celek pohledově otevírá na sever směrem k Bořislavi.

Matrice:

Převážně lesní krajina přechází v okolí zachované návesní vsi Bílka do lesozemědělské mozaiky. Její, místy zarůstající, plužina je dnes zcela zatravněna, ale její členění je poměrně dobře dochováno. Svahy sopečných kuželů pokrývají převážně listnaté (mimo severní svah Milešovky) lesní porosty, místy poměrně přírodního charakteru. Severně od Bílského vrchu vstoupila do území novodobá zástavba chatových kolonií.

Textury zemědělských travních porostů (Zt) jsou světlé, v centru plužiny tvoří vesnická zástavba Bílky a navazující zeleň tmavě zrnitou texturu (Nv), zrnitá je i novodobá matrice chatových kolonií (Ch). Tmavé textury vytváří matrice lesních porostů (Ls).

Póly:

Zásadním pólem je mohutný sopečný kužel Milešovky s meteorologickou stanicí s vyhlídkovou věží a lanovkou, dále pak její boční hřbet Liščí vrch, výrazný kužel Kletečné, Kamenný vrch (520 m n. m., uváděn často jako Stráž), Stráž (437 m n. m.), Kostelní vrch, Bílský vrch. Všechny vrcholy mají tmavou lesní matici (Ls). Jediným níže položeným ryze kulturním pólem je zachovaná ves Bílka na úpatí Milešovky.

Osy:

Bez jednoznačných os.

Doporučení:

- Zástavbu Bílky nerozšiřovat. Realizovat pouze jednotlivé záměry, které budou plně respektovat vesnickou architekturu i urbanismus, tzn. jen původní parcely. Dbát na kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny a celkový obraz sídla. V zastavitelném území se pak řídit doporučeními studie (2).
- Chatové kolonie severně pod Bílským vrchem rozhodně nerozšiřovat a nepřipouštět přeměnu chat na trvalá obydlí.
- Mimo zastavitelné území zásadně nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních plužin.
- Podporovat snahy o obnovu tradičního pěstování ovocných vysokokmenných dřevin.
- Lesy udržovat v současné zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět plošně významnější zarůstání plužiny.

22. Velemínská kotlina:

Charakteristika:

Poměrně široká a plochá sníženina Milešovského potoka a jeho přítoků, který na východním okraji vytváří zaříznuté údolí. Kotlinu obklopují velmi výrazné a často i mohutné kužele sopečného pohoří a vytváří tak jeden z nejpůsobivějších krajinných prostorů řešeného území. Území náleží k vrcholně středověkým sídelním krajinám, pouze okrajové části byly osídleny až v pozdním středověku. Sídelní struktura je tvořena návesními vesmi s traťovou, dominikální, příp. s úsekovou plužinou a částečně i silničními vesmi (Dobkovičky). Později byla doplněna o krátké řadové vsi (Hrušovka, Kletečná) s úsekovou a délkovou plužinou.

Ohraničení:

Velmi výrazné veduty tvoří svahy většiny sopečných kuželů, zejména pak dominantní Milešovky, Kletečné a Lovoše a jejich hřbetů, dále Ostrého, Sutomského vrchu, Boreče a Kubačky. Součástí vedut jsou často i nižší boční vrcholy či ostrohy uvedených masivů, případně jejich hřbetů (Vinička, Šibeník, Liščí vrch, Hrušovský vrch, Srna). Polootevřený

charakter má ohraničení na východě, kde se kotlina pohledově otevírá do údolí Labe, které je pod jeho výškovou úrovní.

Matrice:

Mírně zvlňené dno kotliny je tvořeno otevřenou polní až lesozemědělskou krajinou, úbočí pokrývají převážně po spádnicí orientované sady či menší pole, místy s rozsáhlejšími nálety dřevin na mezích. V okolí Velemína a Chotiměře se nacházejí velkoplošné sady. Členění původních plužin (převážně traťových a úsekových) se místy dochovalo velmi dobře. Dobře si zachovaly svou vesnickou strukturu zástavby i menší sídla, zejména ty výše položená. Do zástavby Velemína i Chotiměři významněji vstoupily novodobé struktury silničního charakteru. Převážně listnaté lesní porosty pokrývají všechny výraznější hřbety i kužely. Celé dno kotliny má tedy matici světlou (Zo, Zt) s velkovýrobním měřítkem podporujícím i velké měřítko okolních vedut, jen místy akcentovanou zrnitou texturou vesnic (Nv, Nr, Nh). Úpatní svahy okolo mají světle zrnité až tmavé textury matic menšího měřítka (Sz, Xr, Zs), úbočí a temena kopců mají matici tmavou (Ls).

Póly:

Všechny rozhodující přírodní póly mají tmavou lesní matici (Ls) - Milešovka s meteorologickou stanicí a rozhlednou, Kletečná, Lovoš, Sutomský vrch, Boreč a Ostrý s hradní zříceninou. Stejnou matici mají i ostatní, méně výrazné póly přírodního charakteru - Kamenec, Šibeník, Srna, Hrušovský vrch a Liščí vrch (423 m n.m.) nad Bílým Újezdem. Také vrchol Kubačky pokrývá les, avšak zásadně se uplatňují obnažené skalní stěny těžebního prostoru (Tp).

Kulturními póly jsou sídelní a ovocnářské centrum Velemín a sídlo Oparno se zříceninou hradu na ostrohu nad hluboce zaříznutým Oparenským údolím.

Osy:

Hlavní přírodní osou je tok Milešovského potoka, který se postupně zahlubuje až vytvoří na východě hluboce zaříznuté Oparenské údolí, vedlejší tvoří osy jeho přítoky, zejména Březenský, Luční a Chotiměřský potok. Historickou osu zemské obchodní stezky dnes kopíruje silnice E55.

Osami jsou i dopravní koridory železnice a dálnice D8, přičemž novodobé dálniční těleso vůbec nerespektuje prostorové uspořádání severní části území. Navíc se kvůli své pohledově exponované poloze stává výraznou, zcela neadekvátní singularitu, výrazně ovlivňující krajinný obraz širokého okolí.

Doporučení:

- Udržovat bezlesý, zemědělský charakter pozemků, výrazné keřové porosty na hranách však ponechat.
- Při rozvoji Velemína a Chotiměři posilovat kompaktní charakter zástavby. Rozhodně nepřipustit plošný rozvoj obytné zástavby kobercového charakteru či rozsáhlých výrobních a skladovacích ploch.
- Ostatní menší sídla již významněji nerozšiřovat, případně jen o jednotlivé záměry, které budou respektovat danou vesnickou strukturu zástavby a přednostně využívat původních parcel.
- Nepřipustit vznik nových rozsáhlejších ploch pro rekreaci (např. chatová osada či golfové hřiště atd.).
- V zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2)
- Mimo zastavitelné území v otevřené krajině nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin a podle možností revitalizovat jejich členění na pozemky.
- Podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména pak ve formě vysokokmenných sadů.

- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět další, plošně významnější zarůstání plužiny.
- Pohledově dominantní halové objekty zemědělského či výrobního charakteru by bylo vhodné odclonit zelení.
- Především od západu se výsadbou dřevin pokusit pohledově eliminovat rušivé působení dálničního koridoru, který roztíná zemědělskou matici a stává se novou neadekvátní singularitou. Zásadně nepřipouštět vznik doprovodných halových objektů podél dálnice.

23. Borečské údolí:

Charakteristika:

Poměrně malý SvC sevřený mezi vypreparovanými kužely sopečného pohoří. Území náleží k vrcholně středověké sídelní krajině s původně návesními sídly (Boreč, Bílinka, Režný Újezd) s navazující úsekovou nebo dělenou úsekovou plužinou. Novodobě do území značně rušivě vstoupilo dálniční těleso.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy výrazných izolovaných kuželů Boreč, Sutomský vrch, Jezerka, Ovčín a dominantní Lovoš. Pohledově otevřený charakter má ohraničení mezi Lovošem a ostatními kužely, zejména pak ve směru na jihovýchod.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s poměrně dobře dochovanými návesními sídly i strukturou jejich plužiny. Nižší polohy dnes zaujímá převážně orná půda, rozsáhlejší vysokokmenné sady jsou pouze na svazích Lovoše. Pouze v okolí Boreče dochází k plošnějším zarůstáním původní plužiny. Strmé svahy sopečných kuželů pokrývají listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužiny tvoří zástavba vsí a navazující zelen tmavě zrnité textury (Nr, Nv). Tmavé textury vytváří matrice lesních porostů (Ls) a vysokokmenných sadů (Zs).

Póly:

Tmavou lesní matici (Ls) mají dominantní vrcholy sopečných kuželů Boreče, Sutomského vrchu, Jezerky, Ovčina a dominantního Lovoše turistickou chatou a vysílačem. Světlejší matrice charakteru stepních travních lad (Xs), místy s křovinami (Xk), má vrchol Holého vrchu s ojedinělým horizontálním členěním a navazujícími zemědělskými travními porosty (Zt).

Kulturním pólem je ves Boreč se zámekem.

Osy:

Těleso dálnice D8.

Doporučení:

- Sídla již dále nerozšiřovat - mělo by se jednat pouze o jednotlivé záměry, které budou respektovat původní vesnickou strukturu zástavby (původní parcely). Dbát na kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- U Boreče, zejména v jeho historickém jádru, nejlépe zcela rezignovat na rozvoj zástavby a pokusit se rekonstruovat zámecký areál.
- Mimo zastavitelné území zásadně nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Zemědělský areál u Boreče pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních plužin.
- Podporovat snahy o tradiční pěstování ovocných vysokokmenných dřevin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět plošně významnější zarůstání plužiny, ke které dochází u Boreče.

- Výsadbou dřevin se pokusit pohledově eliminovat rušivé působení dálničního koridoru, který roztíná zemědělskou matici na úbočí Lovoše a stává se novou nesourodou dominantou. Zásadně nepřipustit vznik doprovodných halových objektů podél dálnice.

24. Podlešínská pláň:

Charakteristika:

Mírně zvlněná plošina vysoko nad kaňonem Labe, který ji lemuje z východní strany, je příkladem vertikálního řazení SvC, běžného spíše v horských oblastech. Na hraně údolí je hranice rozdílného georeliéfu i využití je velmi ostrá, obdobně to platí i pro sídelní krajiny. Území náleží ke středověké sídelní krajině s původně návesními sídly (Podleším, Stebno) s navazující úsekovou a dělenou úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Dílčí veduty tvoří svahy vrcholů Černého lesa, Písečného vrchu, Hlavy a Černové, výraznější jsou pouze svahy Vaňovského vrchu. Poloovřený charakter má ohraničení na hranách labského kaňonu, do kterého se pohledově otevírají pouze horní, mírnější úseky údolí Moravanky a Podlešínského potoka.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s kompaktními návesními vsemi a částečně dochovanou strukturou plužiny, která je dnes z větší části zatravněná. Pouze okrajově se vyskytují pole či zbytky vysokokmenných sadů. Menší převážně smíšené lesní porosty jsou roztroušeny na vyvýšeninách a především na kuželovitých vrcholech.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr). Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls), méně pak maloplošné vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Hlava, Vaňovský vrch, Černý les a Černová. Písečný vrch s vysílačem má texturu kombinovanou (Zt+Ls).

Kulturními póly jsou urbanisticky zachovalá ves Podleším a Stebno s kostelem sv. Judy a Šimona.

Osy:

Méně výrazné osy jsou toky Moravanky a Podlešínského potoka.

Doporučení:

- Sídla již významněji nerozšiřovat - mělo by se jednat pouze o jednotlivé záměry, které budou respektovat původní vesnickou strukturu zástavby, a to především u Podlešína a Moravan. U Stebna dbát alespoň na kompaktní charakter zástavby. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území zásadně nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Pohledově dominantní zemědělský areál u Stebna pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy dbát na zachování členění původních plužin.
- Podporovat snahy o tradiční pěstování ovocných vysokokmenných dřevin. Usilovat o obnovu a údržbu zbylých sadů – doklad dlouhodobé kultivace krajiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět plošně významnější zalesňování zbylé plužiny.

25. Chabařovická část Mostecké pánve:

Charakteristika:

Plochá pánevní sníženina mezi Ústí nad Labem a Teplicemi, tvořící východní část Mostecké pánve, oddělující Krušné hory od Českého středohoří. Plochá centrální část je silně

přeměněna činností člověka (bývalé hnědouhelné doly, výsypky, postupující aglomerace, dopravní a průmyslové stavby). Prostor vlastní pánve náleží k starosídelní krajině, naopak navazující svahy byly osídleny v pozdím středověku nebo dokonce až v novověku. Novodobě do území vstoupila průmyslová aglomerace a pohledově exponovaná estakáda dálnice D8.

Do řešeného území zasahuje pouze jihovýchodní cíp SvC - v údolí Bíliny se jedná o krajinu starosídelní, výši polohy na hřbetu Hlava-Ořechovka byly kolonizovány ve vrcholném středověku. Sídelní strukturu zde tvořili převážně návesní vsi s úsekovou nebo dělenou úsekovou plužinou (Hostovice, Milbohov, Košťov), případně hromadné silniční vsi (víška Újezd), sídelním centrem bylo město Trmice.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetu Široký kámen – Hlava – Ořechovka, mimo řešené území svahy Střížovického vrchu, Rovného a zejména mohutného kerného pohoří Krušných hor, a dále kuželů Ovčí vrch, Hradiště u Habří a Doubravka. Poměrně značně otevřený charakter má ohraničení na severovýchodě v okolí obce Chlumeč, méně pak na jihozápadě na plochem hřbetě u Teplíc a v ose údolí Bíliny směrem na východ do prostoru centrální zástavby Ústí.

Matrice:

Ploché dno pánve původně zaujímala zemědělská krajina polí, pastvin, luk a sadů s roztroušenými vesnicemi a několika městečky v centrech příslušejících plužin. Využívání území se však zásadně změnilo v 2. pol. 20. století. Na jeho velké části probíhala povrchová těžba hnědého uhlí, která zcela změnila původní sídelní strukturu včetně likvidace mnoha sídel. Po ukončení těžební činnosti jsou mnohé dobývací prostory zatopeny, výsypky lesnický rekultivovány, na části probíhá samovolná sukcese, případně jsou ve fázi přeměny pro jiné využití. Jihovýchodní část území zabírá rozšiřující se ústecká aglomerace s rozsáhlými průmyslovými či obchodními areály. Souvislejší, převážně smíšené lesní porosty, pokrývají temena a prudší svahy kuželovitých sopečných vrchů a zejména pak výrazný čelní svah Krušných hor. Nedávno pak do území vstoupila novodobá plocha dálničního tělesa.

Ústecká aglomerace s různorodou městskou zástavbou a navazující zelení (Mk, Mh, Ms, Mv, Zz, Dp, Ds, To) tvoří spolu s ostatními sídly (Nr, Nh, Nv) různě zrnité textury. Textury zbylých zemědělských matric (Zt, Zo) a poměrně rozsáhlých vodních ploch nádrží (Vr) jsou světlé, tmavé jsou především matrice lesních porostů (Ls), které zaujímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů. Bývalé těžební prostory (Tp), navazující ruderalizované plochy (Xr) či plochy v přechodné fázi mají matici značně nesourodou, převážně se však projevují jako tmavě zrnité textury.

V řešeném území převažuje matrice lesní (Ls), orná půda je dnes téměř bezzbytku zatravněna (Zt), původní sevřená vesnická zástavba sídel (Nv) se rozvolňuje (Nr), místy chaoticky přechází do chatové zástavby či zahrádek (Ch, Zz), která tvoří i samostatné kolonie, a částečně sem zasahuje i matrice městské zástavby Trmic (Mb, Mk).

Póly:

Všechny výrazné vrcholy v řešeném území mají tmavou texturou lesní matrice (Ls) - Ořechovka, Hlava, ostroh Širokého kamene i Újezdský vrch. Kulturním pólem je historické město Trmice se zámekem a kostelem Nanebevzetí P. Marie.

Mezi póly mimo řešené území patří Rovný, Jedovina, Věšťanský vrch, Doubravka se zámečkem a zbytky původního hradu, Střížovický vrch, Komáří hůrka s hotelem na vrcholu, Rudný vrch, dále starobylé hornické město Krupka s hradní zříceninou, bohosudovský církevní areál a kalvárie, zřícenina Kyšperku, městská památková zóna Chabařovice s dominantou kostela P. Marie, novodobá vodní nádrž Milada a pohledově dominantní komplex teplárny v Trmicích, jež lze označit za negativní pól.

Osy:

Tok Bíliny a Ždírnického potoka. Za novodobou osu lze považovat dálnici D8, protínající celé území.

Doporučení:

- Pouze zlomek území leží v CHKO:
 - Rozvoj menších, výše položených vsí je značně omezený, mělo by se jednat o jednotlivé záměry, které budou respektovat vesnickou strukturu zástavby. Rozhodně nedovolit plošný rozvoj. V zastavitelném území sídel na se řídit doporučeními studie (2).
 - Případná nová zástavba Trmic by neměla vystoupit do výše položených prudších svahů dnešního bezlesí.
 - V bezlesí nepovolovat v odtržené poloze mimo zastavitelné území žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
 - V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován jejich smíšený charakter.
- Bezlesé plochy navazující na ústeckou aglomeraci lze považovat za rozvojový prostor západního průmyslového cípu města. Přednostně by měly být využívány prostorové rezervy uvnitř stávající zástavby. Posilován by měl být kompaktní charakter městské zástavby oddělený od volné krajiny s menšími sídly.
- Využití ploch po těžební činnosti by mělo být řešeno komplexně a s ohledem na mimořádnou příležitost k vytvoření novodobé stabilní krajinné struktury.
- Vhodné by bylo doplnit těleso dálnice doprovodnou vysokou zelení, aby byla snížena vizuální dominance této novodobé osy.

26. Ústecké údolí Labe:

Charakteristika:

Asymetricky rozšířená část údolí Labe, které se výrazně stáčí na východ, převážně obklopené mohutnými svahy sopečného pohoří, výrazně prolamuje pouze údolí Bíliny, méně pak Bílého potoka. Dna údolí a ploší svahy náleží již ke starosídelní krajině, vyšší polohy pak byly kolonizovány během vrcholného, případně i pozního středověku. Centrem osídlení byl vyvýšený břeh nad soutokem Bíliny s Labem, kde se postupně vytvořil i historický střed městské zástavby Ústí. Okolní vsi měly převážně návesní charakter s navazující s úsekovou či dělenou úsekovou plužinou. V pozdním středověku pak byla založena krátká řadová ves (Nová Ves) s délkovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Ořechovky, masivu Vysokého Ostrého se střekovským hradním ostrohem a svahy kužele Sedla, mimo řešené území pak stěny Mariánské skály a navazující svahy hřbetu s Erbenovou vyhlídkou a izolovaného masivu Střížovického vrchu a Ovčího vrchu. Pohledově otevřený charakter má ohraničení v ose údolí Labe na jihu mezi Ořechovkou a Střekovem i na východě mezi Mariánskou skálou a Sedlem, méně pak na západě v údolí Bíliny a severu v údolí Bílého potoka.

Matrice:

Silně urbanizovaná krajina, kterou především na jihu rámuje souvislejší lesní porosty. Původní historická městská zástavba byla následkem válečných událostí druhé světové války a především bouřlivým urbanistickým rozvojem během 70tých a 80tých téměř zcela setřena. Okolní plužina byla zastavěna již během první třetiny 20. století a poválečný stavební rozvoj postupně obsazoval stále vyšší polohy především na terasovitém levém břehu Labe. Jeho vyvrcholením byla výstavba rozsáhlých panelových sídlišť na pohledově značně exponovaných lokalitách. Převážně listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru, zaujímají pouze nejprudší, jinak nevyužitelné svahy. Objevuje se i smíšená matrice údolních katén, v různé míře narušená zástavbou.

Městský urbanizovaného prostoru Ústí vytváří různě zrnité matrice a je velmi různorodý – od obytné zástavby (Mv, Mb, Mk, Ms) přes průmyslové a obchodní areály (Mh, To),

infrastrukturní plochy (Dp, Ds) a specifické funkční plochy (Mp, Pr, Pa, Rs) až po zahrádkářské a chatové kolonie (Zz, Ch). Tmavá je textura lesní matrice (Ls), naopak světlejší jsou matrice vodní plochy Labe (Vt), zrnité pak matrice údolních katén (Su) a částečně i skalních stěn (Sk).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Vysoký Ostrý, Ořechovka, Sedlo s rozhlednou a mimo řešené území ostroh Střížovického vrchu s vysílačem a svahy pod věží Erbenovy vyhlídky. Matrici obnažené skalní stěny (Sk) má zejména Mariánská skála (již za hranicí řešeného území) a ostroh s dominantní, částečně rekonstruovanou hradní zříceninou Střekova (Pr). Kulturním pólem je výletní restaurace Větruše na exponovaném hřbetu nad údolím Labe a mimo řešené území nový Mariánský most a historické centrum Ústí nad Labem, zejména kostel Nanebevzetí P. Marie, klášterní kostel sv. Vojtěcha a divadelní budova. Novodobým pólem jsou i Masarykova zdymadla, která člení hlavní osu území – tok Labe.

Osy:

Rozhodující osou je do pravého úhlu se stáčeující tok Labe, na kterou navazuje v západním směru vedlejší osa toku Bíliny.

Doporučení:

- V řešeném území se nachází pouze jižní polovina celku. Zde jsou možnosti rozvoje zástavby z velké části vyčerpány, protože zástavba obsadila v podstatě celou původní plužinu a využívat lze pouze prostorových rezerv v již zastavěném území.
- Nedopustit další rozvoj chatových kolonií na severovýchodních svazích Ořechovky a nepřipouštět ani nahrazování chat trvale obytnými stavbami, zejména na exponovaných lokalitách.
- Nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od souvislé obytné zástavby, tzn. ani podobnými záměry nevstupovat do chatových kolonií.
- Nepřipouštět vznik neadekvátních stavebních singularit, které přes svou běžnou obytnou funkci mají rozměry i vzhled občanské vybavenosti.
- V zastavitelném území na území CHKO se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Dochované výše položené plužiny zemědělsky obhospodařovat.
- Vhodné by bylo podporovat alespoň částečnou obnovu tradičních ovocných sadů ve výše položených plužinách.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Zvláštní pozornost věnovat porostům přírodního charakteru.
- Kvůli značné vizuální spojitosti celého vizuální celku zde rámcově zmiňujeme i doporučení pro území mimo CHKO:
 - Zachovat zbylou lesní matrici na svazích a nevstupovat do ní zástavbou či jinými záměry, například sportovními aktivitami.
 - Dbát na zachování a čitelnost nemnohých historických kulturních pólů v území (absolutním nepochopením kulturních souvislostí a urbanismu historického jádra je novodobé obestavení kostela Nanebevzetí P. Marie obchodním centrem).
 - Pečlivě rozhodovat o záměrech, vytvářejících nové singularity (pozitivním příkladem může být novodobý Mariánský most).

27. Březenská údolí Labe:

Charakteristika:

Výrazně rozšířené údolí Labe se systémem bočních údolí jeho přítoků, obklopené mohutnými svahy masivů, případně vypreparovaných kuželů sopečného pohoří. Většina území leží nad

krajinným suterénem vlastního údolí Labe, které vstupuje do hluboce zaříznutého údolí, a jeho přítoků Neštěmického, Kojetického, Olešnického a částečně i Homolského potoka. Ploché území lemující tok Labe náleží ke starosídelní krajině, navazující svahy, především na levobřeží, byly kolonizovány během vrcholného středověku, ostatní vyšší polohy, zejména na pravém břehu, pak až ve středověku pozdním. Původní sídelní strukturu tvořily návesní vsi (Žežice, Budov) s navazující s úsekovou či dělenou úsekovou plužinou a (Kojetice a Malečov) s délkovou plužinou. V údolních polohách byly časté i hromadné silniční vsi (Mojžíř, Veselí, Neštěmice, Velké Březno, Svádov a víska Varta) s dělenou úsekovou, příp. s úsekovou plužinou. Ojedinele se objevují i hromadné vsi (Březi) a vísky (Valtířov) s úsekovou a dělenou úsekovou plužinou. Pro pozdní středověk typické jsou krátké řadové vsi (Vítov, Sedlo) s délkovou plužinou. V novověku pak byla sídelní struktura doplněna o rozvolněné hromadné struktury (Olešnice a Olšinky).

Ve 20. století do území, zejména na levý břeh, vstoupila ústecká aglomerace, která setřela původní uspořádání krajiny. Nejdříve průmyslové areály zaujaly plochém dno, později je obklopila panelová sídliště na okolní svazích.

Ohraničení:

Pravobřežní veduty tvoří svahy kuželů Sedlo a Vysoký Ostrý, hřbetu Malý Ostrý – Široký vrch - Trpasličí kameny – Kukla a masivu Magnetovce. Na levém břehu jsou to svahy kuželů Kozího vrchu, Vysoký kámen, Ryjcký kopec a hřbetu Farský vrch - Radešín. Mimo řešené tvoří vedutu klesající hřbet Dobětická výšina – Mariánská skála.

Otevřený charakter má ohraničení v ose toku Labe, a to zejména na západě mezi Mariánskou skálou a Sedlem, méně pak na východě mezi Povrly a Velkým Březnem. Částečně se k Labi pohledově otevírá i údolí Homolského potoka.

Matrice:

Převážně výše položená lesozemědělská krajina obklopuje urbanizované dno údolí, kdy především levý břeh pokrývá souvislá aglomerace různých typů matric městské zástavby (převážně mimo řešené území v prostoru Krásného Března a Neštěmic). I u ostatních příbřežních sídel novodobá zástavba značně setřela, případně zcela pohltila původní urbanistickou strukturu. Naopak vesnický charakter si většina výše položených sídel zachovala poměrně dobře (Budov, Mlýniště, Březi, Kojetice, Žežice), avšak i zde byla některá sídla značně narušena (Dobětice, Malečov). Na dně údolí se v současnosti zemědělská půda vyskytuje pouze na pravém břehu (i zde je postupně zastavována). Plužiny výše položených sídel se dochovaly daleko lépe a místy i s původním členěním pozemků. Dnes jsou však zcela zatravněné, lokálně se vyskytují zbytky ovocných sadů. Prudší svahy, zaříznutá údolí i většinu vrcholů a pokrývají převážně listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru. Některá, především menší zaříznutá údolí pokrývá smíšená matrice údolních katén, často v různé míře narušená zástavbou. Pohledově exponovaný je těžební prostor lomu zakusujícího se do masivu Mariánské skály i skalní stěny a kamenité sesuvy na kuželu Kozího vrchu.

Agglomerace Krásného Března a Neštěmic s různorodou městskou zástavbou a její zelení (Mk, Mb, Mh, Ms, Zz, Zm, Dp, Ds, Pr, Pa) tvoří spolu s ostatními vesnickými sídly (Nr, Nh, Nv) různě zrnité textury. Zrnitá je i textura matrice údolních katén (Su). Textury zemědělských matric (Zt, Zo), skalních stěn (Sk) a vodní plochy Labe (Vt) jsou světlejší, tmavé textury tvoří matrice lesních porostů (Ls), okrajově i vysokokmenných sadů (Zs).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Sedlo s rozhlednou, Vysoký Ostrý, Malý Ostrý, Kukla s vysílačem, Magnetovec, Kočičí hlava, Vysoký kámen, Strážný s hradní zříceninou, Vyhlička, Farský vrch, Radešín, Dobětická výšina a částečně i Kozí vrch, kde se však významně uplatňuje matrice skalních stěn (Sk) a navazujících stepní lad (Xs).

Světlejší zemědělskou maticí (Zt) má zejména Erbenova vyhlídka s rozhlednou a temeno Mariánské skály, u níž se však zásadně projevuje matrice obnažených skalních stěn lomu. Kulturními póly v údolí jsou ves Valtířov s kostelem sv. Václava a hrobkou rodu Thúnů, sídlo Svádov s významným kostelem sv. Jakuba Většího, sídlo Velké Březno s novým a starým zámekem a s pivovarem, mimo řešené území pak zámecký areál s kostelem sv. Vavřince v Krásném Březně. Pohledově se uplatňují vsi Malečov a Budov. Novodobým pólem je Mariánský most s výrazným mostním pilířem. Novodobý rušivý pól vytváří tovární komíny neštěmické průmyslové zóny.

Osy:

Hlavní osou je tok Labe, vedlejšími pak toky jeho přítoků, zejména Neštěmického, Kojetického a dolního úseku Homolského potoka.

Doporučení:

- Nejvíce aglomerizovaná část území je mimo řešené území, ani zde by však případná výstavba neměla pokračovat dále do svahů a udržet si kompaktní charakter. Těžební činnost vykusující masiv Mariánské skály by měla být postupně utlumena – rozhodně nesmí narušit zbývající pohledově se uplatňující skalní stěny této významné krajinné dominanty.
- Při rozvoji zástavby údolních sídel na pravém břehu by nové rozvojové plochy neměly výrazněji vystupovat do svahů a rozhodně nepropojovat dosud prostorově oddělená sídla. Měl by být posilován kompaktní charakter zástavby, jasně oddělné od zbývající volné krajiny.
- Výše položená menší sídla již významněji nerozšiřovat, případně jen o jednotlivé záměry, které budou respektovat danou vesnickou strukturu zástavby a přednostně využívat původních parcel.
- V zastavitelném území sídel na území CHKO se pak řídit doporučeními studie (2).
- Případné další průmyslové výrobní areály by se měly umisťovat do průmyslových zón na levobřeží a na pravém břehu je dále nerozšiřovat.
- Rušivé, vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály u meších sídel by bylo vhodné pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat zbylé členění původní plužiny, zejména v nejzachovalejších, výše položených lokalitách.
- Vhodné by bylo podporovat alespoň částečnou obnovu tradičních sadů ve výše položených plužinách.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Pozornost věnovat zbytkům porostů přírodního charakteru.

28. Vaňovsko - Průčelská brázda Labským údolím:

Charakteristika:

Hluboce zařezávající se Labe vytváří hluboký kaňon s výraznou údolní hranou na levém břehu, na pravobřeží pak vystupují mohutné kužely a hřbety sopečného pohoří. naprostá většina území tvoří rozsáhlý krajinný suterén zaříznutého údolí Labe a navazující Průčelské rokly, který je kvůli svým rozměrům a jedinečnosti popsán zvláště jako 28a. Vaňovský kaňon. Zbylé nejvýše položené plošiny a mírnější svahy byly kolonizovány během vrcholného a pozdního středověku. Jediným sídlem nad vlastním údolím je krátká řadová ves (Němčí), částečně sem zasahují i plužiny Podlešína a Nové vsi s několika novodobými objekty.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy kuželů Vaňovský vrch, Skřivánčí vrch, Vysoký Ostrý a hřbetů Hlava – Ořechovka a Kamenný vrch – Kukla - Trpasličí kameny – Široký – Malý Ostrý. Velká část

vedut je součástí krajinného suterénu zaříznutého kañonu Labe (28a). Pohledově otevřený charakter má ohraničení kolmé k ose údolí Labe.

Matrice:

Zemědělský charakter si udržely pouze plužiny ve vyšších polohách nad vlastním údolím Labe, která jsou dnes zcela zatravněná. Na příhodných skalnatých svazích údolí se vyskytují stepní travnatá lada (Xs) přírodního charakteru. Převážně listnaté lesní porosty mají místy značně přirozenou druhovou skladbu. Často se vyskytuje i skalní matrice obnažených stěn a výchozů, případně sutí.

Textury matic zemědělských trávníků (Zt), stepních lad (Xs) a skalních stěn (Sk) jsou převážně světlé. Ojedinelá matrice zástavby (pouze ves Němčí) má rozvolněný vesnický charakter (Nr) a vytváří zrnitou texturu. Tmavé textury tvoří především lesní porosty (Ls, místy až Lp).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Vaňovský vrch, Kamenný vrch, Skřivánčí vrch, Ořechovka, Hlava, Trpasličí kameny, Široký vrch, Malý Ostrý a Vysoký Ostrý, u něhož se projevuje i matrice obnažené skalní stěny (Sk).

Osy:

Prostorové uspořádání je dáno tokem Labe, resp. hranami jeho zaříznutého údolí.

Doporučení:

- Velká část území je součástí významných vedut, kde je jakákoli změna matrice obecně nevhodná.
- Zcela nepřipustné je zbylé části plužin zastavovat. Ani tam, kde k tomu částečně došlo (jižně od Nové Vsi pod Vysokým Ostrým), nesmí zástavba dále pokračovat a stávající objekty by měly být pohledově odcloněny.
- Vysoko položené sídlo Němčí již nejlépe dále nerozvíjet, příp. maximálně o jednotlivé záměry.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Dochované výše položené plužiny zemědělsky obhospodařovat a nedopustit jejich plošně významnější zarůstání.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Zvláštní pozornost věnovat porostům přírodního charakteru.
- Zvolit vhodný management pro zachování stepních trávníků.

28a. Vaňovský kañon:

Charakteristika:

Hluboce zaříznutý, rozlehlý kañon Labe vytváří vlastní, podúrovňový supervizuální celek, a je proto charakterizován a popsán samostatně. Údolím Labe od nepaměti procházela obchodní stezka. Ploché údolní polohy náleží ke starosídelním krajinám. Výše položené, svažité polohy pak byly částečně osídleny až v pozdním středověku. Sídelní struktura je v údolí tvořena původně návesními vesmi (Brná, Střekov) s úsekovou a dělenou úsekovou plužinou a hromadnou silniční vsí (Vaňov).

Ohraničení:

Veduty tvoří prudké svahy zaříznutého kañonu Labe. Pohledově otevřený charakter má ohraničení kolmé k ose údolí Labe na severu mezi Ořechovkou a Střekovem a na jihu mezi Vaňovským a Skřivánčím vrchem.

Matrice:

Převážně lesní krajina příkrých údolních svahů přechází v nižší a plošších polohách do krajiny silně urbanizované. V různorodé matici zástavby zcela převažuje novodobá městská zástavba kobercového charakteru, jež nejenom překryla či pohltila původní historická jádra vsí, ale

v podstatě obsadila i celou na ně navazující plužinu. Okrajové příkřejší části plužiny pak zaujaly poměrně rozsáhlé chatové či zahrádkářské kolonie, jejichž objekty jsou dnes často přebudovávány na trvalá obydlí. Původní struktura plužiny byla zcela setřena a zbyly z ní pouze nepatrné fragmenty. Převážně listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru, pokrývají všechny prudší svahy jak samotného kaňonu Labe tak navazující Průčelské rokly. Místy se vyskytuje i skalní matrice obnažených stěn, výchozů a sutí či smíšená matrice údolních katén. Na levém břehu u Vaňova je nákladní přístav s manipulační plochou.

Textury matric zemědělských trávníků (Zt), stepních lad (Xs), skalních stěn (Sk), vodní plochy Labe (Vt) a manipulační plochy přístavu (Dp) jsou převážně světlé. Velmi různorodá zástavba přecházející od vesnické (Nv, Nr, Nh) přes novodobou městského charakteru (Mk, Mh) do chatových kolonií (Ch) tvoří různě zrnité často nesourodé textury. Zrnitá je i textura smíšené matrice údolních katén (Su). Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls).

Póly:

Zásadně se uplatňující skalní matrici (Sk) mají výrazné vypreparované čedičové suky Vrkoč na levobřeží a protilehlý Střekov, jehož vrcholu dominuje stejnojmenná, částečně rekonstruovaná hradní zřícenina (Pr) a Masarykova zdymadla na Labi. V druhém plánu se pohledově uplatňují i některé póly nadřazené oblasti 28.

Osy:

Zcela rozhodující osou je tok Labe a hrany jeho zaříznutého kaňonu, vedlejší osou je pak Průčelská rokly.

Doporučení:

- Možnosti rozvoje údolních sídel jsou z velké části vyčerpány, protože zástavba obsadila v podstatě celou původní plužinu a využívat lze pouze prostorových rezerv v již zastavěném území.
- Stejně je vyčerpána kapacita údolí i pro liniové nadzemní stavby.
- Ve většině chatových kolonií nepřipouštět nahrazování chat trvale obytnými stavbami, zejména pak ve vyšších, často exponovaných polohách, prostorově oddělených od souvislé obytné zástavby. Vhodné by proto bylo určit jasnou hranici trvale obytné zástavby, tzn. část původních chatových kolonií, dnes de facto obytné zástavby, oddělit od zbylých chatových osad, kde pak dbát na dodržování regulativů.
- Nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od souvislé obytné zástavby, tzn. ani podobnými záměry nevstupovat do chatových kolonií.
- Nepřipouštět vznik neadekvátních stavebních singularit, které přes svou běžnou obytnou funkci mají rozměry i vzhled občanské vybavenosti.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Dochované výše položené plužiny zemědělsky obhospodařovat.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Zvláštní pozornost věnovat porostům přírodního charakteru.
- Zvolit vhodný management pro zachování stepních trávníků.

29. Sebužínská brázda Labským údolím:

Charakteristika:

Hluboce zaříznuté údolí Labe a na ně navazující údolí rámuje na levobřeží výrazná hrana údolí, na pravém břehu pak mohutné hřbety či kužely sopečného pohoří. Značná část území tvoří rozsáhlý krajinný suterén, který je kvůli svým rozměrům a jedinečnosti popsán zvlášť jako 29a. Sebužínský kaňon Labe. Zbylé nejvýše položené plošiny a svahy byly kolonizovány během vrcholného a především pozdního středověku. Sídelní strukturu na východním okraji

území tvořily krátká řadová ves Babiny s délkovou plužinou a Čeřeniště, jež má netypický přechodný charakter na pomezí několika krátkých řadových vsí a rozptýleného osídlení s délkovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy kuželů Výsluní, Deblík, Trabice, Varhošť, Matrý a hřbetů Kupa – Homolka – Vrchovina, Kamenný vrch - Skřivánčí vrch, Vaňovský vrch – Černová, Smrčnick – Dubický vrch. Pohledově otevřený charakter má ohraničení protínající osu údolí Labe, zejména na severovýchodu.

Matrice:

Převážně lesozemědělská krajina s menšími sídly, která obklopují původní plužiny jen částečně a tvoří je dnes převážně louky a pastviny. Zemědělské travní porosty přecházejí na špatně obhospodařovatelných lokalitách do trávníků stepního charakteru, místy silně zarůstajících dřevinami. Matrice zástavby si zachovala svůj vesnický charakter. Převážně smíšené až zcela listnaté lesní porosty, místy přírodního charakteru, pokrývají zejména na východě většinu svahů i vrcholů. Na Deblíku a Trabici se vyskytuje matrice povrchové těžby. Textury zemědělských matric (Zt), stepních lad (Xs) a povrchové těžby (Tp) jsou světlé. Matrice vesnické zástavby (Nr) tvoří zrnité textury. Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls), případně zbytky vysokokmenných sadů (Zs) a křovinná lada (Xk).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Vaňovský vrch, Černová, Smrčnick, Dubický kopec s vysílačem, Výsluní, Varhošť s rozhlednou, Kamenný vrch, Matrý, Skřivánčí vrch. Stejnou matici vrcholové partie mají i vrcholy Deblík a Trabice, u kterých se uplatňuje v různé míře také matrice obnažených stěn povrchových lomů (Tp). Světlejší matici zemědělských travních porostů (Zt) má Homolka a částečně i zarůstající Vrchovina a její ostroh Vimperk. U Krkavčí skály, Skalek a Kupy s Martinskou stěnou se zásadně uplatňují skalních matrice obnažených stěn (Sk).

Výrazným kulturním krajinným pólem je část Dubic s památkami lidové architektury a pohledově značně exponovaným kostelem sv. Barbory.

Osy:

Prostorové uspořádání je dáno hranami zaříznutého údolí Labe.

Doporučení:

- Velká část území je součástí významných vedut, kde je jakákoli změna matrice obecně nevhodná.
- Nepřípustné je zbylé části plužin zastavovat.
- Vysoko položená sídla Čeřeniště - Babiny I nejlépe již dále nerozvíjet, příp. maximálně o jednotlivé záměry přísně respektující jejich atypický urbanismus (původní parcely). Zástavbu na původním místě vsí Babiny nejlépe vůbec neobnovovat.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Dochované výše položené plužiny zemědělsky obhospodařovat a nedopustit jejich plošně významnější zarůstání.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Zvláštní pozornost věnovat porostům přírodního charakteru.
- Zvolit vhodný management pro zachování stepních trávníků.
- V případě pokračování těžební činnosti nedovolit rozšiřování lomů za pohledově exponované hřbety, které rámuji celé údolí, nebo dokonce k vrcholům jednotlivých kuželů, jež tvoří krajinné póly. Po ukončení těžby ponechat těžební prostory z větší části samovolné sukcesy, nepřipouštět skládkování odpadu.

29a. Sebužínský kaňon:

Charakteristika:

Hluboce zaříznutý kaňon Labe vytváří vlastní, podúrovňový supervizuální celek, a je proto charakterizován a popsán samostatně. Údolím Labe, kudy od nepaměti procházela obchodní stezka, sem od jihu ještě zasahuje starosídelní krajina. Severovýchodní polovina však byla kolonizována během až během pozdního středověku. Na dně údolí tvoří sídelní strukturu převážně hromadné vsi (Církvice, Sebužín) a silniční ves (Dolní Zálezly) s úsekovou nebo dělenou úsekovou plužinou. Vyvýšenou polohu zaujímá návesní ves Chvalov s plužinou.

Ohraničení:

Rozhodující veduty tvoří mohutné, prudké svahy zaříznutého kaňonu Labe. Pohledově otevřený charakter má ohraničen zejména na severu mezi Vaňovským a Skřivánčím vrchem, méně pak na jihozápadě mezi Deblíkem a Výsluním.

Matrice:

Lesozemědělská až lesní krajina širokého kaňonu je v nižších a plošších polohách podél břehů Labe poměrně značně urbanizovaná. Souvislé lesní komplexy se vyskytují především v prostoru Rytinské soutěsky a údolí Němčického potoka. Sídla obklopují původní plužiny jen částečně a tvoří je dnes převážně louky a pastviny, méně pole a zbytky sadů. Poměrně dobře dochované historické členění pozemků se dochovalo jižně nad Sebužínem. Zemědělské travní porosty přecházejí na špatně obhospodařovatelných lokalitách do trávníků stepního charakteru, místy silně zarůstajících dřevinami. Matrice zástavby je poměrně různorodá od víceméně kompaktních zástavby výše položených vsí, přes údolní sídla s rostlým historickými jádry a navazující novodobou rozvolněnou zástavbou, místy až městského kobercového charakteru, až po poměrně rozsáhlé kolonie chat, často představovanými na trvalá obydlí. Pevně smíšené až zcela listnaté lesní porosty, místy přírodního charakteru, pokrývají prudší svahy jak samotného kaňonu Labe tak bočních údolí. V hluboce zaříznutých údolích se okrajově vyskytuje i smíšená matrice údolních katén.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo), stepních lad (Xs), vodní plochy Labe (Vt) a povrchové těžby (Tp) jsou světlé. Vesnická zástavba (Nv, Nr, Nh), místy přecházející do novodobé zástavby městského charakteru (Mk), a chatové kolonie (Ch) tvoří různé zrnité textury. Zrnitá je i textura smíšené matrice údolních katén (Su). Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls), omezeně i zbytky vysokokmenných sadů (Zs) a křovinná lada (Xk).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Vaňovský vrch, Dubický kopec s vysílačem, Výsluní a Matřý. Stejnou maticí vrcholové partie má i vrchol Deblíka, kde se však významně uplatňuje matrice obnažených stěn povrchových lomů (Tp). U Skalek se zásadně uplatňuje skalní matrice obnažených stěn (Sk), rámovaná maticí travnatých stepních lad (Xs). V druhém plánu se pohledově uplatňují i některé další póly nadřazené oblasti 29.

Výraznými krajinnými póly jsou dominantní sídla Chvalov a především část Dubic s lidovými památkami a pohledově značně exponovaným kostelem sv. Barbory, v údolí pak církvický kostel Nanebevzetí P. Marie na pravém břehu Labe.

Osy:

Zcela rozhodující osou je tok Labe a hrany jeho zaříznutého kaňonu, vedlejší pak tok Rytiny.

Doporučení:

- Při rozvoji údolních sídel alespoň rámcově navazovat na jejich původní urbanistickou strukturu a využívat prostorových rezerv ve vlastní zástavbě. Přestože je historická struktura sídel často překryta či pohlcena novodobou nesourodou zástavbou, nepřipustit rozšiřování sídel plošnou zástavbou kobercového charakteru.
- Výše položená sídla nejlépe již dále nerozvíjet, případně pouze o jednotlivé záměry, které budou důsledně respektovat jejich urbanistickou strukturu. V případě dominantní vsi Chvalov, nejlépe zcela rezignovat na rozvoj.

- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zásadně nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od sídel - dodržet kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny.
- Nerozšiřovat chatové osady a obecně pak nepřipouštět nahrazování chat trvale obytnými stavbami, zejména pak v lokalitách prostorově oddělených od samotných sídel.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní objekty pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužiny.
- Zachovat a dále podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Zvláštní pozornost věnovat zbytkům porostů přírodního charakteru.
- Přírodní sukcesí zarůstající plochy, mající dnes již charakter rozvolněných iniciačních lesních porostů s vysokým zastoupením keřového patra, je možné ponechat samovolnému vývoji. Nevhodné je však neobhospodařováním navazujících pozemků tyto plochy dále rozšiřovat. Případná obnova zemědělských kultur na opuštěných ale dřevinami ještě nezarostlých plochách je žádoucí.
- Zvolit vhodný management pro zachování stepních trávníků.

30. Libochovanské údolí Labe:

Charakteristika:

Zahloubené, uzavřené asymetrické údolí Labe, které se na pravobřeží výrazně rozšiřuje sníženinou v okolí Libochovan, obklopené vypreparovanými kužely případně hřbety sopečného pohoří. Část území leží nad krajinným suterénem hluboce zaříznutého údolí Labe v prostoru České brány a vedlejšího Oparenského údolí. Území lemující tok Labe a navazující plochá rozšířená část náleží ke starosídelní krajině, vyšší polohy pak byly kolonizovány až během vrcholného středověku. Sídelní strukturu tvoří původně silniční vsi s úsekovou plužinou. (Dobkovičky, Řepnice), a návesní vsi s plužinou traťovou (Litochovice), příp. s plužinou úsekovou (Libochovany, Prackovice). Novodobě do území zcela zásadně vstoupila pohledově nadmíru exponovaná estakáda dálnice D8.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy vrcholů Výsluní, Debus, Kubačka, Srna, Dobrý, Lovoš, Kalvárie, Hrádek, Strážišťe, Plešivec, Trabice a Deblík. Pouze velmi omezeně se údolí pohledově otevírá v ose toku Labe směrem na jih, ještě méně pak severním směrem.

Matrice:

Lesozemědělská, v centrální části až zemědělská krajina s kompaktními vesnickými sídly s převážně sevřenou zástavbou, obklopenou poli, pastvinami, loukami a často i rozsáhlejšími ovocnými sady. Historická struktura plužin je v plošších částech setřena kolektivizací, ve výše položených svažitéjších polohách je však velmi dobře dochována. Pevně smíšené až zcela listnaté lesní porosty, místy přírodního charakteru, pokrývají zejména prudší svahy, případně vyšší polohy. Na svazích se objevuje i smíšená matrice údolních katén. Neobvykle často se zde vyskytuje matrice povrchové těžby v různých vývojových stupních – lomy pod vrcholy Kubačka, Trabice, Deblík a Debus, kde se po ukončení těžby vyvinula matrice lesostepního až křovinného charakteru.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo), stepních lad (Xs), vodní plochy Labe (Vt) a povrchové těžby (Tp) jsou světlé, vesnická zástavba (Nv, Nr, Nh), chatové kolonie (Ch) a částečně i smíšené matrice údolních katén (Su) tvoří různě zrnité textury. Tmavé textury vytváří

především lesní porosty (Ls), méně pak vysokokmenné sady (Zs), omezeně i křovinná lada (Xk).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Srna, Strážiště, Kibička - Lovoš s turistickou chatou a vysílačem a částečně i Plešivec s kaplí, na jehož vrcholu se však více uplatňuje skalní matrice kamenné moře (Sk). Lesní matici vrcholových partií mají i vrcholy Kubačka, Debus, Deblík a Trabice, u kterých se však zásadně, ovšem v různé míře, uplatňuje matrice obnažených stěn povrchových lomů (Tp). Světlejší matici zemědělských travních porostů (Zt), místy částečně zarůstajících, má jinak z ostatních stran zalesněné Výsluní. Pro pól neobvyklá matrice vysokokmenných sadů (Zs) pokrývá ploché temeno Dobrého. Na vrcholu Kamýku dominantní skalní výchoz (Sk) umocněný hradní zříceninou převyšuje okolní porost. Kulturním pólem je centrum ovocnářství Libochovany s přestavěným zámekem a dominantním kostelem Narození P. Marie, dále rozhledna Radejčín s vysílačem a hradiště Hrádek a mariánská kaple. Spíše za přírodní a významový pól než za osu lze považovat i labskou soutěsku Česká brána, kterou Labe vstupuje do Českého středohoří.

Osy:

Rozhodující je stále tok Labe, ovšem za novodobou osu lze považovat i značně exponované těleso dálnice, která do území vstoupila s minimálním respektem k jeho utváření i kompozici.

Doporučení:

- Při rozvoji sídel navazovat na danou urbanistickou strukturu, případně využívat prostorových rezerv ve vlastní zástavbě. Rozhodně sídla nerozšiřovat novodobou plošnou zástavbou kobercového charakteru.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zásadně nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od sídel - dodržet kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny.
- Nerozšiřovat chatové osady v Oparenském údolí. Obecně pak nepřipouštět nahrazování chat trvale obytnými stavbami, zejména pak v lokalitách prostorově oddělených od samotných sídel.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní objekty pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužiny.
- Zachovat a dále podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Zvláštní pozornost věnovat zbytkům porostů přírodního charakteru.
- Souvislé přírodní sukcesí zarůstající plochy, mající dnes již charakter rozvolněných iniciačních lesních porostů s vysokým zastoupením keřového patra, je možné ponechat samovolnému vývoji. Nevhodné je však neobhospodařováním navazujících pozemků tyto plochy dále rozšiřovat. Zejména v segmentech s dochovaným historickým členěním plužiny nedopustit neobhospodařování dalších zemědělských ploch.
- Zvolit vhodný management pro zachování stepních trávníků.
- V případě pokračování těžební činnosti nedovolit rozšiřování lomů za pohledově exponované hřbety, které rámuji celé údolí, nebo dokonce k vrcholům jednotlivých kuželů, jež tvoří krajinné póly. Po ukončení těžby ponechat těžební prostory z větší části samovolné sukcesy, nepřipouštět skládkování odpadu.
- Porosty před u kaple sv. Jana Křtitele pod vrcholem Plešivce by bylo vhodné upravit tak, aby byla z navazujícího bezlesí viditelná.

31. Žernosecká brázda nad údolím Labe:

Charakteristika:

Hluboce se zařezávající údolí na vstupu Labe do Českého středohoří a boční sníženina východně od Velkých Žernosek, rámované vypreparovanými výraznými kužely sopečného pohoří, především masivem Lovoše. Většina území leží nad krajinným suterénem vlastního zaříznutého údolí Labe s Českou bránou a částečně i Oparenského údolí. Jedná se o severní lem starosídlní krajiny České tabule, vyšší polohy byly kolonizovány až během vrcholného středověku. Sídlní strukturu tvoří převážně návesní vsi s úsekovou, případně dělenou úsekovou plužinou (Velké Žernoseky, Malíč, Kamýk). Až mnohem později vznikla novodobá silniční ves Knobložka.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy izolovaných kuželů Lovoš – Kibička, Plešivec, Strážiště, Velká Vendula, Kalvárie a hřbetů Třešňovka – Třídolí – Bídnice. V jižní vedutě se výrazně projevují i svahy předsunutého kužele Radobýlu. Značně otevřeného charakteru je ohraničení v ose údolí Labe, a to zejména na jihu, kde se údolí otevírá do roviny Dolnooharské tabule.

Matrice:

Lesozemědělská až zemědělská krajina s kompaktními vesnickými sídly s převážně sevřenou zástavbou, obklopenou poli a rozsáhlými ovocnými sady, které lemují zemědělské travní porosty luk a pastvin. Struktura plužin byla značně setřena kolektivizací. Urbanistická struktura Malíče a Knobložky se velmi dobře dochovala, u Malých a Velkých Žernosek byla narušena, zejména novou zástavbou. Jihozápadní svah Strážiště pokrývají tradiční vinice. Smíšené až listnaté lesní porosty, místy přírodního charakteru, zaujímají zejména prudší svahy a vyšší polohy. Některé vrcholy pokrývají travní porosty připomínající stepní trávníky, které místy, díky hojnému výskytu dřevin, nabývají lesostepního charakteru. V dolní části jihovýchodní hřbetu Dobrého se nachází povrchový lom, v přiléhajícím Oparenském údolí pak chatové osady.

Textury matric zemědělských (Zt, Zo), stepních lad (Xs), vodní plochy Labe (Vt) a povrchové těžby (Tp) jsou světlé. Vesnická zástavba (Nv, Nr, Nh) a chatové kolonie (Ch) vytváří různě zrnité textury. Tmavé textury má především matrice lesních porostů (Ls), méně pak vysokokmenných sadů (Zs) a křovinným lad (Xk).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Strážiště, Třešňovky, Plešivce, Velké Venduly, Bídnice a Lovoše – Kibičky, přičemž vrcholu Lovoše dominuje turistická chata a vysílač. Pro pól neobvyklá matrice speciálních zemědělských kultur (Zk), v tomto případě vinice, pokrývá vrchol Malé Venduly. Světlejší matici zemědělských travních porostů (Zt) místy částečně zarůstajících má Třídolí s pohledově rušivým vysílačem. Světlá je i matrice stepních trávníků (Xs) na Kalvárii s historickými kříži a na předsunutém vrcholu Radobýlu s křížem, u kterého se ovšem zásadně uplatňuje částečně odtěžený čedičový kužel. Podobná situace je i u vrcholu Kamýk, kde výrazný skalní výchoz (Sk) s hradní zříceninou převyšuje okolní lesní porost a vytváří spolu se zástavbou vsi (Nr) se zámečkem a navazujícím hospodářským dvorem výrazný krajinný pól. Významným pólem je centrum českého vinařství Velké Žernoseky se zámkem a kostelem sv. Mikuláše.

Osy:

Tok Labe a osa bočního Žernoseckého údolí.

Doporučení:

- Sídla plošně nerozšiřovat a využívat především prostorových rezerv ve vlastní zástavbě, případně navazovat pouze jednotlivými záměry na danou urbanistickou strukturu.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).

- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zásadně nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od sídel - dodržet kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny.
- Nerozšiřovat chatové osady v Oparenském údolí severně od Malých Žernosek, zásadně pak nepřipouštět nahrazování chat trvale obytnými stavbami.
- Vizualně exponované zemědělské či výrobní objekty pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužiny.
- Zachovat a dále podporovat tradiční pěstování vinné révy i ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Zvláštní pozornost věnovat zbytkům porostů přírodního charakteru.
- Přírodní sukcesí zarůstající plochy, mající dnes již charakter rozvolněných iniciačních lesních porostů s vysokým zastoupením keřového patra, je možné ponechat samovolnému vývoji. Nevhodné je však neobhospodařováním navazujících pozemků tyto plochy dále rozšiřovat.
- Zvolit vhodný management pro zachování stepních trávníků.

32. Tlučeňské údolí:

Charakteristika:

Uzavřená, postupně se výrazně zahlubující údolí Tlučeňského potoka a jeho pravostranného přítoku, část SvC tak leží nad krajinným suterénem vlastního hluboce zaříznutého Tlučeňského potoka. Z východu jsou rámována mohutným hřbetem hornatiny, ze západu pak vypreparovanými kužely sopečného pohoří. Jedná se o vrcholně středověkou sídelní krajinu. Sídelní struktura je tvořena návesními (Hlinná) a hromadně silničními vesmi (Tlučeň, Kundratice). Všechny sídla obklopuje úseková plužina.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy táhlého hřebene Hradiště – Holý vrch (Lysá hora) – Homolka a izolovaných kuželů Plešivce, Varhoště a Trabic. Údolí se pohledově otevírá především na severozápad do širokého kaňonu Labe.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s převážně hromadnými vsemi (mimo návesní část Hlinné) a v okolí Hlinné s velmi dobře dochovanou plužinou, v ostatních případech s částečně dochovanou plužinou, kterou dnes tvoří převážně louky a pastviny, pouze místy pole a okrajově i sady. Smíšené až listnaté lesní porosty zaujímají zejména prudší svahy a vyšší polohy, ovšem někde se nachází i na místě původních plužin. Plochá temena na východě pokrývají často travní porosty, připomínající stepní trávníky, které místy, díky hojnému výskytu dřevin, nabývají lesostepního charakteru.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) a stepních lad (Xs) jsou světlé, vesnická zástavba (Nv, Nr, Nh) a chatové objekty (Ch) tvoří tmavě zrnité textury. Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls), částečně i křovin (Xk).

Póly:

Světlou maticí travních porostů (Zt, Xs) mají převážně plochá temena vrcholů Homolky, Holého vrchu (Lysá hora) a částečně i Hradiště, kde nevelký vrcholový remíz obklopují stepní trávníky.

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Trabice, Varhošť s rozhlednou a jeho výrazný ostroh Krkavčí skála a částečně i Plešivec, na jehož vrcholu se však navíc uplatňuje skalní matrice (Sk) kamenného moře.

Sídlo Hlinná s dochovanou urbanistickou strukturou (Nv, Nr).

Osy:

Tok Tlučeňského potoka.

Doporučení:

- Sídla již dále nerozšiřovat a využívat pouze prostorových rezerv ve vlastní zástavbě.
- Zásadně nepřipouštět stavby v odtržené poloze - dodržet kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny.
- Nepřipustit rozšiřování chatové osady v Tlučeňském údolí.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Pohledově dominantní zemědělské areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužiny.
- Podporovat tradičního pěstování ovocných dřevin, především plošnou obnovu vysokokmenných sadů.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět plošně významnější zalesňování zbylé plužiny. Zásadně nepřipustit zarůstání dobře dochované plužiny v okolí Hlinné.
- Zvolit vhodný management pro zachování vrcholových stepních trávníků.

33. Prameny Pokratického potoka:

Charakteristika:

Uzavřené údolí horního povodí postupně se zařezávajícího Pokratického potoka obklopené převážně táhlými hřbety sopečného pohoří, mající místy až charakter hornatiny. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Sídelní struktura je netypicky tvořena návesní vsí Lbín s délkovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy půlkruhovitého hřbetu Dlouhý vrch - Vrchovina – Vimperk – Homolka - Holý vrch (Lysá hora) – Hradiště. Otevřenější charakter má ohraničení na jihu, kde se údolí otevírá v ose vodního toku.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s centrálně umístěnou soustředěnou návesní vsí Lbín s částečně dochovanou délkovou plužinou, kterou dnes tvoří převážně louky a pastviny. Převážně smíšené lesní porosty zaujímají zejména prudší svahy a hřbet Dlouhého vrchu, částečně však zabírají i původní plochy plužiny.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centru plužiny tvoří vesnická zástavba (Nr, Nh) a rekreační areál v Mentaurově (Rs) tmavě zrnité textury. Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls).

Póly:

Světlou matici zemědělských travních porostů (Zt) mají především plochá temena vrcholů Vrchoviny - Vimperku, částečně i Homolky, kde lesní porost z části zakrývá travnaté temeno, a Holého vrchu (Lysá hora), kde nabývají téměř stepního charakteru (Xs).

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají ostroh Hradiště a vrchol Dlouhého vrchu.

Kulturním polem je centrálně umístěné sídlo Lbín (Vr).

Osy:

Pokratický potok.

Doporučení:

- Určit konečný limit zastavitelnosti území ve Lbíně, do jehož urbanistické struktury výrazně vstoupila nesourodá novodobá rekreačně-obytná zástavba, která částečně setřela vesnický charakter sídla. Nedopustit proto další významnější zastavování

okolní plužiny, zásadně pak nepřipouštět stavby v odtržené poloze - dodržet kompaktní charakter zástavby oddělené od volné krajiny.

- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Pohledově dominantní halové objekty pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět plošně významnější zalesňování zbylé plužiny.
- Vhodné je podporovat snahy o obnovu tradičního pěstování ovocných vysokokmenných dřevin.

34. Ploskovické údolí Lučního potoka:

Charakteristika:

Plochá, poměrně široká sníženina, náležející již ke Středočeské tabuli, která zde zabíhá do Českého středohoří, jehož sopečné kužely a hřbety ji obklopují ze tří stran. Většina plochého dna údolí náleží již ke starosídelní krajině, okrajové vyšší polohy byly osídleny až během středověku. Sídelní struktura je tvořena hromadnými silničními vesmi (Těchlobuzice, Ploskovice, Vinné a Myštice) a zejména návěsními vesmi (Maškovice, Býčkovice, Horní a Dolní Nezly, Soběnice, Mladé a Chudoslavice). Všechna sídla jsou obklopena úsekovou plužinou, v okolí Ploskovic se významně uplatňuje plužina dominikální.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy kuželovitých vrcholů Mlýnského vrchu, Trojhory a hřbetu Dlouhý vrch - Panenský kámen - Křížová hora, mimo řešené území pak Křemín, Holý vrch, Skalky a Hořidla. Otevřený charakter má ohraničení zejména na jihozápadě mezi plochou Bílou horou a Křemínem a na severu v údolí Ploskovického potoka, částečně i východně od Horních Řepčic.

Matrice:

Zemědělská krajina s převažujícími scelenými poli, na méně příhodných lokalitách s loukami a pastvinami, významně zastoupeny jsou i plošně rozsáhlé sady (okolí Těchlobuzic). Převážně smíšené lesní porosty zaujímají pouze prudší okrajové svahy, případně kuželovité vrcholy. U některých sídel se nacházejí rybníky, největší u Býčkovic. V centrech příslušejících plužin leží sídla s dobře dochovanou historickou strukturou.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) a vodních ploch (Vr) jsou světlé. V centrech plužin tvoří vesnická zástavba (Nr, Nv, Nh) tmavě zrnité textury. Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls) a vysokokmenné sady (Zs). Specifická je textura residenční zástavby zámku a navazujícího parku v Ploskovicích (Pr, Pa).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls): Mlýnský vrch, Dlouhý vrch, Panenský kámen, Křížová hora, Myštický vrch, Lišcín a částečně i Trojhora, kde se však zásadně uplatňuje skalní matrice (Sk) vypreparovaného masivu.

Sídlo Ploskovice s významným barokním zámkem, ves Těchlobuzice s významným souborem lidových staveb a vesnické památkové zóny Dolní Nezly a Soběnice.

Již mimo řešené území Skalky, výrazný kužel Křemína, Holý vrch a v exponovaném sedle mezi nimi umístěný kostel Nejsvětější Trojice.

Osy:

Luční potok a jeho boční přítoky, zejména Široký a Chudoslavický potok.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty některých sídel dbát na zachování současné struktury vesnické zástavby, nejlépe již dále nestavět.

- Ani ostatní menší sídla již významněji nerozšiřovat, tzn. využívat vnitřní prostorové rezervy. V případě dalšího rozvoje vždy dodržet jejich urbanistickou strukturu.
- V zastavitelném území sídel na území CHKO se pak řídit doporučeními studie (2).
- V Ploskovicích nedopustit další růst plošné zástavby kobercového charakteru. Při posuzování záměrů pečlivě dbát na zachování siluety sídla s dominantou zámku.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat členění původních plužin.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály a pohledově izolovat zelení.
- Podporovat snahy o tradiční pěstování ovocných vysokokmenných dřevin, případně i jiných tradičních speciálních kultur (vinice, chmelnice).
- U lesních porostů podporovat jejich smíšený charakter.

35. Údolí Trojhorského potoka:

Charakteristika:

Plochy, mírně zvlněný reliéf horního povodí Trojhorního a Chudoslavického potoka, ze kterého vystupují vypreparované výrazné kužely a kupy sopečného pohoří, na západě rámované výrazným masivem Dlouhého hřbetu. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu, krajinu s okrouhlicí (Řepčice) s paprscitou plužinou a s krátkou řadovou vsí Rýdeč s délkovou plužinou. Sídelní strukturu dále netypicky doplňuje hromadná ves Všeradiště, návesní ves (Staňkovice) a novodobé silniční struktury západně od Rýdeče vše s úsekovou, z části dělenou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří především svahy kuželů Trojhory, Kalicha, Pískové hory, Panny, Špičáku, Rýdečského vrchu, Rovného a mohutného hřbetu Vrchoviny - Dlouhého vrchu. Otevřený charakter má ohraničení především na jihovýchodě v ose vodních toků mezi Kalichem a Trojhorou a Trojhorou a Obecním vrchem.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s loukami, pastvinami, místy i poli a zbytky vysokokmenných sadů. Sídla si velmi dobře zachovala svoji vesnickou strukturu zástavby, což vesměs platí i pro jejich architekturu. Velká část plužiny se dochovala téměř ve své původní rozloze a místy i s členěním pozemků. Výše položené zemědělské bezlesí je dnes převážně zatravněno, místy se zbytky původních sadů, směrem k jihu přibývá polí. Převážně smíšené lesní porosty pokrývají většinu výraznějších hřbetů i kuželů.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužin tvoří matrice venkovské zástavby (Nv, Nr, Nh) spolu s navazující zelení tmavě zrnité textury. Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls) a místy i vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Tmavou texturu lesní matrice (Ls) mají vrcholy Pískové hory, Rovného, Špičáku, Rýdečského vrchu, Vrchoviny, ostrohu Dlouhého vrchu, Trojhory, Kalicha a Panny, oba posledně jmenované s hradními zříceninami. U Kalicha a Trojhory se navíc zcela zásadně uplatňuje matrice skalních stěn (Sk).

Kulturními póly jsou sídla Řepčice a Staňkovice se soubory staveb lidové architektury.

Osy:

Paralelní toky Trojhorského potoka a Chudoslavického potoka.

Doporučení:

- Sídla již významněji nerozšiřovat.
- Dbát na zachování současné struktury vesnické zástavby, tzn. okrouhlice (Řepčice), krátká řadová (Rýdeč), hromadnou (Všeradiče), návesní (Staňkovice) – zachovat

prostorové oddělení shluků zástavby. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).

- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy dbát na zachování členění původních plužin.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Podporovat snahy o tradiční pěstování ovocných vysokokmenných dřevin. Usilovat o obnovu a údržbu zbylých sadů, které jsou dokladem dlouhodobé kultivace krajiny.
- Rozlohu lesních porostů udržovat v současném rozsahu - nepřipouštět plošně významnější zalesňování. Podporovat přeměnu smrkových monokultur na porosty s přirozenější druhovou skladbou.

36. Třebošinská kotlina:

Charakteristika:

Plochá, mírně zvlněná nálevkovitá kotlina se sídelním centrem obce Třebošín, rámovaná vypreparovanými výraznými kužely sopečného pohoří a mohutným hřbetem Sedla. Ploché dno údolí náleží již k vrcholně středověké sídelní krajině, vyšší polohy byly osídleny až během pozdního středověku. Sídelní struktura je tvořena návesní vsí Třebošins traťovou a dominikální plužinou, Hromadně silničními sídly Dolní a Horní Týnec a rozvolněná silniční víska Mlýnec s úsekovou plužinou. V pozdním středověku netypicky vzniklo hromadné Peklo s úsekovou plužinou a zejména krátká řadová ves Kotelice s délkovou plužinou a charakterově obdobné vísky Klokoč a Nová Vesnička s úsekovými a délkovými plužinami.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy izolovaných kuželů Mlýnského vrchu, Trojhorý a výrazného Kalicha, dále pak hřbetu Soudný kámen – Novoveský kopec a především mohutného hřbetu Sedlo s nižším kuželem Malého Sedla. Otevřený charakter má ohraničení v ose vodních toků na severozápadě mezi Kalichem a Trojhorou a zejména na jihu mezi Trojhorou a Mlýnským vrchem.

Matrice:

Zemědělskou krajinu s převažujícími poli, na něž navazují louky, pastviny a sady, obklopují poměrně souvislé převážně smíšené lesní porosty na svazích kuželovitých vrcholů, zejména však na hřbetu Sedla. V centrech scelených plužin jsou sídla s dobře dochovanou historickou strukturou, jen omezeně doplněnou novodobou zástavbou. U rybníka Machčák se nachází chatová kolonie.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) a vodní plochy (Vr) jsou světlé. V centrech plužin tvoří vesnická zástavba (Nr s Nh, v Třebošíně navíc i Nv) a chatová kolonie (Ch) různě tmavě zrnité textury. Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls, místy až Lp) a částečně i vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls): Mlýnský vrch, Litýš s hradní zříceninou, Soudný kámen a jeho západní ostroh, dále Sedlo, Malé Sedlo a částečně i Trojhora a výrazný Kalich s hradní zříceninou, u kterých se však zásadně uplatňuje především skalnatý výchoz (Sk).

Pohledově exponované sídlo Třebošín s kostelem sv. Mikuláše a dochovanými stavbami lidové architektury.

Osy:

Paprskovitá soustava drobných vodních toků, především osy Lučního, Trojhorského a Kotelického potoka.

Doporučení:

- Menší sídla, tzn. mimo Třebušín, již významněji nerozšiřovat, tzn. využívat vnitřní prostorové rezervy.
- Okolo Třebušína nedopustit vznik plošné zástavby kobercového charakteru, ani obytné či rekreační objekty v odtržené poloze od stávající zástavby. Při posuzování záměrů pečlivě dbát na zachování siluety sídla.
- Dbát na dodržení současné struktury vesnické zástavby. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat členění původních plužin.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály a bytové domy v Třebušíně pohledově izolovat zelení.
- Podporovat snahy o tradiční pěstování ovocných vysokokmenných dřevin. Usilovat o obnovu a údržbu zbylých sadů tradičních forem, které jsou dokladem dlouhodobé kultivace krajiny.
- Rozlohu lesních porostů udržovat v současném rozsahu a podporovat jejich smíšený charakter.

37. Prameny Lučního potoka:

Charakteristika:

Ploché, nevelké údolí, kde pramení Luční potok směřující na jih, lemované ze severu táhlými hřbety, z jihu pak výraznými kužely sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Sídelní struktura je však netypicky tvořena návesní vsí Hlupice s délkovou plužinou a hromadně silničními vískami Zababeč, Nová Ves a Zadní Nezly s úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří především svahy masivu Soudného kamene a jeho západního ostrohu, izolovaného kuželu Kalicha a částečně i Pískové hory. Otevřený charakter má ohraničení zejména na jihu v ose Lučního potoka mezi Kalichem a bočním hřbetem Soudného kamene.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s loukami, pastvinami a zbytky vysokokmenných sadů. Vesnickou zástavbu tvoří vsi silničního charakteru, v okolí Hlupic dobře dochovanou strukturou délkové plužiny. Převážně smíšené lesní porosty zaujímají prudší svahy a kužely sopečných vrchů, rozsáhlejší celek se nachází na svazích Soudného kamene a především jeho západního hřbetu. Textury matrice zemědělských travních porostů (Zt) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba spolu s navazující zelení (Nr) a chatovou kolonií (Ch) v údolí Lučního potoka tmavě zrnité textury. Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls) a vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Tmavou texturu lesní matrice (Ls) mají vrcholy Pískové hory, Soudného kamene s ostrohem a Kalicha se zříceninou stejnojmenného hradu.

Vrchol Doubravického kopce má světlou zemědělskou matici (Zt).

Osy:

Tok Lučního potoka.

Doporučení:

- Sídla již významněji nerozšiřovat.
- Dbát na zachování současné struktury vesnické zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou orientovanou kolem komunikace. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.

- Pohledově výrazné zemědělské areály pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy dbát na zachování členění původních plužin.
- Podporovat snahy o tradiční pěstování ovocných vysokokmenných dřevin. Usilovat alespoň o částečnou obnovu a údržbu zbylých tradičních sadů – doklad dlouhodobé-kultivace krajiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nepřipouštět plošně významnější zalesňování.

38. Povodí Homolského potoka:

Charakteristika:

Poměrně rozsáhlý údolní systém postupně se zařezávajícího Homolského potoka a jeho přítoků, zejména levostranného Proboštovského potoka, obklopeného mohutnými svahy sopečného pohoří, na jihovýchodě pak vypreparovanými kužely. Většina území leží nad krajinným suterénem vlastního zaříznutého údolí Homolského potoka. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Sídelní struktura je tvořena krátkými řadovými vesmi (Tašov, Řetouň, Pohoří, Lhota pod Pannou, Haslice, Bláhov, Babiny, Liškov) s délkovou plužinou, okrouhlicí (Suletice) s paprscitou plužinou a netypicky také návesními vesmi (Proboštov) a hromadnými silničními vesmi (Homole pod Pannou, Horní Zálezly, Byňov) s úsekovou plužinou. V novověku pak byla sídelní struktura doplněna o rozvolněnou hromadnou strukturu (Nová Ves u Pláně) a o několik skupinek samostatně stojících objektů (Pláň, Bukovina, Berand a jihozáp. od Homole s úsekovými plužinami).

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Pláň – Doubravický kopec, Kukla – Kamenný vrch – Babinský vrch a kuželů Špičák, Zadní vrch, Panna. SvC se pohledově otevírá zejména v ose údolí směrem na severozápad do širokého údolí Labe.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s roztroušenými vesnickými sídly různých urbanistických typů, která si poměrně dobře zachovaly svou vesnickou strukturu zástavby (často největším narušením jsou halové objekty). Urbanismus některých sídel (Horní Nezly, Pohoří, Suletice a částečně i Byňov) je dochovaný velmi dobře, což vesměs platí i pro jejich architekturu. Přestože některé části zemědělského bezlesí zarostly porosty dřevin (především prudší svahy zaříznutých údolí), velká část plužiny se dochovala téměř ve své původní rozloze a často i s členěním pozemků, zvýrazněným linií zelení na jejich hranách (nejlépe na katastrech obcí Lhota pod Panou, Suletice, Babiny, Byňov). Plužiny jsou dnes téměř zcela zatravněny, místy se zbytky původních sadů. Převážně listnaté lesy zaujímají prudší svahy hřbetů a zaříznutého údolí na severu, vrcholy a temena kuželů v jižní části pokrývají smíšené místy až jehličnaté lesní porosty.

Textura matrice zemědělských travních porostů (Zt) je světlá, v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Nh). Tmavé matrice jsou hlavně lesních porostů (Ls), místy i vysokokmenných sadů (Zs).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Kukla s vysílačem, Kamenný vrch, Vrchovina, Babinský vrch, Špičák, Zadní vrch, Rovný, Panna s hradní zříceninou, Smetánka, Kamenná hora – Sokolí hřeben a Magnetovec.

Vrcholy se světlejší zemědělskou maticí (Zt) jsou Pláň a Doubravický kopec.

Kulturními póly jsou sídla Proboštov s kostelem sv. Jana Křtitele, Homole u Panny s dominantním kostelem sv. Pia V., pohledově exponovaný Malečov a Suletice s dochovaným souborem lidových staveb.

Osy:

Tok Homolského potoka a jeho levostranného přítoku Proboštovského potoka.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty většiny sídel přísně dbát na zachování vesnického charakteru jejich zástavby. Menší nejhodnotnější sídla (Horní Zálezly, Suletice, historické jádro Proboštova i Pohoří) nejlépe již dále nerozvíjet, případně pouze o jednotlivé záměry, které budou důsledně respektovat jejich urbanistickou strukturu. Obecně přednostně využívat původních parcel. U Babin II a Pláně nejlépe rezignovat na jakýkoli další rozvoj.
- Zvláště u pohledově exponovaných vsí, což je velká část sídel, dbát na zachování jejich siluety.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních plužin. Nepřipustit jejich plošně významnější zarůstání, zejména těch nejlépe zachovalých (Babiny, Byňov, Lhota pod Pannou).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a v druhové skladbě podporovat původní listnáče, zejména na jihovýchodě území.

39. Údolí Nestěmického potoka:

Charakteristika

Ploché uzavřené údolí, které je prameništěm postupně se zahlubujícího Neštěmického potoka. Proto část SvC leží nad krajinným suterénem tohoto zaříznutého údolí. Část území leží ve vrcholně a část v pozdně středověké sídelní krajině. Vrcholně středověkému založení odpovídají návesní vsi (Sovolusky, Libov) s úsekovou plužinou, ta obklopuje i hromadnou silniční vsi Ryjice a Blansko a také malý, zde netypický segment rozptýleného osídlení severně od Ryjic. V pozdním středověku byl založen Radejčín – netypická okrouhlice s pravidelnou oválnou návší a s délkovou plužinou.

Ohraničení

Veduty tvoří především svahy hřbetu Blansko, „Die hohe Treibe“ a kuželů Zámeckého vrchu, Radešína, Farského vrchu a Ryjického kopce. Pohledově se údolí otevírá v ose vodního toku pouze na jih do širokého údolí Labe.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s travními porosty a poli na mírnějších svazích a temenech a převážně smíšenými, místy a ž listatými, lesními porosty na kuželovitých vrcholech a prudších svazích zaříznutého údolí. Urbanistická struktura Radešína zůstala zachována, narušuje ji až nová výstavba v posledních letech, Blansko a Libov byly částečně narušeny demolicemi a Sovolusky i novou výstavbou. Do údolí severně od Ryjic vstoupila novodobá zástavba chatové kolonie. Členění plužin bylo z větší části setřeno.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, Nh), stejně jako novodobá matrice chatové kolonie (Ch). Tmavé matrice mají zbytky vysokokmených sadů (Zs) a především lesní porosty (Ls) na kuželovitých vrcholech a svazích zaříznutého údolí.

Póly:

Vrcholy se zemědělskou maticí (Zt): Zámecký vrch, „Die hohe Treibe“, Arnultovický kopec. Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls): Radešín, Farský vrch, Ryjický kopec, Blansko s hradní zříceninou.

Kulturním pólem je střed sídla Radešín.

Osy:

Tok Neštěmického potoka.

Doporučení:

- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2). U Radešína zachovat prostorový odstup nové zástavby od historické vsi a rozhodně nepokračovat v kobercové zástavbě.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužin.
- Vizualně výrazné zemědělské areály pohledově izolovat zelení.
- Lesy udržovat v současném zastoupení.

40. Chuderské údolí:

Charakteristika

Nálevkovité údolí horního povodí Chuderského potoka obklopené poměrně výraznými hřbety a kužely sopečného pohoří, majícího místy až charakter hornatiny. Jedná se o vrcholně středověkou sídelní krajinu s návesními vesmi a úsekovou a dělenou úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy kuželovitých vrcholů Čepec, Zámecký vrch, Radešín, Dobětická výšina a Erbenova vyhlídka. Pohledově se údolí otevírá pouze na jihovýchod do širokého, zahloubeného údolí Labe.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s původně návesními vesmi s dnes setřelou dělenou úsekovou plužinou, kterou dnes tvoří pouze louky a pastviny. Do původní vesnické zástavby Chudera a jeho plužiny plošně vstoupila městská kobercová zástavba, stejně jako do původně zahrádkářské kolonie jižně od něj. Nesouvislé smíšené lesní porosty jsou roztroušeny na vystupujících kuželovitých vrcholech a prudších svazích.

Textura zemědělských travních porostů (Zt) je světlá, v centru plužiny vytváří matrice původní vesnické rozvolněné zástavby (Nr) s halovými objekty (Nh) a novodobou kobercovou zástavbou městského typu (Mk) různě zrnité textury. Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls).

Póly:

Vrcholy mají tmavou texturu lesní matrice (Ls) - Radešín, Čepec, anebo světlou matici zemědělských trávníků (Zt) - Zámecký vrch a částečně i Dobětická výšina.

Střed zástavby Chudera.

Osy:

Tok Chuderského potoka.

Doporučení:

- Určit konečný limit zastavitelnosti území v okolí Chudera, které se staly rozvojovým prostorem ústecké aglomerace pohlcující původní vesnický charakter sídla. Vhodné by bylo zamezit dalšímu plošnému zastavování plužiny kobercovou zástavbou, rozhodně nepropojovat s aglomerací Ústí. Posilován by měl být kompaktní charakter zástavby oddělený od volné krajiny.
- V zastavitelném území sídel na území CHKO se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.

41. Horní povodí Lužického potoka:

Charakteristika:

Z počátku ploché, uzavřené údolí, postupně se zařezávajícího Lužeckého potoka, obklopené táhlými hřbety, případně kužely sopečného pohoří. Část území proto leží nad krajinným suterénem tohoto zaříznutého toku. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Sídelní strukturu je tvořena poměrně různorodými typy sídel – netypické jsou vsi návesní (Mnichov) a hromadné (Lužec) s dělenou úsekovou a úsekovou plužinou. Naopak typické jsou okrouhlíce (Slavošov, Lysá) s paprscitou plužinou a krátké řadové vsi (Lipová, Mirkov) s délkovou plužinou. V plužině Mirkova pak vzniklo několik drobných shluků a rozptýlených usedlostí.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetu „Die hohe Treibe“, Vysoký háj - Javorský vrch – Slavošov – U Lysé, a izolované kužely Blansko a Vysoký kámen. Pouze velmi omezeně se údolí pohledově otevírá na jihovýchod.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s roztroušenými vesnickými sídly různých urbanistických typů, jejichž struktura se vesměs velmi dobře zachovala (u většiny z nich jsou největším narušením velkoobjemové halové objekty zemědělských družstev, dnes často opuštěných). Přestože některé okrajové části zemědělského bezlesí zarostly porosty dřevin, většina plužiny se dochovala téměř ve své původní rozloze a často i s členěním pozemků, zvýrazněným linií zelení na jejich hranách. Plužiny jsou dnes téměř zcela zatravněny. Převážně listnaté lesní porosty zaujímají především výraznější vrcholy a prudší svahy hřbetů a zaříznutého údolí.

Textury zemědělských matric jsou světlé (Zt, Zo), v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Nh). Tmavé matrice jsou hlavně lesních porostů (Ls).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Vysoký kámen, Slavošov s vysílačem, Vysoký háj a Blansko, kde se však uplatňuje především stejnojmenná hradní zřícenina na skalním výchozu.

Světlejší zemědělskou maticí (Zt) mají temeno „Die hohe Treibe“, hřbet U Lysé a mohutný masiv Javorského vrchu s řadou sloupů VVN.

Méně jednoznačným kulturním pólem je ves Lipová s kostelem sv. Martina.

Osy:

Zahlubující se tok Lužeckého potoka.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty sídel dbát na zachování dochované vesnické struktury zástavby. K případnému stavebnímu rozvoji využívat pouze původních stavebních parcel, rozhodně nepřipustit plošný rozvoj.
- Zvláště u pohledově exponovaných vsí dbát na zachování jejich siluety.
- V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- Měřítkově neadekvátní, často opuštěné zemědělské halové objekty by bylo vhodné odstranit. Ostatní exponované velkokapacitní zemědělské či výrobní objekty pak pohledově odclonit zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužin, především jejich nejzachovalejších částí.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a v druhovém složení nadále upřednostňovat původní listnaté dřeviny.

42. Varvažovská část Chabařovické pánve:

Charakteristika

Plochá sníženina severně od Ústí nad Labem, tvořící východní výběžek Mostecké pánve, oddělující Krušné hory od Českého středohoří. Plochá centrální část je silně přeměněna

činností člověka (bývalé hnědouhelné doly, postupující ústecká aglomerace, dopravní a průmyslové stavby). Prostor vlastní pánve náleží k starosídelní krajině, využívané člověkem od pravěku, naopak navazující svahy – vlastní řešené území – byly osídleny ve vrcholném středověku nebo dokonce až v novověku (zejména čelní svah Krušných hor). Sídelní struktura v řešené části území je tvořena nepravidelnými návesními vsemi s dělenou úsekovou plužinou (Božtěšice, Strážky). Až mnohem později pak vznikla krátká řadová ves Neznabohy s délkovou plužinou. Do řešeného území zasahuje pouze východním okrajem.

Ohraničení:

Veduty tvoří v řešeném území čelní svahy hřbetů Arnultovický kopec - Ostroh – Čepce, Erbenova vyhlídka, mimo řešené území zejména čelní svahy Střížovického vrchu a na severu mohutný čelní svah kerného pohorí Krušných hor, především pak Rudného vrchu. Poměrně značně otevřený charakter má ohraničení v okolí obce Chlumeck směřem na západ, méně pak v ose údolí Klíšského potoka na severovýchod a omezeně i na jih v prostoru centrální zástavby Ústí.

Matrice:

Ploché dno pánve původně zaujímal zemědělská krajina polí, pastvin, luk a sadů s roztroušenými soustředěnými sídly v centrech příslušejících plužin. Využívání území se však zásadně změnilo v 2. pol. 20. století (týká se to však zejména částí mimo řešené území). Na jeho velké části probíhala povrchová těžba hnědého uhlí, která zcela změnila původní sídelní strukturu včetně likvidace několika sídel. Po ukončení těžební činnosti jsou mnohé dobývací prostory zatopeny, jiné rekultivovány, ponechány samovolné sukcesy, případně ve fázi přeměny pro jiné využití (sport, letiště). Velkou část území zaujímá rozšiřující se aglomerace Ústí, včetně rozsáhlých průmyslových či obchodních areálů. Zbylá zemědělská krajina s menšími, zpravidla však bouřlivě se rozvíjejícími sídly, zaujímá převážně severovýchodní cíp pánve. Historická sídla na území CHKO Strážky a Božtěšice byla novodobě doplněna o kobercovou zástavbu. Členění plužin bylo setřeno při scelování pozemků. Souvislejší, převážně smíšené lesní porosty, pokrývají temena a prudší svahy kuželovitých sopečných vrchů a zejména pak výrazný čelní svah Krušných hor. Nedávno pak do území vstoupila novodobá plocha dálničního tělesa.

Agglomerace Ústí n. L. s různorodou městkou zástavbou a navazující zelení (Mk, Mh, Ms, Mv, Pa, Zz, Ch, Dp, Ds, To) tvoří spolu s ostatními sídly (Nr, Nh, Nv) různě zrnité textury. Textury zbylých zemědělských matric (Zt, Zo) a poměrně rozsáhlých vodních ploch nádrží (Vr) jsou světlé, tmavé jsou především matrice lesních porostů (Ls), které zaujímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů. Bývalé těžební prostory (Tp), navazující ruderalizované plochy (Xr) či plochy v přechodné fázi mají matici značně nesourodou, převážně se však projevují jako tmavě zrnité textury.

Póly:

Kužely kopců s lesní maticí (Ls) - Arnultovický kopec s ostrohem a Čepce. Mimo řešené území pak izolovaný kužel Jedlové hory, Střížovický vrch s vysílačem, Rudný vrch, Jelení vrch, Nakléřovská vyvýšenina, dále všebořický kostel sv. Mikuláše a okolí Chlumce jako významový pól - dějiště významných bitev.

Osy:

Paralelní potoky Klíšský a Bílý. Za novodobou, silně dominantní osu lze považovat dálnici D8 (již mimo CHKO).

Doporučení:

- Plochy navazující na ústeckou aglomeraci (Božtěšice) lze považovat za rozvojový prostor severního cípu města. Přednostně by měly být využívány prostorové rezervy uvnitř stávající zástavby. Posilován by měl být kompaktní charakter městské zástavby oddělený od volné krajiny s menšími sídly.

- Při rozvoji menších sídel by měla být alespoň rámcově dodržena vesnická struktura zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou. V zastavitelném území sídel na území CHKO se řídit doporučeními studie (2). U Strážek zvýšeně chránit historické jádro.
- Využití ploch po těžební činnosti by mělo být řešeno komplexně a s ohledem na mimořádnou příležitost k vytvoření novodobé stabilní krajinné struktury.
- Především vizuálně exponované zemědělské, výrobní či obchodní komplexy a areál policie u Božtěšic pohledově izolovat zelení.
- V zemědělské krajině nepovolovat mimo zastavitelné území žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován jejich smíšený charakter.
- Vhodné by bylo doplnit těleso dálnice doprovodnou vysokou zelení, aby byla snížena vizuální dominance této novodobé osy.
- Podporovat projekty připomínající významné historické bitvy v okolí Chlumce jako součást paměti krajiny, která byla z velké části zcela setřena.

43. Chvojenské údolí:

Charakteristika

Rozšiřující se údolí je součástí Libouchecké brázdy, oddělující táhlé kužely sopečného Českého středohoří od výrazných svahů kerného pohoří Krušných hor, po jehož úpatí je vedeno těleso dálnice D8. Území náleží k pozdně středověkým sídelním krajinám s okrouhlicemi s paprscitou plužinou (Malé, Velké a Luční Chvojno a Žďár) a s pravidelnou krátkou řadovou vsí s délkovou plužinou (Arnultovice).

Ohraničení:

Veduty tvoří v řešeném území svahy hřbetu Chvojenc – Pláň a Arnultovického kopce a jeho bočního hřbetu, mimo území pak svahy Krušných hor, především Nakléřovské vyvýšeniny. Poměrně značně otevřený charakter má ohraničení v ose údolí Klíšského potoka, a to jak směrem na jihozápad, tak severovýchod. Méně výrazné je ohraničení na východě po nevýrazných táhlých hřbetech.

Matrice:

Většinou se jedná o mírně zvlněnou lesozemědělskou, místy až zemědělskou krajinu s loukami, pastvinami a poli s částečně dochovanou strukturou členění plužin (paprscitá, délková). V jádrech příslušných plužin se nachází zástavba sídel - okrouhlice (Žďár, Malé, Velké a Luční Chvojno) a pravidelné krátké řadové vsi (Arnultovice a Knínice) a několik rybníků, na svazích východně od Žďárku je chatová kolonie. Souvislejší, převážně smíšené lesní porosty, se nacházejí na temenech a prudších svazích, a to jak kuželovitých sopečných vrchů, tak zejména výrazného čelního svahu Krušných hor. Do krajinné matrice výrazně vstoupila novodobá, plošně nezanedbatelná plocha dálničního tělesa, která narušila především zemědělskou matici, a to zejména výjimečně dochovanou délkovou plužinu Knínic.

Vesnická zástavba sídel (Nr, Nh) tvoří spolu s ojedinělou maticí městské halové zástavby (Mh), maticí dopravních staveb (Ds) a chatové – zahrádkářské kolonie (Ch, Zz) různě zrnité textury. Textury zemědělských matic (Zo, Zt) a vodních ploch (Vr) jsou světlé, tmavá je matrice lesních porostů (Ls).

Póly:

Plošší vrcholy mají často světlou zemědělskou maticí zemědělských trávníků (Zt) - Chvojenc, mimo řešené území Nakléřovská vyvýšenina. Tmavou texturu lesní matrice (Ls) mají vrcholy Strážišť a Arnultovického kopce a jeho západního ostrohu.

Kulturní póly tvoří centra zástavby Velkého Chvojna a Arnultovic s kostelem Všech svatých.

Osy:

Toky Klíšského a Žďárského potoka. Novodobou osou je dálnice D8 (již mimo CHKO), jejíž pohledově dominantní estakáda významně změnila kompoziční vztahy celého údolí.

Doporučení:

- Dodržovat strukturu vesnické rozvolněné zástavby sídel, a to dle jejich charakteru (návesní, lesní lánové, okrouhlice) a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách a zejména obhospodařování respektovat členění původních plužin.
- Chránit dochované segmenty původního členění plužin, zejména výjimečně dochovanou paprscitou plužinu východně od Malého Chvojna.
- Zachovat kompaktnost výrobních areálů a přednostně využívat jejich prostorových rezerv - výrazně nerozšiřovat průmyslové halové objekty městského charakteru.
- Zemědělské či výrobní halové objekty pohledově odclonit zelení.
- Vhodné by bylo doplnit těleso dálnice doprovodnou vysokou zelení. Snížila by se tak dominance novodobé osy a lépe by se včlenila do krajiny.

44. Libouchecké údolí Jílovského potoka:

Charakteristika

Poměrně široké údolí Jílovského potoka, podél něhož se táhne zástavba Libouchce a navazujících sídel, rámované mohutnými pískovcovými stěnami, hřbety a svahy sopečných kuželů. Údolí je součástí Libouchecké brázdy, oddělující sopečné Českého středohoří od pískovců Děčínské vrchoviny a kerného pohoří Krušných hor. Údolím Jílového potoka procházela od ranného středověku solná stezka. Území však náleží do pozdně středověké sídelní krajiny. Libouchec a Černá jsou lesní lánové vsi s navazující záhumenicovou plužinou. V novověku bylo osídlení doplněno o novodobé silniční struktury Kamence.

Ohraničení:

Veduty tvoří v řešeném území svahy hřbetů Výrovna - Javorský vrch a Strážiště - Chvojnenec, mimo řešené území na severu pak čelní svahy Děčínské vrchoviny, především pak defilé Tiských a Liboucheckých stěn a navazujících plochých hřbetů. Poměrně značně otevřený charakter má ohraničení v ose údolí směrem na jihozápad, méně pak mezi svahy Holého vrchem a Výrovny na východ.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s pastvinami, loukami a okrajově i poli, s osově protáhlou zástavbou původně lesních lánových vsí se záhumenicovou plužinou, dnes převážně zcela scelenou. Na plošším dně údolí se nachází několik rybníků, Holý vrch částečně pokrývá suťové pole. Souvislejší, převážně smíšené lesní porosty, se nacházejí na temenech a prudších svazích, a to jak kuželovitých sopečných vrchů, tak táhlých pískovcových hřbetů.

Různorodá zástavba Libouchce (Mk, Ms, Zz, Nh, Pr, Rs) tvoří spolu s vesnickou zástavbou ostatních menších sídel (Nr) různě zrnité textury. Textury zemědělských matric (Zt), skalní (Sk) a vodní plochy (Vr) jsou světlejší, tmavou matici lesních porostů (Ls) mají vrcholy a prudší svahy hřbetů i kuželů.

Póly:

Vrcholy s tmavou texturu lesní matrice (Ls) - Výrovna, Strážiště, částečně i Vysoký háj, kde nevelký vrcholový remíz obklopují travní porosty. Na Holém vrchu (mimo CHKO) se vyskytuje světlá textura skalní matrice (Sk) kamenného moře. Vrchol mohutného Javorského vrchu pokrývá matrice zemědělských trávníků (Zt).

Kulturími póly jsou kostel sv. Mikuláše v Černé a zejména centrální část zástavby Libouchec – Modrá (mimo CHKO) s dominantou kostela sv. Tří králů a zámeckým areálem.

Osy:

Tok Jílovského potoka s přítoky Červeného potoka a Tisé [s navazující zástavbou Libouchce](#).

Doporučení:

- Případný rozvoj Libouchce směřovat do současného urbanizovaného prostoru a nezabírat další volnou krajinu. Přednostně by měly být proto využívány prostorové rezervy uvnitř samotné zástavby.
- Zachovat vesnickou urbanistickou strukturu Mnichova, Čermné a pokud možno i Kamence.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Vizuálně exponované výrobní areály a shluk panelových domů vhodně doplnit vysokou izolační zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Druhové složení lesních přibližovat přirozené skladbě.
- Podporovat rekonstrukci celého zámeckého areálu zámku, tzn. včetně přilehlých pozemků.

45. Jílovské údolí Jílovského potoka:

Charakteristika

Hluboké a poměrně široké, přímé údolí Jílovského potoka, které částečně vytváří krajinný suterén. Podél vodního toku a na svazích v rozšířené části údolí se rozprostírá nesourodá zástavba Jílového a jeho navazujících částí. Údolí se nachází na rozhraní sopečného Českého středohoří a pískovců Děčínské vrchoviny na východním okraji Libouchecké brázdy. V raném středověku zde existovalo strážišťe na solné stezce, území však náleží do pozdně středověké sídelní krajiny. Osídlení tvoří lesní lánové vsi (Jílové, Modrá a Martiněves) s navazující záhumenicovou plužinou. V novověku byla sídelní struktura doplněna o novodobé silniční (Nové Jílové) a plošné (Kamenná) struktury.

Ohraničení:

Veduty tvoří v řešeném území svahy kuželovitých vrchů Výrovna, Lotarův vrch a Klobouk, a dále hřbetu Javorského vrchu, mimo řešené území pak čelní svahy Děčínské vrchoviny zejména pak stolové hory Děčínského Sněžníku. Otevřený charakter má ohraničení mezi Holým vrchem a Výrovnou směrem na západ, méně pak se údolí otevírá mezi svahy Klobouku a Děčínského Sněžníku na východ.

Matrice:

Lesozemědělská krajina, do které výrazně vstoupila novodobá městská zástavba Jílového, rozprostřená na dně údolí a v nižších polohách mírnějších okolních svahů. Nezastavěná původní záhumenicová plužina v návaznosti na lesní lánovou ves Horní Jílové se částečně dochovala. Prudké svahy, plochá temena i kuželovité vrcholy pokrývají převážně smíšené lesní porosty, na Holém vrchu je větší suťové pole.

Různorodá městská zástavba s doprovodnou zelení Jílového a jeho částí (Mk, Mh, Ms, Zz, Pr, Pa) tvoří spolu s vesnickou zástavbou Horního a Nového Jílového (Nr, Nv) různě zrnité textury. Textury zemědělských matric (Zt) a obnažené suti (Sk) jsou světlejší, tmavou maticí lesních porostů (Ls) mají vrcholy a prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Většinou mají vrcholy tmavou texturu lesní matrice (Ls) – jak kužely Výrovna, Lotarův vrch, Klobouk, tak ploché temeno Děčínského Sněžníku s rozhlednou. Pouze mohutné temeno Javorského vrchu pokrývá světlá matrice zemědělských travních porostů (Zt) a Holého vrchu částečně skalní maticí kamenného moře (Sk). Kulturní pól tvoří centrum městečka Jílové se zámekem a kostelem Nejsvětější Trojice.

Osy:

Tok Jílovského potoka.

Doporučení:

- Rozvoj aglomerace Jílového směřovat do současného urbanizovaného prostoru a nezabírat další volnou krajinu. Přednostně by měly být proto využívány prostorové rezervy uvnitř samotné zástavby.
- Zachovat vesnickou urbanistickou strukturu Nového a Horního Jílového.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Vizuálně exponované výrobní areály a především sídliště vhodně doplnit vysokou izolační zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Podporovat přirozenou druhovou skladbu lesních porostů.

46. Boletické údolí Labe:

Charakteristika:

Asymetricky rozšířené údolí Labe, které se na levobřeží výrazně protahuje sníženinou v okolí Malšovic. Jeho ploché dno rámuje jednak výrazné svahy horského charakteru, jednak hřbety sopečného pohoří a vypreparované sopečné kužely. Ploché území lemující tok Labe náleží ke starosídelní krajině, vyšší svažitéjší polohy pak byly kolonizovány až během pozdního středověku. Původní sídelní strukturu tvořily převážně návesní vsi (Malšovice, Nebočady) a krátké řadové vsi (Choratice, Boletice, Vilsnice, Na Výšine, Stará a Nová Bohyně). Celkově převažovala jednosměrná parcelace záhumenicové plužiny (kolmo na Labe). V novověku byla sídelní struktura doplněna o rozptýlené osídlení (Nová Bohyně a Smordov) a novodobou hromadnou rozvolněnou strukturu Kameničky a Lesního Mlýna s úsekovými plužinami. Novodobě do území vstoupila průmyslová aglomerace a zástavba městského charakteru, která z větší části setřela původní uspořádání krajiny.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Javorský vrch – Sedmihoří a Netterova kopce, dále jihozápadního ostrohu Velkého Chlumu a izolovaných kuželů Chmelník a Lotarův vrch. Značně otevřený charakter má ohraničení na severu mezi Chmelníkem a ostrohem Velkého Chlumu, kde se údolí pohledově propojuje s děčínskou kotlinou, daleko méně pak na jihu, kde Labe opouští své hluboce zaříznuté údolí.

Matrice:

Lesozemědělská, na dně údolí místy značně urbanizovaná krajina. Ve většině příbřežních sídel, zejména u Boletic, novodobá zástavba zcela setřela, případně pohltila původní urbanistickou strukturu (zachovalejší jsou pouze Nebočady a zejména Choratice). Původní urbanismus menších, výše položených sídel se zachoval daleko lépe. Zemědělská půda pouze s náznaky původního členění stále obklopuje většinu sídel, a to především na levobřeží. Tvoří ji především pole, louky a pastviny, pouze místy se nacházejí ovocné sady. Prudší svahy, kuželovité vrcholy a i některá plošší temena pokrývají převážně smíšené lesní porosty.

Agglomerace Boletic a částečně i Malšovic s různorodou městskou zástavbou a její zelení (Mk, Mh, Ms, Zz, Zm, Dp) tvoří spolu s ostatními sídly (Nr, Nh, Nv) různě zrnité textury. Textury zemědělských matric (Zt, Zo) a vodní plochy Labe (Vt) jsou světlejší, tmavé jsou matrice vysokokmenných sadů (Zs) a především lesních porostů (Ls), které zaujímají okolní prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Tmavou texturou lesní matrici (Ls) mají vrcholy Chmelník, Lotarův vrch, Netterův kopec, ostroh Velkého Chlumu a Petrův vrch, který ovšem zastupuje celý členitý hřbet Sedmihoří. Světlejší zemědělskou matricí (Zt) má netradičně nejvyšší vrchol v území Javorský kopec. Strukturálně i významově zcela odlišnými kulturními póly jsou aglomerované průmyslové sídlo Boletice a nedaleký, pohledově dominantní kostel sv. Vavřince v Nebočadech.

Osy:

Rozhodující osou je tok Labe, vedlejší je jeho levostranný přítok Račí potok.

Doporučení:

- Při rozvoji zástavby příbřežních sídel by nové rozvojové plochy neměly výrazněji vystupovat do svahů a rozhodně nepropojovat dosud prostorově oddělená sídla. Posilovat kompaktní charakter zástavby, jasně oddělné od volné krajiny.
- Výše položená menší sídla (Nová a Stará Bohyně, Smordov, Kamenička, Lesní mlýn) již významněji nerozšiřovat, případně jen o jednotlivé záměry, které budou respektovat danou vesnickou strukturu zástavby a přednostně využívat původních parcel.
- V zastavitelném území sídel na území se pak řídit doporučeními studie (2).
- Případné další průmyslové výrobní areály by se měly umisťovat do přilehlého okolí průmyslové zóny v Boleticích a na levém břehu se dále nerozvíjet.
- Rušivé, vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály by bylo vhodné pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách alespoň rámcově respektovat zbylé členění původní plužiny.
- Vhodné by bylo podporovat alespoň částečnou obnovu tradičních sadů.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.

47. Dobkovické údolí Labe:

Charakteristika:

Poslední sevřená, hluboce zaříznutá část údolí Labe, které dále pokračuje do rozšířené části děčínské kotliny. Většina území je součástí krajinného suterénu nad něj vystupují ploché hřbety sopečného pohorí. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu, kterou však významná obchodní stezka procházela od nepaměti. Sídelní strukturu tvořily netypicky hromadné vsi (Dobkovice, Jakuby) s úsekovou plužinou a nepravidelné krátké řadové vsi (Hoštice, Všeraz) s délkovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetu Netterův kopec – Nad Ptačím (pracovní název plochého temena jv. od bývalé vsi Ptačí), dále kuželu Vrabince a jeho ostrohu a masivu Boreckého vrchu (pracovní název vrcholu j. od vsi Borek). Údolí se pohledově otevírá v ose vodního toku Labe na sever, kde Labe opouští své hluboce zaříznuté údolí, méně pak na jih v okolí Dobkovic.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s poměrně dobře dochovanými vesnickými sídly (zejména Borek, Hoštice, Všeraz, Jakuby), pouze na levobřeží v prostoru Nových Choratic vstoupila do území novodobá zástavba. Struktura původní plužiny, dnes převážně zatravněné, se dochovala různě, nejlépe na pravém břehu, kde její velkou část tvoří rezsáhlé původní, místy však zarůstající, vysokokmenné sady. Především prudší svahy pokrývají smíšené lesní porosty, významný je i pozůstatek lužního lesa mezi hlavním tokem Labe a jeho slepým ramenem, tzv. Nebočadský luh.

Textury zemědělských travních porostů (Zt), vodní plochy Labe (Vt) jsou světlé. V centrech plužiny tvoří vesnická zástavba (Nv, Nr, Nh, místy i Nr) a údolní průmyslové areály (Mh, To) různě tmavě zrnité textury. Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls), rozlohou významné jsou i vysokokmenné sady (Zs) na provobřeží.

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Netterův kopec, z větší části zarůstající Dobkovický vrch (pracovní název vrcholu j. od Dobkovic), temeno Nad Ptačím a nižší avšak výrazně modelovaný kužel Choratického kopce (pracovní název vrcholu j. od vsi Choratice).

Výrazný skalnatý suk Vrabcince z hradní zříceninou, vystupující nad lesní porosty, má skalní matici (Sk) obnaženým stěn. Světlejší zemědělskou maticí (Zt) má Borecký vrch, pod jehož vrcholem se pohledově uplatňuje zástavba vsi Borek (Nv).

Osy:

Rozhodující osou je tok Labe a hrany jeho údolí.

Doporučení:

- Výše položená menší sídla (Borek, Hoštice) a příbřežní Jakuby již nerozšiřovat, případně jen o jednotlivé záměry, které budou respektovat danou vesnickou strukturu zástavby a přednostně využívat původních parcel. Na jakýkoli rozvoj vsi Všeraz rezignovat úplně.
- Při rozvoji sídel na levém břehu (Dobkovice, Nové Chornice) by nové rozvojové plochy neměly vystupovat do svahů a nevytvářet souvislý sídelní pás podél celého břehu. Posilován by měl být kompaktní charakter zástavby, jasně oddělné od zbylé volné krajiny.
- V zastavitelném území sídel na území se pak řídit doporučeními studie (2).
- Vizualně exponované zemědělské (především u Borku) či výrobní areály by bylo vhodné pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách alespoň rámcově respektovat zbylé členění původní plužiny, důsledně pak na pravém břehu.
- Aktivně podporovat péči i obnovu tradičních vysokokmenných sadů především na pravobřeží, kde se dochovaly poměrně rozsáhlé původní kultury.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny. Dbát na ochranu biotopu i porostů v PP Nebočadský luh jako pozůstatku po původních lužních lesích.

48. Údolí Poustky:

Charakteristika:

Uzavřené, z počátku mírně zvlněné údolí potoka Poustka, který se postupně hluboce zařezává do masivů sopečného pohoří. Jedná se o krajinu osídlenou až v pozdním středověku. Původní sídelní strukturu tvořily netypicky malé hromadně silniční vsi (Prosetín, Poustka, Borek), poslední z nich má zčásti hromadnou rozvolněnou strukturu všechny s úsekovou plužinou, netypické je i volnější návesní uspořádání Hliněné s délkovou plužinou. Javory jsou pak přechodný typ mezi okrouhlicí a krátkou řadovou vsí s paprscitou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Sedmihoří a Javorský vrch – Slavošov – U Lysé, dále masivu Hory a kuželu Na malinách. Pohledově se údolí otevírá v ose vodního toku směrem na východ a částečně i přes snížený hřbet mezi Horou a Dobkovickým kopcem (pracovní název vrcholu j. od Dobkovic).

Matrice:

Lesozemědělská krajina s poměrně dobře dochovanými vesnickými sídly a s navazující plužinou s částečně dochovaným členěním, která je dnes zcela zatravněna. Místy se nachází pozůstatky sadů. Nesouvislé smíšené lesní porosty jsou roztroušeny na kuželovitých vrcholech a prudších svazích hřbetů a zejména zaříznutého údolí. Na hřbetu mezi Hliněnou a Borkem se nachází bývalý těžební prostor, dnes sloužící ke skládkování odpadu.

Textura matic zemědělských travních porostů (Zt) a povrchové těžby (Tp) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň zrnité textury (Nr). Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls), méně pak vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Zemědělskou maticí (Zt) má výrazné temeno Javorského vrchu s řadou dominantních sloupů VVN na temeni, Dobkovický kopec a členitý hřeben Sedmihoří, který zastupuje jeho nejvyšší vrchol Petrův vrch. Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Slavošov s vysílačem, dominantní Hora a vrch Na malinách.

Kulturním pólem je ves Javory s kostelem sv. Prokopa, situovaná na hřbetu v pohledově exponované poloze.

Osy:

Rozhodující osou je tok potoka Poustka.

Doporučení:

- Sídla již významněji nerozšiřovat. U jednotlivých záměrů trvat na dodržení dané vesnické struktury zástavby, přednostně využívat původních parcel.
- Zejména u vsi Javory pečlivě hodnotit vliv záměru na siluetu sídla, jež je pohledově exponované.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování původního členění pozemků. Nepřipouštět plošně významnější zarůstání plůžiny, zejména fragmentů s dochovaným historickým členěním (zejména u Javor a Šachova).
- Vhodné by bylo podporovat pěstování tradičních ovocných sadů.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a podporovat listnaté dřeviny přirozené druhové skladby.
- Po ukončení činnosti skládky na hřbetu jv. od Hliněné, provést zemědělskou rekultivaci a plochu zatravnit.

49. Těchlovická brázda údolím Labe:

Charakteristika:

Zaříznutý tok Labe vytváří mezi masivy Hory a Bukové hory hluboké údolí, do něhož se prolamují boční údolí. Jen část výše položeného území leží nad krajinným suterénem vlastního zaříznutého údolí Labe a jeho přítoků, který je kvůli svým rozměrům a jedinečnosti řešen zvlášť jako 49a. Těchlovický kaňon Labe. Území náleží k sídelním krajinám pozdně středověkým a sídelní strukturu tvoří pouze vysoko položená krátká řadová ves Maškovice s úsekovou plůžinou a zámeček Skrytín plůžinou dominikální.

Ohraničení:

Hlavní vedutu tvoří svahy masivu Bukové hory se Stříbrným rohem a hřbetu Poklony, dále kuželu Vrabince a jeho ostrohu. Na levobřeží jsou to svahy bočních hřbetů a masivu Hory a kuželu Skrytínského kopce (pracovní název vrcholu s. nad Roztoky, 404 m n. m.). Pohledově otevřený charakter má ohraničení kolmé k ose vodních toků, a to především v ose toku Labe na severu.

Matrice:

Převážně lesní krajina svahů údolí nabývá na plošších temenech a hřbetech lesozemědělský charakter. Poměrně velmi dobře dochované Maškovice mají maticí rozvolněné venkovské zástavby. Okrajové části plůžin, zaujímající pohledově exponovaná temena, jsou dnes zcela zatravněny a i jejich rozloha je dosti zredukována. Převážně listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru, pokrývají většinu vrcholů i jejich prudších svahů, a to jak samotného kaňonu Labe tak bočních údolí. Místy se vyskytuje i skalní matrice obnažených stěn a výchozů.

Textury matric zemědělských travníků (Zt), skalních stěn (Sk) a vodní plochy Labe (Vt) jsou převážně světlé. V centru plužiny tvoří vesnická zástavba (Nr) zrnitou texturu a tmavé jsou matrice rozsáhlých lesních porostů (Ls), okrajově i zbytky vysokokmenných sadů (Zs).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) má většina vrcholů – Poklona, dominantní Buková hora s televizním vysílačem, Stříbrný roh, Skrytínský kopec a Hora. Výrazný skalnatý suk Vrabince z hradní zříceninou, vystupující nad lesní porosty, má skalní matici (Sk) obnaženým stěn.

Osy:

Prostorové uspořádání je dáno hranami zaříznutého údolí Labe.

Doporučení:

- Velká část území je součástí významných vedut, kde je jakákoli změna matrice obecně nevhodná.
- Nepřípustné je zbylé části plužin, zejména pohledově exponovaných, zastavovat.
- Zásadně nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od sídel. Principiálně je možné uvažovat o částečné obnově zemědělské usedlosti v zaniklém Skrytíně, která by však měla respektovat původní dispozici i objemy objektů a zemědělská činnost by měla být minimálně jejím vedlejší účelem.
- Vysoko položené Maškovice nejlépe již dále nerozvíjet a zcela rezignovat na rozvoj.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní prvovýrobní využívání pozemků.
- Dochované výše položené plužiny zemědělsky obhospodařovat a nedopustit jejich plošně významnější zarůstání.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužin.
- Zachovat a dále podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.

49a. Těchlovický kaňon Labe:

Charakteristika:

Hluboce zaříznutý kaňon Labe vytváří mezi masivy Hory a Bukové hory vlastní, podúrovňový supervizuální celek, a je proto charakterizován a popsán samostatně. Přestože podél Labe procházely obchodní stezky od nepaměti, náleží území až k sídelním krajinám pozdně středověkým. Sídelní strukturu tvoří hromadná silniční ves Těchlovice s dvorem a dominikální a délkovou plužinou, krátká řadová ves Přední Lhota s délkovou plužinou a zasahuje sem i hromadná část vsi Dobkovice s úsekovou plužinou. V novověku pak vznikla hromadná rozvolněná struktura Milířska.

Ohraničení:

Rozhodující veduty tvoří mohutné, prudké svahy zaříznutého kaňonu Labe, za nimiž až v druhém plánu vystupují nejvyšší vrcholy. Pohledově otevřený charakter má ohraničení kolmé k ose vodních toků, a to především v kaňonu Labe na severu mezi ostrohem Vrabince a Dobkovickým kopcem, méně pak na jihozapadě mezi Stříbrným rohem a Skrytínským kopcem (pracovní název vrcholu s. nad Roztoky). Jen částečně se ohraničení pohledově otevírá do bočních kolmých údolí Rychnovského a Maškovického potoka (pracovní název toku vytékajícího z údolí pod Maškovici), ještě méně přes snížený hřbet mezi Horou a Dobkovickým kopcem.

Matrice:

Převážně lesní krajina příkrých svahů zaříznutých údolí nabývá lesozemědělský charakter v údolních polohách. Sídla vytváří vesměs matici venkovské zástavby (sevřené či

rozvolněné) a především mimo hlavní údolí Labe si vsi uchovaly svoji urbanistickou strukturu velmi dobře. Obdobně to platí i pro členění navazující plužiny, jejíž původní rozloha je však značně zredukována. Tvoří ji převážně zemědělské trávníky, případně sady, místy zarůstající. Převážně listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru, pokrývají většinu vrcholů i jejich prudších svahů, a to jak samotného kaňonu Labe tak bočních údolí. Místy se vyskytuje i skalní matrice obnažených stěn a výchozů či smíšená matrice údolních katén. Pohledově exponovaný je těžební prostor lomu zakusujícího se do ostrohu Vrabince.

Textury matric zemědělských trávníků (Zt), skalních stěn (Sk), vodní plochy Labe (Vt) a povrchové těžby (Tp) jsou převážně světlé. Zrnitá je textura smíšené matrice údolních katén (Su). V centrech plužin tvoří vesnická zástavba (Nr, Nv, Nh) zrnité textury a tmavé jsou matrice rozsáhlých lesních porostů (Ls), méně pak vysokokmenných sadů (Zs).

Póly:

Výrazný skalnatý suk Vrabince z hradní zříceninou, vystupující nad lesní porosty, má skalní matrici (Sk) obnaženým stěn. Světlejší zemědělskou matrici (Zt) má Dobkovický kopec. V druhém plánu se pohledově uplatňují i póly nadřazené oblasti 49.

Kulturním pólem je sídlo Těchlovice s kostelem Stětí sv. Jana Křtitele, dílem člověka jsou i pohledově exponované stěny kamenolomu v ostrohu Vrabince.

Osy:

Rozhodující osou je tok Labe, kopírovaný hranami údolí. Vedlejší osy jsou jeho boční přítoky, Maškovický a zejména Těchlovický potok.

Doporučení:

- Při rozvoji sídel v údolí Labe alespoň rámcově navazovat na jejich původní urbanistickou strukturu a využívat prostorových rezerv ve vlastní zástavbě. I tam, kde je historická struktura sídel částečně překryta či pohlcena, rozhodně nepřipustit rozšiřování sídel plošnou zástavbou kobercového charakteru.
- Ostatní sídla nejlépe již dále nerozvíjet, případně pouze o jednotlivé záměry, které budou důsledně respektovat jejich urbanistickou strukturu.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zásadně nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od sídel.
- Vizualně exponované zemědělské či výrobní objekty pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužiny.
- Zachovat a dále podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Dochované výše položené zemědělské bezlesí obhospodařovat a obecně nepřipouštět plošně významnější zalesňování zbylé plužiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení. Pozornost věnovat zbytkům porostů přírodního charakteru.
- Po ukončení těžební činnosti v kamenolomu v ostrohu Vrabince, není nutné provést běžnou rekultivaci technického charakteru (zahlázení či modelace terénu, sponová výsadba atd.), ale je možné dát prostor samovolné, případně částečně řízené sukcesi. Naprosto nevhodné je využít lom k jakékoli skládkové činnosti.

50. Přerovská brázda údolím Labe:

Charakteristika:

Hluboce zaříznutý tok Labe vytváří kaňon mezi masivem Bukové hory a protilehlým Skrytínským kopcem (pracovní název vrcholu s. nad Roztoky, 404 m n. m.), kolem něhož se

mírně stáčí k severu. Pouze malá část výše položených hřbetů leží nad krajinným suterénem vlastního zaříznutého údolí Labe a jeho kolmých, strmě klesajících přítoků, který je kvůli svým rozměrům a jedinečnosti řešen zvlášť jako 50a. Přerovský kaňon Labe. Zbylá nejvýše položená temena a svahy náleží k pozdně středověkým krajinám a zasahuje sem pouze okrajově dominikální plužina Skrytína.

Ohraničení:

Hlavní vedutu tvoří svahy masivu Bukové hory a její navazující hřbety s vrcholy Lichá a Stříbrný roh. Na levobřeží jsou to svahy masivu Bradla a Skrytínského kopce. Pohledově otevřený charakter má ohraničení v ose údolí Labe.

Matrice:

Lesní krajina svahů a vrcholů nad zaříznutým údolím s převahou listnatých porostů, místy značně přirozené druhové skladby. Zemědělské bezlesí, dnes výhradně zatravněné, se vyskytuje pouze okrajově v okolí Skrytína.

Tmavé jsou textury dominující lesní matrice (Ls), okrajově se objevuje světlejší textura zemědělských travních porostů (Zt).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají všechny výraznější vrcholy, tzn. Lichá, Bradlo, Skrytínský kopec, Stříbrný roh i Buková hora s dominantním televizním vysílačem.

Osy:

Prostorové uspořádání je dáno hranami zaříznutého údolí Labe.

Doporučení:

- Velká část území je součástí významných vedut, kde je jakákoli změna matrice obecně nevhodná.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a podporovat listnaté dřeviny přirozené druhové skladby. Nepřipouštět další zarůstání pohledově se uplatňující plužiny bývalého Skrytína.

50a. Přerovský kaňon Labe:

Charakteristika:

Hluboce zaříznutý kaňon Labe pod masivem Bukové hory vytváří podúrovňový supervizuální celek, a je proto charakterizován a popsán samostatně. Přestože podél Labe procházely obchodní stezky od nepaměti náleží území až k pozdně středověkým sídelním krajinám. Ke starším sídlům patří návesní silnicovka Roztoky s úsekovou plužinou. V pozdním středověku vznikly krátké řadové vsi s délkovou plužinou Zadní Lhota a Přerov, částečně i plužinou úsekovou.

Ohraničení:

Rozhodující veduty tvoří mohutné, prudké svahy zaříznutého kaňonu Labe, za nimiž až v druhém plánu vystupují nejvyšší vrcholy nadúrovňového SvC. Pohledově otevřený charakter má ohraničení pouze v ose údolí Labe na jihozápadě mezi Bradlem a Lichou, méně pak na severovýchodě mezi Stříbrným rohem a Skrytínským kopcem (pracovní název vrcholu s. nad Roztoky).

Matrice:

Převažuje lesní krajina příkrých svahů kaňonu Labe, kde se zemědělské bezlesí nachází pouze na plochem dně pravobřeží a v okolí Roztok. Sídla si uchovala svoji urbanistickou strukturu poměrně velmi dobře. Na části se dochovalo i členění navazující plužiny, která je však dnes značně redukována a tvoří ji převážně zemědělské trávníky, případně pozůstatky zarůstajících sadů. Listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru, pokrývají většinu vrcholů a svahů. Okrajově se vyskytuje i smíšená matrice údolních katén.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužin tvoří vesnická zástavba a navazující zeleň tmavě zrnitou texturu (Nr), tmavé jsou pak textury lesní matrice (Ls), částečně i sadů (Zs).

Póly:

Kulturním pólem jsou Roztoky s kostelem Narození sv. Jana Křtitele.

V druhém plánu se pohledově uplatňují i všechny póly nadřazené oblasti 50.

Osy:

Rozhodující osou je tok Labe a hrany jeho údolí.

Doporučení:

- Sídla již významněji nerozšiřovat. U jednotlivých záměrů trvat na dodržení dané vesnické struktury zástavby a přednostně využívat původních parcel.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a podporovat listnaté dřeviny přirozené druhové skladby. Nepřipouštět další zarůstání zbylé plužiny, zejména v okolí Roztok.
- Areál autobazaru východně od Roztok pohledově izolovat zelení.

51. Povrlská brázda údolím Labe:

Charakteristika:

Zaříznutý tok Labe vytváří hluboké, zaříznuté údolí, do něhož se prolamují boční údolí Lučního a Lužeckého potoka. Velká část území tvoří samostatný krajinným suterénem vlastního zaříznutého údolí Labe a dolních částí jeho přítoků, a je proto kvůli svým rozměrům a jedinečnosti řešen zvlášť jako 51a. Povrlský kaňon Labe. Ostatní výše položené části mimo hlavní údolí Labe náležejí k pozdně středověkým krajinám. Sídlní strukturu tvořily netypické hromadé návesní vsi Leština a Mašovice s úsekovou plužinou, krátká řadová ves Vitín s délkovou plužinou a netypický okrouhlíci s paprscitou plužinou se blížíci Český Bukov.

Ohraničení:

Vedutu tvoří svahy masivu Bukové hory se hřbetem Liché, Sokolího hřebenu s Kamennou horou, dále kuželů Vysokého kamene, předsunutého Bradla a Hory, na niž navazuje hřbet U Lysé. Pohledově otevřený charakter má ohraničení kolmé k ose vodních toků, a to především v kaňonu Labe na jihozápadě mezi Povrly a Velkým Březnem. Jen částečně se ohraničení pohledově otevírá do bočních kolmých údolí.

Matrice:

Menší sídla mimo hlavní údolí Labe si zachovala svoji původní urbanistickou strukturu velmi dobře a mají tradiční matici venkovské zástavby (sevřené či rozvolněné). Také členění jejich navazující plužiny se zachovalo poměrně dobře, i když její rozloha byla místy značně zredukována. Dnes ji tvoří výhradně travní porosty, pouze místy se dochovaly pozůstatky sadů.

Tmavé jsou textury dominující lesní matrice (Ls), světlejší jsou zemědělské travní porosty (Zt), v centrech plužin jsou pak tmavě zrnité textury vesnické zástavby (Nr, Nv, Nh).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) má většina vrcholů - Buková hora s dominantním televizním vysílačem, Lichá, Bradlo, Hora, Vysoký kámen, Vráž a Kamenná hora - Sokolí hřeben. Světlejší zemědělskou maticí (Zt) má hřbet U Lysé.

Osy:

Osami jsou tok Labe a jeho bočních přítoků Lučního a Lužeckého potoka.

Doporučení:

- Sídla mimo hlavní údolí Labe nejlépe již významněji nerozvíjet, tzn. pouze o jednotlivé záměry, které budou důsledně respektovat jejich urbanistickou strukturu a přednostně využívat původních parcel. Zvláště u vsi Mašovice a Český Bukov nenarušit celkovou siluetu pohledově exponovaného sídla.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).

- Vizualně exponované zemědělské či výrobní objekty v menších sídlech pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zásadně nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od sídel.
- Dochované výše položené zemědělské bezlesí obhospodařovat a obecně nepřipouštět plošně významnější zalesňování zbylé plužiny.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužin.
- Zachovat a dále podporovat tradiční pěstování ovocných dřevin, zejména ve formě vysokokmenných sadů.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a podporovat listnaté dřeviny přirozené druhové skladby.

51a. Povrlský kaňon Labe:

Charakteristika:

Hluboce zaříznutý kaňon Labe v širším okolí Povrlů vytváří podúrovňový supervizuální celek, a je proto charakterizován a popsán samostatně. Směrem od Ústí do území na plochém širším údolním dně zasahuje starosídlní krajina, část území byla kolonizována ve vrcholném středověku, většina však náleží až k pozdně středověkým sídelním krajinám. Sídelní strukturu tvořily hromadná silniční ves Povrly a netypická hromadná návesní ves Malé Březno, obě obklopené úsekovou a částečně i délkovou plužinou.

Ohraničení:

Rozhodující veduty tvoří mohutné, prudké svahy zaříznutého kaňonu Labe, za nimiž až v druhém plánu vystupují nejvyšší vrcholy nadúrovňového SvC. Pohledově otevřený charakter má ohraničení kolmé k ose vodních toků, a to především v kaňonu Labe na jihozápadě mezi Povrly a Velkým Březnem, méně pak na severovýchodě mezi Lichou a Bradlem. Jen částečně se ohraničení pohledově otevírá do bočních kolmých údolí především Lučního, méně pak Lužeckého potoka.

Matrice:

Převážně lesní krajina strmě zaříznutých údolí nabývá na mírnější svazi sopečného pohoří lesozemědělský charakter, přičemž dno údolí v okolí Povrlů je silně urbanizované. Vesnický charakter Povrl byl zcela překryt novodobou zástavbou městského charakteru, a to především rozsáhlým průmyslovým komplexem, ale také obytnou zástavbou, která částečně vstoupila i do struktury Malého Března. Navazující plužina byla zejména na levobřeží významně zastavěna, u zbylé zemědělské pozemky byly z velké části zceleny. Převážně listnaté lesní porosty, místy značně přírodního charakteru, pokrývají většinu vrcholů i jejich svahů, a to jak samotného kaňonu Labe tak bočních údolí. V hluboce zaříznutých údolích se okrajově vyskytuje i smíšená matrice údolních katén. Na dolním úseku Lužeckého potoka se nachází údolní nádrž.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) a vodních ploch (Vu, Vt) jsou převážně světlé. Vesnická zástavba (Nr, Nv, Nh), městská zástavba Povrlů (Mk, Mh, Ms) i smíšená matrice údolních katén (Su) vytváří různě zrnité textury. Tmavé jsou matrice rozsáhlých lesních porostů (Ls), méně pak vysokokmenných sadů (Zs).

Póly:

Všechny postranní vrcholy hlavních masivů, které vytvářejí přírodní póly mají tmavou texturou lesní matrice (Ls) Lichá, Bradlo a Vráž. Až v druhém plánu nad nimi vystupují vrcholy převýšených masivů, které tvoří póly oblasti 51.

Dominantní údolním pólem je průmyslová aglomerace Povrlů, která narušila původní sídelní struktury a od níž se svým měřítkem i charakterem zásadně odlišuje.

Osy:

Osami jsou tok Labe a jeho bočních přítoků Lučního a Lužeckého potoka.

Doporučení:

- Při rozvoji sídel v hlavním údolí Labe alespoň rámcově navazovat na jejich původní urbanistickou strukturu a využívat prostorových rezerv ve vlastní zástavbě. I tam, kde je historická struktura sídel částečně překryta či pohlcena, nepřipouštět rozšiřování sídel plošnou zástavbou kobercového charakteru. U Povrl alespoň posilovat kompaktní vzhled zástavby a nepřipustit její rozšiřování na severozápad na exponované svahy.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Snížit vizuální dominaci zemědělských a především výrobních objektů doprovodnou zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zásadně nepřipouštět výstavbu jednotlivých obytných nebo rekreačních objektů či jejich souborů v odtržené poloze od sídel.
- Nerozšiřovat chatové osady u vodní nádrže v údolí Lužeckého potoka. Obecně pak nepřipouštět nahrazování chat objemově násobnými trvale obytnými stavbami.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení a podporovat listnaté dřeviny přirozené druhové skladby.

52. Zubrnické údolí Lučního potoka:

Charakteristika:

Poměrně široké a členité údolí postupně se zahlubujícího Lučního potoka, rámované hřbety a plochými temeny sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Sídelní struktura je netypicky tvořena původně návesními vesmi (Zubrnice, Knínice, Touchořiny). První dvě se později rozrostly o část charakteru řadových vsí, U Touchořin zase později vznikla novodobá silniční ves. Pro pozdní středověk je typická okrouhllice (Doubravice) a krátké řadové vsi (všechna ostatní sídla). Druhotně vznikla novodobá hromadná struktura Horní Lukavice. Zcela převažuje délková plužina, v okrajích katastrů často doplněná o plužinu úsekovou. Pouze na Doubravice navazuje paprscitá plužina.

Ohraničení

Veduty tvoří svahy hřbetů Pláň - Doubravický - Novoveský kopec, Petrovický kopec – Matrelík - Buková hora a kuželů Mešníku a Hradištského kopce. Údolí se pohledově otevírá v ose údolí směrem na severozápad do údolí Labe.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s roztroušenými vesnickými sídly, jejichž urbanistická struktura je poměrně velmi dobře zachována, kromě zástavby Lovečkovic, do které vstoupily i novodobé struktury městského charakteru. Přestože zemědělské bezlesí místy zarostlo lesem (zaniklé obce), většina plužiny navazující na stávající sídla si zachovala svoji rozlohu a často i členění velmi dobře, často je rozptýlená zeleň na hranách pozemků velmi výrazná. Plužinu dnes tvoří převážně travní porosty, místy se zbytky sadů, a omezeně i pole, a to na plochých svazích na jihovýchodě. Převážně smíšené lesní porosty zaujímají některá temena a hlavně prudší svahy hřbetů, případně kuželů.

Textury zemědělských matic jsou světlé (Zt, Zo), v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Nh, v případě Lovečkovic i Mk). Tmavé matrice jsou hlavně lesních porostů (Ls), méně zbylých sadů (Zs).

Póly:

Světlejší zemědělskou maticí (Zt) mají temena vrcholů Pláň, Hradištský kopec, Petrovický kopec, Náčkovský kopec s rozhlednou a Matrelík. Tmavá lesní matrice (Ls) pokrývá Mešník i vrchol Bukové hory, u ní se však zásadně uplatňuje výškový televizní vysílač.

Výrazným kulturním pólem je sídlo Zubrnice s kostelem sv. Máří Magdaleny, se skanzenem lidové architektury Českého středohoří a železničním museem. Pohledově se uplatňuje zástavba Lovečkovic na plochem temeni.

Osy:

Přímý tok Lučního potoka, kopírovaný komunikací.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty některých sídel přísně dbát na zachování vesnického charakteru zástavby. Menší sídla nejlépe již dále nerozvíjet, případně pouze o jednotlivé záměry, které budou důsledně respektovat jejich urbanistickou strukturu. U Zubrnice rezignovat na jakýkoli další rozvoj, veškeré záměry i úpravy zcela podřídit památkové ochraně. Zvláště u pohledově exponovaných vsí dbát na zachování jejich siluety. U Lovečkovic podporovat alespoň kompaktní charakter zástavby a nevystupovat se zástavbou ani severu dále na temeno.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních plužin. Nepřipustit jejich plošně významnější zarůstání, zejména těch nejlépe zachovalých (Zubrnice, Lukavice, sev část katastru Knínic).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Především vizuálně výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a podporovat listnaté dřeviny.

53. Verneřické údolí Bobřího potoka:

Charakteristika:

Protáhlé, přímé a poměrně ploché údolí horního povodí Bobřího potoka, který se až na východním okraji výrazněji zahlubuje a vytváří zaříznuté údolí Bobří soutěsky, lemované táhlými nevýraznými hřbety sopečného pohorí. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s hlavní osou zástavby podél vodního toku – lesní lánové vsi Příbram, Verneřice a Loučky s navazující záhumenicovou plužinou, doplněné ve svahu mnohem menší krátkou řadovou vsí – Čáslav s délkovou plužinou. Verneřice byly později povýšeny na město a vzniklo v nich centrální náměstí a navazující soustředěná zástavba.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy plochých hřbetů Buková hora – Matrelík - Náčkovický kopec – Binov a Stráž - Na Úhoru – Tokaniště a svahy z nich vystupujících kuželů Pohorský vrch, Krkavčí vrch, Boží vrch, Slukovský kopec a Kočičí vrch. Pouze velmi omezeně se údolí pohledově otevírá v ose Bobřího potoka směrem na východ.

Matrice:

Převažuje zemědělská krajina s loukami, pastvinami a poli, s částečně dochovanou strukturou záhumenicové plužiny. Loučky, Rychnov a Čáslav si i přes částečné demolice původního stavebního fondu stále zachovávají půdorys lesních lánových vsí. Ve Verneřicích se směrem ke středu zástavba zahušťuje (vesnická sevřená). Nevelké převážně smíšené a lesní porosty jsou roztroušeny na prudších svazích, skalních výchozech a kuzelech vrchů. V hluboce zaříznuté Bobří soutěsce se místy vyskytuje i smíšená matrice údolních katén.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužin tvoří matrice vesnické zástavby a navazující zeleně (Nr, Nv, Nh), ve Verneřicích částečně i zástavba městského charakteru (Mk, Ms, Mh) tmavě zrnité textury. Zrnitá je i textura smíšené matrice údolních katén (Su). Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) - Kočičí vrch, Binov, Tokaniště, Krkavčí vrch, Boží vrch a částečně i Buková hora s dominantním televizním vysílačem a Slukovský kopec, kde je nevelký remíz na ostrohu obklopen travními porosty.

Vrcholy se světlou zemědělskou maticí (Zt) - Náčkovický kopec s rozhlednou, Matrelík, Pohorský vrch a Na Úhoru.

Střed dříve rozvinutého průmyslového města Verneřice s dominantou kostela sv. Anny.

Osy:

Tok Bobřího potoka a navazující sídelní pás Verneřic a Louček.

Doporučení:

- Dodržovat strukturu vesnické rozvolněné zástavby, orientovanou podél osy toku (Příbram, Loučky, Verneřice – záp. a vých. okraj), či kolem osové komunikace (Čáslav). Ve středu Verneřic dodržovat sevřený (až městský) charakter zástavby, jasně oddělený od volné krajiny.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách a zejména obhospodařování respektovat členění původních plužin.
- Zachovat kompaktnost výrobních areálů a přednostně využívat jejich prostorových rezerv.
- Zemědělské či výrobní halové objekty pohledově odclonit zelení.

54. Levínské údolí:

Charakteristika:

Poměrně uzavřené údolí Habřínského (Loubního) potoka, zahlubujícího se do západního hraničního masivu Českého středohoří, obklopené severními svahy Sedla a plochým bočním hřbetem. V rozšířené plošší části údolí se rozkládá Horní Vysoké s bývalými lázeňskými budovami, na svahu nad ním pak historické městečko Levín, které díky výskytu kvalitního jílu v okolí proslulou hrnčířskou výrobou. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu, ovšem již mnohem dříve tudy vedla obchodní stezka, kterou pravděpodobně provázelo určité osídlení, tomu odpovídají i první, raně středověké zmínky o hradě Levíně. Jádrem osídlení je městečko Levín s centrálním náměstím, sousední Horní Vysoké má hromadný charakter, Lhotsko a Levínské Petrovice jsou krátkou řadovou vsí. Poslední jmenované provází délková plužina, v ostatních případech úseková.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy izolovaného masivu Sedlo a Malé Sedlo, dále kužele Mešníku u Lovečkovic, Hradišťský kopec, Petrovický kopec, hřbet severně až východně nad Levínem, Levínský hradní vrch, vrch Hrádec s mausoleem. Pouze částečně se údolí pohledově otevírá v ose vodního toku na jihovýchod, ještě méně pak v severní části přes plochá sedla.

Matrice:

Lesozemědělská krajina se soustředěnými sídly a s částečně dochovaným členěním plužin, které dnes tvoří pouze louky a pastviny. Smíšené lesy zaujímají prudší svahy, skalní výchozy a kužely vrchů, rozsáhlejší celek se nachází pouze na svazích masivu Sedla.

Textury zemědělských matic (Zt) jsou světlé, vesnická zástavba sídel s navazující zelení (Nv, Nr, Nh) a chatové a rekreační areály (Ch, Rs) vytváří různě zrnité textury. Tmavou texturu mají především lesní porosty (Ls).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) - Sedlo, Malé Sedlo a Mešník.

Vrcholy se světlou zemědělskou maticí (Zt) - Hradišťský kopec, Petrovický kopec.

Kulturními póly je střed historického městečka Levín s kostelem Povýšení sv. Kříže a zvonicí na místě hradní zříceniny, Horní Vysoké s někdejšími lázněmi Jeleč a vrch Hrádec s mausoleem Schrollů.

Osy:

Tok Habřinského (Loubního) potoka, kopírovaný komunikací.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšenou historickou hodnotu většiny sídel, umocněnou navíc pohledovou exponovaností některých z nich, dbát na zachování současné struktury zástavby. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- V centrální prostoru městečka Levín zvláště pečlivě posuzovat ovlivnění jeho siluety případnými novými záměry či rekonstrukcemi.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zemědělské halové objekty pohledově odclonit zelení, především u L. Petrovic.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy dbát na zachování členění původních plužin.
- Podporovat případnou obnovu vysokokmenných ovocných sadů
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.

55. Úštěcká kotlina:

Charakteristika:

Výrazná sníženina na úpatí Českého středohoří, kde navazuje na Úštěckou pahorkatinu, odvodňovaná Úštěckým potokem a Habřinským potokem. V jihovýchodní části se nachází rybník Chmelař a město Úštěk. Jedná se převážně o vrcholně středověkou sídelní krajinu, ovšem pod úpatím pohoří procházela významná obchodní cesta již od ranného středověku. Okrajové části pak již náleží k pozdně středověké sídelní krajině. Jádrem osídlení je město Úštěk s protáhlým náměstím a navazující sevřenou zástavbou s traťovou plužinou. V okolí se vyskytují návěsní vsi (Lukov, Starý Týn, Habřina, Dubičná a Dolní Vysoké), silniční (Ličenice, Zimoř a Trnoblany) a hromadné silniční (Držovice, Konojedy a Bílý Kostelec). Úštěk, Lukov, Ličenice, Zimoř, Starý týn a Habřinu doprovází traťové plužiny, Dubičnou, Dolní Vysoké a z části Konojedy pak délková plužina, druhá polovina je tvořena dominikální plužinou. Držovice a Bílý Kostelec provází úseková plužina. Okrajové části kolonizované v pozdním středověku jsou tvořeny krátkými řadovými vesmi s délkovou plužinou (Brusov, Třebín, Zelený, Mukařov, Srdov i vísky, Týnec Bukovina, Muckov a Hradec), tři poslední obklopuje úseková plužina. Horní Bukovina má charakter okrouhlice. Oba typy najdeme v Pohorsku.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetu Binov – Pohorský vrch – ves Mukařov - Petrovický kopec a kuželů Dubí hory, Hrádce s mausoleem, kopce se zvonicí v Levíně a především a mohutný izolovaný masiv Sedla, mimo řešené území pak zejména kužel Ronova a nízká veduta skalních měst jižně od Úštěka s kuzelem Ostrého. Poměrně otevřený charakter má ohraničení na severovýchod mezi Dubí horou a Ronovem a v okolí obce Blíževedly, méně pak mezi Dubí horou a Binovem.

Matrice:

Převažuje zemědělská krajina s převahou polí, lemovaných loukami, pastvinami a částečně i ovocnými sady, která v severní postupně se zdvíhající části přechází plynule do krajiny lesozemědělské. Místy se velmi dobře se dochovala původní sídelní struktura vesnické zástavby (Starý Týn, Lukov, Srdcov, Konojedy, Trnoblany, Bílý Kostelec). Členění plužiny bylo převážně silně setřeno, více historických struktur bylo zachováno v členitém terénu. Výjimečně byla dochována plužina vísky Zelené. Jihovýchodní části dominuje vodní plocha rybníka Chmelař, lemovaného chatovou kolonií, a městská aglomerace Úštěku. Rozsáhlejší

smíšené lesní porosty pokrývají především prudké svahy hřbetů a kuželů. Na místě vedlejšího nižšího vrcholu Dubí hory je rozsáhlejší čedičový lom.

Textury zemědělských matric (Zo, Zt, Zk), vodní plocha rybníka (Vr) a pohledově skryté těžební plochy (Tp) jsou světlé, v centrech plužin tvoří vesnická zástavba a navazující zeleň (Nv, Nr, Nh) společně s městskou zástavbou Úštěku (Mb, Mk, Mh) a chatovou osadou (Ch) tmavě zrnité textury. Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls), méně pak vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrici (Ls) mají vrcholy Binov, Dubí hora a rozhodující dominanty Sedlo a Ronov s hradní zříceninou (již mimo řešené území). Světlejší zemědělskou matrici (Zt) mají vrcholy Petrovický kopec a Pohorský vrch.

Rekreační rybník Chmelař má světlou matrici vodní plochy (Vr).

Kulturními póly jsou Levín se zvonicí, protější vrch Hrádec s mausoleem Schrollů, dále náhorní vsi Horní Bukovina, Mukařov a Starý Týn s vesnickou památkovou rezervací a ves Srdcov s vesnickou památkovou rezervací (Nv). Významným pólem je i sídlo Konojedy se zámekem a kostelem Nanebevzetí P. Marie (Pr, Nv).

Mezi póly již mimo řešené území patří městská památková rezervace Úštěk s dominantou kostela sv. Petra a Pavla a Kalvárie se skupinou kaplí na kuželu u Ostrého.

Osy:

Vodní toky Úštěcký a Habřinský potok a trasa historické obchodní cesty (mimo CHKO).

Doporučení:

- Zachovat polní zemědělský charakter centrální matrici v kontrastu s lesní matricí smíšených porostů na svazích hřbetů a kuželů sopečného pohoří.
- Udržet dochovaný charakter sídelní struktury: malá soustředěná sídla obklopená volnou nezastavěnou krajinou. Zásadně nepřipustit plošný rozvoj zástavby a stavební propojování sídel.
- Nepovolovat větší růst zastavitelného území vesnických sídel než o 10%.
- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty některých sídel, především Srdcov, Starý Týn, Lukov a Konojedy, dbát pečlivě na zachování současné struktury zástavby. V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2). V nevhodnějších sídlech nejlépe nestavět vůbec žádné další objekty.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování respektovat v maximální míře zbylé členění původních plužin.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků
- Zemědělské či výrobní halové objekty pohledově odclonit zelení, zejména pak ty, které jsou pohledově exponované nebo umístěné v blízkosti zástavby se zvýšenou historickou hodnotou (panelové domy v Konojedech, haly ve Starém Týně.
- Zachovat břehové porosty vodních toků.
- Podporovat tradiční formy pěstování ovocných stromů.
- Alespoň menší úkázkovou chmelnicí by bylo vhodné připomenout chmelařskou tradici území.

56. Kravařská kotlina:

Charakteristika:

Výrazná sníženina na úpatí Českého středohoří, která je počátkem Jestřebské kotliny. Ve středu jejího plochého dna je situovaná obec Kravaře a směrem na východ jí protéká Bobří potok. Jedná se převážně o vrcholně středověkou sídelní krajinu, ovšem centrální částí s obcí Kravaře, procházela významná obchodní cesta již od raného středověku, okrajové části byly osídleny až ve středověku pozdním. V novověku pak byla sídelní struktura lokálně zahuštěna. Jádrem jsou Kravaře s trojúhelníkovým náměstím a navazující zástavbou. Sousední víska je

návesního typu, plužina je traťová. K návesním vsím netypicky náleží i novověké ves Veliká s úsekovou a délkovou plužinou. K typickým vsím pozdně středověké kolonizace náleží krátké řadové vsi (Sezíny, Rané, Janovice) s délkovou plužinou. Janovice mají pravidelný půdorys a připomínají tak širokou silniční ves. Nejmladší jsou novodobé silniční struktury Kolného s úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří především svahy Dubí hory a hřbetu Binov – Modrý vrch – Hamry – Dubina, z něhož vystupují kuželovité vrcholy Modrý vrch a Hamry, mimo řešené území pak dominantní izolovaný kužel Ronova. Poměrně značně otevřený charakter má ohraničení směrem na východ v údolí Bobřího potoka mezi Kravařemi a Stvolínky, méně pak na jih mezi Ronovem a Dubí horou.

Matrice:

Převažuje zemědělská krajina s převahou polí, lemovaných loukami, pastvinami a částečně i tradičními ovocnými sady s neobvykle dobře dochovanou vesnickou zástavbou sídel. Členění plužiny je v centrální části silně setřené, mnohem lépe je dochované v okrajových svažitéjších územích.. Rozsáhlé smíšené lesní porosty pokrývají mohutné svahy, které rámuji kotlinu zejména ze západu a severu.

Textury zemědělských matic (Zo, Zt) jsou světlé, zástavba a navazující zeleň tvoří tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Nh, Zz, v Kravařích i Mk, Mb, Mp). Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls), okrajově i vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Dubí hora, Binov, Modrý vrch, Hamry a Dubina. Již mimo řešené území se nachází výrazný kužel Ronova s hradní zříceninou. Kulturními póly jsou vesnická památková zóna Kravaře s muzeem a dominantním kostelem Narození P. Marie, dále sídla Janovice a Rané s památkovou rezervací lidové architektury.

Osy:

Přírodní osou je tok Bobřího potoka, který kříží trasa historické obchodní cesty a paprskovitě uspořádané silnice.

Doporučení:

- Zachovat polní zemědělský charakter centrální matrice v kontrastu s lesní maticí smíšených porostů na svazích sopečného pohoří.
- Nepovolovat větší růst zastavitelného území vesnických sídel než o 10%
- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty naprosté většiny sídel dbát pečlivě na zachování současné struktury zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, případně sevřenou. U vesnických sídel rozhodně nepřipustit plošný rozvoj zástavby. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2). Rozvojové možnosti VPR Janovice a VPR Rané jsou velmi omezené, nejlépe nestavět vůbec žádné další objekty.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování respektovat v maximální míře členění původních plužin, především SV od Raného.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků
- Zemědělské či výrobní halové objekty pohledově odclonit zelení, zejména pak ty, které jsou pohledově exponované nebo umístěné v blízkosti zástavby se zvýšenou historickou hodnotou.
- Zachovat přírodní i částečně upravené úseky Bobřího potoka a jeho břehové porosty.
- Vhodné by bylo podporovat tradiční formy ovocnářství.

57. Valteřické údolí:

Charakteristika:

Protáhlé a nehluboké údolí Valteřického potoka kopírované zástavbou Heřmanic - Valteřic, lemované táhlými hřbety sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. S dlouhou lesní lánovou vsí (Heřmanice, Valteřice) s navazující záhumenicovou plužinou a charakterově obdobnými, však menšími krátkými řadovými vsi (Velká Javorská, Stvolínecké Petrovice) s navazující délkovou plužinou. V novověku byla sídelní struktura doplněna o netypicky návesní ves (Taneček) a o malou rozvolněnou hromadně silniční strukturu (Novina).

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Králův vrch – Kolný, Tokaniště – Krkavčí a Havraní vrch, izolované kužely Hamry a Modrý vrch. Otevřený charakter má ohraničení především v ose údolí Valteřického potoka směrem na sever, daleko méně pak v sedle nad Velkou Javorskou směrem západ.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s rozvolněnou lineárně protaženou strukturou venkovských sídel s dobře dochovanou záhumenicovou plužinou s loukami, pastvinami, poli a zbytky sadů. Nevelké smíšené lesní porosty jsou roztroušeny zejména na prudších svazích, skalních výchozech a kuželech vrchů.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, Nh). Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls), zlomkovitě i vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) - Králův vrch, Hamry, Modrý vrch a částečně i Tokaniště, kde je nevelký remíz na vrcholovém kuželu obklopen travními porosty. Přestože pokrývá ploché temeno vrchu Kolný zemědělská matrice (Zt) uplatňuje se v dálkových pohledech především tmavá textura lesní matrice navazujícího svahů.

Vrchol Havraního vrchu pokrývá matrice zemědělských trávníků (Zt).

Osy:

Jasnou osu vytváří tok Valteřického potoka a navazující sídelní pás Valteřice – Heřmanice.

Doporučení:

- Dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou orientovanou podél osy toku (Heřmanice – Valteřice) či kolem osově komunikace (Velká Javorská). V samotném zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Zemědělské či výrobní halové objekty pohledově odclonit zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.

58. Horní Merboltické údolí:

Charakteristika:

Protáhlé, přímé a poměrně ploché údolí Merboltického potoka, lemované táhlými hřbety sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Na východním o západním okraji do území zasahují lesní lánové vsi (Rychnov, Merboltice) s navazujícími záhumenicovými plužinami, ty do území zasahují i ze severu a jihu. Jádro území bylo osídleno až v novověku, pravděpodobně s rozvojem těžby uhlí ve východní části území. Na omezeném prostoru vznikla malá lánová ves, téměř silničního charakteru (Sluková) s velmi malou navazující záhumenicovou plužinou. Rozptýlené objekty ve východní polovině zřejmě všechny souviseli s těžbou uhlí.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Slukovský vrch - Na Úhoru - Krkavčí vrch a izolovaného vrchu Zaječí vrch. Otevřený charakter má ohraničení v ose údolí Merboltického potoka, částečně i v sedle směrem na jihovýchod.

Matrice:

Lesozemědělská krajina se zbytky záhumenicové plužiny, kterou dnes tvoří převážně louky a pastviny, okrajově i pole. Nevelké smíšené až jehličnaté lesní porosty jsou roztroušeny zejména na prudších svazích, skalních výchozech a kuželech vrchů.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, částečně sem zasahující matrice zástavby a navazující zeleně vytváří tmavě zrnité textury (Nr, Nh). Tmavou texturu mají především lesní porosty (Ls).

Póly:

Vrcholy se světlejší zemědělskou maticí (Zt) jsou Na Úhoru a Slukovský a Havraní vrch.

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) - Zaječí vrch, Strážný vrch, Krkavčí vrch a Znělcové lomy (U lomu), kde lesní porosty obklopují jezírka v bývalých lomových jámách.

Osy:

Přírodní osu tvoří tok Merboltického potoka, kterou kopíruje sídelní pás Merboltic.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty částečně sem zasahujících Merboltice dbát na zachování současné struktury zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou. V zastavitelném území sídel (Merboltice i Rychnov) se pak řídit doporučeními studie (2).
- Nepovolovat žádné další obytné objekty u samot podél Merboltického potoka v prostoru zaniklé vsi Sluková, tj. neobnovovat její zástavbu.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Vizuálně exponované zemědělské areály pohledově izolovat zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat členění původních záhumenicových plužin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.
- Zachovat stávající stav na Znělcových lomech – z části zatopené lomové jámy obklopené sukcesními porosty. Zásadně nepřipustit jejich zavážení.

59. Dolní Merboltické údolí:

Charakteristika:

Zahlubující se údolí Merboltického potoka, který lemují zástavba Merboltic, rámované hřbety a kužely sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesní lánovou vsí a záhumenicovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří izolované kužely Zaječí vrch, Kamenná hůra (Kamenec), Merboltický kopec a Strážný vrch. Otevřený charakter má ohraničení v ose údolí Merboltického potoka, částečně i v sedle mezi Strážným a Merboltickým kopcem směrem na východ.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s rozvolněnou zástavbou lesní lánové vsi s dobře dochovanou záhumenicovou plužinou, kterou dnes tvoří převážně louky a pastviny, okrajově i pole. Nevelké smíšené lesní porosty jsou roztroušeny zejména na prudších svazích, skalních výchozech a kuželech vrchů, rozsáhlejší celek se nachází v zaříznutém údolí mezi Kamennou hůrou a Merboltickým kopcem a jejich svazích. Část jižního svahu Kamenné hůry pokrývá menší čedičové kamenné moře.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) a kamenného moře (Sk) jsou světlejší, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleně tmavě zrnité textury (Nr, částečně i Nh). Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls).

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Zaječí vrch, Kamenná hůra, Merboltický kopec a Strážný vrch s rozhlednou.

Kulturním pólem je sídlo Merboltice s dochovanými stavbami lidové architektury a zvonící.

Osy:

Osu tvoří tok Merboltického potoka, kopírovaný zástavbou.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty sídla dbát na zachování současné struktury zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou orientovanou podél osy toku a nevystupovat s novostavbami do svahů. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zemědělské či výrobní halové objekty pohledově odclonit zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, především pak porosty přirozeného charakteru na Kamenné Hůře.

60. Valkeřické údolí:

Charakteristika:

Uzavřené údolí Dolského potoka obklopené plochými táhlými hřbety, případně kužely sopečného pohoří. Jedná se o krajinu osídlenou až v pozdním středověku. Osídlení je tvořeno dlouhou lesní lánovou vsí s navazující záhumenicovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Na Koruně a Znělcových lomů a kuželů Zaječího vrchu, Kamenné hůrky a především Kohoutu. Poměrně značně se údolí otevírá směrem na severovýchod do údolí Ploučnice.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s rozvolněnou zástavbou lesní lánové vsi s velmi dobře dochovanou záhumenicovou plužinou, kterou dnes tvoří pouze louky a pastviny, omezeně i sady. Především na mírnějších jižních až jihovýchodních svazích Kohoutu je členění pozemků výjimečně dochováno. Smíšené lesní porosty jsou roztroušeny zejména na prudších svazích, rozsáhlejší celek se nachází pouze na vrcholu Kohoutu.

Textury zemědělských matric (Zt) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, Nh). Tmavou texturu vytváří především lesní porosty (Ls), omezeně pak i vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají Kohout s rozhlednou, Lipový vrch, Zaječí vrch, částečně i Znělcové lomy (U lomu) s jezírky ve vytěžených lomových jámách a Kamenná hůra (Kamenec), kde je vrcholový kužel lesa obkroužen travními porosty.

Pól vytváří i střed Valkeřic s torzem loveckého zámečku a dochovanými stavbami lidové architektury.

Osy:

Hlavní osou je tok Valkeřického potoka a navazující sídelní pás Valkeřic.

Doporučení:

- S ohledem na zvýšené urbanistické a architektonické hodnoty sídla dbát na zachování současné struktury zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou orientovanou podél osy toku a nevystupovat s novostavbami do svahů. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).

- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Zemědělské či výrobní halové objekty pohledově odclonit zelení.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin, zejména na svazích Kohoutu.
- Nedopustit opuštění a zarůstání segmentů s dochovaným členěním plužiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.
- Zachovat stávající stav na Znělcových lomech – z části zatopené lomové jámy obklopené sukcesními porosty. Zásadně nepřipustit jejich zavážení.

61. Dolské údolí:

Charakteristika:

Uzavřené údolí Dolského potoka obklopené plochými táhlými hřbety, případně kužely sopečného pohoří. Jedná se o krajinu osídlenou až v pozdním středověku s lesní lánovou vsí a navazující záhumenicovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Znělcových lomů a Na Koruně a izolovaných kuželů Kohoutu a Klobouku. Ohraničení se částečně otevírá pouze na sever v ose údolí Dolského potoka.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s rozvolněnou zástavbou lesní lánové vsi s velmi dobře dochovanou záhumenicovou plužinou (zejména na severozápadě), kterou dnes tvoří pouze louky a pastviny. Smíšené lesní porosty jsou roztroušeny zejména na prudších svazích, rozsáhlejší celek se nachází pouze na západním svahu Kohoutu.

Textury zemědělských matric (Zt) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr). Tmavou texturu vytváří lesní porosty (Ls).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají Kohout s rozhlednou, Klobouk a částečně i Znělcové lomy (U lomu). Ploché temeno Na Koruně má světlou texturu zemědělských travních porostů (Zt).

Kulturním polem je část sídla Blankartice s původními roubenými domy s podstávkami.

Osy:

Tok Dolského potoka.

Doporučení:

- Dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou orientovanou podél osy toku, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2). Nejlépe stavět pouze na historických stavebních parcelách.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Nedopustit opuštění a zarůstání segmentů s dochovaným členěním plužiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.
- Nepřipouštět využívání zemědělských pozemků jako motokrosových dráhy (viz v údolí mezi Kloboukem a Kohoutem).

62. Horní Fojtovické údolí:

Charakteristika:

Uzavřené ploché údolí horního povodí Fojtovického potoka obklopené převážně táhlými hřbety sopečného pohoří. Jedná se o krajinu osídlenou až v pozdním středověku. Sídelní struktura je tvořena lesní lánovou vsí a záhumenicovými plužinami.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Na Koruně a Homolka –V Olšínách a kužel Klobouku. Otevřenější charakter má ohraničení pouze v údolí Fojtovického potoka směrem na sever.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s lesními lánovými vsemi s dobře dochovanou záhumenicovou plužinou, kterou dnes tvoří převážně louky a pastviny. Nesouvislé smíšené lesní porosty jsou roztroušeny na kuželovitých vrcholech a prudších svazích.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr). Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls).

Póly:

Plochá temena Medvědího vrchu a Na Koruně mají světlou maticí zemědělských travních porostů (Zt). Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Klobouk, V Olšínách a částečně i Homolka, kde je nevelký remíz na vrcholovém kuželu obklopen travními porosty.

Osy:

Osou je Fojtovický potok s navazující zástavbou Fojtovic.

Doporučení:

- Dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou orientovanou podél osy toku, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy důsledně dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.

63. Dolní Fojtovické údolí:

Charakteristika:

Ploché, zvlněné údolí postupně se zahlubujícího Fojtovického potoka a jeho přítoků obklopené hřbety a kužely sopečného pohoří, majícího místy až charakter hornatiny. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Obě sídla (Heřmanov a Fojtovice) de facto tvoří jednu velkou lesní lánovou ves na níž navazuje záhumenicová plužina.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Homolka - Nad Ptačím – Slavíčkův vrch – Jedlová 2 (491 m n. m., vzhledem k blízkosti stejnojmenného vrchu pracovníě označena číslicí) - Sokolovský vrch a izolovaný kužel Klobouku. Otevřenější charakter má ohraničení pouze v údolích vodní toků.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s rozvolněnou zástavbou lesních lánových vsí s navazující dochovanou záhumenicovou plužinou, kterou dnes tvoří převážně louky a pastviny, ojediněle i pole a sady. Nesouvislé smíšené lesní porosty jsou roztroušeny na kuželovitých vrcholech, prudších svazích či kolem drobných vodních toků.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, ojediněle Nh). Tmavé textury mají matrice vysokokmenných sadů (Zs) a především lesních porostů (Ls).

Póly:

Vrcholy se zemědělskou maticí (Zt) - Slavíčkův kopec, Jedlová 2 a Sokolovský vrch.

Vrcholy tmavé textury lesní matrice (Ls) - Klobouk, Nad Ptačím, V Olšínách a částečně i Homolka, kde je nevelký remíz na vrcholovém kuželu obklopen travními porosty.

Sídelní pól tvoří střed sídla Heřmanov.

Osy:

Fojtovický potok a navazující sídelní pás Fojtovic a Heřmanova.

Doporučení:

- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou orientovanou podél osy toku, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Zemědělský areál pohledově odclonit zelení.
- Lesy udržovat v současném zastoupení.

64. Údolí Rychnovského potoka:

Charakteristika:

Uzavřené, hluboce se zařezávající údolí Rychnovského potoka, obklopené hřbety sopečného pohoří, ze kterých místy vystupují vypreparované suky odolnějších hornin. Nad krajinným suterénem vlastního zaříznutého údolí potoka se nacházejí výše položené táhlé hřbety a především na jihovýchodě má krajina charakter členité vrchoviny. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesní lánovou vsí se záhumenicovou plužinou (Rychnov) a s krátkými řadovými vesmi s délkovou plužinou (Babětín, Rytířov).

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů rámuujících údolí a kuželů Poklony, Vrabince a Kočičího vrchu. Pouze velmi omezeně se údolí otevírá k severozápadu v ose vodního toku.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s dobře dochovanými lesními lánovými vsemi, jejichž plužina se však dochovala jen místy, U Rychnova a Rytířova byla z velké části setřena, u Babětína zase částečně zarůstá. Zbylé zemědělské bezlesí je dnes tvořeno pouze loukami, pastvinami, případně pozůstatky sadů. Smíšené až listnaté lesní porosty, místy přírodního charakteru, pokrývají zejména svahy zaříznutého údolí, případně kuželovité výchozy.

Textura zemědělských travních porostů (Zt) je světlá, v centrech plužin tvoří vesnická zástavba (Nr, Nh) tmavě zrnité textury. Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls, místy až Lp), částečně i vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Světlou matici zemědělských travních porostů (Zt) má z větší části vrchol Homolky, kde se částečně uplatňuje i nevelký remíz. Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Nad Ptačím a Kočičí vrch. Výrazný skalnatý suk Vrabince z hradní zříceninou ma skalní matici (Sk) obnaženým stěn.

Pohledově se uplatňuje náhorní část vsi Rytířov (Vr).

Osy:

Osu tvoří Rychnovský potok kopírovaný zástavbou Rychnova.

Doporučení:

- Babětín a Rytířov již dále nerozvíjet, případně jen o jednotlivé záměry na původních parcelám. Při rozvoji Rychnova přísně dbát na zachování osově orientované vesnické struktury zástavby (Vr) a přednostně využívat původních parcel.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Pohledově dominantní halové objekty zemědělského družstva pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužin.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení, nedopustit plošnější zarůstání původní plužiny.

- Zejména v okolí Babětína a Rytířova pečovat o dochované vysokokmenné sady, a podporovat jejich obnovu

65. Údolí Kameničky:

Charakteristika:

Uzavřené údolí horního povodí postupně se zařezávající Kameničky obklopené převážně táhlými hřbety sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s kratší lesní lánovou vsí (Lesná) se záhunicovou plužinou. Severně od sídla stál panský dvůr obklopen dominikální plužinou. V novověku vznikla v dolní sevřenější části údolí rozvolněná hromadná silniční struktura Kameniček a Lesního Mlýna.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy táhlých hřbetů Velký chlum – Jedlová 1 (530 m n. m., kvůli blízkosti stejnojmenného vrchu pracovní označena číslicí) - Slavíčkův kopec a hřbetu, na němž stávala ves Ptačí. Pouze velmi omezeně se údolí otevírá v ose vodního toku.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s centrálně umístěnou lesní lánovou vsí Lesná s částečně dochovanou záhunicovou plužinou, kterou tvoří převážně louky a pastviny, okrajově i pole a zbytky sadů. Převážně smíšené lesní porosty jsou roztroušeny pouze na prudších svazích zařezávajícího se údolí, případně kuželovitých výchozech.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centru plužiny tvoří vesnická zástavba (Nr, Nh) tmavě zrnité textury. Tmavé textury vytváří především lesní porosty (Ls), omezeně i vysokokmenné sady (Zs).

Póly:

Světlou matici zemědělských travních porostů (Zt) mají vrcholy Jedlová 1, Veleňský kopec (pracovní název vrchu sz. od Velké Veleně), Slavíčkův kopec a částečně i Velký chlum s rozhlednou, kde lesní porost z části zakrývá travnaté temeno. Tmavou texturou lesní matrice (Ls) má temeno Nad ptačím a Netterova kopce. Sídelním pólem je ves Lesná (Vr).

Osy:

Tok Kameničky.

Doporučení:

- Lesnou významněji nerozvíjet a dbát na zachování urbanistické struktury vesnické rozvolněné zástavby, orientovanou podél osy toku.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Pohledově dominantní halové objekty zemědělského družstva pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách a obhospodařování zemědělské půdy respektovat zbylé členění původních plužiny.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a druhovém složení.
- Vhodné je podporovat snahy o obnovu tradičního pěstování ovocných vysokokmenných dřevin.

66. Děčínská kotlina:

Charakteristika:

Erozní sníženina Děčínské kotliny vytváří rozšířené, hluboké údolí Labe na soutoku s Ploučnicí a Jílovským potokem, jehož ploché dno a částečně i navazující svahy zaujímá aglomerace Děčína. Dno údolí a mírnější svahy náleží k starosídelní krajině, pouze vyšší polohy byly osídleny až v pozdním středověku. Jádrem osídlení je Děčín s centrálním obdélným náměstím a navazující městskou zástavbou. Okolní venkovská krajina, ač převážně starosídelní nese převažující znaky krajin osídlených v pozdním středověku. Sídelní struktura

je tvořena krátkými řadovými vesmi s pravidelnějším uspořádáním objektů, připomínající tak starosídelní silniční a návěsní vsi. Pouze Folknáře mají nepravidelný rozvolněný charakter a vsi zvané Staré Město a Krásný Studenec jsou lesní lánovou vsí. Na západním okraji druhotně vznikly novodobé silniční a hromadné rozvolněné struktury (Václavov, Popovice), tamtéž je také několik usedlostí rozmístěných volně v plužině. Z plužin dominuje délková. Pouze v okolí Děčína se významně uplatňuje dominikální a dělená úseková. Na Staré Město a Krásný Studenec pak navazuje plužina záhumenicová, na Dolním Chlumu je zase úseková. Pouze severní cípy celku přesahují řešené území.

Ohraničení:

Veduty tvoří izolované kužely Lotarův vrch, Chmelník, Popovický vrch, Klobouk, Velký Chlum, Chlum, dále táhlé hřbety Pustého vrchu, Sokolího vrchu, mimo řešené území pak Popovičský vrch, Bynovecký vrch, Kámenký vrch, Spálenisko, Stoličná hora, Červený vrch, Pastýřská stěna. Výrazně otevřený charakter má ohraničení v severojižní ose údolí Labe, méně pak na západ údolím Jílovského potoka.

Matrice:

Silně urbanizovaná krajina v celém prostoru širokého údolí Labe, pouze omezeně se ve středních polohách, zejména na severovýchodě v údolí Loubského potoka, vyskytují souvislejší zemědělské travní porosty, prudké svahy a některé temena pokrývají převážně smíšené lesní porosty. Historická půdorysná struktura sídel byla z velké části setřena novodobou plošnou zástavbou. Také plužiny mají převážně setřené historické členění.

Aglomerace Děčína s různorodou městskou zástavbou, infrastrukturou a doprovodnou zelení (Mk, Mb, Mh, Ms, Mv, Pa, Pr, Ch, Zz, Zm, Dp, Ds) tvoří spolu s ostatními sídly (Nr, Nh, Nv) různě zrnité textury. Textury zemědělských matric (Zt, Zo, Zk) a toku Labe (Vt) jsou světlejší, tmavé jsou matrice vysokokmenných sadů (Zs) a především lesních porostů (Ls), které zaujímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Přestože plochá temena Sokolího vrchu s rozhlednou, Pustého vrchu, Velkého Chlumu s rozhlednou a Chlumu mají zemědělskou maticí (Zt) uplatňuje se v dálkových pohledech tmavá textura lesní matrice (Ls) jejich navazujících svahů. Vrcholové kužely Popovického vrchu, Lotarova vrchu, Chmelníku a Klobouku mají jednoznačně lesní maticí (Ls). Popovičský vrch, Stoličná hora a Červený vrch jsou póly již mimo řešené území.

Kulturními póly jsou historické jádro Děčína s výraznou dominantou zámeckého areálu, kostelem sv. Kříže a kostelem sv. Václava a Blažeje, dále Pastýřská stěna s výletní restaurací, Podmokly s kostelem sv. Františka Serafinského, Thunovská kaple sv. Jana Nepomuckého a kostel sv. Václava na průmyslovém nábřeží v Rozbělesích.

Osy:

Rozhodující je osa toku Labe, kterou doplňuje kolmá osa připojující se Ploučnice. Osa Jílovského potoka se v tomto krajinném celku významněji neprojevuje. Za vedlejší osu lze považovat tok Chrochvického potoka.

Doporučení:

- Rozvojové možnosti děčínské aglomerace jsou kvůli utváření reliéfu prostorově limitované, přesto by rozvojové plochy neměly výrazněji vystupovat na svahy a rozhodně se nepropojovat s dosud prostorově oddělenými sídly (především Krásný Studenec a Folknáře). Přednostně by měly být využívány prostorové rezervy uvnitř samotné zástavby.
- Při případném rozvoji menších vesnických sídel (Horní Chlum, Folknáře, Chmelnice) dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a v zastavitelném území sídel na území CHKO se řídit doporučeními studie (2).
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.

- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původní plužiny.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován jejich smíšený charakter.

67. Děčínské údolí Jílovského potoka:

Charakteristika:

Poměrně široké, zaříznuté údolí Jílovského potoka a jeho levostranného přítoku Bělského potoka, které částečně vytváří krajinný suterén. Na členitém dně je roztroušena zástavba okrajových částí Děčína. Údolí se nachází na pomezí sopečného Českého středohoří s kuželovitými vrcholy a pískovcové Děčínské vrchoviny s plochými stolovými horami. Ve východní části do území z Děčínské kotliny zasahuje starosídlní krajina. Souvislé osídlení však započalo až v pozdním středověku. Sídlní struktura má převážně novodobý charakter. Nad lánovými vískami s malými záhumenicovými plužinami (mimo řešené území) převažují novodobé rozvolněné hromadné, silniční až plošné (Horní Oldřichov) struktury.

Ohraničení:

Veduty tvoří v řešeném území svahy kuželovitých vrcholů Klobouk a Popovický vrch, mimo něj svahy Děčínské vrchoviny s Červeným vrchem a s Pastýřskou stěnou a zejména masiv Děčínského Sněžníku a navazujících hřbetů. Více otevřený charakter má východní ohraničení směrem k jádrové části Děčína, a to především ve vyšší úrovni údolí, daleko méně se pak údolí otevírá mezi svahy Klobouku a Děčínského Sněžníku na západ.

Matrice:

Poměrně značně urbanizovaná krajina se zástavbou rozprostřenou na dnech údolí a v nižších polohách mírnějších okolních svahů. Pouze částečně lze v dnešní aglomeraci městského charakteru vyčíst strukturu původních sídel, tzn. návěsí a lesních lánových vsí. Celá původní plužina sídel je dnes prakticky zastavěna, pouze zcela okrajově se vyskytují zemědělské travní porosty. Prudké svahy, plochá temena i kuželovité vrcholy pokrývají převážně smíšené lesní porosty. V hluboce zaříznutých údolích se okrajově vyskytuje smíšená matrice údolních katén.

Západní část děčínské aglomerace s různorodou městskou zástavbou a její zelení (Mk, Mh, Ms, Mv, Zz, Ch, Dp, Pa) tvoří spolu s pozůstatky vesnické zástavby (Nr, Nv) různě zrnité textury. Jemně zrnitá je i textura smíšené matrice údolních katén (Su). Textury zbytků zemědělských matric (Zt) jsou světlé, tmavá je matrice lesních porostů (Ls), které zaujímají vrcholy a prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Všechny vrcholy mají tmavou texturu lesní matrice (Ls), tzn. jak kužely Klobouku a Popovického vrchu, tak ploché temeno Děčínského Sněžníku s rozhlednou (již mimo řešené území). Sídlním pólem je centrum aglomerizovaného Bynova.

Osy:

Přírodní osy tvoří toky Jílovského a Bělského potoka.

Doporučení:

- Plošný rozvoj děčínské aglomerace je kvůli utváření reliéfu limitovaný a v tomto prostoru v podstatě vyčerpal své množství. Přednostně by měly být proto využívány prostorové rezervy uvnitř samotné zástavby.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Vizualně exponované výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Dle potenciální vegetace přizpůsobit druhové složení lesních porostů.

68. Březinské údolí Ploučnice:

Charakteristika:

Hluboké sevřené údolí Ploučnice navazující na široké údolí Labe. Částečně sem zasahuje ze západu starosídlní krajina, ale většina území byla kolonizována až v pozdním středověku. Sídlní struktura není příliš typická. Horní Březiny jsou původně jednostrannou silniční vsí, druhotně návesního charakteru, Dolní Březiny pravděpodobně hromadnou. Malou enklávou novověké sídelní struktury je Dolní Chlum a Horní Bechlejovice, kde si extrémní reliéf vynutil rozptýlený charakter osídlení. Horní Bechlejovice pak druhotně v údolí i silniční a pouze Dolní Bechlejovice jsou malou lánovou vsí. Plužina je přechodného charakteru mezi délkovou a úsekovou, pouze v návaznosti na Dolní Bechlejovice záhumenicová.

Ohraničení:

Vedutu tvoří kuželovité vrcholy Jedlová 1 (530 m n. m., vzhledem k blízkosti stejnojmenného vrchu pracovní označena číslicí), Hlídka, Pustý vrch, Chlum, Velký Chlum. Výrazně otevřený charakter má ohraničení v ose údolí Ploučnice, zejména směrem na severozápad, méně pak údolím Dobrnského potoka na severovýchod.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s pastvinami a loukami, do kterých plošně významně vstupuje novodobá městská zástavba Březiny. Horní Bechlejovice, Chlum a Horní Březiny si zachovaly historickou půdorysnou strukturu a z velké části i členění plužiny. Rozsáhlejší smíšené lesní porosty zaujímají především okolní prudké svahy údolí. Místně se vyskytuje i smíšená matrice údolních katén.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo, částečně i Zk) jsou světlejší, zástavba s navazující zelení (Nr, Nv, Mk, Ms, Zz, Ch) tvoří tmavě zrnité textury. Jemně zrnitá je i textura smíšené matrice údolních katén (Su). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají především prudké svahy údolí.

Póly:

Přestože některá plochá temena vrcholů mají zemědělskou matici (Zt) uplatňuje se v dálkových pohledech tmavá textura lesní matrice jejich navazujících svahů (Ls) - Hlídka, Pustý vrch, Chlum, Velký Chlum s rozhlednou. Světlou zemědělskou matici tak má pouze kuželovitý vrchol Jedlové 1.

Rušivým pólem je pohledově exponované sídliště v Březinách.

Osy:

Hlavní osu tvoří tok Ploučnice, vedlejší pak její boční přítoky.

Doporučení:

- Nepřepustit aby kobercová zástavba Březin pohltila i Horní Březiny. Vhodné by bylo posilovat kompaktní charakter sídla a rozhodně nevystupovat výstavbou na pohledově exponované svahy.
- Při případném rozvoji menších vesnických sídel dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Nedopustit plošné zarůstání plužiny Dolního Chlumu a Horních Bechlejovic.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován jejich smíšený charakter.

69. Benešovské údolí Ploučnice:

Charakteristika:

Hluboce se zařezávající údolí Ploučnice obklopené hřbety a kužely sopečného pohoří, které nabývá místy až charakter hornatiny. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Jádrem

osídlení je Benešov nad Ploučnicí s centrálním náměstím a navazující městskou zástavbou. Strukturu venkovského osídlení tvoří lesní lánové vsi (Velká Veleň, Ovesná) a krátké řadové vsi (Malá Veleň, Soutěsky) s navazující záhumenicovou plužinou. Výjimku tvoří Jedlka, která má hromadně silniční charakter a je stejně jako Benešov nad Ploučnicí obklopena úsekovou plužinou. Svc leží zčásti nad krajinným suterénem zaříznutého údolí Ploučnice

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Jedlová 1 (530 m n. m.) – Slavíčkův kopec – Jedlová 2 (491 m n. m.) – Sokolovský vrch a Dobrná – Hlídka, dále izolované kužely Ostrý a Kosí vrch. Otevřený charakter má ohraničení v ose údolí Ploučnice a jejího přítoku Bystré.

Matrice:

Převažuje lesozemědělská krajina se smíšenými lesy, sady a pastvinami či loukami, které jsou často členěné remízy a pásy dřevin na hranách pozemků. Pole se dnes vyskytují jen okrajově. Půdorysná struktura sídel je dobře dochována. Na menší sídla často zřetelně navazuje záhumenicová plužina. Městská zástavba a plošně významnější výrobní areály se nacházejí na dně údolí, v prostoru historického průmyslového města Benešov nad Ploučnicí. Rozsáhlejší smíšené lesní porosty zaujímají především prudší svahy údolí, případně temena některých vrcholů. V samotném zaříznutém údolí se okrajově vyskytuje i smíšená matrice údolních katén a v jejího severozápadní části se nachází poměrně rozsáhlý čedičový lom.

Textury většiny zemědělských matric (Zt, Zo) a těžební plochy lomu (Tp) jsou světlé, v centrech plužin tvoří vesnická zástavba a navazující zeleň (Nr, Nh, Zk) a zástavba Benešova nad Ploučnicí (Nv, Mh, Mb, Ms, částečně i Mk) textury různě zrnité. Zrnitá je i textura smíšené matrice údolních katén (Su). Tmavé textury mají matrice vysokokmenných sadů (Zs) a především lesních porostů (Ls), které zaujímají zejména prudší údolní svahy.

Póly:

Světlejší zemědělskou matricí (Zt) mají vrcholy Jedlová 1, Slavíčkův kopec a Ostrý. Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Dobrná, Kosí vrch, Jedlová 2 a také Sokolovský vrch s rozhlednou a Hlídka, jejichž samotná temena mají sice zemědělskou matrici (Zt), v dálkových pohledech se však uplatňuje tmavá textura lesní matrice navazujících svahů.

Kulturní póly tvoří městská památková zóna Benešova nad Ploučnicí s dominantami zámku a kostela nanebevzetí P. Marie a ovocnářská obec Jedlka s kostelem sv. Anny.

Osy:

Hlavní osou je tok Ploučnice, kopírovaný hranami údolí.

Doporučení:

- Při případném rozvoji menších vesnických sídel dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2)
- Zachovat kompaktnost výrobních areálů a přednostně využívat jejich prostorových rezerv v průmyslových částech Benešova nad Ploučnicí.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění zahumenicových plužin.
- Při obhospodařování bezlesí dbát na zachování členění pozemků.
- Zachovat smíšené porosty na dnes zalesněných temenech a hřbetech a svazích.

70. Františkovské údolí Ploučnice:

Charakteristika:

Zaříznuté údolí Ploučnice obklopené hřbety a kužely sopečného pohoří, které nabývá místy až charakter hornatiny. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Osídleny však byly jen příhodnější části údolí. Oldřichov je malou lánovou vsí se záhumenicovou plužinou. Druhotně vznikly silniční vsi Františkov nad Ploučnicí a Oldřichov, rozvolněná hromadná struktura

v Terezinském údolí a silniční až rozptýlené struktury Mlatců. Severně od Františkova nad Ploučnicí samostatně stál panský dvůr s dominikální plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Kohout - Lipový vrch, Liščí vrch – Ostrý a Sokolského vrchu. Pohledově otevřené ohraničení je v ose údolí Ploučnice, především pak na sever k Benešovu nad Ploučnicí.

Matrice:

Převažuje lesozemědělská krajina se střídajícími se pastvinami, loukami a smíšenými lesními porosty remízů a pásů dřevin se sídly s poměrně dobře dochovanou půdorysnou strukturou v dolních partiích údolí. Pole a sady se dnes vyskytují jen omezeně a rozsáhlejší lesy jsou pouze na masivu Kohoutu. Na dně údolí, především v okolí Františkova nad Ploučnicí, se nacházejí plošně významnější výrobní areály, které přeměnily původní uspořádání krajiny. Členění plužiny bylo z větší části setřeno. V hluboce zaříznutém údolí se okrajově vyskytuje i smíšená matrice údolních katén.

Textury zemědělských matric jsou světlé (Zt, Zo), v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Nh). Hrubě zrnité jsou průmyslové areály městského charakteru na dně údolí (Mh). Naopak jemně zrnitá je textura smíšené matrice údolních katén (Su). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají temena a prudší svahy hřbetů.

Póly:

Vrch Ostrý má světlejší zemědělskou maticí (Zt). Ostatní vrcholy pokrývá tmavá textura lesní matrice (Ls) - Sokolský vrch, Kohout s obnovenou rozhlednou, Lipový vrch, Liščí vrch. Kulturní póly tvoří zřícenina hradu Ostrý na výrazném skalním výchozu a průmyslové sídlo Františkov nad Ploučnicí s několika továrními komplexy městského typu (z části i historické).

Osy:

Rozhodující osou je tok Ploučnice, kopírovaný hranami údolí.

Doporučení:

- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a její orientaci podél vodního toku.
- Neobnovovat zaniklé části sídel (prostřední část Mlatců). Jinak se v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2),
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin.
- Zachovat kompaktnost výrobních areálů a přednostně využívat jejich prostorových rezerv, včetně zachování zbylých historických objektů.
- Zachovat zalesněné prudké svahy a hřbety, především masiv Kohoutu. V porostech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.

71. Žandovské údolí Ploučnice:

Charakteristika:

Zařezávající se údolí Ploučnice a jejího pravostranného přítoku Vrbovského potoka obklopené na západě hřbety a na východě kužely sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Jejím jádrem je město Žandov s centrálním čtvercovým náměstím a navazující hromadně silniční zástavbou, která na severu přechází v lesní lánovou ves. Tou je také Dolní Police, na obě vsi navazuje záhumenicová plužina. Starý Šachov je okrouhlicí s paprscitou plužinou. Na západě stojí samostatně panský dvůr, mlýn a několik menších objektů, všechny pak obklopuje úseková plužina. Netypicky, snad až druhotně vznikla v okolí panského dvoru s dominikální plužinou silniční ves Malý Šachov.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Merboltický kopec - Kozí vrch, Bukovinského vrchu a Kamence, dále izolovaných kuželů Dvorský kopec a Dubový vrch. Pohledově se celek otevírá zejména v ose údolí Ploučnice, méně pak údolím Vrbového potoka.

Matrice:

Převažuje lesozemědělská krajina se střídajícími se pastvinami, loukami, poli a smíšenými lesními porosty remízů a pásů dřevin. Sídla s poměrně dobře dochovanou půdorysnou strukturou jsou situována na dně údolí. Výjimečně je dochován Starý Šachov. Mimo historický půdorys se částečně rozvíjel pouze Žandov se zástavbou městského charakteru s rozsáhlým výrobním komplexem. Sady se vyskytují jen omezeně a rozsáhlejší lesy jsou pouze na masivu Dvorského kopce. Na části území bylo členění plužin značně setřeno. Plužina východně od Žandova a plužina Starého Šachova zůstaly velmi dobře dochovány.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Zz, Nh, Mk, Mh, Dp). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají temena a prudší svahy hřbetů.

Póly:

Všechny výrazné vrcholy mají tmavou texturu lesní matrice (Ls) - Merboltický kopec, Kozí vrch, Dvorský kopec, Dubový vrch, Kotel, Kamenná hůra (Kamenec).

Sídelní pól tvoří městská zástavba průmyslového města Žandov.

Osy:

Osy tvoří toky Ploučnice a jejího přítoku Vrbového potoka.

Doporučení:

- Zvýšeně chránit a prostorově nerozvíjet Starý Šachov.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin.
- Při obhospodařování bezlesí dbát na zachování členění pozemků. Nedopustit neobhospodařování plužin s dochovaným členěním.
- Zachovat kompaktnost výrobních areálů a přednostně využívat jejich prostorových rezerv v průmyslovém komplexu Žandova.
- Zachovat smíšené porosty na dnes zalesněných temenech a hřbetech.

72. Hornopolické údolí Ploučnice:

Charakteristika:

Široké postupně se zahlubující údolí Ploučnice a jejích přítoků (Valdecký, Valteřický, Radečský potok) po stranách obklopené hřbetu sopečného pohoří. Přestože nižší údolní polohy byly osídleny již během vrcholného středověku, jedná se převážně o pozdně středověkou krajinu s původně lesními lánovými vsemi se záhumenicovou plužinou (Valteřice, Radeč, Bělá), víska Stoupno pak je okrouhlice s paprscitou plužinou. Výjimkou je Jezvė a snad i Horní Police kde lánové uspořádání sídel a plužiny navázalo na starší návěsní. Nejmladší je pak hromadná rozvolněná struktura Podlesí, a Dvorska s úsekovou plužinou a hromadná struktura Novosedla a Havraní.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetu Havraní vrch – Strážný vrch, Králova vrchu a izolovaných kuželů Kozího vrchu, Dvorského kopce, Radečského kopce, Strážnického lesa a mimo řešené území Mlýnského vrchu a Mnišské hory.

Matrice:

Převažuje lesozemědělská krajina se střídajícími se pastvinami, loukami, poli a smíšenými lesními porosty remízů a pásů dřevin, místy se vyskytují meší vodní plochy. Sídelní struktura je poměrně dobře dochována. Plužina obklopující rozvolněnou venkovskou zástavbu je dnes

s větší částí setřelá. Velmi dobře je dochovaná severní část plužiny Horní Police. Smíšené lesní porosty se nacházejí na prudších svazích hřebenů i kuželů.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo), vodních nádrží (Vr) a těžebního prostoru (Tp) jsou světlejší, zástavba s doprovodnou zelení tvoří různě zrnité textury (Nv, Nr, Nh, Ch, poutní areál v Hor. Polici - Pr). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají zejména prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Králův vrch, Kozí vrch, Dvorský kopec, Radečský kopec, Strážnický les (vrch), Kupka a částečně i Strážný vrch srozhlednou. Vrchol Havraniho vrchu pokrývá světlejší zemědělská matrice (Zt).

Kulturními póly jsou centrum poutní obce Horní Police s kostelem Navštívení P. Marie a zámek a střed Jezvé s kostelem sv. Vavřince.

Osy:

Hlavní osou je tok Ploučnice, kopírovaný komunikací i zástavbou, vedlejší osy tvoří její kolmé přítoky, zejména Valteřický potok.

Doporučení:

- Při případném rozvoji sídel dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. převážně vesnickou rozvolněnou, případně sevřenou (Hor. Police, Jezvé), a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2). Zástavbu Stoupana by bylo vhodné rozvíjet pouze na zbořeništích.
- Zachovat dominantní postavení poutního areálu v Horní Polici a zvláště pečlivě na celkové panorama sídla.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při obhospodařování bezlesí i případných pozemkových úpravách respektovat strukturu původní záhumenicové plužiny, zejména pak dochovaného členění pozemků.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byla zachována jejich smíšená druhová skladba.

73. Holanská kotlina:

Charakteristika:

Protáhlá sníženina pod úpatím Českého středohoří, která tvoří západní polovinu Jestřebské kotliny, jejíž ploché dno umožnilo vybudování soustavy rybníků na Bobřím potoce. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu. Do řešeného území zasahuje jen okrajově pod Kozelským hřebenem, kde původní sídelní strukturu tvoří lesní lánové vsi se záhumenicovou plužinou (Kozly), krátké řadové vsi s délkovou plužinou (Sezímky) Nejmladší jsou novodobé silniční struktury Kolného s úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Kozel – Kolný - Dubina, mimo řešené území kužely Ronov, Vlhošť, Maršovický vrch, Dub, Kraví hora a Mnišská hora. Ploché údolí se pohledově otevírá zejména na západ ke Kravařům a v ose Robečského potoka směrem na východ.

Matrice:

Běžná lesozemědělská krajina s velmi dobře dochovanými vesnickými sídly a v případě Kolného a Kozlů i s velmi dobře dochovaným členěním plužiny, která obklopuje rybníční krajinu soustavy Holanských rybníků, která v centrální části zcela dominuje a je pro charakter celé oblasti určující.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo), vodní plochy (Vr) a pískoven (Tp) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň (Nv, Nr, Nh, Mk) případně rekreační areály (Rs, Ch) tmavě zrnité textury. Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají především hřbety a kužely.

Póly:

Všechny výrazné vrcholy v řešeném území mají tmavou texturu lesní matrice (Ls) - Kozel, Kolný a Dubina. Mezi přírodní póly mimo řešené území patří zejména Ronov s hradní zříceninou, Vlhošť, Maršovický vrch, Dub a Mnišská hora.

Kulturním pólem na hranici CHKO vytváří sídlo Stvolínky se zámkem a kostelem Všem svatých, ostatní jsou již mimo jeho území - vsi Holany s kostelem sv. Máří Magdalény, Zahradky se zámkem a Jestřebí s hradní zříceninou.

Osy:

Přírodní osy tvoří toky Robečského a Bobřího potoka.

Doporučení:

- Do řešeného území zasahuje celek pouze okrajově, zásadní je proto pouze ochrana výrazné veduty Kozelského hřbetu, tzn. zalesněná horní část lemovaná bezlesím místy s poměrně dobře dochovaným členěním záhumenicové plužiny.
- Při rozvoji sídel na území CHKO dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, v případě Kozlů i její lineární uspořádání. V zastavitelném území sídel se pak řídit doporučeními studie (2).
- Nedopustit zarůstání plužin s dochovaným historickým členěním.

74. Českolipská kotlina:

Charakteristika:

Rozsáhlá sníženina pod úpatím Českého středohoří, v jejímž středu se rozprostírá kolem Ploučnice aglomerace České Lípy. Do řešeného území zasahují pouze její západní výběžky v okolí Horní Libchavy a Stružnice. Jádrem území a částečně i údolí Ploučnice bylo osídleno ve vrcholném středověku, většina území až ve středověku pozdním. Sídelní struktura má však na celém území pozdně středověký charakter a je tvořena lesními lánovými vesmi se záhumenicovou plužinou (Stružnice, Horní Libchava, Manušice) a krátkou řadovou vsí (Stráž u České Lípy) s délkovou plužinou a několika samostatně stojícími dvorci v plužině. Výjimku tvoří návesní ves (Bořetín) s úsekovou plužinou. Mnohem později pak byla sídelní struktura doplněna o hromadnou rozvolněnou strukturu jižní části Manušic, hromadnou silniční rozvolněnou až rozptýlenou (Svobodná Ves) a novodobé formy zástavby hromadné rozvolněné až rozptýlené (Slunečná).

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Kozel - Králův vrch a Kozlí - Kamenec - Česká skála (Čečka), dále izolované kužely Poustevna, Kamenec, Radečský kopec, Strážnický les a Kupka. Mimo řešené území pokračuje ohraničení na vrcholy Mnišská hora, Kraví hora, Dub, Strážný a přes Kamenický kopec, Tisový vrch a Skalický vrch se vrací na Kozlí. Otevřený charakter má ohraničení na severu v údolí Šporcky a na západě v údolí Ploučnice, méně se pohledově otevírá na JV přes táhlé hřbety k Mimoni a Ralsku.

Matrice:

Běžná lesozemědělská krajina obklopuje centrálně umístěné, urbanizované území České Lípy, které dominuje svému okolí. Na území CHKO se nacházejí pouze matrice zemědělské, místy s dochovaným členěním plužiny, obklopující rozvolněnou osově orientovanou, případně rozptýlenou venkovskou zástavbu, na hřebenech a svazích pak matrice lesní, kterou tvoří převážně smíšené porosty. Půdorysná struktura sídel je relativně dobře dochovaná, částečně ji narušuje novodobá zástavba.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) a vodních ploch (Vr) jsou světlé, různorodá zástavba (Nv, Nr, Nh, Np, Mb, Mk, Mh, Ms, Pr, Pa, Rs, Zz, Ch) a dopravní stavby (Ds, Dp) s doprovodnou zelení tvoří různě tmavě zrnité textury. Tmavá je především matrice lesních porostů (Ls).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Kameník, Česká skála, Kozlí, Poustevna, Kamenec, Radečský kopec, Strážnický les (vrch), Králův vrch, Kupka a Kozel. Kulturními póly jsou sídlo Horní Libchava se zámekem a kostel Nanebevzetí P. Marie ve Slunečné. Mezi póly mimo řešené území patří zejména Špičák, Kraví hora, Dub, Kamenický kopec, Tisový vrch a Skalický vrch, dále městská památková zóna Česká Lípa, zámecký areál v Zákupech.

Osy:

Hlavní osou je tok Ploučnice, v řešeném území kopírovaný sídelním pásem Stružnice. Mimo CHKO je zásadní zejména křížná osa dopravních tras (sever-jih).

Doporučení:

- Do řešeného území zasahuje pouze západní část v okolí Horní Libchavy a Stružnice – nezbytné zachovat vesnický charakter krajiny a chránit výrazné veduty lesnatého Kozelského hřbetu a hřbetu Kozlí - Česká skála.
- Slunečnou, Novou Ves, Stráž a Bořetín již nejlépe vůbec nerozvíjet, případně pouze o jednotlivé záměry plně respektující rozptýlený, resp. soustředěný charakter zástavby. Při rozvoji ostatních sídel, především Volfartice - Horní Libchava a Stružnice, dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. osově orientovanou vesnickou rozvolněnou. U hraničních obcí dodržovat vesnickou strukturu zástavby alespoň rámcově, rozhodně nepřipouštět plošnou zástavbu kobercového charakteru.
- V zastavitelném území sídel na území CHKO se pak řídit doporučeními studie (2).
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní objekty pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území a v odtržené poloze od zástavby nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.

75. Prameny Libchavy:

Charakteristika:

Uzavřené mírně zvlněné ploché údolí Libchavy, rámované hřbety sopečného pohoří na východě a izolovanými kužely a kupami na západě. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesními lánovými vesmi se záhumenicovou plužinou (Volfartice, Mistrovice). Osídlené území bylo později druhotně rozšířeno o novodobé formy zástavby: silniční (Nový Oldřichov) a hromadné silniční (Nová ves), v obou případech je zástavba v okrajích rozvolněná a částečně přechází až do rozptýleného charakteru osídlení s dělenou úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří izolované kužely Dvorský kopec, Radečský kopec, Kamenec, Poustevna, Kozlí a svahy hřebene Bažantnice - Smrčnick – Rozsocha - Kameník a Holý vrch – Výsluní – Špičák. Ohraničení má otevřený charakter především na jihovýchodě v údolí Libchavy, a částečně i na jihozápadě mezi Špičákem a Dvorským vrchem.

Matrice:

Převažuje lesozemědělská krajina se střídajícími se pastvinami, loukami a smíšenými lesními porosty remízů a pásů dřevin. Rozvolněná zástavba sídel je situována na dně údolí, pouze Nový Oldřichov stoupá do svahů. Půdorysná struktura sídel zůstala zachována, z velké části se dochovalo i členění plužiny. Smíšené až smrkové lesní porosty se nacházejí především na svazích Dvorského kopce a Kameníku - Kozlí.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, Nh). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů. Přestože je matrice odtěženého Holého vrchu světlá (Tp), v dálkových pohledech se díky konvexnosti lomu neprojevuje.

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Dvorský kopec, Radečský kopec, Kamenec, Poustevna, Kozlí, Kameník (Vlčí hora), Výsluní, Špičák, Krásná hora (Chrásná), Smrčnick a

částečně i Holý vrch, kde se však uplatňuje i matrice zemědělských trávníků (Zt). Rozsocha a Hladový kopec mají světlejší zemědělskou maticí (Zt).

Kulturními póly jsou střed Volfartic s kostelem sv. Petra a Pavla a novodobě sloučený Nový Oldřichov s kostelem Povýšení sv. Kříže na exponované hřbetě.

Osy:

Přírodní osou je tok Libchavy, na nějž navazuje sídelní pás Volfartic.

Doporučení:

- Při případném rozvoji sídla dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou a u lánových vsí respektovat jejich lineární půdorys. V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2). Nepřipustit plošný rozvoj zástavby kobercového charakteru, a to ani v prostoru Nového Oldřichova.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původní záhumenicové plužiny.
- Při obhospodařování bezlesí dbát na zachování členění pozemků. Nedopustit zarůstání částí s nejlépe dochovaným členěním.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.
- Nepřipustit, aby se částečně odtěžený Holý vrch, dnes sloužící jako skládkový prostor, projevoval v dálkových pohledech jako jiný typ matrice než lesní.

76. Novoborsko:

Charakteristika:

Mírně zvlněné údolí Šporcky, rámované hřbety sopečného pohoří na a izolovanými kužely a kupami, s aglomerací Nového Boru v jeho středu. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesními lánovými vesmi se záhumenicovou plužinou (Skalice). V okrajích pak bylo osídlené území druhotně rozšířeno o novodobé formy zástavby - hromadné silniční (Prácheň) a hromadné rozvolněné až rozptýlené (Okrouhlá).

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetu Kameník – Česká skála (Čečka), mimo řešené území Skalický vrch, Chotovický vrch, Slaviček, Ortel, Klíč, Malý Buk a Klučky. Otevřený charakter má ohraničení především na jihu v údolí Šporcky mezi Skalickým vrchem a na západě v údolí Ploučnice, méně se pohledově otevírá na JV přes táhlé hřbety k Mimoni a Ralsku.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s rozvolněnou u mladších sídel až plošnou zástavbou a s převážně scelenou plužinou plužinou, do které plošně významně vstupuje městská kobercová zástavba Nového Boru i rozsáhlejší průmyslové areály. Smíšené až smrkové lesní porosty se nacházejí především na temenech a prudších svazích vrcholů.

Textury zemědělských matic (Zt, Zo) jsou světlé, zástavba Nového Boru s navazující zelení (Mb, Ms, Mk, Mh, Zz) a menší sídla (Nr, Nk, Nh, Ch) tvoří tmavě zrnité textury. Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zpravidla zaujímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Česká skála a Kameník (Vlčí hora) pokrývá tmavá textura lesní matrice (Ls), stejně tak i vrcholy mimo řešené území – Skalický, Chotovinský a Tisový vrch, dále Ortel, Strážný a Klíč.

Kulturním pólem je centrum sklářství Nový Bor s městskou památkovou zónou (Mb) a dominantou kostela Nanebevzatí P. Marie (již mimo řešené území).

Osy:

Osy tvoří tok Šporcky s přítoky, zejména Skalický potok, a komunikace Č. Lípa – K. Šenov (částečně mimo řešené území).

Doporučení:

- Při případném rozvoji menších vesnických sídel dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a u Skalice respektovat lineární charakter zástavby. V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Nepřepustit vstupování výrobních areálů do území CHKO.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původní plužiny.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byla zachována jejich smíšená druhová skladba.

77. Šenovské údolí:

Charakteristika:

Údolí Pyského a Šenovského potoka na pomezí dvou systémů sopečných pohoří Lužických hor a Českého středohoří, které ho rámuje. SvC leží zčásti nad krajinným suterénem zaříznutého údolí Šenovského potoka. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesními lánovými vesmi a záhumenicovými plužinami. V novověku byla sídelní struktura druhotně doplněna o silniční strukturu (Vesnička) a o plošnou zástavbu navazující na původní lánovou ves Kamenického Šenova.

Ohraničení:

Veduty tvoří izolované kužely Malý ptáček a Zámecký vrch a svahy hřbetu Smrčnick – Rozsocha – Kameník, mimo řešené území i Šenovský vrch, Střední vrch a Břidličný vrch. Částečně se ohraničení otevírá v ose údolí Šenovského potoka.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s původně lesními lánovými vsemi s navazující záhumenicovou plužinou, do které plošně významně vstupuje městská kobercová zástavba Kamenického Šenova i rozsáhlejší průmyslové areály. Členění plužiny bylo kolem Šenova setřeno, v okrajích však zůstalo poměrně dobře dochováno. Smíšené až smrkové lesní porosty se nacházejí především na kuželu Smrčnicku a Šenovského vrchu.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, zástavba Kamenického Šenova s navazující zelení (Nv, Mk, Mh, Zz, Dp) tvoří tmavě zrnité textury. Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zpravidla zaujímají temena a prudší svahy kuželů.

Póly:

Tmavou texturou lesní matrice (Ls) mají vrcholy Smrčnick, Kameník, Malý ptáček a Zámecký vrch s hradní zříceninou, mimo řešené území pak Šenovský a Střední vrch. Temeno Rozsochy pokrývá světlejší zemědělská matrice (Zt). Částečně odtěžený čedičový sopouch Panská skála tvoří atypickou skalní matici (Sk).

Kulturním pólem je centrum sklářství město Kamenický Šenov s dominantou kostela sv. Jana Křtitele.

Osy:

Osy tvoří toky Šenovského a Pyského potoka, kopírované komunikacemi i zástavbou.

Doporučení:

- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Nepřepustit živelný růst městské kobercové zástavby Kamenického Šenova na území CHKO.
- Zachovat soustředěný charakter zástavby a její ostré ohraničení od volné krajiny.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původní plužiny.

- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.
- Kolem Panské skály zachovat ve stávajícím rozsahu otevřenou, nezastavěnou zemědělskou krajinu - nepřipouštět v tomto prostoru žádnou další zástavbu, plochu parkoviště nerozšiřovat a výsadnou zeleně ji lépe začlenit do území.

78. Českokamenické údolí Kamenice:

Charakteristika:

Zařezávající údolí Kamenice na severním okraji sopečného pohoří. SvC leží zčásti nad krajinným suterénem zaříznutého údolí Kamenice. Jedná se převážně o pozdně středověkou sídelní krajinu. Jejím jádrem je městská zástavba s centrálním nepravidelným náměstím, na něj navazují lesní lánové vsi se záhumenicovou plužinou (Horní a Dolní Kamenice). Druhotně byla sídelní struktura doplněna o novější struktury: hromadné silniční rozvolněné až rozptýlené (Huníkov a Víška pod Lesy) s úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří v řešeném území izolované kužely Strážný vrch, Hana, Zámecký vrch, Malý ptáček a Sedlo, mimo řešené území též Jehla, Kunratický vrch, Lipnický vrch, Větrný vrch a Strážiště. Částečně se ohraničení otevírá v ose údolí Kamenice.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s převažující záhumenicovou plužinou se střídajícími se pastvinami, loukami a poli, do které plošně významně vstupuje městská zástavba České Kamenice. Rozsáhlejší smíšené až smrkové lesní komplexy jsou především na masivu Kunratického vrchu. Urbanistická struktura novějších sídel Huníkov a Víška pod Lesy zůstala zachována. U Dolní a Horní Kamenice byla původní struktura pohlcena plošnou zástavbou. Členění plužiny bylo setřeno při scelování pozemků.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, zástavba České Kamenice s navazující zelení (Nh, Mk, Mb, Mh, Ms, Zz, Zm, Rs) tvoří spolu s ostatními sídly (Nh, Nr až Nk) různě tmavě zrnité textury. Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Vrcholy mají tmavou texturu lesní matrice (Ls) - Strážný vrch, Sedlo, Zámecký vrch s hradní zříceninou a částečně i Hana a Malý ptáček, mimo řešené území pak zejména Strážiště, Kunratický vrch a Studenec s rozhlednou.

Kulturním pólem je střed města Česká Kamenice s městskou památkovou zónou a s dominantami věží kostela sv. Jakuba a poutní kaple Narození P. Marie.

Osy:

Hlavní osou je tok Kamenice, vedlejší pak její přítok Bílý potok (mimo řešené území).

Doporučení:

- Při případném rozvoji menších vesnických sídel dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Nepřepustit masivní vstupování městské kobercové zástavby České Kamenice a případně i výrobních areálů na území CHKO.
- Zachovat soustředěný charakter osídlení a jeho jasné ohraničení od volné krajiny.
- Vizuálně exponované zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původní plužiny.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.

79. Kerhartické údolí Bystré:

Charakteristika:

Zařezávající údolní systém Bystré s přítoky (především Huníkovský potok) rámované hřbety a kužely sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesní lánovou vsí Kerhartice a krátkou řadovou vsí Veselíčko. Na obě sídla navazovala záhumenicová plužina. Druhotně do území zasáhla i novější hromadná rozvolněná zástavba s úsekovou plužinou (Huníkov).

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Bažantnice – Smrčnick a V porostlém – Skřivánčí vrch, izolované kužely Hůrka, Zámecký vrch, Veselka a Hana. Výrazněji se ohraničení otevírá pouze v severojižní ose údolí Bystré.

Matrice:

Převažuje lesozemědělská krajina se střídajícími se pastvinami, loukami a smíšenými lesními porosty remízů a pásů dřevin. Kerhartice s rozvolněnou zástavbou lesní lánové vsi jsou situovány na dně údolí. Původní struktura byla částečně narušena novodobou výstavbou, zejm. zemědělskými areály. Veselíčko prakticky zaniklo. Členění plužin bylo z větší části setřeno při scelování pozemků. Rozsáhlejší smíšené až smrkové lesní komplexy jsou pouze na masivu Smrčnicku.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Nh, Xr). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zauímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů.

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Hana, Veselka, V porostlém, Bažantnice, Smrčnick a Zámecký vrch s hradní zříceninou. Zemědělskou maticí (Zo, Zt) mají vrcholy Skřivánčí vrch a částečně i Hůrka.

Kulturním polem je dominantní kostel sv. Máří Magdalény v Kerharticích.

Osy:

Osy tvoří tok Bystré s navazujícím sídelním pásem Kerhartic a boční přítoky Kerhartický (pracovní název vodního přítékajícího od jz.) a zejména Huníkovský potok.

Doporučení:

- Při případném rozvoji sídla dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou s lineárním protažením podél vodního toku, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původní záhumenicové plužiny.
- Při obhospodařování bezlesí dbát na zachování členění pozemků.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.
- Nepřipustit rozšiřování fotovoltaické elektrárny ani další podobné záměry. Po uplynutí životnosti provoz bez náhrady odstranit a obnovit zemědělskou matici.

80. Prameny Bystré:

Charakteristika:

Nevelké mírně klesající údolí Bystré orámované ze severu sopečným hřbetem. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesními lánovými vesmi s navazujícími záhumenicovými plužinami.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Bažantnice a kužely Hůrka, Rozmezí, Holý vrch. Výrazněji se ohraničení otevírá pouze na severozápadě v ose údolí Bystré.

Matrice:

Převažuje lesozemědělská krajina se střídajícími se pastvinami, loukami, ojediněle i poli a smíšenými lesními porosty remízů a pásů dřevin. Do původní lesní lánové vsi s navazující záhumenicovou plužinou vstoupila později novověká struktura zástavby. Členění plužiny je v okolí Mistrovic dobře dochováno. Bývalý lom na Holém vrchu dnes slouží ke skládkování odpadu.

Textury zemědělských matric jsou světlé (Zt, Zo), v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, Nh). Tmavé matrice lesních převážně smíšených porostů (Ls) zaujímají jen některá temena vrchů. Matrice odtěženého prostoru na Holém vrchu je světlá (Tp).

Póly:

Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Rozmezí, Hůrka a de facto i vrchol Holého vrchu, jenž je sice z velké části odtěžený a bývalý těžební prostor (Tp) dnes slouží jako skládka odpadu, je však pohledově krytý okolními lesními porosty. Světlejší zemědělskou maticí (Zt) má vrchol Bažantnice.

Kulturním pólem je novodobě sloučené sídlo Nový Oldřichov, část Mitrovce s kostelem Povýšení sv. Kříže na exponované hřbetě.

Osy:

Přírodní osou je tok Bystré.

Doporučení:

- Při případném rozvoji sídla dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.
- Nedopustit, aby se z velké části odtěžený prostor Holého vrchu, dnes sloužící k ukládání odpadu, projevoval v dálkových pohledech jako jiný typ matrice než lesní.

81. Bukovinské rozvodí:

Charakteristika:

Plochá sníženina na rozvodí Bystré a Vrbového potoka, rámována sopečnými kužely. Jedná se o okraj pozdně středověké sídelní krajiny – zasahují sem záhumenicové plužiny okolních sídel. Jádro území však bylo osídleno až v novověku při pomýstném zahušťování sídelní struktury, Karlovka je tak tvořena novodobou silniční – později návesní až hromadnou rozvolněnou strukturou s dělenou úsekovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů Skřivánčí vrch – sv. Václav – ploché temeno nad Velkou Bukovinou a izolované Špičák, Výsluní, Holý vrch, Rozmezí a Hůrka

Matrice:

V západní polovině se jedná se o zemědělskou krajinu se scelenou plužinou se střídajícími se pastvinami, loukami a poli, do které pronikla novější, převážně rozvolněná sídelní struktura Karlovky. Ve východní části pak převládají souvislejší smíšené až smrkové lesní porosty na temenech a svazích Rozmezí, Výsluní a Špičáku.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) a vodní nádrže (Vr) jsou světlé, v plužině tvoří vesnická zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají temena a prudší svahy hřbetů. Přestože je matrice odtěženého Holého vrchu světlá (Tp), v dálkových pohledech se díky konvexnosti lomu neprojevuje.

Póly:

Skřivánčí vrch a částečně i Hůrka mají světlejší zemědělskou maticí (Zo, Zt). Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Špičák, Výsluní, Holý vrch a Rozmezí. Singularitu v zalesněné části vytváří i Velký rybník (Vr).

Výrazným kulturním pólem je dominantní kostel Sv. Václava u Malé Bukoviny.

Osy:

Pouze omezeně se uplatňuje původně trasa císařské silnice Žandov – Česká Kamenice.

Doporučení:

- Při případném rozvoji sídla dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, v návěsní části sevřenějšího charakteru a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původních plužin.
- V lesních komplexech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.
- Nedopustit, aby se částečně odtěžený Holý vrch projevoval v dálkových pohledech jako jiný typ matrice než lesní.

82. Velkobukovinské údolí:

Charakteristika:

Uzavřené údolí pravostranného přítoku Vrbovského potoka obklopené na západě hřbetu a na východě kužely sopečného pohoří. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesní lánovou vsí Velká Bukovina a navazující záhumenicovou plužinou.

Ohraničení:

Veduty tvoří svahy hřbetů s kostelem sv. Václav - Bukovinský vrch - Dubový vrch a izolované kužely Dvorský kopec a Špičák.

Matrice:

Jedná se o zemědělskou krajinu s rozvolněnou zástavbou lesní lánové vsi, do které částečně pronikla novodobá zástavba a s původně záhumenicovou, dnes převážně scelenou plužinou se střídajícími se pastvinami, loukami a poli, kterou z východu uzavírají souvislejší smíšené lesní porosty na temenech a svazích výrazných vrchů Dvorského kopce a Špičáku.

Textury zemědělských matic jsou světlé (Zt, Zo), v centru plužiny tvoří vesnická zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, Nh). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujmají temena a prudší svahy hřbetů.

Póly:

Bukovinský a Dubový vrch mají světlou zemědělskou maticí (Zt). Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Dvorský kopec a Špičák.

Výrazným kulturním pólem je dominantní kostel sv. Václava u Malé Bukoviny, za pól lze považovat i střed zástavby Velké Bukoviny.

Osy:

Osa tvoří údolí Bukovinského potoka a navazující sídelní pás Velké Bukoviny.

Doporučení:

- Při rozvoji sídla dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a její orientaci podél vodního toku a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na dané prvovýrobní využívání pozemků.
- Při případných pozemkových úpravách respektovat členění původní záhumenicové plužiny.
- Při obhospodařování bezlesí dbát na zachování členění pozemků.

- Zachovat kompaktnost výrobních či zemědělských areálů a přednostně využívat jejich prostorových rezerv.
- Zachovat zalesněná temena a svahy Dvorského kopce a Špičák. V porostech podporovat listnaté dřeviny, aby byl zachován alespoň jejich smíšený charakter.
- Na svazích pod kostelem sv. Václava udržet pohledově otevřenou zemědělskou krajinu.

83. Dolní údolí Bystré:

Charakteristika:

Habartická kotlina vytváří široké údolí s plochým dnem říčky Bystré rámované hřbety a kužely sopečného pohoří, které mají místy až charakter hornatiny. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s typickými lesními lánovými vesmi a s navazujícími záhumenicovými plužinami. Pouze Malá Bukovina je přechodný typ mezi okrouhlicí a krátkou řadovou vsí a její plužina má převážně paprscitý charakter a Brložec je krátká řadová ves s délkovou plužinou.

Ohraničení

Veduty tvoří svahy hřbetů Spáleníště - Františkův vrch – Dobrná - Kosí vrch, Ostrý - Bukovinský vrch – Sv. Václav – Skřivánčí vrch – Veselka a izolované kužely Strážný vrch a mimo řešené území Olešský vrch. SvC se pohledově otevírá v ose údolí do navazujících celků.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s polními kulturami a travními porosty v dolních partiích údolí a smíšenými lesními porosty na temenech a prudších svazích hřbetů a kuželů. Místy se vyskytují menší vodní nádrže. Osídlení tvoří rozvolněná zástavba zejména původně lesních lánových vsí, které dnes vytvářejí souvislý pás lemující tok Bystré, s navazující záhumenicovou plužinou, dnes z velké části scelenou. Na historickou zástavbu často navazuje novodobá, půdorysný typ sídel však zůstal v zásadě zachován. Poměrně výrazné členění vytvářejí doprovodné břehové porosty vodních toků, především pak bočních přítoků Bystré. Textury zemědělských matic (Zt, Zo) a vodních ploch (Vr) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nv, Nr, Nh). Tmavé matrice lesních porostů (Ls) zaujímají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů, méně pak prameniště a doprovodné porosty vodních toků.

Póly:

Světlejší zemědělskou matici (Zo, Zt) mají vrcholy Františkův vrch, Ostrý, Bukovinský vrch a západní temeno Skřivánčího vrchu. Vrcholy s tmavou texturou lesní matrice (Ls) jsou Svážný, Dobrná, Kosí vrch, V porostlém (Vysoký les), Veselka, Strážný vrch a Olešský vrch (již mimo řešené území).

Výrazným kulturním pólem je dominantní kostel Sv. Václava u Malé Bukoviny. Pohledově exponovaný je i kostel sv. Martina v Markvarticích.

Osy:

Rozhodující osou je tok Bystré kopírovaný komunikací, železnicí i navazující rozvolněnou zástavbou Markvartic a Horních a Dolních Habartic.

Doporučení:

- Při pozemkových úpravách zemědělské půdy dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, a její orientaci podél vodního toku.
- V zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Vizuálně výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.

- Lesy udržovat v současném zastoupení, především zalesněné hřbety, podporovat listnaté dřeviny.

84. Dobrnské údolí:

Charakteristika:

Ploché uzavřené údolí, které je prameništěm postupně se zahlubujícího Dobrnského potoka. Proto zčásti leží nad krajinným suterénem tohoto zaříznutého údolí. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu charakterizovanou lesní lánovou vsí (Dobrná) a s navazující záhumenicovou plužinou.

Ohraničení

Veduty tvoří především svahy hřbetu Hlídka – Dobrná. Údolí se omezeně pohledově otvírá na západ do údolí Ploučnice a na sever přes sedlo k Huntírovu.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s travními porosty a poli na mírnějších svazích a temenech a převážně smíšenými lesními porosty na kuželovitých vrcholech a prudších svazích zaříznutého údolí. Původně lesní lánová ves měla navazující záhumenicovou plužinou, dnes z části zcelenou, do které vstoupila novověká zástavba a poměrně rozsáhlý zemědělský areál. Textury zemědělských matric (Zt, Zo) jsou světlé, v centru plužiny tvoří zástavba a navazující zeleň tmavě zrnité textury (Nr, Nh). Tmavé matrice mají maloplošné vysokokmené sady (Zs) a především lesní porosty (Ls) na kuželovitých vrcholech a svazích zaříznutého údolí.

Póly:

Vrcholy se zemědělskou maticí (Zt) jsou Sokolí vrch s rozhlednou, Františkův vrch s věží bývalého větrného mlýna a částečně i Pustý vrch a Hlídka. Pouze masiv Dobrné má zcela tmavou texturou lesní matrice (Ls).

Osy:

Osu tvoří Dobrnský potok s navazujícím sídelním pásem vsi Dobrná.

Doporučení:

- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou, lineárně protaženou podle vodního toku, a v zastavitelném území sídla se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách zemědělské půdy dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Vizuálně výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a podporovat přirozenou druhovou skladbu.

85. Olešské údolí Kamenice:

Charakteristika:

Ploché a poměrně široké údolí na styku Děčínské vrchoviny a Českého středohoří se zahloubeným údolím Kamenice a jejího levostranného přítoku Bynoveckého potoka. Jedná se o pozdně středověkou sídelní krajinu s lesními lánovými vesmi s navazujícími záhumenicovými plužinami (Huntířov). Druhotně byla sídelní struktura doplněna o novodobé silniční struktury (Františkův Vrch, jižní okraj Huntířova)

Ohraničení

Veduty tvoří svahy hřbetu Sokolí vrch - Františkův vrch - Spáleníště, mimo řešené území izolované kužely Olešský vrch, Strážiště, Růžový vrch, Bynovecký vrch a Popovičský vrch. Otevřenější charakter má ohraničení v ose údolí Kamenice na východě, daleko méně pak i směrem na sever.

Matrice:

Lesozemědělská krajina s polními kulturami a travními porosty v nižších polohách a jehličnatými až smrkovými lesními porosty na temenech a prudších svazích hřbetů a kuželů. Osídlení tvoří rozvolněná zástavba původně lesní lánové vsi s navazující záhumenicovou plužinou, dnes z části zcelenou. Místy se vyskytují poměrně rozsáhlé výrobní areály.

Textury zemědělských matric (Zt, Zo) a vodních nádrží (Vr) jsou světlé, v centrech plužin tvoří zástavba s navazující zelení (Nr, Nh) tmavě zrnité textury. Tmavé matrice převážně jehličnatých porostů (Ls) zaujmají temena a prudší svahy hřbetů a kuželů, méně pak skalní výchozy.

Póly:

V řešeném území vytváří póly lesnatý ostroh (Ls) Svážného a travnaté vrcholy (Zt) Františkův vrch s věží bývalého větrného mlýna a Sokolí vrch s rozhlednou.

Mimo řešené území patří mezi póly zejména zalesněné kužely Olešský vrch, Strážiště, Růžový vrch, Bynovecký vrch a Popovičský vrch.

Osy:

Mimo řešené území vytváří osy tok Kamenice a Bynoveckého potoka.

Doporučení:

- Při rozvoji zástavby dodržovat současnou strukturu zástavby, tzn. vesnickou rozvolněnou s lineárním uspořádáním, a v zastavitelném území sídel se řídit doporučeními studie (2).
- Mimo zastavitelné území nepovolovat žádné nadzemní stavby mimo těch, které jsou technologicky vázány na prvovýrobní využívání pozemků.
- Při pozemkových úpravách zemědělské půdy dbát na zachování členění původních záhumenicových plužin.
- Vizually výrazné zemědělské či výrobní areály pohledově izolovat zelení.
- Lesy udržovat v současném zastoupení a podporovat přirozenou druhovou skladbu.

6.B.2. Místa krajinného rázu řešeného území

Jak již bylo v úvodu kapitoly uvedeno, zákonné kategorii „místo krajinného rázu“ odpovídá **konvizuální krajinný celek (KvC)**, základní a nejmenší jednotka individuální diferenciací krajiny. KvC jsou základní krajinné obrazy, které je možné (stejně jako SvC) individuálně popsat jejich typickými *znaky matric, ohraničením a singularitami*.

V rámci tohoto preventivního hodnocení by vzhledem k velkému množství nebylo účelné plošně vymezovat všechny konvizuální celky na území CHKO České středohoří. Toto množství KvC by nebylo možné ani jednotlivě popsat maticemi a singularitami. Charakteristiky míst krajinného rázu jsou totiž natolik detailní, že je nelze na úrovni této práce zachytit a je třeba jim věnovat pozornost až při individuálním hodnocení jednotlivých záměrů. Zatímco oblasti (SvC) jsou tedy jednoznačně identifikované a lze je na úrovni preventivního hodnocení individuálně podrobně popsat, u míst (KvC) podáváme pouze rámcový postup pro jejich vymezení a charakteristiku, zejména pak určení jejich matrice a její krajinařské hodnoty.

O tom, jak dané místo chránit před novými zásahy rozhoduje:

- jaké jsou jeho charakteristiky, tedy typické znaky matric a singularit, a jakou mají současnou krajinařskou hodnotu,
- jak významná je expozice místa v širších vazbách - v oblasti, tedy zda jsou součástí významných krajinných horizontů či vedut nebo dominant,.

Charakteristiky míst krajinného rázu

U míst krajinného rázu (KvC) se podrobně zabýváme pouze jejich *maticí*, jež je pro ně rozhodující charakteristikou. Vymezení *ohraničení* KvC a určení jeho *singularit* se do jisté míry odvíjí právě od ní.

Ohraničení KvC, míst krajinného rázu se tak jako SvC vymezují dle prakticky neměnného utváření reliéfu, přičemž konvexní tvary vytvářejí ohraničení a konkávní vnitřní prostředí konvizuálních celků. Uvnitř rozsáhlejších lesních komplexů ztrácí částečně vnitřní členění smysl, neboť kvůli omezené dohlednosti ve vzrostlých porostech tyto celky nezřetelně přechází jeden v druhý. Dále je pro prostorové vnímání také důležitá fáze vývoje hospodářského lesa (mýtina až zralý porost). Základní ohraničení po hřebtech a vrcholech je však zřetelné i v lesních porostech, zvláště pak obklopují-li níže položené bezlesí. Uvnitř některých převážně bezlesích míst krajinného rázu se prostor může významně drobit zástavbou i vegetací na celky menší. Reliéfem vymezená místa je tak nutno brát jako pevné rámce, v nichž může v praxi pokračovat další, vnitřní členění.

Singularity KvC jednoduše identifikujeme po správném určení matrice a jejich typických znaků, tzn. co není její součástí je zpravidla singularitou.

Pro postižení rozhodující charakteristiky KvC – **krajinné matrice**, je použito vymezených prostorově-funkčních struktur zastavěného i nezastavěného území. Krajinná matrice může být buď modální (jeden typ struktury) nebo složená (více typů struktur v jednom KvC). Při definici matric vycházíme z kategorizace způsobů využívání území, projevující se navenek určitou texturou. Vznikl tak soubor krajinných matric KvC, vystihujících charakteristiky krajiny typickými soubory znaků.

Matrice míst krajinného rázu řešeného území

Obecně můžeme matrice míst krajinného rázu rozdělit na tři skupiny – přírodní, antropicky podmíněné a antropogenní. V řešeném území se však plošně významněji vyskytují prakticky pouze dvě z nich, protože skupina matic **přírodních** je zde velmi vzácná.

První skupinu tvoří matrice volné kulturní krajiny – **antropicky podmíněné**, která je dána dlouhodobým hospodařením člověka. Jedná se o matrice přechodného typu, pro jejichž utváření jsou rozhodující jak přírodní procesy, tak vliv člověka, bez něhož by se postupným sukcesním vývojem přeměnily na matrice přírodní. Patří sem především lesozemědělská matrice s mozaikou zemědělských kultur a ploch kulturního lesa, dále matrice zemědělských travních porostů a také běžná matrice lesní, tedy charakteru hospodářsky pěstovaného lesního porostu.

Druhou pak je skupina matic **antropogenních**, které jsou zcela vytvořené a udržované člověkem. V řešeném území se jedná především o různé matrice samotné zástavby sídel, zcela okrajově pak o matrice povrchové těžby a infrastrukturních ploch.

Popis krajinných matic (dále jen m.):

Přírodní

Lp – m. pralesní – lesní matrice, především s přirozenou druhovou skladbou lesních porostů, do jejichž vývoje zasahuje člověk minimálně a nesloužících tudíž k hospodářskému výnosu. Typické pro tuto matici je cyklické střídání vývojových stádií lesa, trvalá přítomnost odumřelého dřeva a značná věková různorodost porostu (od semenáčků až po odumřelé kmeny – přirozená dynamika lesního cyklu). Tuto přírodní matici lze u nás považovat za jednu z mála přirozeně klimaxových. Její antropocentrické hodnocení je kvůli jejímu přírodnímu charakteru dosti problematické. Vzácný typ matrice, k jejíž obnově dochází na území i v dříve obhospodařovaných porostech. Této matici se blíží některé lesní rezervace s přirozenými lesy ponechanými již nějakou dobu bez zásahu.

Sk – m. skalní – souvislejší a rozsáhlejší stěny skal, balvaniště a kamenná moře, vzniklá převážně erozní činností vody, mrazu, případně větru. Typickým znakem matrice je plošná převaha obnaženého povrchu hornin s minimem vyšší vegetace, výskyt většinou xerotermních bylin však může být poměrně hojný. Samotná povrchová struktura je značně proměnlivá vzhledem k různorodosti hornin i stupně a průběhu rozpadu matečné horniny. Matrice je primárně přírodního charakteru, ovšem některé lidské zásahy odkrývající horninové podloží vytváří matici téměř identickou (za erozního činitele můžeme považovat člověka). Menší skalky, výchozy či sutě jsou výrazným krajinným prvkem, ten je však jako singularita součástí jiných typů matic.

Antropicky podmíněné

Zt – m. zemědělských travních porostů – tradiční typ matrice je tvořen pohledově otevřenou zemědělskou krajinou s mozaikou luk, pastvin a lad doplněných rozptýlenou vegetací a místy i menšími plochami orné půdy. V současnosti se vyskytuje především v méně úrodných vyšších polohách vrchovin až hornatin. V minulosti však mohla být převážná část dnes zatravněné půdy zorněna, a místy tedy tato matrice nahradila původní polní a smíšenou zemědělskou. Struktura a tvar jednotlivých pozemků je podmíněn typem původní plužiny a hlavně přírodními podmínkami (reliéfem, vodou, podložím, půdou). Charakter ohraničení je ovlivněn zejména reliéfem, skeletovitostí a stupněm zamokření (úvozy, meze, kamenice, tarasy, zídky, příkopy, brázdy). Kvůli velkoplošnému obhospodařování se však do současnosti převážně dochovaly jen hlavní linie ohraničení. Charakter matrice je většinou do určité míry narušen, a proto dochované segmenty jsou u nás dnes velmi vzácné.

Zo – m. polní – matrice je tvořena otevřenou zemědělskou krajinou s převahou polí, doprovázených menšími loukami, pastvinami a lada jen sporadicky doplněných rozptýlenou vegetací. Tradiční typ matrice, který se může měnit podle zastoupení a velikosti ploch jednotlivých kultur. Klasické jsou bloky orné půdy členěné pásovými pozemky s rozdílnými plodinami, do této mozaiky vstupují i hospodářské louky a pastviny bez většího zastoupení dřevin. V minulosti však byly součástí tohoto typu četné ovocné stromy rostoucí na orné půdě.

Sz – m. smíšená zemědělsko-lesní – tradiční, různorodý typ matrice tvoří mozaika lesních a zemědělských ploch, které svou velikostí nevytváří samostatné matrice. Typické je neustálé střídání lesních a zemědělských ploch. Podíl, velikost a tvar pozemků jednotlivých kultur je místně velmi různorodý. Běžný typ matrice, který je však téměř všude do určité míry narušen, zejména velkoplošným zemědělstvím. Proto jsou zachovalé segmenty u nás poměrně vzácné.

Su – m. smíšená údolních katén – výrazný tradiční typ matrice s dramatickým reliéfem, opakující se zejména v českém masivu, tvoří její zaříznutá údolí s proměnlivou mozaikou typů vegetace - od ostrůvků skalních stepí, stepních lad, lesostepí a světlých hájů na osluněných stráních přes úzkou luční nivu, až po husté, stinné i suťové lesy stinných strání. Na dně údolí se mohou nacházet pohledově izolované samoty vodních mlýnů se splavy a náhony. Matrice z velké části přírodního charakteru dotvořená člověkem. Zejména v údolí Labe je tento typ narušován urbanizací údolních poloh.

Zp – m. smíšených kultur – tradiční kulturní typ matrice, obdoba italské terra promiscua. Je tvořena pozemkovými bloky s pásovou mozaikou malovýrobně využívaných zemědělských kultur: zeleninových záhonů, polí, luk, vinic, ovocných sadů, stepních, bylinných a dřevinných lad. Jeden z nejhodnotnějších kulturních typů matrice, zachovávající původní způsob obhospodařování půdy. Dochoval se především na svažitéch pozemcích, které nebylo možné scelit a velkoplošně obhospodařovat.

Zk – m. speciálních kultur – vinice, chmelnice, ovocné sady mimo vysokokmenné, ale též ovocné školky, rybízové plantáže atd. Společným znakem je struktura pravidelných sponů a pohledová polootevřenost matrice často charakteru keřového patra. Tyto specifické zemědělské kultury je často nutné pěstovat na oporách uspořádaných do pásů, umožňujících průjezd agrotechniky.

Zs – m. vysokokmenných sadů – tradiční forma sadu - je tvořena velkými stromy s vysoko zapěstovanými korunami, se širokými, pravidelnými rozestupy mezi stromy.

Ls – m. lesní – tradiční typ matrice je tvořen lesními porosty pěstovanými i náletovými. Původní pralesní typ matrice byl staletým hospodařením v různé míře přeměněn v tento kulturní typ, proto se dnes vyskytuje v široké škále forem – od přírodě blízkých lesních porostů až po zcela umělé lignikultury. Součástí lesní matrice jsou i malé, lesem obklopené plochy bezlesí.

Vr – m. vodních nádrží v běžném reliéfu – tradiční typ matrice. Významným znakem je běžný reliéf okolo nádrží s mírnými břehy a malá výška vodního sloupce. Kromě zcela ojedinělých přírodních jezer se díky budování rybníků významně rozšířil již ve středověku. Po jejich částečném rušení v 18. a 19. století dochází ve 20. století opět k jejich rozvoji. Matrici tvoří vodní plochy rybníků a vodních nádrží a jejich bezprostřední okolí: litorální zóna, mokřady, vlhké louky, břehové porosty, lužní lesy a další bezprostředně navazující plochy. Základem je plošná převaha nebo průběžná přítomnost vodních ploch a navazujících společenstev.

Vu – chybí – v textu popisu oblastí kr. rázu č. 51a je uvedena

Vt – m. širokých tekoucích vod - široké vodní toky tvoří díky své velikosti samostatnou matici, narozdíl od ostatní toků, které jsou součástí matic, jimiž protékají a kde vytváří osovou singularitu. Hlavní znakem je zpravidla zvolna proudící masa vodního toku, který je i přirozenou osou širokého okolí. Součástí matrice jsou i naplaveniny, štěrkové a pískové lavice, jesepty, břehové porosty a lemy s podmáčenými stanovišti, případně i nábřeží měst.

Zm – m. příměstská zemědělská – mozaika pohledově otevřených, volných zemědělských ploch v sousedství zástavby. Významné je zastoupení zahrad, polí, luk a pastvin. Častá jsou i zahradnictví se skleníky a fóliovníky. Z celoměstského pohledu tvoří významný akcent v jeho struktuře a tvoří přechodné území do venkovské krajiny.

Zz – m. zahrádek – malé oplocené pozemky zahrad okrasných i užitkových s mozaikou hospodářských i okrasných dřevin, exotů, záhonů, trávníků, antropogenních stanovišť a pestrou škálou svépomocných staveb zahradních domků. Novodobý typ matrice počátku 20. století, prohloubený za socialismu nedostatkem seberealizace v panelových sídlištích. Specifická, víkendově nebo sezónně, obývaná sídla s minimem veřejných cest a absencí centrálních veřejných ploch. Nebezpečná je v poslední době tendence k přestavbám zahradních domků na trvalé bydlení.

Xr – m. ruderálních lad – neudržované bylinné porosty na živných stanovištích ponechaným ladem. Ruderální společenstva se přirozeně vyskytují na narušovaných stanovištích, kde disturbanční činitel neumožní vznik zapojeného porostu. Velký rozmach ruderálních společenstev však nastal s velkovýrobním obděláváním půdy, které ponechává v krajině obtížně obdělávatelné „zbytkové“ plochy. Ruderální lada jsou tak znakem nedávno opuštěné zemědělské půdy. Postupně zarůstají náletem dřevin.

Xs – m. stepních lad – rozsáhlejší plochy suchých trávníků často s ostrůvky skalních stepí a s nezapojenými nálety dřevin. Přirozená společenstva stepního charakteru tvořila pouze malé izolované enklávy na nejextrémnějších stanovištích. Ty v krajině tvořili singularity. O maticích můžeme v případě stepních společenstev hovořit až v souvislosti s podstatným rozšířením jejich výměry v důsledku lidské činnosti. Vysychavé, mělké a kamenité půdy bývaly po staletí využívány jako pastviny. Dnes jsou již zpravidla bez údržby (kromě lokalit udržovaných z důvodů ochrany přírody), sekundární sukcese směřující k lesu zde však trvá velmi dlouho a lokality si často i desítky let udržují charakter stepních lad.

Xk – m. křovin – souvislé plochy porostlé listnatými dřevinami křovinného patra na převážně vysychavých lokalitách. Vzrostlejší dřeviny se vyskytují pouze jako stromové solitéry či jejich menší skupinky a i jejich vzrůst je značně ekotopově zredukovaný. Křovinné porosty mohou být přerušovány maloplošnými travními porosty stepního charakteru či ploškami obnažených skal. Křoviny zpravidla vytváří přechodný sukcesní předstupeň klimaxových lesů, ovšem na lokalitách této matrice se les buď vůbec nevyvine (zadržovaná sukcese) nebo je jeho nástup velmi pomalý (v řádu stovek let).

Antropogenní

Nv – m. venkovské sevřené zástavby – tradiční, základní typ matrice vesnic především v nižších zeměpisných polohách, zejména jejich historických jader. Typický je výrazně soustředěný charakter vesnic (především silniční, ulicové, návesní, návesní silnicovky, hromadné silniční a často i hromadné vsi a okrouhlíce). Domy stojí blízko sebe, většinou se štítý přímo dotýkají. Tvoří jej tradiční vesnická stavení s hospodářskými budovami okolo dvora a humny. Typický je právě sled objektů od ulice k okraji: obytný dům s průjezdem, dvůr s chlívky a kolnami, stodola, zahrada a otevřená zemědělská krajina. Často je (v důsledku ohňového patentu Marie Terezie) stodola odsunuta od dvora až na konec zahrady. Tradičními kulturními póly je náves, kostel a škola.

Nr – m. venkovské rozvolněné zástavby – tradiční typ matrice vesnic ve vyšších nadmořských výškách a v novějších dostavbách vesnic obecně. Rovněž tvoří tradiční vesnická stavení s hospodářskými budovami a humny. Typický je však rozvolněný charakter vesnic (především lesní lánové, většinou i krátké řadové a částečně rozvolněné hromadné vsi). Mezi domy s příslušenstvím jsou rozestupy. Osu vesnice tvoří zpravidla vodní tok z obou stran obklopen cestami, kolem nich se pak řadí jednotlivé domy. Tradičními kulturními póly bývají kostel a škola.

Nk – m. venkovské rozptýlené zástavby - tradiční typ matrice v novověku osídlovaných území. Je tvořen původně trvale obydlenými usedlostmi, často s listnatými solitéry a typicky obklopený ovocnými sady, políčky a loukami. Matrici rozptýleného osídlení netvoří jedna samota s pozemky – ta je singularitou. Abychom mohli mluvit o matrici musí mít rozptýlené osídlení plošný charakter.

Nh – m. venkovské halové zástavby – rozsáhlejší areály zemědělských podniků, dnes často využívány i pro drobnou výrobu. V areálech převažují objekty pro chov dobytka, mechanizační střediska a sklady s věžovými zásobníky a silážními jámami. Celkově převažují přízemní, lineárně protažené objekty, místy i se sedlovými střechami z tradičních krytin. Za první zástupce tohoto typu můžeme považovat rozsáhlé panské dvory. Novodobé areály však často nerespektují urbanismus vlastního sídla a velkokapacitní objekty výškově i objemově převyšují zmiňované dvory.

Mb – m. městské blokové zástavby – historická městská jádra s kompaktní zástavbou, původně řadovou od středověku však blokovou. Bloky historických částí jsou u rostlých měst nepravidelné, u plánovitě založených však převážně obdélníkové. Pozdější bloková zástavba se od 19. století odvíjí v pravidelných půdorysech jednoduchých geometrických tvarů. Tři až sedmi patrové domy, většinou s okapovou orientací, se štíty navzájem dotýkají a zcela tak od ulice oddělují vnitřní prostor vnitrobloku. Tento prostor má polosoukromý charakter, někdy je však dodatečně zastavěn. Matrice je typická pro městskou zástavbu až do éry socialistických sídlišť a dnes je znovu rehabilitována.

Mk – m. městské kobercové zástavby - novodobý typ matrice začíná vznikat koncem 19. století v souvislosti s prostorovým růstem měst. Nového rozkvětu zažívá od konce 20. století, kdy je z prestižních důvodů vydáván za vilový (k tomu mu však chybí dostatek nezastavěného prostoru a tím pádem i malý podíl zeleně s vysokokmennými dřevinami). Uplatňuje se často v souvislosti se suburbanizací okolí měst. Je pro ni typická hustá zástavba (volně stojícími, řadovými i atriiovými domky) s malými pozemky. Absencí veřejných prostorů a drobného měřítka mnohdy působí pitoreskně. Matrice často působí rušivě díky jejímu necitlivému novému umístění do stávajících krajinných struktur.

Ms – m. městské sídlištní zástavby – čtyř a více podlažní obytné domy, bodové i řadové. Její masivní rozvoj nastává v druhé polovině 20. století v souvislosti s výstavbou panelových sídlišť. Pro ně jsou typické velké panelové bytové domy většinou v relativně rozsáhlých zelených veřejných plochách. Charakteristické pro ně je opakování několika málo typů domů. Zásadně ploché střechy jsou dnes diverzifikovány revitalizacemi. Krajinářskou hodnotu snižuje zejména monotónní vzhled, velikost, hustota a celkové uspořádání.

Mv – m. městské vilové zástavby - Typ je charakteristický volně stojícími domy s poměrně velkými plochami zahrad (nad 5/6 celkové plochy) umožňujícími existenci vysokokmenné vegetace, často však exotické druhové skladby. Ač jsou objekty slohově i tvarově velmi pestré, díky své všudypřítomné, a tudíž běžné různorodosti, splývají do jedné, nepříliš výrazné matrice. Její spojitost značně posiluje hojně zastoupená zeleň, která jednotlivé objekty od sebe odděluje.

Mp – m. městské pavilónové zástavby – většinou veřejné budovy služeb (nemocnice, školy, výzkumná pracoviště atd.), s volnou dispozicí pavilónů v zahradě či parku. Pavilóny jsou většinou nízkopodlažní, více či méně pravidelně uspořádány.

Pr – m. rezidenční zástavby – tradiční typ zámeckých a klášterních areálů s předřazenou reprezentativní funkcí. Vedle objektů jsou automatickou součástí matrice i okolní parkové úpravy. V minulosti sloužily kromě bydlení i jako správní střediska jednotlivých panství. I modernější rezidenční výstavba vyžaduje velkou nezastavěnou plochu (nad 14/15 celkové plochy), umožňující nejen existenci větších skupin stromů, ale i pohledové odclonění rezidence od okolí.

Mh – m. městské halové zástavby – halové objekty všeho druhu, od koncertních sálů přes kryté stadiony a nákupní centra až po výrobní a skladovací haly areálů průmyslové výroby. Jsou charakteristické vysokým podílem zastavěných a zpevněných ploch a pouze doplňkovým zastoupením vegetačních ploch. I přes rozdílnou funkci je jejich vzhled a uspořádání velmi podobný a proto je zařazujeme do jedné skupiny. Objevují se i vícepodlažní objekty, celkově však převažují přízemní, resp. lineárně protažené objekty. Masivněji se rozšiřuje od 19. a zejména v druhé polovině 20. století. Osamocené objekty tohoto typu zpravidla tvoří singularity v krajině, velké areály však již vytváří samostatné matrice. Jeden z nejnovějších fenoménů této matrice jsou velkoplošné halové objekty – monobloky, které plošně zabírají příměstskou krajinu, případně se táhnou podél dálnic.

Rs – m. rekreačně sportovních ploch – novodobý, velmi různorodý typ matrice tvořený rekreačními a sportovními plochami s kempy, plážemi, vodními nádržemi a hřišti, stejně jako otevřené stadiony, sportoviště, vše s rozptýlenou zelení. Rozsáhlé jsou i travnaté plochy. Trvalé objekty jsou vedle dočasných chat a bungalovů sporadické a slouží provozu na plochách. Rozmístění objektů může být nahodilé, častější však je jejich plánovitě rozmístění a jednotné komponování celého prostoru. Typ vznikl v souvislosti s rozvojem volnočasových aktivit.

Pa – m. parků – poprvé se u nás objevují v renesanci jako součást rezidencí a až od 19. století v romantické podobě městských libosadů. Striktní architektonické kompozice, s tvarově upravovanými dřevinami a řadou uměleckých prvků, vyžadují intenzivní údržbu. Specifický, vzácný typ matrice, tradičně vázaný na zámecká sídla a později i na velká města. Vedle klasických architektonických parků se striktní formální kompozicí a množstvím doprovodných staveb vznikají později parky krajinářské s kompozicí i stavbami romantickými. Pestrá mozaika, většinou leso-lučního charakteru s množstvím soliterně rostoucích dřevin, a vysokou biodiverzitou, deformovanou nepůvodními druhy. Časté jsou i vodní prvky.

Ch - m. chatových osad – větší osady až kolonie převážně sezónních rekreačních chatových objektů mále až střední velikosti, stojících na poměrně malých pozemcích. Vzhled objektů může být značně proměnlivý, často se však jedná o jednoduché obdélné stavby s převýšenou střechou a obytným podkrovím. Jednotlivé objekty se sice mohou vzájemně lišit, ovšem většinou, vzhledem ke stejné době vzniku, mají jednotlivé kolonie i jednotný vzhled, který však může být v různé míře ovlivněn přestavbami. Okolní plochy tvoří většinou pouze travní porosty se solitery dřevin (neslouží tedy k pěstování plodin) a jednotlivé pozemky často nebývají oploceny, případně pouze živým plotem. Nebezpečná je v poslední době tendence k přestavbám chat na trvalé bydlení.

To – m. otevřených technologií - technologická zařízení bez obestavění stavebním obalem. Patří sem technologické celky průmyslových provozů, trubních produktovodů, transportérů pod širým nebem, chladících věží a komínů, elektrických rozvodů, rozsáhlejších strojů

povrchové velkotěžby atd. Matrice je tedy tvořena velmi různorodými zařízeními, která mají společně pouze odskrytí nestavební techniky.

Dp – m. manipulačních ploch - zpevněné plochy všeho druhu, od velkých parkovišť přes odstavné, manipulační a provozní plochy u továren, překladišť a logistických center až po dráhy letišť. Součástí matrice jsou i objekty (stroje, přepravky, kontejnery atd.) po plochách přemísťované.

Ds – m. dopravních staveb - velké, často mimoúrovňové křižovatky, tělesa dálnic a jejich přivaděčů, rozsáhlejší nádraží a kolejiště atd. Zpravidla se jedná o singularity v jiných typech matic, v některých případech však vytváří i samostatný typ matrice. Tvoří ji jak samotné funkční plochy (vozovky, koleje, mosty s doprovodnými objekty, nádraží či čerpací stanice atd.), tak přilehlé a prakticky nevyužitelné plochy s náletovou či izolační vegetací. Novověký typ matrice, často s vysokým podílem znečištěných a nevyužitelných ploch.

Tp – m. povrchové těžby – rozsáhlé těžební prostory rozličných ložisek odkrývající povrch a měnící reliéf. Menší lomy, pískovny a hliníky na výchozech hornin můžeme považovat za tradiční krajinný prvek, ten je však jako singularita součástí jiných typů matic. Těžební matici tvoří až mnohem větší lomy, povrchové doly, suché pískovny a jiné rozsáhlejší umělé zemní útvary. Charakteristickým znakem je aktivní povrch bez vegetace a neustále se měnící reliéf. Součástí jsou i navazující zpracovatelské budovy a stroje. Okrajové části často spontánně zarůstají přirozenou sukcesí a za příhodných podmínek se některé těžební prostory po ukončení těžby mohou stát přírodním i krajinářským obohacením krajiny, např. jako stepní lada a skalní stepi (postupná změna matrice).

Limitní typické znaky

U jednotlivých matic krajinného rázu je významné, jaké jsou jejich dominantní typické znaky, tedy co je v nich běžné. Z nich jsou zvláště významné ty dominantní znaky, které rozhodují o hodnotě matrice či dokonce o jejím typu. Je-li nový posuzovaný záměr v souladu s těmito **limitními typickými znaky**, je v souladu i se stávající maticí. To umožňuje zbytečně nezatežovat bezkolizní záměry speciálním hodnocením krajinného rázu.

Limitní typické znaky matic v řešeném území:

Podle způsobu využití území:

Les – zapojené porosty stromů (lesy, vzrostlé nálety).

Travní porosty – trvalé travní a bylinné porosty (louky, pastviny, trávníky).

Orná půda – pravidelně oraná půda (pole, černý úhor).

Vysokokmenné sady – zatravněné vysokokmenné sady se zvýšenou přírodní i obytnou hodnotou.

Speciální zemědělské kultury – ostatní sady, vinice a chmelnice.

Malé vodní nádrže do 0,05 ha – drobné průtočné nádrže na vodních tocích (tůně, jezírka, malé rybníčky a retenční nádrže).

Ostatní vodní plochy – nádrže nad 0,05 ha (rybníky, zatopené pískovny atd.).

Rozptýlená zeleň – stromová i keřová vegetace vtroušená do jiných ploch (solitérní skupiny stromů, aleje, břehové porosty atd.).

Zahrada – vegetační plochy související s bydlením či rekreací v zahrádkářských osadách se zahradními domky (okrasné i užitkové zahrady).

Podle struktury zástavby:

Řadová zástavba – souvislá zástavba v řadě s volnými prostory vzadu (základní typ venkovské zástavby okolo cest a návší v centrech).

Kobercová zástavba – zahuštěná zástavba mozaikovitě vyplňující plochu (včetně zaplněných bloků), podíl zastavěné části je větší než $\frac{1}{4}$ plochy pozemku, což neumožňuje existenci vysoké zeleně (tzv. vilková zástavba, ale i uvnitř zastavěné městské bloky).

Bloková zástavba – souvisle obestavěný prostor čtyřúhelníkového, ale v historických jádrech i nepravidelného půdorysu, s volným prostorem uvnitř (základní městský typ zástavby okolo sítě ulic).

Řádková zástavba – řadová zástavba s mezerami mezi jednotlivými domy, poměr zastavěné a volné části je 1:6 až 1:15, a tedy s dostatkem prostoru pro vysokou zeď (venkovský typ zástavby lánových vsí, ve městě typická pro vilové čtvrtě).

Rezidenční zástavba – izolované domy či jejich soubory, na velkých, volných plochách s podílem zastavěné části menším než $\frac{1}{15}$ plochy pozemku, což zabezpečuje dostatek prostoru pro parkovou úpravu s vysokou zelení (typická pro zámecké areály, sanatoria atd.).

Bodová zástavba – izolované domy bodového charakteru (typická pro panelová sídliště, ale i pro nízkou zástavbu pavilónovou).

Halová zástavba – areály hal, včetně monobloků (průmyslové a skladové areály, nákupní centra, stadiony atd.).

Samoty – izolované domy, které nejsou navzájem vidět (vzácný typ zástavby dříve u mlýnů, hájenek apod., dnes výletní restaurace, informační centra v přírodě apod.).

Technologicky vázané objekty – objekty, které jsou provozně i prostorově nezbytné pro využívání daného pozemku (např. ohrady, napajedla přístřešky na pastvinách, mlýny a elektrárny na řekách).

Otevřené technologie – neobestavěná technologická zařízení (nadměstní potrubí, plochy transformoven, ČOV, průmyslové technologie beze střech, zásobníky atd.).

Podle výškové hladiny zástavby bez střech:

Vysoká zástavba – nad 18m (odpovídá více než 6-ti nadzemním podlažím obytných budov).

Střední zástavba – do 18m (odpovídá méně než 6-ti nadzemním podlažím obytných budov a je maximální výškou domů bez výtahů (4 nadzemní podlaží).

Nízká zástavba – do 7m (odpovídá méně než třem nadzemním podlažím obytných budov a je typická pro rodinné domy).

Pozemní zástavba – do 1m (zástavba nebrání v rozhledu pěšího, je typická pro zídky, nakládací rampy, nízké valy apod.).

Suterénní zástavba – pod -1m (lidská postava již není vidět z terénu, jde o montážní a silážní jámy, otevřené podjezdy atd.).

Podle tvarů střech:

Klasická šikmá střecha - 35-45° (základní sklon střech pultových, sedlových, valbových a dalších, s klasickými střešními krytinami, typický sklon u nás obecně).

Snížená šikmá střecha - 25-35° (novější sklony i tradičních krytin, ovšem s moderními izolačními doplňky, omezující půdní prostory, typické i pro menší haly).

Plochá střecha – pod 25° (moderními technologiemi podmíněná konstrukce rezignující na tradiční tvarosloví domu a půdní prostory).

Atypická střecha - (střechy složité šikmé, tradiční - např. mansardové, i moderní – skleněné, kovové, pilové, kopule atd.).

Tabulka: *Limitní typické znaky matic*

Legenda k tabulce:

- typický dominantní znak
- typický, okrajově přijatelný znak

zkratka elementární matrice	Elementární typy matric	název elementární matrice	Využití území								Struktura zástavby								Výšková hladina zástavby bez střech					Tvary střech								
			LES	TRAVNÍ POROST	ORNÁ PŮDA	VYSOKOKOVMENNÉ SADY	SPECIÁLNÍ ZEM. KULTURY	MALÉ VODNÍ NÁDRŽE do 0,05 ha	OSTATNÍ VODNÍ PLOCHY	ROZPTÝLENÁ ZELEŇ	ZAHRADA	HALOVÁ	BLOKOVÁ	ŘADOVÁ	KOBERCOVÁ	ŘÁDKOVÁ	REZIDENČNÍ	BODOVÁ	SAMOTY	TECHNOLOGICKY VÁZANÉ OBJEKTY	OTEVŘENÉ TECHNOLOGIE	VYSOKÁ	STŘEDNÍ	NÍZKÁ	POZEMNÍ	SUTERÉNNÍ	ŠIKMÁ KLASICKÁ (35°-45°)	ŠIKMÁ SNÍŽENÁ (25°-35°)	PLOCHÁ	ATYPICKÁ		
To	otevřených technologií			●			○		○									□	●		○	○	●	○	○					○	○	●
Tp	povrchové těžby		○	●			○		○									○	○				●	●			●	○				
Dp	manipulačních ploch (parkoviště, letiště)								○									○					●	●								
Ds	dopravních staveb (křižovatky, nádraží)			○			○		●			○	○			○		○				○	●	○								
Rs	rekreačních a sportovních ploch		○	●			●	○	●						●	●		□	○				●	●	○		●	●	●	○		
Ch	chatových kolonií			□		○	○	○	●	○		●											●	●			●	○	○			
Mh	městské halové zástavby			○			○		●		●	●	●						○			●	●	○	○			○	○	●	●	
Mb	městské blokové zástavby			○			○		●	●		●										●	○				●	●	●	○		
Ms	městské sídlištní zástavby		○	●		○	○		●	○					●						●	●	○	○	○		○	●	●	○		
Mv	městské vilové zástavby				●	○	○		●	●			○	○	●	○							●	○			●	●	●	●		
Mk	městské kobercové zástavby			●					○	●		○	○										●	○			●	●	●	●		
Mp	městské pavilónové zástavby		○	●		○	○		●	●		○	○	○	●							○	●	○	○		○	●	●	●		
Nv	venkovské sevřené zástavby				●	○	○		○	●													●	○			●	○				
Nr	venkovské rozvolněné zástavby			○	○	○	○	○	○	●			●		●								●	○			●	○				
Nh	venkovské halové zástavby		○	○			○		●				○		○	○			○			○	●	●	○		○	●		○		
Pa	parků		●	●			●		○					●		○							○	●	○		○	○	○	○		
Pr	rezidenční zástavby		●	●	●		○	○	●	●			○	●		●							●	○			●	●	●	○		

zkratka elementární matrice	Elementární typy matric	název elementární matrice	Využití území								Struktura zástavby								Výšková hladina zástavby bez střech					Tvary střech						
			LES	TRAVNÍ POROST	ORNÁ PŮDA	VYSOKOKOMENNÉ SADY	SPECIÁLNÍ ZEM. KULTURY	MALÉ VODNÍ NÁDRŽE do 0,05 ha	OSTATNÍ VODNÍ PLOCHY	ROZPTÝLENÁ ZELEŇ	ZAHRADA	HALOVÁ	BLOKOVÁ	ŘADOVÁ	KOBERCOVÁ	ŘÁDKOVÁ	REZIDENČNÍ	BODOVÁ	SAMOTY	TECHNOLOGICKY VÁZANÉ OBJEKTY	OTEVŘENÉ TECHNOLOGIE	VYSOKÁ	STŘEDNÍ	NÍZKÁ	POZEMNÍ	SUTERÉNNÍ	ŠIKMÁ KLASICKÁ (35°-45°)	ŠIKMÁ SNÍŽENÁ (25°-35°)	PLOCHÁ	ATYPICKÁ
Zm	příměstská zemědělská		●	●	○	○	○	○	○	●								○				○	●			●	○			
Zo	polní		●	●			●	○	○									○				○	●			●	○			
Zp	smíšených kultur		○	●	●	●			○									○				○	○	○		●	○			
Zz	zahrádek		○		●	●	○		○	●			●		○			○				●	●	○		●	○			
Zk	speciálních kultur				○	●	○		○									○				○	●			●	○			
Zs	vysokokmenných sadů		●		●													○				○	●			●	○			
Xr	ruderálních lad		○	●	○			○		●																				
Xs	stepních lad			●																										
Xk	křovin			●				○		●																				
Vr	vodních nádrží v rovinách						●	○		●																				
Vu	vodních nádrží v údolích						●		○																					
Vt	širokých tekoucích vod			○				○	●	●								○			○	●								●
Su	smíšená údolních katén		●	●	○		●		○							○						●				●				
Sz	smíšená zemědělsko-lesní		●	●	●	○	○	●	○	○																				
Ls	lesní		●				●									○						●	●			●				
Sk	skalní			○					○																					
Lp	pralesní		●				○																							

Vnitřní krajinářská hodnota míst krajinného rázu

Hodnocení krajinných hodnot je poměrně složité a obtížné. Přesto je při posuzování konkrétních záměrů nutné stanovit alespoň orientační význam dotčeného místa krajinného rázu. Ten jen dán mírou zastoupení kladných typických znaků v jeho obraze.

Kvalita vizuálních celků je hodnocena na základě dvou kritérií:

- homogennost a harmonie uvnitř vymezeného prostoru (přiměřenost měřítka a velikosti jednotlivých ploch, dochovanost tradičních znaků),
- estetická hodnota jednotlivých prvků a jejich celkového působení, celkový estetický charakter.

Krajinářská hodnota míst krajinného rázu je stanovena v těchto stupních:

1. **zásadní** - nejhodnotnější celky (historické nenarušené soubory, výjimečné přírodní nebo krajinářské celky),
2. **významná** - hodnotné celky (harmonická městská i kulturní krajina, např. dochovaná vesnická jádra, nenarušená či tradičně využívaná krajina),
3. **střední** - méně hodnotné celky (převážně homogenní, avšak esteticky středně kvalitní celky, např. kompaktní zástavba, kolektivizovaná krajina s přiměřeně velkými půdními bloky doplněné rozptýlenou zelení),
4. **snížená** - nekvalitní a rušivé celky (disharmonie prvků uvnitř celku, významné estetické závady, negativní působení na okolí, rušivé kontrasty – např. holá velkoplošná zemědělská krajina, krajiny „zdobené“ areály zemědělských družstev),
5. **nízká** - narušená krajina (významná devastace původní krajiny).

U malých, homogenních KvC, je většinou zřejmá převažující charakteristika a bodové hodnocení je signifikantní. U velkých či složitých KvC se často dostávají do kontrastu velmi samy o sobě kvalitní a esteticky hodnotné partie s lokalitami devastovanými nebo problematickými. Výsledné hodnocení takových míst jako základních KvC je potom nízké natolik, nakolik se nekvalitní části v jeho obraze projevují.

Nespornou indikací zvýšené celkové hodnoty krajinného rázu daného KvC je jeho poloha (i jen jeho části) v přírodním parku, v chráněné krajinné oblasti či národním parku.

Zvýšenou přírodní hodnotu krajinného rázu často indikuje poloha v maloplošném zvláště chráněném území či významném krajinném prvku.

Zvýšenou estetickou hodnotu krajinného rázu signalizuje poloha v památkové rezervaci či zóně a ve významném krajinném prvku registrovaném právě pro kulturní hodnoty.

Místa krajinného rázu v těchto chráněných územích a místa s hodnotou 1 (případně s hodnotou 2) jsou místy se nejvyšší územní péčí o krajinný ráz.

Takto definované KvC – místa krajinného rázu - jsou základní osnovou krajinářských vztahů. Vlastní hodnocení a způsob ochrany ovšem závisí i na postavení KvC v širších souvislostech (viz níže).

Expozice míst krajinného rázu v širších vazbách oblastí krajinného rázu

Celá místa KR, či jejich části se v různé míře podílejí na krajinném obraze nadřazených a širších oblastí krajinného rázu. Zvláště významnou roli hrají místa KR, která jsou součástí krajinných vedut, ohraničujících horizontů a singularit oblastí KR.

Místo KR jako součást matrice oblasti KR:

Čím je struktura místa KR odlišnější od matrice okolí, tím více podporuje vznik nové singularity formou pólu. Odlišnost matric v dálkových pohledech je zjednodušená, prakticky na osách hrubozrná (např. panelové sídliště) – jemnozrná (např. pole) nebo tmavá (lesy, sady a dřevinná vegetace vůbec) – světlá (pole s dozrávajícími plodinami či pod sněhem). Příbuznost matric místa a oblasti krajinného rázu je tedy základní podmínkou přijatelnosti vzájemného působení. Naopak čím odlišnější matrice od okolí, tím výraznější singularita.

Místo KR jako součást ohraničujícího horizontu oblasti KR:

Místo KR jako součást horizontu se projevuje podle jeho typu. U plochých temen svahů se projevuje čelními frontami - kulisovými horizonty, kdy např. zástavba na okraji může zcela zastírat vlastní utváření reliéfu za sebou. Vliv matrice místa KR na plochem ostrohu je tedy sice liniový, ale může být kdekoliv v jeho ploše. Místo KR ležící na tomto temenu musí být chráněno v celé své ploše, a to do výšky dosahující kóty horizontu.

Místo KR jako součást vedut oblastí KR:

U temen svahů s ostrými horními zlomovými hranami je horizont jednoznačný, pod ním se však uplatňuje i část jeho svahu a vytváří tak krajinnou *vedutu*. Místo KR jako součást krajinné veduty se zásadním způsobem podílí na obraze celé oblasti KR a vzájemné působení jejich matric a singularit je zvláště závažné. Na ochranu vedut musí být kladeny zvláště vysoké nároky.

Místo KR jako součást singularit oblastí KR:

Singularity, tvořící výjimky oproti daným matricím a členěné na *osy* (liniové singularity vytvářející osy krajinné kompozice dané oblasti) a *póly* (bodové singularity s výjimečným účinkem, tvořící akcenty v dané krajinné matrici), jsou zásadními součástmi krajinného obrazu oblastí KR. Svou zvláštností prakticky vytváří jejich individualitu, a proto rovněž zaslouží zvýšenou ochranu. Principem singularit je jejich výjimečnost v daném obraze a musí jich proto být málo, ale za to co výraznějších a nejkvalitnějších. Všechna místa krajinného rázu ležící v těchto singularitách zaslouží zvláštní pozornost.

Nejvyšší ochranu krajinného rázu tedy zasluhují ta místa krajinného rázu, která jsou součástí horizontů, vedut a singularit oblastí krajinného rázu.

Hodnocení snesitelnosti zásahu do místa krajinného rázu

Z výše uvedeného popisu matric, jejich typických limitních znaků a pozice v nadřazené oblasti KR vyplývá i samotné hodnocení jednotlivých záměrů v konkrétních místech KR, charakterizovaných konkrétním typem matrice a její krajinařskou hodnotou.

Připravovaný zásah do místa krajinného rázu je především třeba definovat jako nový typ matrice, který potom srovnáváme s matricí stávající. Vlastní posuzování zásahu potom probíhá porovnáním jeho typických znaků s **limitními typickými znaky v tabulce** (viz str.142-3). Přitom mohou nastat dva případy:

1. Zásah stejného typu se současnou matricí místa KR.

Znamená to, že se nic zásadního v kompozičních vztazích neděje a nezasahuje-li zásah nevhodně do ohraničení místa KR, je přijatelný bez problémů. Není třeba jej dále z hlediska krajinného rázu zkoumat.

2. Zásah jiného typu oproti matrici místa KR.

Je-li typ zásahu stejný jako existující ohraničení či singularita oblasti KR, je třeba posoudit, zda nezvýší počet singularit nad hranici výjimečnosti (aby nadměrný počet singularit nevytvořil novou matrici) a zda ohraničení či singularita má dostatečnou hodnotu.

a) Doplnuje-li současné singularity je zásah přijatelný.

b) Mění-li matrici či vytváří novou singularitu, je nutno zjistit, zda k lepšímu či horšímu.

Zhoršení není přípustné u všech míst KR zvýšeně chráněných.

V prvním případě je zjištění snesitelnosti zásahu věcí jednoduchého zjištění, kterým může orgán ochrany přírody a krajiny na základě přiložené **tabulky limitních typických znaků** vyloučit možný negativní dopad zásahu a zjednodušit celé šetření.

V druhém případě, stejně jako u všech míst se zvýšenou ochranou, je nutno posoudit záměr **specializovaným krajinařským expertním posouzením**, jehož rozsah se bude řídit možným významem zásahu.

Shrnutí:

Jak již bylo řečeno každý záměr je nutno hodnotit jako potenciální změnu původní matrice. Je nutné vymezit v jakých prostorových rámcích se odehrává, tzn. jakého, případně jakých KvC se přímo týká a následně jaké je postavení daného/daných KvC v rámci nadřazeného supervizuálního celku (SvC), tedy zda je součástí jeho ohraničení, vedut či singularit. Od toho se odvíjí míra přijatelnosti případné změny matrice na úrovni SvC, jejíž hodnota je navíc na úrovni KvC stanovena dle přítomnosti a zachovalosti jejich typických znaků (dle popisu matrice a tabulky limitních typických znaků).

Zvýšenou ochranu krajinného rázu si zaslouží celé řešené území s výjimkou souvisle zastavěných území (Litoměřic, Lovosic-Lhotky, Ústí nad Labem, Trmic, Neštěmic, Vlatířova, Povrl, prostoru Děčín – Boletice, České Kamenice, Kamenického Šenova, Třebenic, Dobroměřic-Lenešic). Tato území svým charakterem neodpovídají velkoplošnému zvláště chráněnému území a měli by z něj být vyjmuty. Není tedy nutné u nich uplatňovat zvýšenou míru ochrany.

Nejvyšší stupeň ochrany krajinného rázu je třeba uplatňovat:

- u KvC, jež jsou součástí **horizontů (ohraničení), vedut a singularit oblastí KR,**

- u KvC, jež jsou mají **vnitřní krajinářskou hodnotu 1 nebo 2**

- u **oblastí krajinného rázu** (4 – Libčeveská kotlina, 10 - Lukovská kotlina, 11 – Prameny Modly, 13 – Údolí Suchého potoka, 16 – Vlastislavská kotlina, 17 – Milešovská kotlina, 18 – Prameny Milešovského potoka, 19 – Černčické úbočí Milešovky, 21 - Bílské úbočí Milešovky, 29 – Sebuzínská brázda Labským údolím, 29a – Sebuzínský kaňon Labe, 32 – Tlučeňské údolí, 33 - Prameny Pokratického Potoka, 35 – Údolí Trojhorského potoka, 36 – Třebušínská kotlina, 37 – Prameny Lučního potoka, 47 – Dobkovické údolí Labe, 49 – Těchlovická brázda Údolím Labe, 49a Těchlovický kaňon Labe, 50 – Přerovská brázda Údolím Labe, 50a – Přerovský kaňon Labe, 52 – Zubnické údolí Lučního potoka, 57 – Valteřické údolí, 59 – Dolní Merboltické údolí, 60 – Valkeřické údolí, 61 – Dolské údolí, a 64 – Údolí Rychnovského potoka), **kteřé reprezentují základní typy krajin Českého Středochoří**

- u **vzácných typů matric** (Lp – pralesní, Sk – skalní, Su – smíšená údolních katén, Zp – smíšených kultur, Zs – vysokokmenných sadů a Xs – stepních lad).

- u **segmentů s dochovanými historickými strukturami**

7. TYPY SÍDEL A PLUŽIN NA ÚZEMÍ CHKO ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ

Pro území CHKO České středohoří je charakteristické velké množství typů sídel a plužin. Typem sídla rozumíme typické půdorysné uspořádání objektů v sídle a charakter veřejného prostoru, jež jsou pro každý typ sídla specifické. Plužinou rozumíme zemědělské zázemí sídla a její typy vymežeme podle tvaru a velikosti pozemků a jejich typického uspořádání.

Prakticky pro celé České středohoří je typické zásadně soustředěné osídlení (jižní části dominují malá kompaktní sídla, severní velké lineárně protažené vsi). Pro celé území platí, že soustředěné osídlení je poměrně ostře ohraničeno od volné nezastavěné krajiny, v které se samoty objevovaly zcela výjimečně. Vždy se jednalo o výjimečné typy staveb (mlýny, panské dvory, hájovny, cihelny). Ojedinele byla v novověku sídelní struktura doplněna o rozvolněné struktury místy přecházející až do rozptýleného osídlení.

Z hlediska typů plužin to znamená, že pouze v úsekových plužinách vázaných na rozptýlené osídlení se vyskytovaly běžné obytné a zemědělské stavby. Ostatní typy plužin byly zásadně volné bez běžných stavebních objektů, ty jsou v nich novodobým cizorodým prvkem.

Typy sídel

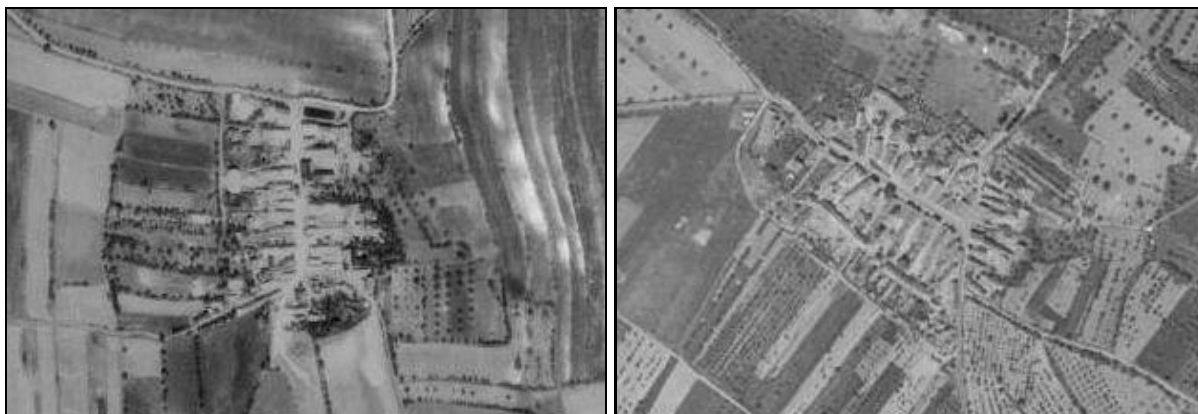
Silnicové a ulicové vsi

Jedná se o kompaktní vesnice s centrální osou tvořenou komunikací. Podle významu této komunikace se dělí na silniční vsi, ležící na hlavní komunikaci, a uliční vsi, ležící na vedlejší. Podél této komunikace jsou hustě seřazeny domy, které se často vzájemně dotýkají, typické je pravidelné řazení domů, které odkazuje na cílené založení základní formy. Silnicové a ulicové vsi jsou typické pro starosídelní krajiny, patří tak mezi nejstarší sídelní typy vůbec. Kromě nejstarších dob se ojedinele budovaly i v novověku, často v blízkosti panských dvorů. Tyto novodobé silniční útvary jsou však zpravidla menší, většinou pouze jednostranné a tvoří je menší, jednoduché objekty na rozdíl od poměrně velkých zemědělských usedlostí historických silničních vsí.

Silniční a ulicové vsi se typicky pojí s nepravými traťovými a traťovými plužinami, v řešeném území se poněkud netypicky váží i na úsekové a dělené úsekové plužiny. Jsou-li založeny až později při panských dvorech, obklopuje je plužina dominikální.

Základním znakem je kompaktní charakter sídla, v němž jsou domy seřazeny podél cesty. Převážně ovocné zahrady je pak oddělují od volné, nezastavěné krajiny.

Silnicové a ulicové vsi nejsou v CHKO České středohoří příliš četné a vyskytují se zejména v její jižní části, ojedinele pak na jihovýchodním okraji CHKO a v údolí Labe.

Ukázky silničních vsí Mnichov a Řepnice, historický letecký snímek (1953 a 1954)

Zdroj všech foto: kontaminace.cenia.cz

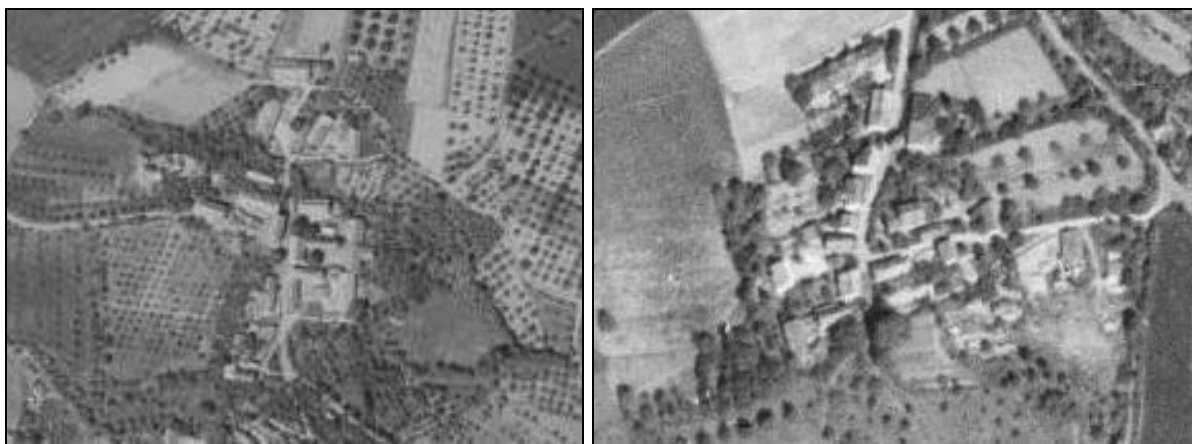
Hromadné silniční vsi

V případech nepravidelného uspořádání silničních a ulicových vsí (různá orientace domů, rozdílné vzájemné rozestupy i odstupy od komunikace) jsou sídla klasifikována jako hromadná silniční. Jedná se převážně o starší typ sídla.

Stejně jako silniční vsi se váží na nepravé traťové, traťové, příp. délkové plužiny, a v řešeném území i netypicky na úsekové a dělené úsekové plužiny. Tento typ se podobá krátkým řadovým vsím. Ty však vznikaly až v pozdním středověku a pojí se s délkovými plužinami. Pozemky navazující na krátkou řadovou ves mají záhumenní uspořádání (přímo navazují na danou usedlost, cesty často nevedou do veřejného prostoru obce ale přímo do jednotlivých usedlostí).

Základním znakem je soustředěný charakter osídlení a nepravidelné uspořádání objektů podél komunikace tvořící osu sídla. Převážně ovocné zahrady je pak oddělují od volné krajiny.

Hromadné silniční vsi se ojediněle vyskytují v jižní polovině CHKO, v severní části pak pouze v údolí Labe.

Ukázky hromadných silničních vsí Myštice a Újezd, historický letecký snímek (1954)

Návesní vsi

Jedná se o soustředěný typ osídlení v kompaktních vesnicích. Typický je centrální veřejný prostor – náves. Domy jsou uspořádány po jejím okraji a opticky tak vymezují veřejné prostory. Náves bývá velmi rozličných, pravidelných i nepravidelných tvarů. Pozemky jsou zpravidla podélného tvaru a domy tak stojí blízko u sebe. Někdy se domy bočními stěnami dotýkají, což platí zejména ve starosídelních krajinách. Na hospodářská stavení navazují zahrady, kde tradičně převažují vzrostlé ovocné stromy. Soustředěná sídla jsou tak od volné krajiny typicky oddělena prstencem zahradního stromoví. U některých sídel došlo druhotně k nepravidelnému zastavění návsi a ves tak částečně získala hromadný charakter.

Návesní vsi se typicky pojí s traťovou a nepravou traťovou plužinou, v prostoru Českého středohoří pak i netypicky s úsekovou a dělenou úsekovou plužinou.

Jedná se o starý sídelní typ, jenž je charakteristický pro starosídelní a vrcholně středověké sídelní krajiny.

Základním znakem je kompaktní vesnice s centrálním veřejným prostorem, který je vymezen zemědělskými usedlostmi, a s prstencem ovocných zahrad, které sídlo oddělují od volné, nezastavěné zemědělské krajiny.

Návesní vsi patří k nejčetnějším typům sídel v řešeném území. Převažují v jižní části CHKO (západně od řeky Labe) a na jihovýchodním okraji CHKO (v prostoru Libochovany – Litoměřice – Ústěk – Kravaře).

Ukázky návesních sídel Žichov a Dolní Nezly, historický letecký snímek (1953 a 1954)

Hromadné vsi

Soustředěná forma sídla, pro kterou je typické nepravidelné uspořádání objektů. Převážně samostatně stojící domy nevytvářejí žádné pravidelné struktury zástavby. Typická je nepravidelnost uspořádání objektů vůči komunikaci i sobě navzájem, často se liší i vzájemné rozestupy mezi usedlostmi. Jejich charakter svědčí o neplánovitém založení sídla.

Hromadné vsi patří mezi nejstarší sídelní typy, objevují se tedy nejčastěji ve starosídelních krajinách. Druhotně pak někdy vznikaly v sousedství panských dvorů a při novověké kolonizaci pohraničních hor (hromadný půdorys mají často sklářské vsi, které vznikly živelně v sousedství skláren).

Hromadné vsi nemají pevnou vazbu na určitý typ plužiny. Nejčastěji se však pojí s nepravými traťovými a úsekovými plužinami.

Základním znakem je kompaktní vesnice bez zřetelného centrálního prostoru. Převážně ovocné zahrady sídlo oddělují od volné, nezastavěné krajiny.

V CHKO České středohoří se hromadné vsi vyskytují jen velmi vzácně zejména na jihovýchodních okraji mezi Litoměřicemi a Kravařemi.

Ukázka hromadné vsi Býčkovice, historický letecký snímek (1954)

Lesní lánové vsi

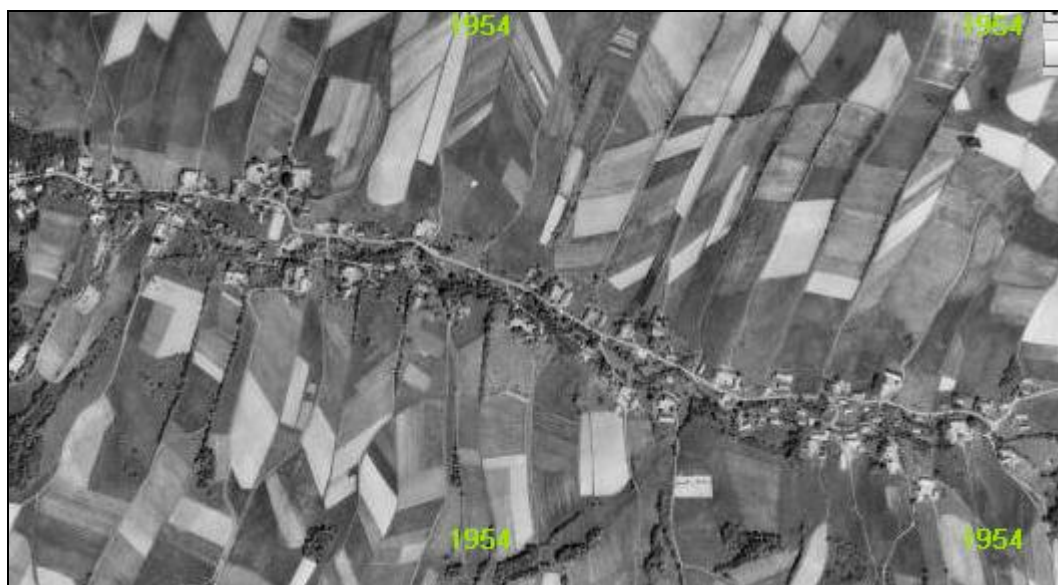
Charakteristicky rozvolněná sídla lineárního půdorysu, často výrazné délky. Vzájemné odstupy staveb byly dány šířkou pozemkových pruhů záhumenicové plužiny, uvnitř kterých stály jednotlivé domy. Pásky byly zpravidla kolmé k ose sídla, kterou tvořil vodní tok a podél něj vedoucí jedna nebo dvě komunikace (jednostranná či oboustranná zástavba). Struktura záhumenicové plužiny obvykle vyplňovala celou odlesněnou plochu enklávy. Tyto vsi jsou

původem spjaty výhradně se záhumenicovou plužinou. Hranice jednotlivých pozemkových pásů plužiny byly zpravidla tvořeny polními cestami. Ty však neústily na hlavní komunikace v sídle ale vedly přímo do jednotlivých statků. Původní rozvolněný charakter lánových vsí byl postupně zahušťován druhotnou zástavbou. K těmto objektům však již nenáležely prakticky žádné polnosti a oproti původním statkům byly mnohem menší. Četné demolice objektů v druhé polovině 20. století způsobily, že řada sídel opět získala rozvolněný charakter.

Lesní lánové vsi jsou charakteristickým typem sídel pro krajiny pozdně středověké kolonizace.

Základním znakem lánových sídel je jejich liniový charakter. Vsi na sebe na konci katastrů často přímo navazují a vytvářejí tak kilometry dlouhé sídelní linie. Záhumenicová plužina je zásadně volná, bez stavebních objektů.

V CHKO se objevují výhradně v nejsevernější třetině území, kde však zcela převažují.

Ukázka lesní lánové vsi Loučky, historický letecký snímek (1954)

Okrouhlice

Jedná se o soustředěný typ osídlení v kompaktních vesnicích. Typický je centrální veřejný prostor – náves. Domy jsou uspořádány po jejím okraji a opticky tak vymezují veřejné prostory. Oproti půdorysně podobným návěsním vsím bývají návsi méně pravidelně vymezeny a jednotlivé usedlosti mívají větší vzájemné rozestupy. U některých sídel došlo druhotně k nepravidelnému zastavění návsi a ves tak částečně získala hromadný charakter. Na každé hospodářské stavení navazuje k němu náležející pozemkový pás paprscité plužiny. Tyto vsi jsou původem výhradně spjaty s paprscitou plužinou. Právě bezprostřední vazba okrouhlic na paprscitou plužinu je vedle rozdílné doby založení sídla hlavním důvodem jejich odlišení od návěsních vsí.

Okrouhlice s paprscitou plužinou jsou charakteristickým typem sídel pro krajiny pozdně středověké kolonizace.

Základním znakem je kompaktní vesnice s centrálním veřejným prostorem, často obklopená prstencem ovocných zahrad které sídlo oddělují od volné, nezastavěné zemědělské krajiny.

V CHKO se vyskytují ojediněle v centrální části, v prostoru mezi Litoměřicemi, Ústím nad Labem a Kravařemi. Běžnější jsou pouze v severozápadní části CHKO (západně od řeky Labe).

Ukázky okrouhlic – Velké Chvojno a Slavošov, historický letecký snímek (1954)

Krátké řadové vsi

Jedná se o soustředěný typ osídlení v kompaktních vesnicích. Jde v podstatě o přechodnou sídelní formu mezi lesními lánovými vesmi a okrouhlicemi. Soustředěný, kompaktní charakter sídla upomíná na okrouhlici, rozmístění objektů a charakter veřejného prostoru převážně na lesní lánové vsi. Zástavba má charakter poměrně těsné nepravidelné oboustranné řadové zástavby. Pravidelnost zástavby bývá různorodá, někdy má sídlo silniční charakter, jindy má centrální prostor charakter návsi. Častá je podobnost s hromadnými silničními vesmi. Charakteristická je vazba usedlostí na jednotlivé pásy, převážně délkové plužiny.

Krátké řadové vsi jsou typické pro krajiny pozdně středověké kolonizace. Základním znakem je soustředěný charakter sídla a volná nezastavěná plužina.

V CHKO jsou poměrně hojné v centrální části, tzn. mezi Litoměřicemi, Ústím nad Labem a Kravařemi a v údolí Labe jižně od Děčína.

Ukázka krátkých řadových vsí Srdov a Brusov, historický letecký snímek (1954)

Rozptýlené osídlení

Rozptýlené osídlení je charakteristické výraznými vzájemnými odstupy jednotlivých staveb a strukturou bez pravidelných prostorových vazeb. Pojí se výhradně s úsekovou plužinou. Sídelní typ je typický pro novověkou kolonizaci nejvyšších partií našich pohraničních hor.

Základním znakem jsou samostatně stojící objekty nepravidelně rozptýlené po ploše.

V CHKO se objevuje tento sídelní typ jen velmi okrajově v severní polovině území a i zde vytváří jen malé segmenty o několika objektech. Rozptýlené osídlení zde buď druhotně pronikalo do okrajů již existujících plužin, anebo nově osazovalo poslední vhodné plochy v dosud zalesněném území.

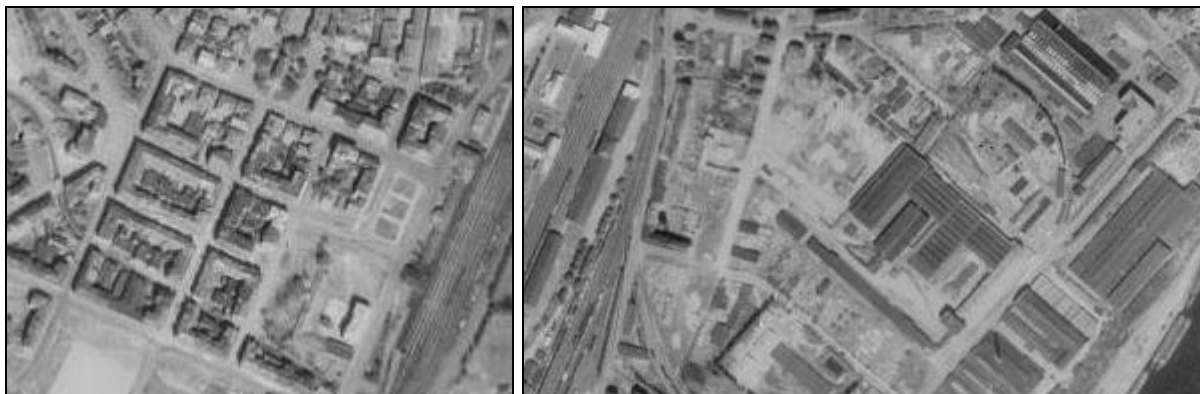
Ukázka rozptýleného osídlení – Slunečná a Svobodná Ves, historický letecký snímek (1954)

Města

Za specifický typ sídla můžeme považovat i města. Ta vznikala plánovitým založením, zejména ve středověku. Jádrem každého města je převážně obdélné náměstí, od něhož do všech stran vybíhá síť ulic. Zástavba náměstí i okolních ulic byla zpravidla velmi těsná, pravidlem bývá, že domy na sebe přímo navazují. Významná města byla v minulosti obehána hradbami, které je jasně oddělovaly od okolní rurální krajiny. Města si dlouho zachovávala svůj původní rozsah. Až v 19. století začíná jejich masivní plošný růst, pro nějž je typická jak kobercová, tak i bloková a průmyslová zástavba.

Ukázka městské zástavby Děčína, historický letecký snímek (1954)

Ukázka městské blokové a průmyslové zástavby Děčína, historický letecký snímek (1954)

Novodobé sídelní formy

Přibližně od 19. století začínají v souvislosti s rozvojem průmyslu vznikat zejména v okolí továren nové sídelní útvary jako obydlí pro tovární dělníky. Tyto novodobé vsíky, případně nové části původních vsí, jsou rozličných půdorysných typů. Vždy se však jedná o malé, jednoduché objekty s minimem půdy, jež k nim náleží.

Po druhé světové válce se pak objevuje další typ zástavby - chatové a zahrádkářské osady a kolonie.

Ukázky novodobých forem zástavby:

Ukázka novodobé uliční formy navazující na mnohem starší vesnici – Rytířov, hist. letecký snímek (1954)

Ukázka uliční formy zbudované v okolí továrního areálu - Benešov nad Ploučnicí, hist. letecký snímek (1954)

Ukázka kobercové formy zástavby – Boletice nad Labem, historický letecký snímek (1954)

Ukázka novodobé hromadné a rozvolněné hromadné silniční formy zástavby – Horní Oldřichov a Podlesí, historický letecký snímek (1954)

Typy plužin

Traťová plužina

Vznikla v důsledku trojpolního způsobu hospodaření a používání těžkého pluhu. Traťová plužina byla zakládána v nově osídlovaných územích a nebo tam, kde reliéf již osídleného území nekladl její parcelaci odpor. Tyto plužiny jsou typické úzkými a dlouhými pruhy pozemků. Každý sedlák v obci měl pruh pole v každém ze třech bloků traťové plužiny (jař, ozim, úhor). Šířka jednotlivých pruhů byla dána především počtem statků v obci – tj. počtem pruhů, na který bylo nutno každou trať rozdělit. Toto základní členění na tři hlavní tratě je často doplněno dalšími menšími tratěmi s obdobným členěním. Traťové plužiny se pojí téměř výhradně s návesními vesmi (ojediněle se silničními). Jedná o sídelní typ používaný v době vrcholné středověké kolonizace (v tomto prostoru však vznikly traťové plužiny až druhotně v plošších částech území a to přeparcelováním starších plužin úsekových).

Pro traťové plužiny je typická volná krajina bez osídlení ostře oddělená od kompaktních vesnic. Vzácné výjimky tvoří funkčně specifické objekty (mlýny, panské dvory, hájovny, cihelny atp.).

V řešeném území se traťové plužiny vyskytují zejména v jižní části a na jihovýchodním okraji.

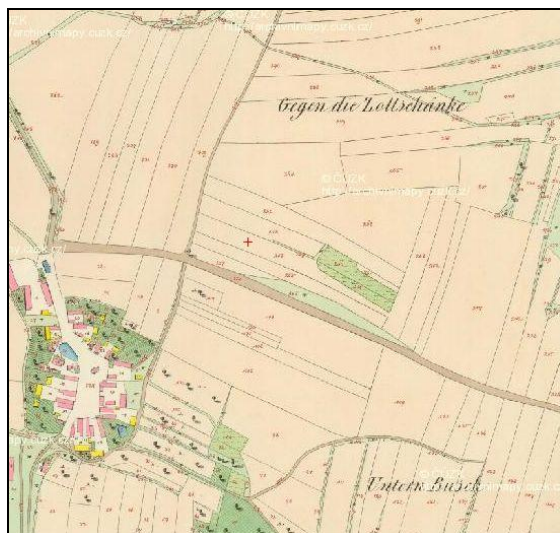

Ukázka traťové plužiny Mníchovského Týnce na historickém leteckém snímku (1953) a Mníchova na Císařském otisku mapy Stabilmního katastru (1843) Zdroj: kontaminace.cenia.cz a archivnimapy.cuzk.cz

Nepravá traťová plužina

Vznikla v důsledku přechodu na trojpolní systém hospodaření v místech, kde předchozí hospodaření dalo v krajině vzniknout takovým terénním tvarům, které již nebylo účelné měnit. I pro nepravé traťové plužiny jsou typické úzké, delší pruhy pozemků, je zde však řada tratí. Jedná se o typ, vzniknuvší při středověké reorganizaci již v minulosti osídlených území. Je pro ně typická volná krajina bez osídlení, ostře oddělená od kompaktních vesnic. Vzácné výjimky tvoří funkčně specifické objekty (mlýny, panské dvory, hájovny, cihelny atp.).

Nepravé traťové plužiny se v řešeném území vzácně vyskytují výhradně v nejj jižnější části a v okolí Litoměřic a pojí se silničními a návesními vesmi.

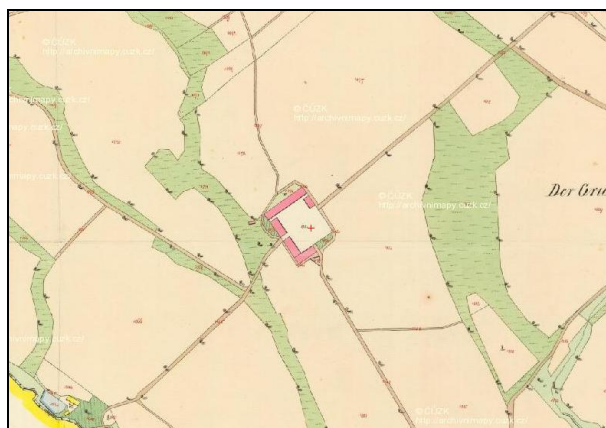

Ukázka nepravé traťové plužiny Charvatců na Císařském otisku mapy Stablního katastru (1843)
Zdroj: archivnimapy.cuzk.cz

Dominikální plužina

Je tvořena pozemky patřícími k panskému dvoru. Celá plužina tedy náležela jednomu majiteli. Dominikální plužiny se často neváží na vesnici, ale na dvůr (případně menší vsi při dvorech či zámcích vznikly až později). Jádrem plužiny zpravidla býval hospodářský dvůr, příp. zámek. Jednotlivé pozemky byly relativně velké (stále však mnohem menší, než pole vzniklá kolektivizací zemědělství) a měly pravidelný, zejména obdélný tvar. Typické pro ně bylo lemování jednotlivých polí řadami nebo alejemi stromů. Častá také byla prostorová kompozice, kdy se alejemi lemované cesty sbíhaly ke dvoru či zámku. Dominikální plužiny bývají zásadně volné, bez samostatně stojících objektů. Častěji než ve volné krajině jsou panské dvory situovány na okraj sídla a dominikální plužina tak vlastně tvoří jen část plužiny obklopující sídlo.

Dominikální plužiny jsou relativně hojné v jižní polovině řešeného území, objevují se však i v severní část.

Ukázka dominikální plužiny Konojed u Úštěku na Císařském otisku mapy Stablního katastru (1843) a historickém leteckém snímku (1954)
Zdroj: archivnimapy.cuzk.cz a kontaminace.cenia.cz

Úseková a dělená úseková plužina

Úseková plužina byla zřejmě nejstarším způsobem organizace zemědělských pozemků ve starosídlních krajinách. Ve středověku však byla kvůli změně způsobu obhospodařování velká část těchto starých plužin přetransformována na traťové a nepravé traťové plužiny. Později pak nově vznikají úsekové plužiny v souvislosti s novověkým osídlováním krajiny a

jsou typickým znakem krajin novověké kolonizace. Jednotlivé úseky se však vždy uplatňovaly v organizaci pozemků na okrajích různých typů plužin.

Úsekové plužiny se nepojí výhradně na jeden sídelní typ. Kromě pro ně typické vazby na rozptýlené osídlení se částečně vážou i na hromadné, silniční a krátké řadové vsi. Specifikem Českého středohoří a okolí je masivní, atypická vazba úsekových a dělených úsekových plužin na návěsní vsi.

Plužina je členěna na různě velké a různě pravidelné, převážně však kompaktní úseky. Ty mohou mít čtvercový, obdélný i zcela nepravidelný tvar. Běžné je také zcela nepravidelné uspořádání úseků. Pouze ve vazbě na rozptýlené osídlení jsou součástí úsekových plužin i samostatně stojící běžné obytné a zemědělské objekty. Ve vazbě na ostatní typy osídlení jsou plužiny zásadně volné bez osídlení, ostře oddělené od kompaktních vesnic. Vzácné výjimky tvoří funkčně specifické objekty (mlýny, panské dvory, hájovny, cihelny atp.).

Některé úseky v rámci úsekových plužin bývají různě členěny na převážně užší pásy. K tomuto vnitřnímu členění úseků zpravidla docházelo až druhotně. Tyto dělené úseky však jen ojediněle vytvářejí samostatné – dělené úsekové plužiny, mnohem častěji jsou smíšený s nečleněnými úseky. Na rozdíl od nepravých traťových plužin není dělení úseků pravidelné a výsledkem nejsou pokud možno co nejdelší úzké pásy.

Ukázka úsekové plužiny Šepetěl na Císařském otisku mapy Stablního katastru (1843) a Řepnic na historickém leteckém snímku (1954)
Zdroj: archivnimapy.cuzk.cz a kontaminace.cenia.cz

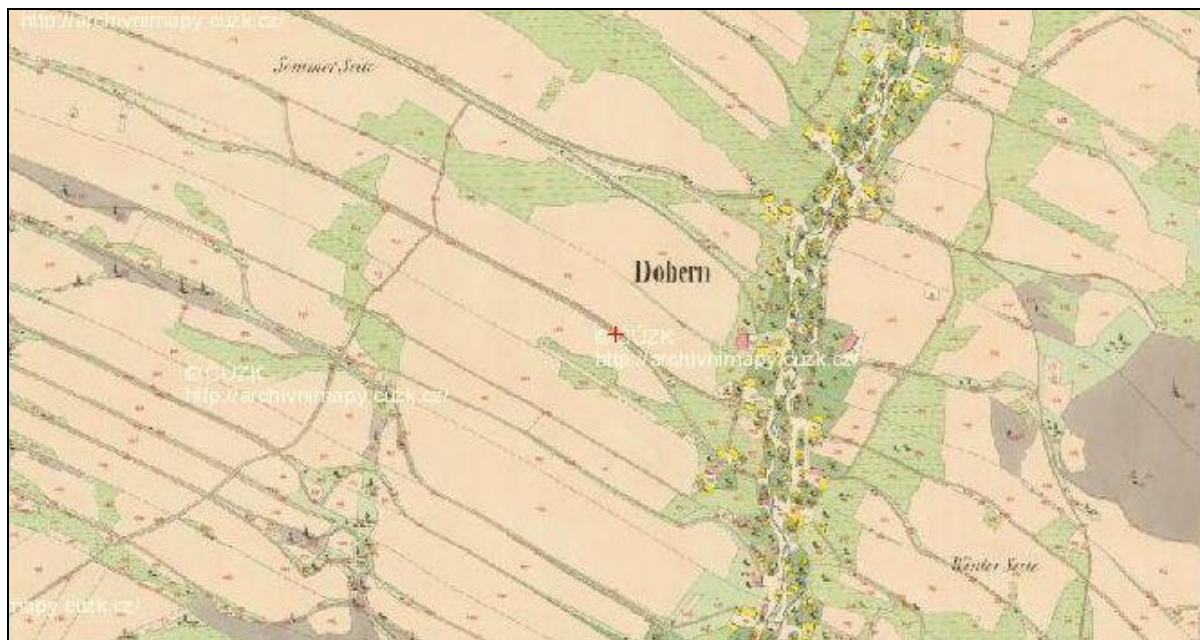

Ukázka dělené úsekové plužiny Pokratic na Císařském otisku mapy Stablního katastru (1843) a Malíče na historickém leteckém snímku (1954)
Zdroj: archivnimapy.cuzk.cz a kontaminace.cenia.cz

Záhumenicová plužina

Začala vznikat až po přechodu k individuálním, tzn. společně nekoordinovaným formám hospodaření. Charakteristické jsou pro krajiny pozdně středověké kolonizace, místy se ale vyskytují i v novověkých sídelních krajinách. Záhumenicové plužiny vznikaly výhradně společně s lesními lánovými vesnicemi na táhlých svazích říčních údolí. Vzdálenost domů v lánové vsi byla dána šířkami pozemkových pruhů, v němž každý dům stál. Každý pruh vlastnický náležel k danému domu a záhumenní uspořádání pozemků zde tedy bylo pravidlem. Jednotlivé pásy se táhly napříč celým katastrem. Kromě hlavních komunikací, spojujících vesnice, vedly polní cesty po hranicích pozemků do jednotlivých statků, podél nich vznikaly i kamenice, meze atp. Typické je pásové, zpravidla jednosměrné uspořádání pozemků v plužině.

Záhumenicové plužiny se tedy pojí s výrazně protáhlou lánovou vsí, často se táhnoucí celou délkou katastru. Pouze menší část lánových vsí je kratších a část pozemkových pásů pak bezprostředně nenavazuje na zemědělskou usedlost. Kromě této zastavěné osy se ale jedná o volnou nezastavěnou krajinu. Lokálně na okrajích záhumenicových plužin druhotně vznikaly i samostatně stojící objekty či areály rozptýleného osídlení. Ty jsou však v těchto plužinách novým netypickým prvkem.

Ukázka záhumenicové plužiny Dobruška, Císařský otisk mapy Stablního katastru (1843)

Zdroj: archivnimapy.cz/kc/

Ukázka záhumenicové plůžiny Valteřic (horní polovina) a Heřmanic na historickém leteckém snímku (1954).
Zdroj: kontaminace.cenia.cz

Paprscitá plůžina

Je vlastně typem záhumenicové plůžiny. Pojí se však výhradně s kompaktními sídly – okrouhlicemi, méně pak s krátkými řadovými vesmi. Každý pozemkový pruh náležel ke statku, z něhož vycházel a postupně se rozšiřující pokračoval až na okraj katastru. Cesty vedly po hranicích pozemků do jednotlivých statků, přímo na náves vedlo jen několik nejvýznamnějších komunikací. Paprscitá plůžina je typickým znakem krajiny pozdně středověké kolonizace.

Jedná se o území soustředěného osídlení. Paprscitá plůžina je tedy volná, nezastavěná domy.

Ukázka paprscité plůžiny Slavošova na Císařském otisku mapy Stabířního katastru (1843) a Řepčic na historickém leteckém snímku (1954)
Zdroj: archivnimapy.cuzk.cz a kontaminace.cenia.cz

Délková plužina

V části navazující na sídlo je prakticky totožná se záhumenicovou plužinou – je tvořená poměrně širokými pásy, které často přímo navazují na jednotlivé usedlosti v sídle. Protože se však pojí převážně s krátkými řadovými vesmi, má toto záhumenní uspořádání jen menší část pozemkových pásů délkové plužiny. Uspořádání pásů délkové plužiny může být stejnosměrné v celé ploše plužiny, jak je to běžné např. v údolí Labe jižně od Děčína. Častější však je, že pozemkové pásy vytvářejí několik tratí, které mají vzhledem k lokálním terénním podmínkám různý směr. Nejčastěji se pojí s krátkými řadovými, ale i s návesními a hromadnými silničními vesmi. Délkové plužiny se nejčastěji vyskytují v centrální části mezi Ústím nad Labem, Litoměřicemi a Kravaří a jsou typické pro pozdně středověké sídelní krajiny. Délkové plužiny vznikaly ve vazbě na krátké řadové vsi při kolonizaci nově osidlovaných území ale také přeparcelováním starších úsekových plužin - vazba na návesní a hromadně silniční vsi.

Ukázky délkové plužiny Radešína a Dolního Šebířova na Císařském otisku mapy Stablního katastru (1843) a Malšovic na historickém leteckém snímku (1954) Zdroj: archivnimapy.cuzk.cz a kontaminace.cenia.cz

8. POUČENÍ O KRAJINNÉM RÁZU ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

Z hlediska vlivu georeliéfu v území je nutno vyzvednout:

- Výjimečné typy reliéfu zde jasně převažují nad běžnými typy.
- Dominantními tvary reliéfu, utvářející zásadním způsobem krajinný ráz jsou zejména sopečné kupy a kužele a mohutné zaříznuté údolí Labe.
- Siluety nejvýraznějších sopečných kuželů a kup jsou vůdčími dominantami Českého středohoří (Raná, Milá, Oblík, Lipská hora, Milešovka, Kletečná, Lovoš, Radobýl, Sedlo, Kalich, Trojhora, Košťálov, Střekov a Vrabinec).
- Vedle kuželů a kup a zaříznutých údolí jsou dalšími výjimečnými typy reliéfu sopečná pohoria a výrazné svahy a skalnaté horské hřbety.
- České středohoří je tvořeno dvěma geomorfologickými celky: Milešovské (jihozápadní část) a Verneřické (severovýchodní část) středohoří.
 - Milešovské středohoří je tvořeno výraznými, ostře modelovanými vulkanickými sukami, pouze z části doplněné vulkanickými příkrovy. Celé území je velmi členité.
 - Verneřické středohoří je tvořeno zvlněnou plošinou destruovaných lávových příkrovů s vystupujícími sukami. Oproti Milešovskému středohoří je méně členité.
- Výraznost sopečného Českého středohoří je umocněna skutečností, že z jižní poloviny jej obklopuje plochý rovinatý reliéf. Charakteristická veduta tvořená siluetami vulkanických kuželů je tak viditelná z širokého okolí.
- Zaříznuté údolí Labe se místy rozšiřuje (Děčín, Ústí, Libochovany) a vytváří širší na dně ploché kotliny výrazně rámované strmými svahy.
- Rozmezí nadmořských výšek se pohybuje od 122 m v Děčíně po 837 m na Milešovce. Celkové výškové převýšení tedy přesahuje sedm set metrů.

Z hlediska geologického je nutno vyzvednout:

- Určující tvary reliéfu Českého Středohoří vznikly v posledních 70 milionech let (třetihory a čtvrtohory). Tvary vzniklé ve starších obdobích byly těmi novějšími překryty.
- Nejstaršími horninami jsou starohorní krystalické břidlice budující Portu Bohemicu a Oparenské údolí.
- Mohutné kužele a kupy, jakožto charakteristický znak Českého středohoří, vznikly díky třetihorní vulkanické činnosti. Převážně se však jednalo o podpovrchový vulkanismus a dnešní tvar reliéfu tedy vznikl až masivní denudací a odnosem ve čtvrtohorách. Dnes odkryté sopečné kužele jsou tedy vypreparované části někdejších podpovrchových přívodních kanálů.
- Dalším typickým znakem Českého středohoří je mohutné zaříznuté údolí Labe, které vzniklo postupným zahlubováním vodního toku do zdvíhajícího se okolí. Charakter podloží (střídání různě odolných hornin) způsobil, že v říčním korytu je několik stupňů.
- Území, která nebyla zasažena třetihorním vulkanismem – ploché, okrajové části území, jsou budovány druhohorními křídovými sedimenty.

- Zejména okrajové jižní a jihovýchodní části byly v glaciálech částečně převáty spraší.
- Převážné úzké, pouze u Žernosek se rozšiřující, údolní dno Labe je vyplněno fluviálními sedimenty.

Z hlediska hydrologického je třeba vyzvednout

- Územím na svém středním toku protéká naše největší řeka Labe. Severní částí protéká Ploučnice a při západní hranici teče řeka Bílina.
- Naprostá většina sídel však leží na řadě mnohem menších toků, z nichž většina (v jižní a střední části prakticky všechny) pramení v řešeném území. Velkou část Českého středohoří tak můžeme nazvat pramennou oblastí. Klimatické posuny, stejně jako často se zhoršující vlastnosti povodí, zvyšují váhu povodňových ohrožení na dolních tocích, o míře jejich rozkolísanosti se však rozhoduje zde.
- V Českém středohoří najdeme řadu malých rybníků a dvě větší vodní plochy: rybník Chmelař u Úštěku a Žernosecké / Pišťanské jezero v údolní nivě Labe u Lovosic, celkově jsou však zde velké vodní plochy netypické.
- Změny ve svažitosti reliéfu způsobují i změnu charakteru drobných vodních toků - od bystrinných, zahlubujících se toků ve svažitém terénu po sedimentující, pomalu tekoucí meandrující toky v plochem reliéfu.

Z hlediska pedologického je nutno vyzvednout:

- Stanovištní pestrost je provázena i pestroostí zastoupených půd.
- Objevují se půdy všech trofických kategorií, od nejúrodnějších černozemí až po chudé slabě vyvinuté rankery.
- Nejúrodnější půdy (černozemě) vznikly na spraších. Úrodné půdy se vyvinuly i na křídových sedimentech a bazických horninách – čediče (černice, eutrofní kambizemě).
- Mezi nejvýznamnější půdní typy dále náleží kambizemně, pseudogleje, pararendziny, pelozemě, hnědozemě a ilimerizované půdy.
- Na exponovaných polohách se vyskytují chudé rankery.
- Extrémní stanoviště (skály, suťová pole) zůstaly dodnes prakticky bez půdního pokryvu.
- Úrodnost půd se projevuje i ve využití území. Na nejúrodnějších půdách (jihozápadní část a jihovýchodní úpatí) dominují intenzivní zemědělské kultury, zejm. pole. U méně úrodných půd se pak jedná o mozaiku různých zemědělských kultur a lesů.

Z hlediska klimatického je nutno vyzvednout

- Jihozápadní část území náleží k nejteplejším územím v Čechách - teplá klimatická oblast T2. Vrcholové partie jádrových masivů patří naopak k chladné klimatické oblasti CH7. Vrchol Milešovky je jedním z největrnějších míst v ČR.
- V území se významně projevuje srážkový stín Krušných hor. Průměrné roční srážkové úhrny se na jihozápadním okraji pohybují kolem 500 mm, kdežto na severozápadním okraji kolem 800 mm.
- Zaříznutá údolí jsou inverzními polohami, kdy nejteplejší jsou horní hrany údolí a nejchladnější je údolní dno.

Z hlediska biologického je nutno vyzvednout

- Sopečné kužele a zaříznutá údolí vodních toků jsou charakteristické výskytem řady stanovišť (typy podloží, tvary reliéfu, expozicí), a tedy i vysoké druhové rozmanitosti.
- Potenciální vegetace je v dominantní míře tvořena lesními porosty, v jižní části je vůdčí dřevinou dub zimní a habr obecný, v severní pak buk lesní, v údolních nivách jsou to vrby, olše a jasany, na poměrně častých sutích a úpatních polohách pak převládají javory, jilmy a lípa.
- Objevuje se však i řada typů přirozeného bezlesí: dříve vodní toky se štěrkovými lavicemi, příp. s mokřady, skály, skalní stepi, lesostepi a kamenná moře (sut'ové pole) a vzácně i rašeliniště. Krom vodních toků se vždy jedná o relativně malé, vzájemně izolované segmenty, které však krajinu a její biotu významně obohacují.
- Staletým lidským hospodařením byla krajina obohacena o řadu druhů vázaných na člověkem podmíněná stanoviště (pole, louky, sady, pastviny, stepní lada). Velkoplošné intenzivní zemědělství, používající umělá hnojiva a pesticidy, a lesnictví, pasečně pěstující nepůvodní monokultury, druhovou rozmanitost území významně snižují. Tento trend započatý již v 19. století značně zesílil v druhé pol. století 20.
- Četná přírodně cenná kulturní stanoviště (např. suché trávníky) jsou ohrožovány absencí obhospodařování a jejich postupným zarůstáním lesem.
- Nejcennější přírodní stanoviště jsou chráněny ve 43 maloplošných zvláště chráněných územích. V CHKO České středohoří leží 5 národních přírodních rezervací, 8 národních přírodních památek, 11 přírodních rezervací a 15 přírodních památek.

Z hlediska historického vývoje je třeba vyzvednout:

- Různorodé přírodní podmínky, dané zejména značnou výškovou členitostí, vedly k odlišnému historickému vývoji krajiny v jednotlivých částech území. (okrajové oblasti, údolí Labe, vrcholně a pozdně středověké krajiny, průmyslově-železniční krajiny).
- Okrajové části CHKO České středohoří jsou trvale osídleny již nejméně 7000 let a jsou tak součástí starosídelního jádra pravěkých Čech.
- Údolím Labe od nepaměti vedla jedna z nejvýznamnějších obchodních stezek spojující Čechy se Saskem. V souvislosti s jejím provozem byly osídleny nejen příhodné údolní polohy (Libochovany, Církvice, Děčínská kotlina), ale i místa dobře hájitelná (např. hradiště Hrádek mezi Libochovany a Velkými Žernoseky).
- Další méně významné obchodní stezky vedly:
 - z Litoměřic přes Ústěk a Kravaře do Živavy,
 - údolím Ploučnice,
 - údolím Jílovského potoka,
 - Stadice – Žim – Záhoří - sedlo pod Kletečnou – Dobrý - Malé Žernoseky – Lovosice - Budyň nad Ohří a dále do vnitrozemí.
- Po příchodu Slovanů v 8. stol. a zejména po nástupu Přemyslovců se intenzivně rozvíjejí Litoměřice v JV části Středohoří, které záhy převzaly všechny správní a střediskové funkce od dosud vůdčích sousedních Lovosic.
- Řešené území svými okraji náleželo mezi nejvyspělejší části Českého státu, patřilo tedy mezi místa, kde byly nejdříve přijímány a zaváděny nové trendy ve využívání území.

- Vrcholně středověká kolonizace dosud neosídleného území zde započala již v 11. století a kolonizace pozdně středověká už v první polovině 13. století, tedy o desítky let dříve než na většině území Českého státu.
- Při vrcholně středověké kolonizaci byla osídlena většina jižní části CHKO a z jihu osídlení proniklo i do severní části. V pozdní středověké kolonizaci pak byla osídlena nejvyšší centrální území v jižní části a prakticky celá severní část řešeného území. V novověku byla sídelní struktura jen ojediněle doplněna. Posledním obdobím, kdy na území CHKO České Středohoří vznikala nová sídla, byla doba tzv. průmyslové revoluce. Toto období bylo charakteristické intenzivním rozvojem průmyslu. Jeho rozvoj a lokalizace závisel na železničních tratích. V okolí továren pak postupně vznikaly nové ulice nebo přímo nová sídla s dělnickými domky s jen velmi malou pluzinou, která měla v obživě obyvatel pouze doplňující roli.
- Naprostá většina území byla kolonizována převážně menšími šlechtici. Na kolonizaci území se prakticky nepodíleli panovník a církev. Rozsáhlé majetky zde kláštery získaly až druhotně. Také rozsáhlejší šlechtická panství vznikala až později.
- Ve středověku bylo v území postaveno množství hradů, hrádků a tvrzí - Ostrý, Kostomlaty, Svádov, Střekov, Vrabinec, Varta, Kamýk, Blansko, Frývald, Kamenice, Oparno, Košťálov, Skalka, Oltářík, Blešno, Sukoslav, Kalich, Panna, Litýš.
- V 16. a první polovině 17. století dochází k definitivnímu opouštění hradů a nastává doba budování zámků - Děčín, Benešov nad Ploučnicí, Česká Kamenice, Horní Libchava, Milešov, Encovany, Krásné Březno, Žitenice, Libčeves, Jílové, Libochovany, Vlastislav, Kostomlaty, Lenešice, Horní Police, Ploskovice, Konojedy, Liběšice, Korozluky, Mirošovice.
- Od 19. století se začínají budovat železnice a v návaznosti na ně i první průmyslové provozy papírenské, textilní (přádelny, tkalcovny, knoflíkářky, pletárny) a později i chemické. S rozvojem průmyslu se rozrůstala i řada sídel, předválečné hodnoty počtu obyvatel nebyly u většiny z nich dosud překonány.
- V roce 1976 byla na ploše 1063 km² vyhlášena chráněná krajinná oblast České středohoří.

Z hlediska kulturních hodnot a vztahů:

- Území CHKO České středohoří nemá jedno hlavní centrum. Významná střediska leží na okrajích řešeného území (Ústí nad Labem, Děčín, Litoměřice) nebo těsně za hranicemi (Louny, Česká Lípa, Bílina). Dílčí subcentra leží až na Benešov nad Ploučnicí také na okrajích řešeného území (Česká Kamenice, Kamenický Šenov, Úštěk, Lovosice, Třebenice).
- Z hledisky využití území převažují lesozemědělské krajiny. Objevují se i krajiny lesní, krajiny zemědělské a krajiny urbanizované. Oproti jiným CHKO je České středohoří specifické poměrně nízkou lesnatostí (cca 30%) a na chráněné území vysokým podílem krajin urbanizovaných.
- Jižní a střední část byly původně osídleny českým obyvatelstvem. Primárně německé bylo osídlení severní části. Německé obyvatelstvo se postupně šířilo a až na jihovýchodní část převládlo v celém řešeném území. Česká národnost však tvořila na většině území významnou menšinu. Situace se dramaticky změnila po druhé světové válce, kdy bylo prakticky veškeré původní německé obyvatelstvo vysídleno. Území pak bylo částečně dosídleno českým obyvatelstvem.

- Vysídlení německého obyvatelstva mělo za následek přebytek domů nad počtem obyvatel, což vyústilo v likvidaci velké části původního stavebního fondu, a tedy i ke vzniku rozvojových příležitostí uvnitř historického půdorysu. Vyjma několika hlavních středisek a pásu podél Labe se mimo historický půdorys rozvíjela jen velmi malá část sídel. Naprostá většina vesnic si tak zachovala svoji historickou půdorysnou strukturu, často ještě s rozvojovými možnostmi v rámci ní.
- Dominují soustředěné typy osídlení, jen ojediněle doplněné samotami.
- V CHKO České středohoří se nachází řada typů sídel. Nejčastější jsou návesní, lesní lánové a krátké řadové vsi. Méně časté jsou silniční, hromadné silniční vsi a okrouhlice. Ojediněle se objevují i hromadné vsi, návesní silnicovky a malé areály rozptýleného osídlení. Celkově leží v CHKO přes 400 sídel, správně spadajících do 115 obcí.
- Co se týče rozmístění jednotlivých typů sídel v území, tak v jižní polovině převažují malé kompaktní vsi (silniční, návesní, návesní silnicovky, hromadné a krátké řadové), v severní polovině zase velké lineárně protažené lesní lánové vsi. Relativní hustota sídel je proto v severní části poměrně malá, naopak v jižní velmi velká.
 - Návesní vsi a návesní silnicovky jsou typické pro krajiny starosídelní a pro krajiny vrcholně středověké kolonizace. Pouze ojediněle se objevují v krajinách pozdní středověké kolonizace.
 - Silniční, hromadné silniční a hromadné vsi jsou typické pro starosídelní krajiny a pouze ojediněle se objevují v krajinách středověkých kolonizací.
 - Lesní lánové vsi, krátké řadové vsi a okrouhlice se objevují výhradně v krajinách pozdně středověké kolonizace.
- V CHKO České středohoří se vyskytuje řada typů plužin. V plochých, nejúrodnějších částech převažují plužiny traťové, v jižní a jihovýchodní části plužiny úsekové a dělené úsekové, v centrální části plužiny délkové, na severozápadě je enkláva paprscitých plužin a celému severu dominují plužiny záhumenicové. Průběžně se objevují plužiny dominikální a v nejteplejších částech plužiny nepravé traťové a velmi vzácně úsekové s rozptýleným osídlením. Velká část historického členění plužin byla zničena při poválečném scelování pozemků, de facto tak vznikl nový, dnes převažující typ plužiny scelených bloků.
- Okrajové části jižní poloviny řešeného území náležející do starosídelní oblasti patřily k nejnávštěvnějším částem Českého státu. Inovativní trendy a technologie zde byly zaváděny dříve než na většině zbylého území. Také hlavní osídlovací fáze, tj. vrcholně a pozdně středověká kolonizace, zde započaly o desítky let dříve. Vrcholně středověká kolonizace Českého středohoří tak začala ještě před osvojením trojpolního způsobu hospodaření a s ním spojené traťové plužiny. Proto zde vrcholně středověké osídlení mělo charakter kompaktních vsí obklopených úsekovou plužinou. Až druhotně pak byly v plošším reliéfu starší úsekové plužiny preparcelovány na traťové, příp. délkové. V členitém reliéfu se lépe osvědčily, a proto i zůstaly plužiny úsekové.
- V CHKO České Středohoří celkově převažující pozdně středověké sídelní krajiny, mají dle charakteru osídlení tři zcela odlišné oblasti. Na severozápadě je malá oblast s okrouhlicemi a paprscitou plužinou. Severní část je tvořena velkými a dlouhými lesními lánovými vesmi se záhumenicovou plužinou. V členitější střední a jižní části je pak osídlení tvořeno malými krátkými řadovými vesmi s délkovou plužinou, ojediněle doplněných okrouhlicemi s paprscitou plužinou. V této části se také

silně projevoval vliv starších osídlovacích tradic a tak se zde objevují i návesní vsi s úsekovou plužinou. Časté jsou zde také různé formy přechodů (např. polovina plužiny s úsekovým a polovina s délkovým uspořádáním).

- Do CHKO České středohoří zasahují dva archetypy lidového domu - z jihu až z východu českomoravský roubený dům, ze severu a západu západočeský hrázděný dům.
 - Roubený dům - celá konstrukce roubená. Domy bývaly i patrové, bez valeb, často s pavlačí a zdobenými štíty, které se často v 18 – ¼ 19. století přestavovaly na zděné s barokním tvaroslovím. Zejména u historických selských stavení se používala dvorcová forma s branou do vsi a špýcharem nebo vejminkem na protější straně a stodolou v zadní části.
 - Hrázděný dům – od 16. století se šířil i na úkor domu roubeného. Domy byly vždy patrové, často se zděným přízemím se štíty bez valeb. Domy měly klasickou trojprostorovou dispozici (světnice, síň, komora). Hlavní dům byl doprovázen dalšími stavbami (špýchary, stodoly), které byly často také hrázděné.
 - V oblastech styku často vznikaly specifické stavby s kombinací znaků obou typů. Typická je např. roubená světnice s podstávkou, zděná zadní hospodářská část přízemí a hrázděné patro.
- Tradiční kulturní póly jsou hrady, zámky a vesnice s dominantními siluetami kostelů.
- Naprostá většina osídlení Českého středohoří měla zemědělský charakter. Primárně nezemědělská byla pouze nejmladší sídla, vzniknuvší v době průmyslové revoluce jako obydlí pro dělníky v sousedství továren.
- V nižších, nejúrodnějších částech tvořilo základ obživy zemědělství na orné půdě. Směrem do vyšších a členitějších poloh nabýval na významu chov dobytka.
- Prakticky celá jižní a střední část a údolí Labe v severní části Českého středohoří byly významnou ovocnářskou oblastí. V závislosti na možnostech odbytu význam ovocnářství v různých obdobích kolísal. Od poloviny 19. století můžeme hovořit o období rozmachu pěstování ovoce. Vzhledem k množství stromů zachycených na leteckých snímcích z poloviny 20. století se dá usuzovat, že pro řadu sedláků mohlo být pěstování ovoce i hlavním zdrojem příjmů. Ovocné stromy se pěstovaly zejména ve formě tzv. polních sadů. Ovocné stromy byly v řidším sponu rozmístěny po polích a loukách, které byly pod stromy běžně obhospodařovány. Takto obdělávány byly často celé katastry. Polní sady, resp. pole a louky s ovocnými stromy, tak byly na velké části území nejvýznamnější matricí využití území.
- Vínó se pěstovalo především v jižních a jihozápadních částech území, zejména v okolí Litoměřic, kde mělo mnohaletou tradici a v 16. století zaujímalo rozsáhlé plochy. Na vinicích u Velkých Žernosek se víno pěstuje již od dob Vladislava II. Lokálně, zejména na Úštěcku mělo dlouhou tradici pěstování chmele.
- Již tisíciletou tradici má těžba velmi kvalitního křemenného porfyru v lomu Kubo u Malých Žernosek. V minulosti jej proslavila zejména výroba mlýnských kamenů (žernovů).
- Velké zásoby kvalitního jílu byly základním předpokladem pro vznik staleté hrnčářské tradice v Levíně.
- Zejména povodí toku Granátky je významným nalezištěm českých granátů. Těžba probíhala také na Třebívlicku a Třebenicku.

- Nejméně od 16. století se v severní části území rozvíjelo sklářství. Od roku 1856 existuje v Kamenickém Šenově odborná sklářská škola, což ji činí nejstarší svého druhu v zemi.
- Tradičním zdrojem kvalitního kameniva byla v minulosti řada menších až středně velkých lomů. Jeho těžba, která výrazně objemově stoupla v druhé polovině 20. století, pokračuje i v současnosti. Zejména v údolí Labe situované velkolomy jsou značným zásahem do obrazu krajiny a jejích základních charakteristik. Včasným ukončením těžby však mohou vzniknout i nové atraktivní krajinné dominanty, odhalující dosud skryté přírodní jedinečnosti (Panská skála, Radobýl).
- Těžbou fluviálních sedimentů v nivě Labe vzniklo Žernosecké / Píšťanské jezero.
- Na mnoha místech, zejména v okolí Verneřic bylo v malém měřítku v minulosti těženo uhlí.
- Na jihozápadním okraji sousedí řešené území s rozsáhlou výsypkou Radovesice, jejíž vznik souvisí s povrchovou těžbou hnědého uhlí v dole Bílina. Velká, dnes již převážně rekultivovaná plocha, se stále zásadně projevuje v obrazu krajiny západního podhůří Milešovky. Revitalizace celé krajiny severočeské hnědouhelné pánve je obrovskou šancí pro obnovení ekosystémové i sociální stability celého regionu.
- Ve druhé polovině 20. století došlo k výraznému zesílení již dříve započatých trendů industrializace a urbanizace údolí Labe, které významně poznamenalo nejen krajinu, ale i socioekonomické vztahy v regionu.
- Násilný přechod ke kolektivnímu obhospodařování půdy zásadním způsobem změnil charakter krajiny:
 - Prakticky byl zlikvidován dříve jeden z nejrozšířenějších způsobů využívání území, tzv. polní sady, resp. pole a louky s ovocnými stromy.
 - Scelováním pozemků bylo setřeno historické vnitřní členění většiny plužin. To mimo jiné způsobilo značný rozvoj vodní eroze. Vnější členění na úseky či tratě se však díky jednoznačnému reliéfu většinou zachovalo.
 - Vnitřní členění plužin, většinou pouze jejich částí zůstalo zachováno pouze ve svazitéjších územích. Velká část takovýchto území postupně přestala být obhospodařována a postupně zarostla.
 - Masivního rozvoje v posledních padesáti letech dosáhly plochy křovin a dalších porostlin iniciálních sukcesních stádií na dříve odlesněné půdě.
 - Příhodné podmínky pro pěstování ovoce vedly na mnoha místech k založení intenzivních ovocných sadů. Oplocená, hustá výsadba malokorunových, nízkokmenných stromů (nejdříve čtvrtkmeny a zákrsky dnes ještě intenzivnější tvary často vyžadující oporu podobně jako vinná réva) se však svým charakterem výrazně odlišují od tradičních vysokokmenných stromů vysázených v řídkém sponu.
 - Siluetu většiny vesnic narušily objekty často rozsáhlých zemědělských areálů.
 - Již od 19. století se začala rozvíjet turistika a vznikaly turistické spolky, často dle národnosti dvojí – německé a české. V krajině se to projevilo zejména budováním rozhledových míst a rozhleden.
 -
 -

- Vývojové trendy posledních 20 let:
 - Rostoucí zájem o novou výstavbu, a to nejen u sídel bezprostředně sousedících s většími sídelními centry, ale také kvůli zvýšené mobilitě i u vsí vzdálenějších.
 - Nová výstavba ve většině případů nerespektuje urbanistické a architektonické zásady původní zástavby. Nejčastěji se realizuje plošná forma zástavby. Ta je akceptovatelná u větších městských středisek ne však na malých vsích, kde zásadně narušuje dochovanou urbanistickou strukturu.
 - Řešeným územím, zejména labským údolím vždy procházely významné obchodní trasy. V minulosti nejvýznamnější dopravní tepnou bylo vlastní Labe, v posledních desetiletích však význam vodní dopravy prudce poklesl. Přesto se však objevují snahy o její oživení pomocí výstavby nových plavebních stupňů. Její roli do značné míry převzala paralelní železnice, která patří mezi naše páteřní železniční koridory. Již mimo labské údolí avšak v paralelním směru je v současné době budována dálnice. Její převážně povrchové vedení zásadně narušuje charakter území a je neslučitelné s posláním chráněné krajinné oblasti. Územím taktéž prochází a významně jej narušuje řada dálkových elektrických vedení.
 - Podíl zatravněné orné půdy na zemědělských pozemcích se stále zvyšuje. Pokračuje i zarůstání okrajových částí plužin, zejména ve vyšších polohách.
 - Poměrně častá je obnova či budování nových rozhledových míst a rozhleden. Území má i dnes velký rekreační potenciál v individuální letní pobytové rekreaci. Roste podíl cykloturistiky a jsou budovány cyklostezky.

9. PODMÍNKY OCHRANY KRAJINNÉHO RÁZU

Hlavním posláním CHKO je především komplexní péče o celou dochovanou kulturní krajinu. Znamená to, že management se musí věnovat jak přírodním, tak kulturním hodnotám území, které se navíc často vzájemně prolínají. Lidské aktivity se v krajině projevují především obhospodařováním půdy a zástavbou.

Krajina Českého středohoří byla dlouhodobě kultivována člověkem a je poměrně hustě osídlena. I přes částečnou redukci zaujímá zemědělské bezlesí se sídly více jak dvě třetiny území. Lesní porosty zůstaly a případně se nově rozšířily na jinak těžko využitelných lokalitách. Ani v současnosti, kdy význam turistického a rekreačního využívání území vzrůstá, se rozhodně nejedná o čistě rekreační krajinu. Stálých obyvatel na území CHKO je na poměry našich ostatních VZCHÚ neobvykle mnoho a jsou tak významným činitelem v současném a budoucím utváření krajiny Českého středohoří.

V prostorovém rozložení stálých obyvatel je určitá disproporce. Naprostá většina obývá velké a střední sídla a naopak u menších vsí se významněji uplatňuje rekreační využití. Na jedné straně proto dochází ke zvýšenému tlaku na rozvoj obytné zástavby, zpravidla níže položených, větších a středních sídel, která jsou lépe dostupná a vybavena službami. Na straně druhé se v odlehlejších a výše položených menších vsích snižuje počet usedlíků, které je většinou doprovázeno jejich přeměnou na rekreační sídla. Tento demografický vývoj se v krajině projevuje dvěma odlišnými trendy. U zmiňovaných středních a větších sídel dochází k růstu plošné výstavby, která má často kobercový charakter, spojený se všemi problémy doprovázející suburbanizaci (kromě rozvojových ploch ústecké, litoměřické a děčínské aglomerace samozřejmě v daleko menším měřítku). A naopak v menších sídlech původní stavební fond nebývá využit a částečně chátrá, a to zpravidla kvůli nemožnosti majitelů účelně spravovat a využívat velké domy, které v minulosti vznikly jako zemědělské usedlosti s nezbytnými hospodářskými objekty. Místy navíc dochází i k paradoxní situaci, kdy o staré objekty kvůli nákladnosti rekonstrukce není takový zájem, ale naopak sílí snahy o výstavbu nových domů v atraktivních lokalitách mimo vlastní, urbanizovaný prostor obce. Z hlediska obytného standartu jsou nároky stavebníků bezesporu realizovatelné ve stávajících stavebních rámcích, umožňujících i přiměřený rozvoj sídel, a není proto nutné vstupovat novou plošnou zástavbou do volné krajiny. Novostavby navíc často málo respektují charakter tradiční zástavby a místy dokonce vznikly i zcela neadekvátní stavební singularity. Běžnou zemědělskou a obytnou funkci sídla plnila vždy většina jeho zástavby, mající tím pádem obdobný, běžný vzhled. Tuto funkci doplňovaly atypické, funkčně výjimečné stavby (kostely, sklárny, pily, správní budovy atd.). I většina dnešních novostaveb má funkci obytnou, a proto i jejich vzhled má být běžný, tzn. respektovat základní tvarosloví tradičních domů. To platí i pro rozměrově obdobné ubytovací stavby, jejichž vybavení je v zásadě stejné jako u běžných obytných staveb. Výjimečné mají být pouze objekty, které nemají běžnou funkci, a proto nemusejí a často ani nemohou mít běžný vzhled. Takovéto stavby mohou významně zasáhnout do obrazu krajiny a pozměnit její základní charakteristiky. Proto je nutné jednotlivé záměry individuálně posoudit, zda jejich dopad na krajinu bude negativní, přijatelný či dokonce zda nebude pro ni přínosem.

Správa CHKO samozřejmě nemůže regulovat demografické změny spojené s vývojem společnosti, které plošně ovlivňují krajinný ráz území. Především v rozvojových plochách některých větších sídel již dnes částečně rezignovala na uplatňování přísnějších regulativů výstavby, což může být zejména v okrajových lokalitách pochopitelné. Problémem ovšem je, že podobné trendy výstavby se začínají projevovat i v urbanismu středních a dokonce i menších sídel, a to i v jádrových územích CHKO. Jestliže se tyto trendy obecně prosadí dojde k plošné a nevratné změně vzhledu kulturní krajiny Českého středohoří. Konceptním řešením je diferencování stavebních omezení. Důležitá je také, co největší identifikace usedlíků i

chalupářů s hodnotami krajiny, spojené s pochopením jejího vývoje a současných změn. To je však v území, jehož historická kontinuita byla přerušena událostmi druhé světové války, poměrně dosti problematické.

Pro zachování původních sídelních a krajinných struktur je potřeba respektovat určité zásady. Následující doporučení by měla rámcově formulovat hlavní podmínky ochrany krajinného rázu v celém řešeném území, případně jeho specifických částí. Specifická doporučení pro jednotlivé oblasti krajinného rázu, které zasahují do řešeného území, jsou kvůli přehlednosti uvedeny v kap. 6.B.1. v rámci charakteristiky jednotlivých oblastí krajinného rázu.

Pro celé řešené území:

- Celoplošně avšak odstupňovaně chránit krajinný ráz. Nejprísněji chránit nejlépe dochované části.
- Reprezentativně chránit všechny zastoupené typy krajin.
- Zvýšenou ochranu na úrovni oblastí krajinného rázu zasluhují krajinné póly a osy (nejsou-li označeny za negativní), krajinné veduty, krajinné horizonty i ostatní uzavřená a polootevřená krajinná ohraničení. Krajinné póly i veduty je třeba chránit v širších vizuální souvislostech.
- Zvýšenou ochranu zasluhují místa krajinného rázu, které jsou součástí horizontů, vedut a singularit oblastí krajinného rázu, a dále ty, jejichž matrice je výjimečně nebo velmi dobře dochovaná. Přípravovaný zásah do místa krajinného rázu je především třeba definovat jako nový typ matrice, který potom srovnáváme s maticí stávající. Vlastní posuzování zásahu potom probíhá porovnáním jeho typických znaků s limitními typickými znaky uvedenými v tabulce (viz kap 6.B.2).
- U singularit kulturních (ve smyslu vytvořených lidmi) je důležitý soulad vzhledu a funkce stavby či zařízení nebo využití území. Zejména u staveb je nutné si uvědomit, že drtivá většina staveb slouží v sídlech běžným funkcím (bydlení, malá výroba, běžná infrastruktura atd.), kterým by měla odpovídat i běžná architektonická a urbanistická forma a měly by tedy být součástí krajinné matrice. Pouze stavby s výjimečnou funkcí mohou být prezentovány neobvyklým, výjimečným ztvárněním. Tyto výjimečné stavby na venkově proto vždy byly pouze kostely, zámky (ne jako obydlí, ale jako centrum správy!), školy, úřady apod., později místy doplněné o stavby industriální. Singularity tedy musí být nositelkami celospolečensky vnímané výjimečnosti, popř. pamětihodnosti. Jednotlivé záměry musí být individuálně hodnoceny, jak z hlediska adekvátnosti jejich účelu, tak architektonické kvality. Některé typy singularit neslučitelných s hlavním posláním CHKO jsou obecně nepřijatelné na celém jeho území (např. větrné elektrárny).
- V případě, že v dané oblasti je singularit stejného typu více přestanou být vnímány jako „figury“ - singularity a stanou se součástí „pozadí“ – matrice, kterou ovšem pozmení. Singularity (i nové) tedy musí být velmi vzácné.
- Za singularity s kladnou hodnotou pro krajinný ráz je, ve smyslu základního cíle celé ochrany krajiny, tj. trvalé udržitelnosti jejího využívání, možno považovat typické znaky těch krajinných charakteristik, které jsou trvale udržitelné. Jediným způsobem ověření trvalé udržitelnosti složitých krajinných systémů je jejich dlouhodobá existence bez degračních trendů.
- Nepřipouštět vznik neadekvátních stavebních singularit, které přes svou běžnou obytnou funkci mají rozměry i charakter správních center.

- Jestliže chráníme dochovanou venkovskou krajinu, neměla by být narušována plošně rozsáhlými novodobými způsoby využití území (např. velké sjezdovky, golfová hřiště, fotovoltaické elektrárny, výrobní areály atd.), které mohou výrazně ovlivnit či zcela změnit matici krajinných celků. Takovéto záměry mohou být kvůli své podstatě jen velmi zřídka v souladu s rázovitostí dochované krajiny, a proto by neměly být v řešeném území vůbec realizovány.
- Střední a menší záměry podobného charakteru (viz výše), které svým měřítkem krajinně lépe odpovídají, je nutné individuálně posoudit.

Pro přírodní společenstva:

- Vycházíme z předpokladu, že nejrepresentativnější přírodní společenstva jsou součástí první zóny ochrany, a ta by měla být již dostatečně biotopově chráněná. Pro zachování druhové rozmanitosti a ekologické stability jsou v řešeném území vymezeny Územní systémy ekologické stability (ÚSES) a vyhlášeno 43 MZCHÚ s různorodými společenstvy od stepních trávníků, přes hluboce zaříznutá skalní údolí až po lesní porosty s přirozenou druhovou skladbou. Jejich ochrana by měla být zajištěna příslušnými plány péče.
- Málo ovlivněné vodní toky a jejich nivy s přirozeným vodním režimem ponechat samovolnému vývoji – jsou přírodními osami krajiny.
- Věnovat zvláštní pozornost lesní porostům přírodního charakteru a chránit jejich přirozený, člověkem málo ovlivňovaný vývoj. Poznatky o jejich druhové skladbě i vývojových cyklech by měly sloužit ke zlepšování hospodaření v kulturních lesních porostech.
- Spontánnímu vývoji ponechat i přirozená nelesní stanoviště.
- Vzhledem k dlouhodobé kultivaci území je výskyt společenstev přírodního charakteru, která jsou jen málo ovlivněná člověkem, velmi vzácný. Proto je vhodné veškeré aktivity zcela podřídit jejich ochraně. Kvůli jejich stabilizaci je vhodné uvažovat o částečném zvětšení jejich rozlohy.

Pro kulturní lesní porosty:

- Naprostou většinu lesních porostů v řešeném území tvoří kulturní lesy. Při jejich obhospodařování by bylo vhodné preferovat šetrné způsoby hospodaření a zcela vyloučit nekalamitní velké holoseče pravidelných tvarů a pěstování monokultur stanovištně nepůvodních dřevin. Přestože zastoupení listnatých dřevin je ve srovnání s ostatními našimi hospodářskými lesy poměrně hojné, bylo by vhodné dále posilovat původní dřeviny ve všech porostech na území CHKO.

Pro kulturní bezlesí:

- Kulturní bezlesí, tzn. pole, louky, pastviny, sady, vinice, chmelnice, stepní lada a jiné speciální kultury, zaujímají většinu řešeného území, a z velké části tak spoluvytváří jeho charakter. V současnosti je vedle sídel nejvíce narušovanou součástí řešené krajiny. Proto je při jakýchkoli záměrech nutné dbát na zachování jeho základních typických znaků.
- Zachovat stávající lesozemědělskou mozaiku na většině území. Případná dílčí redukce rozsahu bezlesí je v zásadě možná, žádná z plůžin však nesmí být zcela pohlcena lesem.
- Původní strukturu plůžiny obcí chápat jako kulturní stopu zaniklého venkovského života, která připomíná historii osídlení území, a je tak důležitou součástí paměti

krajiny. Důsledně proto chránit dochované segmenty tradičních typů plužin a fragmenty historických struktur obecně. To znamená obhospodařovat tyto segmenty a chránit historická ohraničení před destrukcí .

- Zejména v méně členitých územích i do budoucna zachovat ornou půdu, jakožto tradiční formu obhospodařování území. Důsledně se zaměřit na to, aby její obhospodařování bylo trvale udržitelné, což v praxi znamená zejména zamezit jejímu znehodnocování erozí. Nejvhodnějším způsobem, jak toho dosáhnout, je rozdělit dnešní velké scelené lány na menší segmenty, nejlépe dle základního členění původní plužiny. Kromě snížení eroze se také zvýší prostupnost krajiny a částečně se obnoví její tradiční charakter, který byl v minulosti narušen neuváženým scelováním pozemků.
- V okolí Litoměřic a Žernosek má dlouhou tradici pěstování vinné révy a na řadě míst, zejm. na Úštěcku pak i pěstování chmele. Tuto tradici je vhodné zachovat. Stejně jako u orné půdy je nutné se vyvarovat velkoplošným a půdu znehodnocujícím způsobům hospodaření. Nemělo by také docházet k masivním modelacím terénu (terasování).
- Pěstování ovocných stromů zde má dobré podmínky i dlouhou tradici, je tedy vhodné je i do budoucna podporovat. Ideální by bylo alespoň lokálně obnovit tradiční formy jejich pěstování (vysokokmenné stromy v širokých rozestupech). Také by bylo vhodné alespoň částečně obnovit tradiční pěstování smíšených kultur (společné pěstování polních kultur a ovocných dřevin). Určitou jejich náhradou na většině území může být rozčlenění velkých scelených lánů řadami vysokokmenných ovocných dřevin.
- Louky a pastviny jsou dalším tradičním znakem kulturní krajiny a je třeba je, zejména v členitějším území zachovat. V místech, kde byly jejich tradiční součástí ovocné stromy, by bylo vhodné je opět vysázet. Chránit dochované historické členění plužin (dochováno především na dnes zatravněné orné půdě) a neopouštět travní porosty s vyšším podílem historických ohraničení. V místech, kde je dochováno historické členění ve formě menších mezí nepřipouštět celoplošnou pastvu hovězího dobytka, který je schopen je svou vahou postupně zcela zničit.
- Většina zemědělských ploch byla v období kolektivizace zemědělství scelena do velkých bloků. Důsledkem bylo značné snížení množství rozptýlené zeleně. V takových územích, je žádoucí její podíl zvýšit. Naopak v částech, kde zůstalo zachováno vnitřní členění pozemků množství rozptýlené zeleně významně vzrostlo, a to mnohdy do té míry, že přestává být zřetelné uspořádání pozemků a celé segmenty často zarůstají. V takových případech je nutné udržet většinu rozptýlené zeleně na ohraničeních jednotlivých pozemků a nepřipustit plošné zarůstání jejich vnitřních částí.
- Tradiční struktura zemědělské krajiny by měla ideálním případem navazovat na nejlépe dochované sídla, protože vesnice a její plužina spolu po staletí tvořila logický a funkční celek, a proto by měly být dohromady i chráněny.
- V rámci pozemkových úprav preferovat řešení obnovující původní prostorovou strukturu plužin.
- Nezastavovat a neoplocovat volnou krajinu. Výjimku tvoří pastevní areály. Ani ty však nesmí snižovat prostupnost krajiny přehrazováním cest. Oplocení si vyžadují i intenzivní ovocné sady, příp. i jiné speciální kultury. Jejich rozlehlé pozemky je vhodné členit alespoň dle základní cestní sítě. Proto je nutné zabránit zaplocování polních cest a vzniku rozsáhlých neprostupných bloků. Žádoucí je podporovat takové formy ovocných sadů, u kterých celoplošné oplocení není nutné.

- Ve volné krajině rozhodně nepovolovat žádné nové samoty ani skupiny objektů.
- Podporovat maloplošné způsoby hospodaření v krajině.
- Přestože dnes může být vnímáno kulturní bezlesí ve vyšších polohách CHKO jako přírodní a krajinářská hodnota, nesmíme zapomínat, že vzniklo z nutnosti získávání obživy a že zemědělská produkce byla smyslem jeho existence. Proto dlouhodobě nejvhodnější způsob, jak zajistit jeho obhospodařování, je vrátit mu jeho zemědělský význam, který bude v souladu s jeho ekologickou a krajinářskou funkcí. Vhodnými nástroji může být podpora zpracování a prodeje místních zemědělských produktů, při jejichž produkci jsou respektovány udržitelné způsoby hospodaření.
- Specifickým typem kulturního bezlesí jsou dnes stepní lada. Jedná se o kulturní bezlesí, které však již není obhospodařováno, ale stále si zachovává bezlesí charakter. Jsou často nositeli významných krajinných i biologických hodnot a je vhodné je na řadě míst zachovat. Proto je nutné zvolit a provádět vhodný management, který umožní jejich dlouhodobou existenci.

Pro infrastrukturu, zejména komunikace:

- Zásadním narušením krajinného rázu řešeného území je vedení dálnice D8 přes jádrové území CHKO (viz kap. 8). Dnes je již velmi problematické působení dálničního koridoru alespoň částečně eliminovat. Jedinou možností je se pokusit výsadbou místně původních dřevin na vhodných lokalitách pohledově eliminovat rušivé působení dálničního koridoru. Zcela zásadní je nepřipustit podél dálnice stavbu žádných doprovodných halových či servisních objektů (sklady, benzinové pumpy, autobazary, motoresty, výrobní haly atd.). Stejná zásada platí i pro jakékoli reklamní poutače.
- Neměly by být budovány nové silnice a ani při rekonstrukcích stávajících by nemělo docházet k výraznějším úpravám jejich historické trasy. Výjimkou by měly být pouze případné obchvaty některých sídel na trasách páteřních silnic.
- Cyklistické i turistické stezky by měly pro své trasování maximálně využívat starých historických cest. Vzhledem k tomu, že se jedná o rekreační využití není nevýhodou, budou-li delší, než kdyby vedly paralelně se silnicemi. Kromě silnic, zajišťujících obsluhu obcí a chybějících úseků páteřních cyklostezek, není na území vhodné vytvářet cesty s asfaltovým či panelovým povrchem.
- Zachovat a udržovat starou cestní síť s nezpevněnými povrchy. Cesta určuje pohyb člověka v krajině, a tím i její vnímání.
- Jako tradiční znak kulturních krajin chránit a obnovovat aleje lemující cesty. V řešeném území tvoří aleje výhradně listnaté dřeviny a především v nižších a středních polohách jsou běžné ovocné druhy, zejm. hrušně. Za zvláště přínosné lze považovat obnovu stromořadí doprovázejících komunikace v trasách císařských cest, které aleje tradičně lemovaly. Kromě vlastní obnovné výsadby je důležitá i jejich náležitá údržba.
- Vedení elektrických sítí, zejména VVN, se často velmi výrazně vizuálně uplatňuje, a to nejen v otevřené zemědělské krajině (samotné konstrukce), ale kvůli členitému reliéfu i v územích lesnatých (široké průseky). Při projektování nových vedení VVN by bylo nejlépe se území CHKO zcela vyhnout, u sítě nižší řádů se alespoň vyhýbat exponovaným temenům a svahům. V případě stávajících, nejrušivějších vedení by bylo vhodné uvažovat o jejich přeložení. Realnost pozitivních změn je však vzhledem k tomu, že se jsou dokončovány nové, stejně rušivé stavby, zřejmě velmi malá.

Ukázkovým příkladem naprosto nevhodného trasování je vedení VNN přes Javorský vrch, jenž je dominantou širokého okolí.

- Koridory hlavních železničních tahů jsou dnes konsolidovány a nepředpokládá se budování nových - především dopravní kapacita labského údolí je v podstatě již vyčerpána. Naopak vytížení některých lokální tratí klesá a na několika z nich byl provoz omezen či zcela zastaven. Vhodná je proto jeho alespoň částečná obnova jako alternativy k automobilové dopravě i jako součásti turistické infrastruktury.
- Lodní přeprava po Labi je tradičním způsobem dopravy a je jedním z charakteristických znaků velkých řek v hustě osídlených krajinách. Od konce 80tých let však objem nákladní přepravy dramaticky klesl a její kapacita není ani zdaleka vytížena. Nejen z tohoto hlediska se proto jeví záměry o vybudování dalších jezů, dnes zřejmě nejreálnějšího u Děčína, naprosto zbytečné. I když je problematika jezů problémem především ekologickým, rušivě se dotýká i krajinného rázu. Mohutné údolí Labe které jedním z vúdčích znaků Českého středohoří vzniklo zahlubováním toku Labe, tedy erozí a odnosem materiálu proudící vodou. Zaříznutému údolí je tedy vlastní proudící vodní tok. Před jezem by se široká tekoucí řeka de facto změnila v údolní vodní nádrž a údolí by tak ztratilo jednu ze svých základní charakteristik, která umocňuje působení řeky v kaňonu. Analogií je vnímání úseku Labe před Střekovem, kde se i využití a vzhled pobřeží spíše podobá břehům vodní nádrž než řeky.

Pro těžební plochy:

- V některých krajinných celcích, zejména podél Labe a jihozápadní části CHKO, těžební činnost významně ovlivňuje krajinný obraz a jeho kompozici, a stává se tak de facto krajino tvorným činitelem, který plošně mění tradiční krajinnou strukturu. Nové těžební lokality by proto na území CHKO neměly být připouštěny a ani stávající by se neměly výrazněji plošně rozšiřovat, zejména na pohledově exponovaná ohrazení, veduty a přírodní krajinné póly.
- Po ukončení těžební činnosti, není nutné a často ani vhodné provést běžnou rekultivaci technického charakteru, tzn. zahrazení či modelace terénu, navázka půdy, sponová výsadba dřevin či zatravnění atd. Většinou pouze stačí odstranit veškeré objekty související s provozem a ponechat těžební prostor samovolně, případně částečně řízené sukcesí. Postupně tak může vzniknout atraktivní krajinný prvek a přírodovědecky hodnotný biotop.
- Často nejméně vhodné je využít bývalých lomů ke skládkové činnosti, kterou lze navíc jen těžko sloučit s posláním CHKO. I zde je však nutné případné záměry individuálně posoudit. Naprosto nepřijatelné je však vytváření jakýchkoli umělých geomorfologických tvarů.
- Ze stejných důvodů je nevhodné zasypávání již opuštěných a zarůstajících lomů.

Pro sídla:

- Zachovat charakter dochovaných urbanistických typů vesnic. Důsledně chránit nejlépe dochovaná sídla a soubory.
- Zachovat dominantně soustředěný charakter osídlení, nepovolovat ve volné krajině stavby přímo nesouvisející se zemědělskou prvovýrobou, včetně malých rekreačních objektů. Výjimku tvoří malé areály rozptýleného osídlení, kde však další zástavba nesmí vést k jeho zahuštění.

- Zachovat stávající hustotu zástavby. Soustředěné vsi novou zástavbou zásadně nerozvolňovat. Rozvolněné (nikoli však rozptýlené formy) je možné dalším rozvojem zahušťovat (není-li v konkrétních podmínkách uvedeno jinak).
- Zásadně nezakládat žádné nové sídelní enklávy. Jakákoliv nová zástavba musí rozvíjet stávající sídla.
- Nestavět žádné rozsáhlejší výrobní či podnikatelské zóny mimo již industrializované plochy větších sídel.
- I v menších obcích jsou pak přípustné případné nové zemědělské farmy, příp. menší provozovny, zejm. zpracování místních surovin (raději více menších než jeden velký areál). Jednotlivé záměry je nutné individuálně posoudit a jako u jiných staveb u nich dbát na jejich vzhled, umístění v terénu a vegetační doprovod. I v tomto případě by měly být přednostně využívány stávající objekty.
- Stávající výrobní a zemědělské objekty a areály ve volné krajině je třeba individuálně posoudit, které je možné rekonstruovat a které odstranit. Objekty v pohledově exponovaných lokalitách by bylo vhodné bez náhrady odstranit.
- Pečlivě chránit celé architektonicky i urbanisticky výjimečné a velmi dobře dochované samoty, dvorce, vísky a vsi.
- U sídel, poškozených na okrajích novou rušivou výstavbou, zvýšeně chránit dochovaná jádra, příp. jiné dochované části obce.
- Bydlení, ubytování a rekreace jsou dnes funkčně běžnými typy staveb. Svým charakterem tedy musejí být součástí matrice a nikoliv vytvářet singularity.
- Naprosto nepřipustná je kobercová forma nové zástavby u sídel venkovského charakteru.
- U větších sídel je ulicová forma plošné zástavby možná.
- U vesnic významněji narušených novou výstavbou není účelné striktně trvat na dodržení všech historických charakteristik osídlení. Důležité je zachovat celkový charakter a krajinářské působení sídla. Důraz by měl být kladen zejména na zachování soustředěné zástavby, celkovou velikost objektu, podélný tvar, sedlovou střechu a štítů. Důležité je také zachování zahrady se stromy, zejména na okraji sídla, která významně tlumí případné negativní působení staveb.
- Pro krajinu je významné i oplocení zahrad či pozemku. Domy by rozhodně neměly být od veřejného prostoru ani od krajiny odděleny pohledovou bariérou – zcela nevhodné jsou masivní zděné sloupy, příp. celé ploty. Nejvhodnější je pro přiléhající zahrady tradiční dřevěný plaňkový plot, případně i pletivo, větší pozemky pak nejlépe neoplocovat.
- Důležité je také zachovat tradiční dřevinou (původní druhy) a prostorovou strukturu venkovské zahrady, která často tvoří přechod mezi sídlem a volnou krajinou, a je proto pohledově významná. Vyvarovat se při řešení venkovských zahrad městských manýr.
- Sídla rozvíjet úměrně jejich velikosti. Nedopustit stavební propojování obcí.
- Přísněji regulovat charakter zástavby na pohledově exponovaných lokalitách.
- Pečlivě posuzovat rekonstrukce zbylých historických objektů. Jsou významným kulturně – historickým znakem krajiny, který novodobá zástavba nemůže nahradit.

- Jedná-li se o výstavbu objektu na místě zaniklého, tak pokud tomu nebrání významné přírodní či krajinářské hodnoty, je nejvhodnější situovat novou zástavbu na historický půdorys.
- Stále ještě můžeme v řešeném území nalézt řadu chátrajících objektů. Velkou většinu z nich je možné a vhodné opravit. Nevhodná je výstavba nových objektů poblíž chátrajících.
- Nerozvíjet zástavbu v údolních nivách.
- Podporovat využití místního kamene a dřeva, včetně odpovídajících technik zdění.
- Přísně dbát na přesné dodržení projektové dokumentace, kterou Správa CHKO schválí. Pokud je možné dojednat se Správou projekt a pak postavit zcela jiný a dodatečně jej zlegalizovat, pak nemá smysl hovořit nejen o ochraně krajinného rázu, ale ani o statutu CHKO vůbec.

Pro průmyslové areály:

- Přestože do řešeného území, zejména do údolí Labe a okrajových částí CHKO, již vstoupila průmyslová výroba, není vhodné ji dále významněji rozvíjet. Existence provozů zpracovávajících místní suroviny (dřevozpracující, potravinářský, těžební...) je však jistě opodstatněná, ale je třeba hledat cesty, jak je do území co nejlépe začlenit. V první řadě je nutné využívat brownfields a stávající areály, příp. jejich těsného sousedství, vždy však mimo pohledově exponovaná místa. Důležité je také použití ochranné zeleně jak po obvodu, tak i uvnitř areálu.
- Případné rozsáhlejší nové záměry je nutné situovat pouze do již průmyslově aglomerovaných ploch větších sídel, tzn. Ústí n. L., Litoměřice a Děčín, nejlépe mimo hranice CHKO. Rozhodně však nesmí obsazovat či zasahovat do volné zemědělské krajiny.
- V menších obcích by se mělo na realizaci jakýchkoli významnějších výrobních provozů rezignovat, a to i vzhledem k rekreačnímu využívání území. Problémem nových průmyslových budov je především jejich vzhled, který je zcela logicky podřízen technologickým požadavkům dané výroby. Takovéto objekty budou ve venkovské krajině vždy působit nepatřičně.
- Případné záměry na výstavbu výrobních objektů je nutné individuálně posoudit s ohledem na jejich uplatnění v krajinném obraze.
- Vhodné je podporovat malovýrobu, která často ani nepotřebuje speciální objekty, či přímo domácí řemeslo nebo zpracování místních zemědělských produktů.
- Nepřipouštět budování fotovoltaických elektráren ve volné krajině. Toto novodobé využití území plošně mění jeho venkovský charakter a bude vždy v dochované krajině působit nepatřičně. Z hlediska zachování krajinného rázu řešeného území, které je i předpokladem jeho udržitelného rekreačního využívání, by neměly být podobné záměry na území CHKO vůbec realizovány.

Pro rekreační areály:

- Rekreační areály rozvíjet především v jejich současných rámcích a nedovolit jejich další plošně významnější rozšiřování.
- U případných nových záměrů zásadně trvat na přednostním využití v současnosti chátrající a opuštěných areálů. Není dlouhodobě udržitelné umožňovat zastavování dosud volné krajiny a zároveň rezignovat na revitalizaci již zastavěného území.

- Nedovolit umístění nových areálů ve volné krajině, tzn. v odtržené poloze od stávající zástavby.
- Případné nové záměry je třeba individuálně posoudit.

Pro chatové kolonie:

- Na většině území nedovolovat plošně významnější rozšiřování chatových kolonií. Jejich plocha by měla být rozšiřována maximálně o jednotlivé stavby, jejichž vzhled bude obdobný jako u objektů v okolní zástavbě. Větší rozvoj se na většině lokalit jeví jako neudržitelný a ve výsledku nejen pro krajinu, ale i pro samotnou rekreaci degradující.
- Architektonické ztvárnění přestavovaných či nových objektů by mělo alespoň rozměrově, materiálově a barevně vycházet z původního vzhledu chatových kolonií. Zcela neusměrňovaný rozvoj vytváří dnes místy bizarní směsice různých stylů, podobající se spíše příměstským satelitům než chatovým osadám.
- Chránit a podporovat dřeviny v okolí objektů, zejména na okraji osad. Celkově lze říci, že obklopení chat vzrostlými stromy je mnohem významnější než lpění na architektonických detailech staveb.

10. ZÁVĚR

Tato práce zpracovává preventivní hodnocení krajinného rázu pro území CHKO na základě zákonných kategorií oblastí a místa krajinného rázu. V úvodu nastiňuje metodiku naplnění příslušných ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Část věnovaná typologické diferenciaci krajiny zasazuje řešené území do širších evropských a národních prostorových souvislostí a popisuje typologické charakteristiky řešeného území jako podkladu pro vlastní definici hodnot jeho krajinného rázu.

Individuální diferenciacie krajiny v řešeném území je řešena na dvou úrovních – místa a oblasti krajinného rázu. Pomocí supervizuálních celků jsou vymezeny jednotlivé oblasti krajinného rázu a popsána jejich krajinně–kompoziční struktura. Každé oblasti krajinného rázu je věnován samostatný text, uvádějící stručné popisy jejích hlavních hodnot a doporučené ochrany. Konvizuální celky, tedy místa krajinného rázu člení krajinu na elementární úrovní. Pro velký počet však nejsou popisovány individuálně, ale pozornost je věnována na obecné úrovni jejich klíčovým charakteristikám, tzn. typu krajinné matrice, vnitřní krajinářské hodnotě a funkce místa v krajinném obraze nadřazených oblastí krajinného rázu. Od nich se pak odvíjí i základní manuál hodnocení vlivů nových zásahů do jednotlivých míst krajinného rázu a jejich ochrana.

Zvláštní kapitola je věnována plošné typizaci venkovských sídel a jejich plužin na území CHKO.

Následující část je věnována shrnutí a poučení o základních krajinných hodnotách a nejdůležitějších charakteristikách řešeného území, které formují jeho specifický krajinný ráz.

Závěrečná část na základě předcházejícího souboru poznatků o krajinném rázu na území CHKO obsahuje podmínky jeho ochrany i případná doporučení a inspirace pro Správu, samosprávy dotčených obcí a ostatní místní a regionální politiky.

Jádro výjimečnosti Českého středohoří tkví především v primární krajinné struktuře, tzn. přírodních podmínkách, zejména pak v utváření členitého reliéfu sopečného pohoří rozetnutého kaňonem. Člověk však již po velmi dlouhou dobu kultivuje celé území, vytváří matici jeho využití i duchovní hodnoty, tedy sekundární a terciální krajinnou strukturu. Dle svých možností obyvatelé vždy využívali hospodářský potenciál území. Od počátku trvalého osídlení jím bylo zejména zemědělské hospodaření, které bylo pro obživu obyvatel i utváření kulturní krajiny rozhodující. Zhruba až během posledního sta let se těžiště využití území postupně přesouvalo jinam. Rozhodující změny pak nastaly zejména v druhé polovině 20. století, kdy nové způsoby i formy využívání přetvářely obraz původní krajiny. Po přerušení kontinuity v obhospodařování krajiny po odsunu německého obyvatelstva následovalo kolektivní, velkovýrobní hospodaření, které zásadně změnilo nejen strukturu krajiny a její obraz, ale také fungování venkovských komunit. Navíc zaměstnanost v zemědělství se snižovala a přesouvala do průmyslových a energetických provozů, což ovlivnilo fungování společnosti na úrovni celého regionu. Po skončení komunistické diktatury se zaměstnanost z průmyslu a zbývajícího zemědělství i částečně přesunula se do oblasti služeb. V primárně zemědělské kulturní krajině tak dnes hospodaří zlomek z trvale žijících obyvatel, což je však problém fungování našich venkovských regionů obecně. S jiným způsobem života se změnily i nároky na využívání krajiny – od výrobních a komunikačních až po rekreační. To sebou nese další stírání krajinné struktury a rázu venkovské krajiny, pro jejíž hodnotu bylo řešené území zahrnuto do velkoplošné ochrany přírody a krajiny.

Úkolem Správy CHKO je dlouhodobě hledat řešení, která umožňují novodobé nároky na využití území včlenit do krajiny tak, aby zůstaly zachovány její přírodní a krajinné hodnoty. Zájmy ochrany přírody a krajiny můžou být vnímány jako protikladné vůči většině ostatním, zejména ekonomickým aktivitám. Domníváme se však, že přiměřené záměry, tzn. odpovídající funkce a měřítko, lze včlenit do krajiny tak, aby pro ni nebyla degradující, a právě Správa CHKO v tom může sehrát klíčovou roli. Některé záměry jsou však naprosto a principiálně neslučitelné s posláním CHKO a z něho vyplývající plošné ochrany krajinného rázu. Ukázkovým příkladem je u nás bezprecedentní vedení dálnice přes velkoplošné chráněné území, jehož trasace zcela zásadně a zbytečně zasáhla do významné části krajiny Českého středohoří. Jestliže však Správa dokáže svou pozici obhájit a vysvětlit před veřejností i investory, a nabídne-li přijatelné alternativy, budou přírodní a krajinné hodnoty území zachovány a stanou se tak základem jeho trvale udržitelného využívání. Tato práce by měla přispět k naplnění tohoto ideálního stavu, jehož dosažení nebude nikterak jednoduché, neboť sama krajina je komplikovaný a mnohvrstevnatý funkční systém.

11. SEZNAM POUŽITÝCH PODKLADŮ

Literatura:

- BUČEK, A., LACINA, J. : *Geobiocenologie II*. MZLU, Brno 1999
- CULEK, M. a kol. : *Biogeografické členění ČR*. Enigma, Praha, 1995
- CULEK, M. a kol. : *Biogeografické členění ČR II*. AOPAK Praha, 2003
- CZUDEK, T.: *Regionální členění reliéfu ČSR*. Mapa 1:500 000. Geografický Ústav ČSAV, Brno, 1976
- DEMEK, J. a kol. : *Hory a nížiny*. Zeměpisný lexikon ČSR, Praha, 1987
- DEMEK, J., MACKOVČIN, P. (2006): *Hory a nížiny*. Zeměpisný lexikon ČR. - AOPK, Praha.
- KINSKÝ J.: *Hodnocení krajinného rázu CHKO České středohoří*, Litoměřice, 2000
- KOLEKTIV (2006): *Historický lexikon obcí*. - Český statistický úřad, Praha.
- KOLEKTIV (1961): *Atlas podnebí Československé socialistické republiky*. Textová a tabulková část. - Hydrometeorologický ústav, Praha.
- KOLEKTIV: *Geologická mapa ČR 1:50 000*. Soubor map. - Ústřední ústav geologický, Praha.
- KOLEKTIV (1991 - 2007): *Turistická mapa 1:50 000*. Soubor map edice KČT. Klub českých turistů, Praha.
- LÁZNIČKA Z. (1956): *Typy venkovského osídlení v Československu*. - Práce Brněnské základny Československé akademie věd, sešit 3, spis 338, Brno.
- LÖW J., MÍCHAL I. (2003): *Krajinný ráz*. - Lesnická práce s.r.o., Kostelec nad Černými lesy.
- NOVÁK P. et al. (1991): *Syntetická půdní mapa České republiky*. Soubor map 1:200 000. - Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Praha.
- QUITT E. (1971): *Klimatické oblasti Československa*. - *Studia Geographica* 16. Geogr. úst. ČSAV, Brno.
- QUITT E. (1971): *Klimatické oblasti Československa*. Mapa 1:500 000. - Geografický ústav ČSAV, Brno.
- QUITT E. (1975) : *Klimatické oblasti ČSR*. Mapa 1 : 500 000. - Geografický ústav ČSAV, Brno.
- RAUŠER J., ZLATNÍK A. (1966): *Biogeografie I*. Mapa 1: 1 000 000. In: *Atlas ČSSR*. - Academia, Praha.
- ŠKABRADA J. (1999): *Lidové stavby, architektura českého venkova*. - Nakladatelství Argo, Praha.
- VITURKA M. a kol. (1987): *Zemědělské přírodní oblasti ČSR*. Mapa 1:500 000. - GÚ ČSAV, Brno.
- VAŘEKA J., FROLEC V. (2007): *Lidová architektura*. - Nakladatelství Grada Publishing a.s., Praha.
- VLČEK, V. : *Regiony povrchových vod v ČSR*. Mapa 1 : 500 000. Geografický ústav ČSAV Brno, 1976
- VLČEK, V. : *Vodní toky a nádrže*. Zeměpisný lexikon ČSR, Praha, 1984
- VOREL I.: *Hodnocení CHKO České středohoří z hlediska krajinného rázu*, Praha 1999
- ŽEMLIČKA j.: *Vývoj osídlení Dolního Poohří a Českého středohoří do 14. století*. - Československá akademie věd/Academia, Praha, 1980

Projekty:

Projekt: VaV 640/01/03 Typologie České krajiny.

Projekt VaV 640/1/99 Péče o krajinu II.

Projekt VaV/640/6/02 Zajištění realizace Evropské úmluvy o krajině v další činnosti MŽP.

Projekt VaV/620/16/03 Vyhodnocení potenciálu krajiny ČR z hlediska možného dalšího územního rozvoje v chráněných krajinných oblastech v ČR.

www.zdroje:

<http://geoportal.cenia.cz/>

<http://geoportal2.uhul.cz/>

<http://oldmaps.geolab.cz/>

<http://www.nature.cz/>

<http://ochranaprirody.cz>

<http://www.mapy.cz>

<http://kontaminace.cenia.cz/>

<http://archivnimapy.cuzk.cz>

*letecké snímky řešeného území
podklady poskytnuté zadavatelem
webové stránky správy CHKO a jednotlivých obcí.*